

รายงานการวิจัย

โครงการวิจัยย่อยที่ ๒ เรื่อง

การวิเคราะห์รูปแบบ กระบวนการ และยุทธศาสตร์การสร้างสังคมปลอดยาเสพติด

ตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคกลาง : บ้านพักใจ สระบุรี

Analysis of Model Process and Strategy of Creating the Drug free
Society Accordance with Principle of Buddhism
in Central of Thailand: Banpakjai Saraburi

ภายใต้แผนงานวิจัยเรื่อง

รูปแบบและกระบวนการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนา
Model and Process to Create the Drug free Society Accordance with
Principle of Buddhism

โดย

ผศ.ดร. ฐริวัจน์ ปุณยวุฒิปรีดา

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

พ.ศ. ๒๕๖๐

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610760149

รายงานการวิจัย

โครงการวิจัยย่อยที่ ๒ เรื่อง

การวิเคราะห์รูปแบบ กระบวนการ และยุทธศาสตร์การสร้างสังคมปลอดยาเสพติด

ตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคกลาง : บ้านพักใจ สระบุรี

Analysis of Model Process and Strategy of Creating the Drug free

Society Accordance with Principle of Buddhism

in Central of Thailand: Banpakjai Saraburi

ภายใต้แผนงานวิจัยเรื่อง

รูปแบบและกระบวนการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนา

Model and Process to Create the Drug free Society Accordance with

Principle of Buddhism

โดย

ผศ.ดร. ภูริวัจน์ ปุณยวุฒิปรีดา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

พ.ศ. ๒๕๖๐

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610760149

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Analysis of Model Process and Strategy of Creating the Drug free
Society Accordance with Principle of Buddhism
in Central of Thailand: Banpakjai Saraburi
Under the Research Plan of
Model and Process to Create the Drug free Society Accordance
with Principle of Buddhism

By

Asst. Prof. Dr. Phuriwat Punayawuthipreeda

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Buddhapunyasritarawadee College

B.E. 2560

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 610760149

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย: การวิเคราะห์รูปแบบ กระบวนการ และยุทธศาสตร์การสร้างสังคมปลอดยาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคกลาง :
บ้านพักใจ สระบุรี

ผู้วิจัย: ผศ.ดร. ภูริวัจน์ ปุณยวุฒิปรีดา

ส่วนงาน: วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปีงบประมาณ: ๒๕๖๐

ทุนอุดหนุนการวิจัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาข้อเท็จจริงหรือสภาพการณ์จริงที่เกิดขึ้นแล้วนำย้อนสรุปสู่องค์ความรู้ (Expo Factor Research) คือศึกษาถึงหลักพระพุทธศาสนาที่ใช้อยู่ในรูปแบบ กระบวนการ และยุทธศาสตร์การสร้างสังคมปลอดยาเสพติดของบ้านพักใจ จังหวัดสระบุรี วัตถุประสงค์ของการวิจัย ๑) เพื่อศึกษารูปแบบการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนาของบ้านพักใจ จังหวัดสระบุรี ๒) เพื่อศึกษากระบวนการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนาของบ้านพักใจ จังหวัดสระบุรี และ ๓) เพื่อศึกษายุทธศาสตร์การสร้างสังคมปลอดยาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนาของบ้านพักใจ จังหวัดสระบุรี ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีทั้งสิ้น ๗๔ คนเป็นผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ ครู และผู้ดูแล ๑๑ คน ผู้มารับการบำบัด ๕๔ คน บุคคลในชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้อง ๙ คน เก็บข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้างปลายเปิด ใช้การวิเคราะห์ผลรวมที่ตรงกันจากทุกกลุ่ม

ผลการวิจัย

ผลของหลักพระพุทธศาสนาในการสร้างสังคมปลอดยาเสพติด

บ้านพักใจสระบุรีมีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาสังคมและมนุษย์ใน ๓ ระดับคือ

ด้านโครงสร้างภายใน : การรู้จักใช้ความคิดหาเหตุของการระงับเหตุในความทุกข์ ของการติดยาเสพติด ให้หลุดพ้นในสิ่งที่มีผลกระทบทั้งร่างกายและจิตใจ

ด้านโครงสร้างขององค์กร : การสร้างสภาวะการณ์เอื้ออาทร เพื่อให้เกิดการพึ่งพาตนเอง เรียนรู้การบริหารจัดการ และสร้างความศรัทธา เชื่อมั่น ในการเป็นองค์กรต้นแบบที่สังคมยอมรับ

ด้านโครงสร้างทางสังคม : เพื่อพัฒนาศักยภาพผู้บำบัดยาเสพติดระดับครอบครัวและชุมชน การสร้างครอบครัวและชุมชนให้เข้มแข็ง (ยั่งยืน) มีความสุขเกิดความมั่นคงในครอบครัวและชุมชน ย่อมส่งผลให้เกิดสันติสุขในครอบครัวและชุมชน โดยทุกคนมีคุณค่าและมีส่วนร่วมในการสร้างพื้นที่ความสุขในอนาคตร่วมกัน

มีการประยุกต์ใช้ **หลักของพระพุทธศาสนา** ที่ประกอบไปด้วยหลักการดังนี้ หลักการ ๓ ประการ อุดมการณ์ ๔ ประการ และวิธีการ ๖ ประการ ซึ่งทั้งหมดคือ “หลักโอวาทปาฏิโมกข์” ที่เป็นรูปแบบ อุดมการณ์ หลักการ วิธีการ และแนวทางปฏิบัติของพระพุทธศาสนา โดยยึดหลักของ ไตรสิกขา มรรค ๘ การรักษาศีล ทำภาวนาสมาธิ อริยสัจ ๔ อิทธิบาท ๔ พรหมวิหาร ๔ หิริโอตตปัสสะ ความกตัญญูตเวที เป็นหลักปฏิบัติจิต และใช้ฆราวาสธรรม ๔ สาราณียธรรม ๖ และสังคหวัตถุ ๔ สัมปรีชธรรม ๗ เพื่อการอยู่ร่วมกัน และใช้การสื่อสารเชิงพุทธ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริรัชกาลที่ ๙ ความเชื่อและความรู้สึกในเชิงมนต์คติของบ้านพักใจสระบุรี หลัก ๕ ส. และความตั้งใจในการทำงานของบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ทั้งหลายที่ทำให้สามารถพัฒนาคนดีคืนสู่สังคม ห่างไกลจากยาเสพติดได้สำเร็จ โดยต้องทำโครงสร้างขององค์กรที่ถ่วงวงรอบมาผสมผสานเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยจัดเป็นยุทธศาสตร์ของการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดตามหลักพุทธศาสนาได้อย่างแท้จริง ที่สามารถเข้าถึงภายในและภายนอกของจิตและภายในการมีจิตสำนึกต่อตนเอง ครอบครัว และสังคมที่จะไม่ให้กลับมาเสพยาเสพติดอีกครั้ง หรือเป็นหนทางออกของชีวิตที่จะต้องหันเหกลับเข้ามาบ้านพักใจอีกครั้ง เพื่อการบำบัดและรักษา เพราะการมาซึ่ง ศีล สมาธิ และปัญญา

Research Title: Analysis of Model Process, and Strategy of Creating the Drug free Society Accordance with Principle of Buddhism in Central of Thailand: Banpakjai Saraburi

Researcher: Asst. Prof. Dr. Phuriwat Punayawuthipreeda

Department: Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Buddhapunyasritarawadee College

Fiscal Year: 2560/2017

Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

This research is a qualitative research. By studying the facts or the actual situation, the Expo Factor Research is a study of the principles of Buddhism used in the form of a process and strategy to create a drug-free society of mental homes. Saraburi Objectives of the research 1) To study the model of drug-free society based on Buddhism. 2) To study the process of creating a drug-free society based on Buddhism. 3) To study the strategy to create a drug-free society based on Buddhism. Saraburi The 74 key informants were administrators, teachers and caretakers, 54 people, 54 people, 9 people in the community and 9 people involved. Use cohort analysis from all groups.

research result

The result of Buddhism in creating a drug-free society.

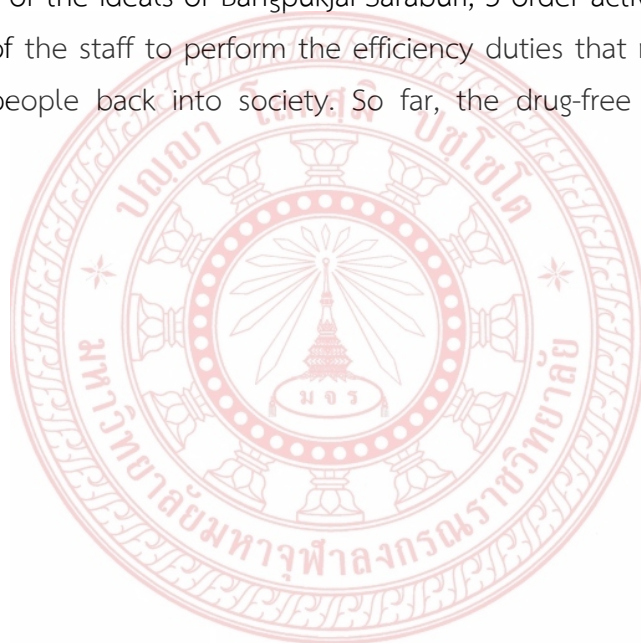
Saraburi Resort aims to develop society and human beings in 3 levels.

Individualism: Suffering from Narcotic Drugs Dissolve from drugs.

Organization level: Creating a good situation. To be self-reliant, learn to believe in being a prototype organization.

Family level: To develop the potential of family and community drug therapists. To build a family and community to be strong (sustainable), happy, secure family and community. It results in peace in the family and community. Everyone is valuable and participates in creating a happy future in the future.

Open-end structural questionnaire is instrument. The results show having application of Buddhism principles according to this research definition; 3 principles, 4 ideals and 6 methods. This research Buddhist principles are come from "Ovada patimokkha - the Main Buddha's Doctrine/Teaching": ideology, principles, methods and practices of Buddhism. These work in line with Tri-Sikkha-the Threefold Learning, the Noble Eightfold Path-cessation 8 , the Five Precepts, Meditation, The Four Noble Truth, Four Paths of Accomplishment, the sacred object 4, Conscience, Gratitude. the secular Dharma 4, the sarcasm 6, Sangahavatthu 4, the Dharma 7 for the coexistence; and Buddhist Communication. Sufficiency Economy Philosophy by King Rama IX. The belief and sense of the ideals of Bangpukjai-Saraburi, 5 order activities, together with the willingness of the staff to perform the efficiency duties that make it possible to develop good people back into society. So far, the drug-free practice has been successful.

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้สามารถสำเร็จลงได้ก็ด้วยความอนุเคราะห์ของผู้ที่อยู่หรือทำงานหรือเกี่ยวข้องกับบ้านพักใจ จังหวัดสระบุรีทั้ง ๗๔ คนซึ่งได้แก่ ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ ครู และผู้ดูแลที่ทำงานอยู่ในบ้านพักใจ ผู้ที่ได้เข้ารับการบำบัดแล้วมาฝึกฝนเพื่อการปรับตัวคืนสู่สังคม และบุคคลในชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการของบ้านพักใจ เช่น ผู้ประกอบการที่รับสมาชิกของบ้านเข้าทำงานในสถานประกอบการ ซึ่งท่านเหล่านี้ได้กรุณาให้ข้อมูลอย่างเต็มใจยิ่ง ทางผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณมาอย่างสูงในความร่วมมือนต่อการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

นอกจากนั้นก็ขอขอบพระคุณทุกท่านที่มีส่วนในการร่วมมือให้งานวิจัยนี้สำเร็จลงยังประโยชน์ต่อสังคมไทยเราอาทิ ผู้อำนวยการสถาบันวิจัย (พระสุธีรัตนบัณฑิต (สุทิตย์ อาภากร) ที่ต้องใช้แรงกายแรงใจในการกระตุ้น ผลักดัน ช่วยเหลือจัดสรรหางบประมาณและเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ มาสู่อาจารย์ทั้งหลายในมหาวิทยาลัยเพื่อทำให้เกิดการพัฒนาทักษะในการวิจัยที่เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเอง สถาบัน และประเทศชาติ ทางผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณมา ณ ที่นี้อย่างสูงรวมทั้งท่านคณะกรรมการและเจ้าหน้าที่ตรวจทานทุกท่านของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในที่สุดของกราบขอบคุณ และซาบซึ้งในน้ำใจของครอบครัวญาติพี่น้องและเพื่อนๆทุกคนที่คอยให้กำลังใจ

ผศ. ดร. ภูริวัจน์ บุญวุฒิปรีดา

๒๒ ตุลาคม ๒๕๖๐

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	(ก)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	(ค)
กิตติกรรมประกาศ.....	(จ)
สารบัญ.....	(ฉ)
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๗
๑.๓ ปัญหาของการวิจัย.....	๗
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย.....	๗
๑.๕ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	๘
๑.๖ ข้อตกลงเบื้องต้นและจำกัดในการวิจัย.....	๙
๑.๗ ประโยชน์ที่จะได้จากการวิจัย.....	๙
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๑๐
๒.๑ แนวคิดที่เกี่ยวข้องในการวิจัย.....	๑๐
๒.๑.๑ แนวคิดเกี่ยวกับยาเสพติด.....	๑๐
๒.๑.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการป้องกันปัญหาเสพติด.....	๒๐
๒.๑.๓ หลักพระพุทธศาสนา -(หลักโอวาทปาฏิโมกข์)	๒๕
๒.๑.๔ หลักธรรมทางศาสนากับการแก้ไขปัญหายาเสพติด.....	๒๗
๒.๑.๕ แนวคิดที่สำคัญของจิตวิทยาแนวพุทธ.....	๒๘
๒.๒ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	๒๙
๒.๓ บ้านพักใจ จังหวัดสระบุรี.....	๓๖
๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๓๙
กรอบแนวคิดของการวิจัย.....	๔๕
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย.....	๔๖
๓.๑ รูปแบบการวิจัย.....	๔๖
๓.๒ ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	๔๗
๓.๓ การตรวจสอบข้อมูลและการหาคุณภาพของเครื่องมือ.....	๔๘
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๔๙
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๔๙

บทที่ ๔	ผลการวิจัย.....	๕๐
	๔.๑ รูปแบบการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนาของบ้านพักใจ จังหวัดสระบุรี.....	๕๐
	๔.๒ กระบวนการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนาของบ้านพักใจ จังหวัดสระบุรี.....	๕๘
	๔.๓ ยุทธศาสตร์การสร้างสังคมปลอดยาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนาของบ้านพักใจ จังหวัดสระบุรี.....	๖๒
บทที่ ๕	สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ.....	๗๖
	๕.๑ สรุปผลการวิจัย.....	๗๖
	๕.๑.๑ ประชากรและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๗๗
	๕.๑.๒ ผลของหลักพระพุทธศาสนาในการสร้างสังคมปลอดยาเสพติด.....	๗๗
	๕.๑.๓ สรุปผลและอภิปรายผลหลักพระพุทธศาสนาที่ใช้ในรูปแบบการสร้าง สังคมปลอดยาเสพติดของบ้านพักใจ จังหวัดสระบุรี	๗๘
	๕.๑.๔ สรุปผลและอภิปรายผลหลักพระพุทธศาสนาที่ใช้ในกระบวนการการ สร้างสังคมปลอดยาเสพติดของบ้านพักใจ จังหวัดสระบุรี	๘๒
	๕.๑.๕ สรุปผลและอภิปรายผลหลักพระพุทธศาสนาที่ใช้ในยุทธศาสตร์การสร้าง สังคมปลอดยาเสพติดของบ้านพักใจ จังหวัดสระบุรี	๘๔
	๕.๒ ข้อเสนอแนะ.....	๘๕
	บรรณานุกรม.....	๘๖
	ภาคผนวก ก บทควมวิจัย.....	๙๓
	ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์.....	๑๑๓
	ภาคผนวก ค ภาพกิจกรรม.....	๑๒๐
	ภาคผนวก ง สรุปโครงการวิจัย.....	๑๒๙
	ประวัติผู้วิจัย	๑๓๔

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหายาเสพติดเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของประเทศ ซึ่งก่อผลกระทบในวงกว้างทั้งต่อบุคคลโดยตรงและสังคมส่วนรวมทั้งด้านเศรษฐกิจ สาธารณสุข อาชญากรรม และการพัฒนาประเทศ ทำให้ต้องสูญเสียทรัพยากรและงบประมาณมหาศาลในการปราบปราม ป้องกัน และแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนซึ่งเป็นกำลังสำคัญของประเทศ และการแพร่ระบาดของยาเสพติดก่อให้เกิดการเสื่อมเสียชื่อเสียง และเกียรติภูมิของประเทศ ทำให้นานาชาติเกิดความไม่ไว้วางใจในความปลอดภัยทั้งชีวิตและทรัพย์สินและรู้สึกเสี่ยงต่อการเข้ามาท่องเที่ยวหรือลงทุนทางการค้าและธุรกิจต่างๆ ซึ่งมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศอย่างมาก ดังเช่น จากสถิติงบประมาณแผนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดเชิงบูรณาการ โดยสำนักยุทธศาสตร์สำนักงานป.ป.ส. (๒๕๕๗)¹ พบว่า ประเทศไทยได้สูญเสียงบประมาณในการปราบปรามเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากจำนวน ๑.๒ พันล้านบาทในปี ๒๕๔๖ เพิ่มขึ้นเป็นจำนวน ๓.๗ พันล้านบาท ในปี ๒๕๕๖ งบประมาณด้านการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด เพิ่มขึ้นจาก ๑.๘ พันล้านบาท เป็น ๓.๑ พันล้านบาท ซึ่งในช่วงสิบปีที่ผ่านมา ความสูญเสียจำนวนมหาศาลยังไม่รวมถึงค่าใช้จ่ายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งจากการประมาณการต้นทุนเฉลี่ยในการดำเนินคดีอาญาจะตกประมาณ ๗๖,๐๐๐ บาทต่อคดีที่เข้าสู่การพิจารณาในศาลชั้นต้น ยิ่งกว่านั้นปัญหายาเสพติดทำให้สภาพแวดล้อมไม่เอื้อต่อการเข้ามาลงทุนในประเทศไทยทั้งในการเสี่ยงต่อการค้า การผลิตที่ต้องพัฒนาฝีมือแรงงาน แต่การแพร่ของยาเสพติดที่ทำให้พนักงานหลงไปเสพติดจะกลายลงเป็นแรงงานไร้ฝีมือ มีปัญหาในการทำงาน เกิดการว่างงาน และนำไปสู่ปัญหาด้านสังคมอื่นๆที่เป็นต้นเหตุหรือเกี่ยวพันกับปัญหาอาชญากรรมต่างๆ เช่น การลักทรัพย์ การทำร้ายร่างกายผู้อื่น เพื่อหาเงินมาใช้ในการซื้อยาเสพติด ตลอดจนการคลุ้มคลั่งจากการเสพยาเสพติด เป็นต้น โดยปัญหาอันดับต้นๆของเยาวชนไทยในปัจจุบันคือ การตกเป็นทาสยาเสพติด แม้จะมีมาตรการป้องกัน ปราบปรามเข้มข้นเท่าไรก็ตาม ปัญหาคงทวีความรุนแรงมากขึ้นทุกปี อีกทั้งตั้งแต่ปี ๒๕๔๗ ผู้เสพยาเสพติดมีอายุน้อยลงและมีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มขึ้น จากสถิติยาเสพติดของกระทรวงยุติธรรม

¹สำนักยุทธศาสตร์ งบประมาณแผนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดเชิงบูรณาการ, รายงานการติดตามผลการดำเนินงานประจำปี ๒๕๕๗, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงยุติธรรม), หน้า ๒๔๑.

(๒๕๕๘)^๒ พบว่า มีผู้เข้ารับการรักษาฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๔๕ จำนวนทั้งสิ้น ๑๗,๘๘๒ คน ต่อมาในปี ๒๕๕๐ มีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็น ๔๘,๘๙๕ คน และในปี ๒๕๕๕ มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นถึง ๑๗๖,๐๖๖ คน

ยาเสพติดที่แพร่ระบาดในประเทศไทย แบ่งตามการออกฤทธิ์ได้ ๔ กลุ่มใหญ่ๆ คือ กลุ่มออกฤทธิ์กระตุ้นประสาท ได้แก่ ยาบ้า ไอซ์ กระต๋อม โคเคน และยาอี กลุ่มออกฤทธิ์กดประสาท ได้แก่ สารระเหย ผีน และเฮโรอีน กลุ่มออกฤทธิ์หลอนประสาท ได้แก่ ยาเค และกลุ่มออกฤทธิ์ผสมผสาน ได้แก่ กัญชา นอกจากนี้ยังมียาเสพติดอีกหลายชนิด โดยเฉพาะเป็นยาที่ใช้ในวงการแพทย์ ตัวอย่างเช่น เมธาโดน โรฮิบนอล โดมิคุม อัลปราโซแลม ไดอาซีแพม เป็นต้น ซึ่งโดยปกติการใช้ยาเหล่านี้ต้องอยู่ในความควบคุมดูแลของแพทย์ แต่ปัจจุบันมีการลักลอบขายให้กับผู้ซื้อเพื่อใช้ในวัตถุประสงค์อื่นๆ เป็นสาเหตุให้มีผู้ติดยาเหล่านี้มากขึ้น ในช่วงปี ๒๕๔๕-๒๕๕๔ พบว่า มีแนวโน้มผู้ใช้ยาในกลุ่มยาประเภทกระตุ้นประสาทเพิ่มมากขึ้น ส่วนกลุ่มยาออกฤทธิ์กดประสาทซึ่งเคยมีบทบาทในอดีตกลับลดลง กลุ่มออกฤทธิ์ผสมผสานยังคงมีผู้ใช้และแพร่ระบาดอย่างต่อเนื่องไม่ลดน้อยลง และบางช่วงเวลาก็มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเล็กน้อย^๓ จากรายงานสถานการณ์ยาเสพติดปี ๒๕๕๗ และแนวโน้มของปัญหาของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดพบว่า ประเทศสหภาพเมียนมาร์ (พม่า) มีสถานะเป็นประเทศผู้ผลิตยาเสพติดหลักในภูมิภาคอาเซียนทั้งฝิ่น เฮโรอีน ยาบ้า และไอซ์ โดยเฉพาะยาบ้าที่ผลิตแล้วถูกลักลอบนำเข้าสู่ประเทศไทยเป็นหลัก ขณะที่ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) เป็นประเทศที่ผลิตกัญชาซึ่งส่งผลกระทบต่อประเทศไทยมากที่สุดในอาเซียน รวมทั้งมีสถานะเป็นประเทศทางผ่านยาเสพติดสำคัญจากประเทศพม่ามายังประเทศไทย โดยพื้นที่นำเข้าหลักยังคงเป็นพื้นที่ชายแดนภาคเหนือโดยเฉพาะด้านจังหวัดเชียงรายและจังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่อยู่ใกล้กับแหล่งเก็บพักยาของกลุ่มผู้ผลิตและเป็นเขตอิทธิพลของชนกลุ่มน้อยในประเทศเพื่อนบ้าน แม้ว่าจะเริ่มมีสัดส่วนที่ลดลง โดยกลุ่มนักค้าบางกลุ่มได้มีการเปลี่ยนเส้นทางมานำเข้าในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพิ่มมากขึ้นสำหรับการลักลอบนำเข้ายาเสพติดจากต่างประเทศของเครือข่ายนักค้าชาวต่างชาติ โดยเฉพาะกลุ่มนักค้าชาวอัฟริกันซึ่งมีบทบาทสำคัญในการบงการการค้าระหว่างประเทศ ส่วนใหญ่จะลำเลียงผ่านสนามบินสุวรรณภูมิเป็นหลัก แต่จากการเข้มงวดของเจ้าหน้าที่ทำให้มีการเปลี่ยนเส้นทางทางการลำเลียงโดยการนำผ่านประเทศเพื่อนบ้านก่อนนำเข้าประเทศไทยทางบก หรือการใช้สนามบินนานาชาติในภูมิภาคมากขึ้น ซึ่งจากสถานการณ์ในประเทศพม่าในขณะนี้ปี ๒๕๕๙ คาดว่าการผลิตยาเสพติดโดยชนกลุ่มน้อยจะยังคงมีอยู่และจะส่งผลกระทบต่อสถานการณ์ในประเทศไทย ทั้งการนำเข้า การค้า และการแพร่ระบาด เนื่องจากการเจรจาระหว่างชนกลุ่มน้อยบางกลุ่มกับกองทัพพม่าที่ยังไม่ได้ข้อยุติและการที่ทหารพม่า

^๒สำนักงานศาลยุติธรรม, รายงานสถิติคดีศาลยุติธรรมทั่วราชอาณาจักรประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๘ รายงานประจำปีของศาลทั่วราชอาณาจักร, (กรุงเทพมหานคร: กระทรวงยุติธรรม ๒๕๕๘), หน้า ๒๗.

^๓สำนักยุทธศาสตร์, รายงานสถานการณ์ยาเสพติดปี ๒๕๕๗ และแนวโน้มของปัญหา ส่วนข้อมูลเฝ้าระวังปัญหายาเสพติด, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงยุติธรรม ๒๕๕๗), หน้า ๔๕-๕๓.

มักจะเข้าใจผิด โดยใช้เงื่อนไขของการผลิตและการค้ายาเสพติด จึงทำให้เกิดผลต่อความเข้าใจระหว่างชนกลุ่มน้อยกับกองทัพมา ดังนั้นการเร่งระบายนยาเสพติดที่มีอยู่ของชนกลุ่มน้อยจึงเป็นการลดความสูญเสียที่อาจจะเกิดขึ้นจากการกวาด ส่วนสถานการณ์ยาเสพติดด้านสปป.ลาวยังปรากฏรายงานข่าวสารความเคลื่อนไหวของกลุ่มขบวนการนักค้ารายใหญ่ใน สปป.ลาวร่วมมือกับกลุ่มคิงส์โรมันและจนท.ลาวลักลอบลำเลียงยาเสพติดหลายประเภทจำนวนมากเข้าพักในพื้นที่แขวงบ่อแก้ว สปป.ลาวเพื่อเตรียมลักลอบนำเข้าไทย ขณะเดียวกันก็ปรากฏข่าวการปฏิบัติการปราบปรามยาเสพติดใน สปป.ลาว⁴

อย่างไรก็ตามจากผลการศึกษาและรายงานต่างๆรวมทั้งสภาพการณ์ที่ปรากฏเป็นข่าวและความเป็นจริงทั้งหลายที่สามารถพบเห็นได้กลับพบว่า การปราบปรามหรือการเพิ่มโทษแก่ผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดไม่ได้ทำให้ปัญหายาเสพติดลดน้อยถอยลงหรือหมดไปแต่ประการใด จากรายงานของสำนักบริการสวัสดิการสังคม กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ (๒๕๕๗) พบว่า การปราบปรามหรือเพิ่มโทษมิได้ทำให้ยาเสพติดหมดไปหรือลดน้อยลง จำนวนผู้เสพยาเสพติดในประเทศไทยกลับมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ดังเช่นในปี ๒๕๕๓ มีผู้เสพยาเสพติด ๑๖๑,๐๖๑ คน แต่ในปี ๒๕๕๕ มีจำนวนเพิ่มเป็น ๑๗๗,๘๑๘ คน ซึ่งผู้เสพยารายเก่าก็ยังมิได้เลิกเสพ กลับมีผู้เสพยาเสพติดรายใหม่เพิ่มจำนวนมากขึ้น นั้นแสดงให้เห็นว่า กลไกการแก้ปัญหายาเสพติดโดยเน้นการปราบปรามอย่างเดียวยังไม่เพียงพอ จำเป็นต้องมีการกำหนดนโยบายด้านอื่นเข้ามาสนับสนุนในการแก้ไขปัญหา ในปี ๒๕๕๖ รัฐบาลจึงได้จัดทำยุทธศาสตร์แผนปฏิบัติการเกี่ยวกับการแก้ปัญหายาเสพติดภายใต้ “ยุทธศาสตร์ ๕ รั่ว ป้องกัน” เพื่อป้องกันจุดอ่อน ๕ ด้าน ทั้งด้านชายแดน ด้านปัจจัยเสี่ยงทางสังคม ด้านความอ่อนแอของครอบครัว-ชุมชน และด้านปัจจัยทางเศรษฐกิจ-สังคม สภาพแวดล้อม นอกเหนือจากยุทธศาสตร์ ๕ รั่วป้องกันแล้ว ยังมีการใช้มาตรการทางกฎหมายการสืบสวนปราบปรามกลุ่มการค้ายาเสพติดระดับต่างๆ เพื่อตัดโครงสร้างการแพร่กระจายยาเสพติดไปยังผู้เสพซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เร่งรัดโครงการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสถานภาพผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติดแบบบูรณาการ นำผู้เสพติดเข้าสู่ระบบการบำบัดฟื้นฟูของกระทรวงสาธารณสุข รวมถึงการใช้กระบวนการชุมชน ประชาสังคมนำผู้เสพเข้าค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรมโดยขอความร่วมมือจากหน่วยงานส่วนกลางที่เกี่ยวข้อง เช่น กองบัญชาการกองทัพไทย กระทรวงมหาดไทย กระทรวงแรงงานในการจัดทำค่ายบำบัดฟื้นฟู และการให้ความช่วยเหลือในการดำเนินชีวิตภายหลังผ่านการบำบัดฟื้นฟู เช่น การให้อาชีพ สนับสนุนเงินทุนการประกอบอาชีพ ตลอดจนการจัดกลไกติดตามผู้ผ่านการบำบัดให้กลับสู่สังคมได้ตามปกติ ดังนั้นการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดจึงมิได้จำกัดอยู่แค่เพียงป้องกันและปราบปรามในพื้นที่ แต่ยังครอบคลุมไปถึงงานด้านการบำบัดฟื้นฟูสถานภาพผู้ติดยาเสพติดด้วย โดยผู้ที่ติดยาเสพติดที่ถูกจับกุม และศาลพิจารณาคดีตัดสินให้

⁴สำนักยุทธศาสตร์, แผนยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ปัญหายาเสพติด พ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๒. (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงยุติธรรม), หน้า ๓๓-๓๖.

เป็นผู้ป่วย เข้ามาบำบัดรักษา และหลังจากนั้นส่งไปฟื้นฟูสมรรถภาพในหน่วยทหารที่จัดตั้งเป็นศูนย์บำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด ภายใต้ชื่อ “โรงเรียนวิวัฒน์พลเมือง” โดยมุ่งหวังให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้เรียนรู้เกี่ยวกับแนวทางการดูแลตัวเองให้อยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ตลอดจนได้รับการฝึกวิชาชีพ ซึ่งเป็นกิจกรรมทางเลือกเพื่อพัฒนาทักษะให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพหลังจบหลักสูตร ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวก็ยังจำกัดอยู่แต่ในกลุ่มผู้ติดยาเสพติดที่ถูกดำเนินคดี และผู้เสพยาเสพติดที่เข้ารับการบำบัดโดยสมัครใจ⁵

ต่อมาในปีพ.ศ. ๒๕๕๗-๕๘ รัฐบาลได้กำหนดเป้าหมายยุทธศาสตร์ด้านการแก้ไขปัญหายาเสพติดยาเสพติดขึ้นอีก โดยต้องมีการนำผู้เสพยาเสพติดเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษาอย่างเหมาะสมให้ได้จำนวน ๒๒๐,๐๐๐ คน ผลการดำเนินงานในช่วง ๓ เดือนแรกของแผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดนั้นจากรายงานการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด (บสต.๓) ของหน่วยบำบัดรักษาในพื้นที่ (ข้อมูล ณ วันที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๕๗) พบว่า ช่วงเดือนตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๕๗ มีการรายงานผู้เสพยาเสพติดเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษาจำนวน ๒๗,๑๔๖ คน เป็นผู้เข้ารับการบำบัดรักษาในระบบสมัครใจ ๗,๔๒๙ คน (ร้อยละ ๒๗.๓) ระบบบังคับบำบัด ๑๘,๐๔๐ คน (ร้อยละ ๖๖.๓) และระบบต้องโทษ ๑,๗๕๖ คน (ร้อยละ ๖.๔) โดยพื้นที่ที่มีผู้เสพยาสมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษาสูง ๑๐ อันดับแรก ได้แก่ เชียงราย กทม. เชียงใหม่ พระนครศรีอยุธยา มหาสารคาม ตาก ร้อยเอ็ด สงขลา สุราษฎร์ธานี และ นครราชสีมา โดยร้อยละ ๓๑.๘ ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้เข้ารับการบำบัดที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รองลงมาร้อยละ ๒๔.๕ อยู่ในพื้นที่ภาคเหนือ ร้อยละ ๒๒ อยู่ในภาคกลาง ร้อยละ ๑๒.๖ อยู่ในภาคใต้ และ ร้อยละ ๙.๑ อยู่ในกรุงเทพฯ ซึ่งทำให้สถานบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดของหน่วยงานรัฐจำเป็นต้องถูกจัดตั้งขึ้นมาเพื่อช่วยเยียวยาและรักษา แม้จะเป็นการแก้ไขปัญหที่ปลายเหตุแต่หน่วยงานต่างๆ เหล่านี้ก็ได้พยายามหาวิธีการหรือกระบวนการในการเยียวยาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ รวมถึงการฝึกอาชีพให้กับผู้ที่เข้ามาบำบัดการติดยาเสพติดให้หลุดพ้นจากการเป็นทาสยาเสพติดและสามารถกลับเข้าสู่การยอมรับของครอบครัวและสังคมต่อไป

จากรายงานสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดปี ๒๕๕๘⁶ เสนอว่า พื้นที่เฝ้าระวังปัญหายาเสพติดที่สำคัญของประเทศไทยจะมีทั้งหมด ๒๙ จังหวัดได้แก่

⁵ ศูนย์ประสานงานการปฏิบัติที่ ๑ กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร , ผลการดำเนินงานการแก้ไขปัญหายาเสพติดในระดับพื้นที่ตามนโยบาย “ยุทธศาสตร์ ๕ รั่ว และ ๒ โครงการหลัก” ภาพรวมประเทศ (๑ เมษายน – ๓๐ มิถุนายน ๒๕๕๒๗ ๒๒-๕๖), (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงยุติธรรม).

⁶ สำนักยุทธศาสตร์, แผนยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด พ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๒. (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงยุติธรรม),

กรุงเทพมหานคร นนทบุรี ปทุมธานี พระนครศรีอยุธยา ลพบุรี สมุทรปราการ สระบุรี ชลบุรี กาญจนบุรี สมุทรสาคร นครราชสีมา มุกดาหาร หนองคาย ร้อยเอ็ด อุบลราชธานี สกลนคร ศรีสะเกษ มหาสารคาม อุตรดิตถ์ ตรัง นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี ปัตตานี สงขลา แม่ฮ่องสอน เชียงราย เชียงใหม่ แพร่ และ สุโขทัย ซึ่งพบว่า เป็นภาคกลางถึง ๑๐ จังหวัด ทั้งนี้เพราะภาคกลางถึงจะไม่ได้เป็นพื้นที่นำเข้า แต่ภาคกลางถือเป็นภาคที่มีปัญหาการค้ายาเสพติดมากกว่าทุกภาค โดยเฉพาะการค้ายาบ้าซึ่งเป็นยาเสพติดที่ใช้กันอย่างแพร่หลายที่สุด ขนาดของปัญหาการใช้อยาเสพติดในภาคกลางไม่ว่าจะพิจารณาจากจำนวนผู้ใช้อยาเสพติดโดยรวม หรือเฉพาะผู้ใช้อยาเสพติดรายใหม่ต่างอยู่ในระดับไม่น้อยกว่าร้อยละ ๓๐ ของจำนวนผู้ใช้อยาเสพติดโดยรวมทั้งประเทศ และมีการใช้ยามากกว่า ๑ ชนิด มีการเสพโดยการสูบเป็นหลัก ยาบ้าและเฮโรอีนเป็นตัวยาลหลักที่แพร่ระบาดในพื้นที่ภาคกลางมาไม่น้อยกว่า ๗ ปี ต่อมาในระยะหลังการใช้ยาบ้าได้เพิ่มปริมาณขึ้นและกลายเป็นตัวยาลหลักที่ผู้ใช้ในภาคกลางใช้เป็นส่วนใหญ่ สัดส่วนของผู้รับการบำบัดรายใหม่เพิ่มขึ้น โดยกลุ่มผู้ใช้อยาเสพติดเป็นครั้งแรกกลุ่มใหญ่ที่สุด คือเยาวชนอายุไม่เกิน ๒๔ ปี ถึงแม้สัดส่วนของผู้ใช้อยาเสพติดในภาคกลางเกือบทั้งหมดเป็นเพศชาย แต่สัดส่วนของผู้เสพสตรีมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ในกลุ่มผู้รับจ้างและเกษตรกร ขณะที่ผู้ใช้อยาเสพติดในกลุ่มอาชีพต่างๆ มีการเปลี่ยนแปลงน้อยมาก เพื่อยังเป็นปัจจัยสำคัญของการใช้อยาเสพติดในภาคกลาง แม้ว่าความอยากรองจะยังคงเป็นเหตุผลสำคัญที่สุดก็ตาม โดยสถานการณ์ปัญหายาเสพติดในภาคกลางจะครอบคลุมพื้นที่จำนวน ๓๑ จังหวัด ได้แก่ กรุงเทพมหานคร จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดชัยนาท จังหวัดนครนายก จังหวัดนครปฐม จังหวัดนครสวรรค์ จังหวัดนนทบุรี จังหวัดจันทบุรี จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดชลบุรี จังหวัดตราด จังหวัดปราจีนบุรี จังหวัดระยอง จังหวัดสระแก้ว จังหวัดปทุมธานี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพิจิตร จังหวัดพิษณุโลก จังหวัดเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบุรี จังหวัดลพบุรี จังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสาคร จังหวัดสิงห์บุรี จังหวัดสุโขทัย จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดสระบุรี จังหวัดราชบุรี จังหวัดอ่างทอง และ จังหวัดอุทัยธานี

จังหวัดสระบุรีนั้นตั้งแต่ปี ๒๕๕๐ ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ศอ.ปส.) สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ร่วมกับกระทรวงมหาดไทย ได้คัดเลือกให้เป็นจังหวัดนำร่องในการใช้ระบบแบบบูรณาการของการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่สำนักงาน (ป.ป.ส.) ภาค ๑ ซึ่งดำเนินการแก้ไขยาเสพติดแบบครบวงจร ทั้งนี้เนื่องจากจังหวัดสระบุรี ซึ่งเป็นศูนย์กลางการคมนาคมสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตะวันออก และภาคเหนือ มีเส้นทางลำเลียงยาเสพติดผ่านพื้นที่รอยต่อระหว่างจังหวัดทางหลวงหมายเลข ๑ ถนนพหลโยธินกรุงเทพ เดินทางสู่ปทุมธานี ลพบุรี ทางหลวงหมายเลข ๒ ถนนมิตรภาพ ผ่านจังหวัดนครราชสีมา และถนนสายรอง หมายเลข ๓ เชื่อมต่อจังหวัดนครนายก ปราจีนบุรี และสระแก้ว โดยข้อมูลระหว่างปี ๒๕๔๖-๒๕๕๑ พบว่า จังหวัดสระบุรี มีการค้ายาเสพติด การแพร่ระบาดในพื้นที่เสี่ยงและประชาชนมีพฤติกรรมเสพยาเสพติดตามแหล่งมั่วสุมต่างๆ ทั้งในชุมชนเมือง และเขตรอยต่อระหว่างจังหวัดที่ยังพบว่า มีหมู่บ้านและชุมชนหลายแห่งที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด โดยจังหวัดสระบุรียังมีพื้นที่ขนาดใหญ่ และมีประชากรอยู่หนาแน่น เป็นที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมจำนวนมาก ทำให้ได้รับผลกระทบจาก

ปัญหายาเสพติดเช่นเดียวกับอีกหลายจังหวัด โดยเดือนตุลาคม ๒๕๕๑-เดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๕๒ ที่ผ่านมาจังหวัดสระบุรีได้ดำเนินการปราบปรามยาเสพติดรวม ๓๐๘ ราย ภายหลังการดำเนินการปราบปราม จับกุม บำบัดและฟื้นฟูผู้ที่มีปัญหาเสพติดโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แยกเป็นระบบสมัครใจ ๑๐ ราย ระบบบังคับบำบัด ๒๖๗ ราย และระบบต้องโทษ ๓๑ ราย ซึ่งปัจจุบันจังหวัดมีจำนวนผู้ต้องขังประมาณ ๒,๐๑๐ คน พบว่า ส่วนใหญ่ต้องโทษด้วยคดียาเสพติด ดังนั้นการสร้างศูนย์ “บ้านพักใจ” ที่จังหวัดสระบุรีนี้จะสามารถรองรับผู้ติดยาเสพติดที่ผ่านการบำบัดแล้วจากจังหวัดใกล้เคียงในภาคกลาง แม้แต่จากกรุงเทพฯ เพราะมีพื้นที่เพียงพอในการสร้างเป็นแหล่งพักพิงและเป็นศูนย์นำร่องต้นแบบต่อผู้ติดยาเสพติดที่ผ่านการบำบัดแล้วแต่ยังไม่สามารถกลับคืนสู่ครอบครัวหรือหมู่บ้านและชุมชนได้ อันเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม ที่ยังไม่เอื้ออำนวย เพื่อให้ผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติดได้มาสร้างความพร้อมด้านสุขภาพร่างกาย มีภูมิคุ้มกัน มีจิตใจที่เข้มแข็ง มีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพการงาน และมีงานทำที่มั่นคงก่อนกลับไปสู่ครอบครัวและชุมชน เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติดหันกลับไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดอีกต่อไป และเรียนรู้ที่จะอยู่กับสังคมที่ปลอดยาเสพติด โดยในปีงบประมาณ ๒๕๕๐ สำนักงานป.ป.ส. ภาค ๑ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจำนวน ๑,๓๐๐,๐๐๐ บาท (หนึ่งล้านสามแสนบาทถ้วน) เพื่อจัดทำโครงการนำร่องในการจัดตั้งแหล่งพักพิงให้แก่ผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติด และประสานกับกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ให้เป็นผู้จัดหาสถานที่และบุคลากรผู้ปฏิบัติงาน โดยใช้ชื่อว่า **บ้านพักใจจังหวัดสระบุรี** เป็นแหล่งพักพิงให้แก่ผู้บำบัดยาเสพติดหรือผู้ที่อยู่ระหว่างกระบวนการบำบัดรักษาให้ได้รับการดูแลด้านปัจจัย ๔ และให้การพัฒนาศักยภาพทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม อาชีพ การศึกษา การป้องกันตนเอง และการฝึกทักษะการปฏิเสธยาเสพติด เรียนรู้ที่จะอยู่ในสังคมที่ปลอดยาเสพติด รวมทั้งการบริการด้านสิทธิประชาชน ต่อมาในปี ๒๕๕๑ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการพัฒนาศักยภาพผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติด และตัดวงจรการแพร่ระบาดของยาเสพติด จึงได้สนับสนุนงบประมาณการดำเนินงานของบ้านพักใจจังหวัดสระบุรีอย่างต่อเนื่องและจัดตั้งบ้านพักใจจังหวัดสระบุรีขึ้นเป็นหน่วยงานราชการเมื่อปี ๒๕๕๐ และในปี ๒๕๕๒ ได้โอนย้ายเป็นหน่วยงานภายใต้สังกัดของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน⁷

ดังนั้นการวิจัยบ้านพักใจจังหวัดสระบุรีนี้จะทำให้เห็นถึงรูปแบบ กระบวนการ และยุทธศาสตร์ในการสร้างสังคมปลอดยาเสพติด โดยเฉพาะการใช้หลักทางพระพุทธศาสนาที่ได้นำหลักโอวาทปาติโมกข์ที่เป็นหลักการสำคัญของพระพุทธศาสนาในจุดยืนและแนวทางการยึดถือปฏิบัติ

⁷สำนักบริการสวัสดิการสังคม, โครงการการจัดการองค์ความรู้ “วิธีการพัฒนาศักยภาพผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติด บ้านพักใจ จ.สระบุรี”, (กรุงเทพมหานคร: กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ๒๕๕๓), หน้า ๔-๕.

สำหรับสงฆ์และพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย^๘ ไว้อย่างชัดเจน ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ของการวิจัยนี้ โดยการวิจัยนี้เป็นการศึกษาข้อเท็จจริงหรือสภาพการณ์จริงที่เกิดขึ้นแล้วนำย้อนกลับไปสรุปสู่องค์ความรู้ ซึ่งเป็นสิ่งที่สังคม รัฐ และผู้ที่เกี่ยวข้องต้องการเพื่อนำไปสร้างประโยชน์อย่างมากต่อการแก้ไข ปรับปรุง พัฒนา และการนำไปใช้เป็นต้นแบบในการสร้างศูนย์หรือบ้านอื่นๆต่อไป ที่จะช่วยให้ผู้ที่ผ่านการบำบัดการเสพติดแล้วกลับคืนสู่สังคมอย่างมีศักยภาพด้วยความเชื่อมั่น ช่วยเหลือตนเองได้ ไม่เป็นภาระผู้อื่น สามารถเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาครอบครัว ชุมชน และเรียนรู้ที่จะอยู่ในสังคมได้อย่างยั่งยืน

๑.๒ วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษารูปแบบการสร้างสังคมปลอดภัยเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนาของบ้านพักใจ จังหวัดสระบุรี

๑.๒.๒ เพื่อศึกษากระบวนการสร้างสังคมปลอดภัยเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนาของบ้านพักใจ จังหวัดสระบุรี

๑.๒.๓ เพื่อศึกษายุทธศาสตร์การสร้างสังคมปลอดภัยเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนาของบ้านพักใจ จังหวัดสระบุรี

๑.๓ ปัญหาการวิจัย

๑.๓.๑ รูปแบบการสร้างสังคมปลอดภัยเสพติดของบ้านพักใจ จังหวัดสระบุรีใช้หลักตามพระพุทธศาสนาอย่างไร

๑.๓.๒ กระบวนการสร้างสังคมปลอดภัยเสพติดของบ้านพักใจ จังหวัดสระบุรีใช้หลักตามพระพุทธศาสนาอย่างไร

๑.๓.๓ ยุทธศาสตร์การสร้างสังคมปลอดภัยเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนาของบ้านพักใจ จังหวัดสระบุรีใช้หลักตามพระพุทธศาสนาอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาข้อเท็จจริงหรือสภาพการณ์จริงที่เกิดขึ้นแล้วนำย้อนสรุปสู่องค์ความรู้ (Expo Factor Research) คือศึกษาถึงหลักพระพุทธศาสนาที่ใช้อยู่ในรูปแบบ กระบวนการ และยุทธศาสตร์การสร้างสังคมปลอดภัยเสพติดของบ้านพักใจ จังหวัดสระบุรี

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

^๘พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๓๗๓.

ประชากรศึกษาคือ ผู้ที่อยู่ ที่ทำงาน และที่เกี่ยวข้องกับบ้านพักใจ จังหวัดสระบุรี โดยทำการสุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยวิธีแบบบังเอิญนั่นคือ ผู้ที่มาปฏิบัติการณ์หรืออยู่ ณ วันที่ไปเก็บข้อมูล ซึ่งมีจำนวนทั้งหมด ๖๑ คน ซึ่งมาจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๓ กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ ๑ ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ ครู และผู้ดูแลที่ทำงานอยู่ในบ้านพักใจ ซึ่งใช้การสุ่มแบบบังเอิญ ได้ทั้งหมด ๑๑ คน

กลุ่มที่ ๒ ผู้ที่ได้รับการบำบัดหรือเยียวยาแล้วมาพักฟื้นเพื่อการปรับตัวคืนสู่สังคมของบ้านพักใจ ใช้การสุ่มแบบบังเอิญได้ทั้งหมด ๔๑ คน

กลุ่มที่ ๓ บุคคลในชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการของบ้านพักใจ ซึ่งใช้การสุ่มแบบบังเอิญ ได้ทั้งหมด ๙ คน

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ศึกษาคือ บ้านพักใจ อ.มวกเหล็ก จ.สระบุรี และชุมชนโดยรอบที่เกี่ยวข้อง

๑.๔.๔ ขอบเขตระยะเวลา

การศึกษานี้ใช้เวลา ๑ ปีคือ เดือนตุลาคม ๒๕๕๙ ถึง เดือนกันยายน ๒๕๖๐

๑.๕ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

รูปแบบ หมายถึง ลักษณะของการถ่ายทอดความคิด ความรู้ ความเข้าใจ วิธีการทำงาน ตลอดจนจินตนาการของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือชุมชนใดชุมชนหนึ่งต่อเรื่องราวหรือปรากฏการณ์ใดๆให้ออกมาในการสื่อสารรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง

ยุทธศาสตร์การสร้างสังคม หมายถึงการสร้าง ความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมให้ทุกคนในสังคมไทยควบคู่กับการเสริมสร้าง ชีตความสามารถในการจัดการความเสี่ยงและสร้างโอกาสในชีวิตให้แก่ตนเอง

ยาเสพติด หมายถึง สารใด ๆ ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติหรือได้จากธรรมชาติ หรือจากการสังเคราะห์ที่เสพเข้าไปแล้วจะเกิดความต้องการทั้งทางร่างกายและจิตใจต่อไปโดยไม่สามารถหยุดเสพได้ และจะต้องเพิ่มปริมาณมากขึ้นเรื่อยๆ จนในที่สุดจะทำให้เกิดโรคร้ายไข้เจ็บต่อร่างกายและจิตใจขึ้น

กระบวนการสร้างสังคมปลอดภัยยาเสพติด หมายถึง วิธีและขั้นตอนการสร้าง ความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหา ยาเสพติดประกอบด้วย ขั้นตอนที่ ๑ : คัดเลือกชุมชนเป้าหมาย ขั้นตอนที่ ๒ : สืบสภาพชุมชน ขั้นตอนที่ ๓ : พบผู้นำชุมชนตามกลุ่มเป้าหมาย ขั้นตอนที่ ๔ : เลือกผู้นำธรรมชาติ ขั้นตอนที่ ๕ : รณรงค์ประชาสัมพันธ์ ขั้นตอนที่ ๖ : คัดแยกผู้มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับ ยาเสพติด ขั้นตอนที่ ๗ : การรับรองครัวเรือน ขั้นตอนที่ ๘ : ใช้มาตรการทางสังคม และขั้นตอนที่ ๙ : รักษาสถานะชุมชนเข้มแข็ง

หลักพระพุทธศาสนา หมายถึง แนวทาง วิธีการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญาตามหลักโอวาทปาฏิโมกข์คือ หลักการ ๓ ประการ อุดมการณ์ ๔ ประการ และวิธีการ ๖ ประการ

ยุทธศาสตร์การสร้างสังคมปลอดยาเสพติด แนวทาง วิธีการ รูปแบบของการบริหาร และการพัฒนาเพื่อขับเคลื่อนองค์การไปสู่ความสำเร็จโดยการบูรณาการองค์ความรู้จากศาสตร์ สมัยใหม่และหลักพระพุทธศาสนา

บ้านพักใจ จังหวัดสระบุรี เป็นสถานที่ฟื้นฟูผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติด ที่อยู่ภายใต้การ ดำเนินงานของสำนักบริการสวัสดิการสังคม กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนา สังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติดได้รับการพัฒนา ศักยภาพ ฟื้นฟูร่างกาย จิตใจ สร้างทางเลือกในการประกอบอาชีพ ทำให้ผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติด สามารถกลับคืนสู่ครอบครัวและสังคมได้ เรียนรู้การอยู่ในสังคมปลอดยาเสพติด ไม่กลับมาเกี่ยวข้องกับ ยาเสพติดอีก และทำให้เป็นศูนย์ต้นแบบให้แก่บ้านหรือศูนย์ในลักษณะนี้ที่จะสร้างต่อไป

๑.๖ ข้อตกลงเบื้องต้นและข้อจำกัดในการวิจัย

เนื่องด้วยบ้านพักใจ จังหวัดสระบุรีถือเป็นต้นแบบแหล่งพักพิงของผู้ที่บำบัดการเสพติด แล้วแต่ยังไม่พร้อมที่จะกลับสู่ครอบครัวและสังคมได้ เป้าหมายของการมาอยู่ที่บ้านพักใจนี้เพื่อฟื้นฟู ศักยภาพและเรียนรู้การอยู่อย่างปลอดสารเสพติด ซึ่งบ้านพักใจ จังหวัดสระบุรีได้รับการรับรองจากรัฐ และ หน่วยงานทางการป้องกันและแก้ไขด้านยาเสพติดว่าสามารถทำให้สังคมในบ้านปลอดยาเสพติดได้ ซึ่งจาก การค้นคว้าข้อมูลเบื้องต้นพบว่า มีการนำแนวหลักธรรมทางพุทธศาสนาเข้ามาใช้แต่ยังไม่กระจ่างชัดว่า เป็นไปในลักษณะ รูปแบบใดบ้าง ดังนั้นงานวิจัยนี้มุ่งวิจัยถึงหลักพระพุทธศาสนาที่ใช้อยู่ในรูปแบบ กระบวนการ และยุทธศาสตร์ในการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดที่เป็นอยู่ของบ้านพักใจ สระบุรีเท่านั้น โดยใช้โครงสร้างในการศึกษาตามนิยามหลักพระพุทธศาสนาของแผนงานวิจัยและโครงการวิจัยนี้ ร่วมกับข้อมูล เพิ่มเติมที่จะได้จากกลุ่มตัวอย่างทั้ง ๓ กลุ่มของงานวิจัยนี้ และการวิเคราะห์ข้อมูลจะเป็นโดยนำข้อมูลที่ได้ จากทั้ง ๓ กลุ่มใน ๑.๗.๒ มาวิเคราะห์ร่วมกันหาข้อมูลที่ตรงกันจากทุกกลุ่มในหลักพระพุทธศาสนาที่ใช้ใน การสร้างสังคมปลอดยาเสพติดของบ้านพักใจ สระบุรีนี้

๑.๗ ประโยชน์ที่จะได้จากการวิจัย

๑.๗.๑ ได้องค์ความรู้ของรูปแบบ กระบวนการ และยุทธศาสตร์ในการสร้างสังคมปลอด ยาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนาของบ้านพักใจ ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นต้นแบบในการสร้างบ้านพัก พิงเพื่อพัฒนาศักยภาพให้กับผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติดช่วยให้คืนกลับสู่สังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ตามเป้าหมายของรัฐและสำนักงานสวัสดิการสังคม กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

๑.๗.๒ ผลการวิจัยที่สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาระบบการจัดการเรียนการสอน การบริหารวิชาการของการสร้างสังคมปลอดภัยเสถียรทั้งในประเด็นของการบริหารจัดการ การฝึกปฏิบัติการสนับสนุนช่วยเหลือของสังคมหรือชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม

๑.๗.๓ ผลการวิจัยที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการสร้างวัฒนธรรมไทยที่ใช้หลักพุทธศาสนาไปบูรณาการสร้างสังคมให้ปลอดภัยจากยาเสพติด

๑.๗.๔ ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการวิจัยทั้งในทางกว้างสู่สังคมหรือศูนย์หรือจังหวัดอื่นๆ และในทางลึกเป็นการศึกษาต่อยอดในประเด็นอื่นๆ ให้ชัดเจนเพื่อเป็นลักษณะเฉพาะแบบของสังคมไทย

๑.๗.๕ ผลการวิจัยสามารถนำไปเผยแพร่ในฐานะองค์ความรู้ใหม่ทั้งในระดับชาติและนานาชาติ

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์รูปแบบกระบวนการ และยุทธศาสตร์ในการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคกลาง: บ้านพักใจนี้ สรุปได้ดังนี้

๒.๑ แนวคิดที่เกี่ยวข้องในการวิจัย

๒.๑.๑ แนวคิดเกี่ยวกับยาเสพติด

ยาเสพติด^๑ จะเป็นสารใดๆก็ตามที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติหรือได้จากธรรมชาติ หรือจากการสังเคราะห์ที่เสพเข้าไปไม่ว่าจะโดยการกิน ดม สูบ ฉีด หรือวิธีการใด ๆ แล้วเกิดความต้องการทั้งทางกายและจิตใจต่อไปโดยไม่สามารถหยุดเสพได้ และต้องเพิ่มปริมาณมากขึ้นเรื่อยๆ จนในที่สุดจะทำให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บต่อร่างกายและจิตใจขึ้น โดยพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ กำหนดความหมาย “ยาเสพติดให้โทษ” ไว้คือ สารเคมีหรือวัตถุชนิดใดๆ ซึ่งเมื่อเสพเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าจะโดยวิธี รับประทาน ดม สูบ หรือด้วยวิธีการใด ๆ แล้วทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจในลักษณะสำคัญ เช่น

๑. ผู้ที่เสพยา ต้องเพิ่มขนาดการเสพติดมากขึ้นเป็นลำดับ
๒. ผู้ที่เสพยา จะเกิดอาการถอนยา เมื่อหยุดใช้ยา หรือขาดยา
๓. ผู้ที่เสพยา จะเกิดความต้องการเสพทั้งทางร่างกายและจิตใจ อย่างรุนแรงตลอดเวลา
๔. ผู้ที่เสพยา จะมีสุขภาพร่างกายที่ทรุดโทรมลง

หรือกล่าวได้เป็นยาหรือสารที่ออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทที่ผู้ใช้อยู่ประจำแล้วจะทำให้มีความผิดปกติที่ระบบประสาทกลาง ซึ่งจะถือว่าผู้นั้นติดยาเสพติดถ้ามีอาการต่อไปนี้อย่างน้อย ๓ ประการคือ

๑. ผู้ป่วยจะทำทุกอย่างเพื่อให้ได้ยาหรือสารนั้นมาไว้แม้เป็นวิธีที่ผิดกฎหมาย เช่นลักขโมย

๒. ผู้ป่วยไม่สามารถปฏิบัติงานตามปกติเนื่องจากมีอาการพิษหรืออาการขาดยานั้นๆ
๓. พฤติกรรมของผู้ป่วยเปลี่ยนไป เช่น หยุดงานบ่อย หรือไม่เอาใจใส่ครอบครัว
๔. ผู้ป่วยต้องเสพยาเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ (มี Tolerance) เมื่อหยุดเสพหรือลดปริมาณการเสพลงมา จะเกิดอาการขาดยาหรือสารนั้น (Withdrawal Symptom)

โดยภาวะการเสพติด (Addiction) หมายถึง อาการผิดปกติเนื่องจากการทำงานบกพร่องของเซลล์ในสมองที่ทำให้เกิดความรู้สึกพึงพอใจ โดยภาวะการเสพติดสามารถเกิดขึ้นได้กับทุกคนใน

^๑ราชกิจจานุเบกษา, พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ ๖), พ.ศ. ๒๕๖๐. เล่ม ๑๓๔ ตอนที่ ๕ ก. ๑๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๐.

ทุกช่วงวัยเกือบร้อยละ ๖๐ ของผู้ประสบภาวะการเสพติดมีสาเหตุมาจากการถ่ายทอดทางพันธุกรรม ที่ผิดปกติ ส่วนในรายอื่นๆ อาจเกิดจากการที่สมองในส่วนที่ทำหน้าที่สร้างความรู้สึกรังเกียจ ได้รับความกระตุ้นอย่างรุนแรงจากปัจจัยต่างๆ เช่น ยาเสพติด สารเสพติด หรือการเสพติดพฤติกรรมเป็น ระยะเวลาต่างๆ โดยผู้ตกอยู่ในภาวะการเสพติดจะไม่สามารถมีความสุขได้จากการใช้ชีวิตแบบปกติ ซึ่งภาวะนี้คือสาเหตุที่ผู้ติดสารเสพติด หรือผู้ติดสุราไม่สามารถควบคุมการเสพติดหรือการดื่มได้จนมี อาการเสพติดเรื้อรัง

กฎหมายยาเสพติด¹⁰

ในทางกฎหมาย สิ่งที่ถูกถือว่าเป็นยาเสพติดนั้นต้องมีกฎหมายกำหนดไว้อย่างชัดเจน หาก ไม่มีกฎหมายระบุไว้ สิ่งนั้นก็ไม่ใช่ยาเสพติด แม้ว่าสิ่งที่เสนอนั้นจะมีฤทธิ์ที่ทำให้เกิดการเสพติดได้ก็ตาม เช่น บุหรี่ สุรา เป็นต้น พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๕๒ ได้แบ่งยาเสพติดให้โทษ (มาตรา ๓) ออกเป็น ๕ ประเภทด้วยกัน ดังนี้

ประเภทที่ ๑ ยาเสพติดให้โทษชนิดร้ายแรง มี ๓๘ รายการที่สำคัญ คือ เฮโรอีน แอมเฟตามีน แมทแอมเฟตามีน เอ็กซ์ตาซี และแอลเอสดี

ประเภทที่ ๒ ยาเสพติดให้โทษทั่วไป มี ๑๐๒ รายการที่สำคัญ คือ ใบโคคา โคลาอิน โคลเดอีน ยาสกัดเข้มข้นของต้นฝิ่นแห้ง เมทาโดน มอร์ฟิน ฝิ่นยา (ฝิ่นที่ผ่านกรรมวิธีปรุงแต่งเพื่อใช้ในทาง ยา) ฝิ่น (ฝิ่นดิบ ฝิ่นสุก มูลฝิ่น)

ประเภทที่ ๓ ยาเสพติดให้โทษที่มีลักษณะเป็นต้นตำรับยาและมียาเสพติดให้โทษ ประเภท ๒ ผสมอยู่ คือ ยารักษาโรคที่มียาเสพติด ประเภท ๒ เป็นส่วนประกอบอยู่ในสูตร เช่น ยาแก้ ไอ ยาแก้ท้องเสีย

ประเภทที่ ๔ สารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษประเภท ๑ หรือ ๒ มี ๓๒ รายการ ที่สำคัญ เช่น อาเซติก แอนไฮไดรด์ , อาเซติก คลอไรด์

ประเภทที่ ๕ ยาเสพติดให้โทษที่ไม่เข้าอยู่ในประเภท ๑ ถึง ๔ มี ๔ รายการ คือ กัญชา พืชกระท่อม พืชฝิ่น ทุกส่วนของพืชกัญชา ทุกส่วนของพืชกระท่อม และพืชเห็ดขี้ควาย

พ.ร.บ. มาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๓๔ มี วัตถุประสงค์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด โดยเฉพาะ การมุ่งเอาผิดต่อผู้ค้ายาเสพติด ระดับนายทุน และตัวการสำคัญที่อยู่เบื้องหลังการกระทำความผิด และริบทรัพย์สินที่ได้รับมาจากการค้ายาเสพติด เพื่อขจัดแหล่งเงินทุนในการกระทำความผิดเกี่ยวกับ ยาเสพติด ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องเนื่องการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดและศาลสั่งริบให้ตกเป็นของ “กองทุนป้องกันและปราบปรามยาเสพติด” เพื่อนำทรัพย์สินที่ได้ไปใช้ประโยชน์ในการแก้ไขปัญหา ยาเสพติดต่อไป ข้อคิดสำหรับผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด “ไม่ว่าจะได้รับทรัพย์สินเงินทองมากเท่าใด จากการผลิต การค้ายาเสพติด ไม่ว่าจะเปลี่ยนแปลงสภาพทรัพย์สิน หรือโอนไปอยู่ในชื่อของใครก็ตาม เช่น ลูกเมีย ญาติพี่น้อง หรือคนใกล้ชิด หากไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่า ทรัพย์สินเหล่านั้นได้มาอย่าง

¹⁰ กองควบคุมวัตถุเสพติด, คู่มือประชาชน: กฎหมายยาเสพติด, (นนทบุรี: สำนักงานคณะกรรมการ อาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข, ๒๐๑๔), หน้า ๑๑.

บริสุทธิ์ ศาลจะสั่งริบทรัพย์สินนั้นให้ตกเป็นของ “กองทุนป้องกันและปราบปรามยาเสพติด” ต่อไป และยังต้องทนทุกข์ทรมานอยู่ในคุกอีกด้วย “

อัตราการจ่ายเงินสินบนเงินรางวัลคดียาเสพติด

ผู้ที่แจ้งข่าวสารยาเสพติด แก่เจ้าหน้าที่จนสามารถจับกุมผู้กระทำความผิด และของกลางยาเสพติดได้ ผู้แจ้งความนำจับจะได้รับเงินค่าตอบแทนการแจ้งข่าวนำจับ เรียกว่า “เงินสินบนเงินรางวัล” ซึ่งมีอัตราการจ่ายเงินตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการจ่ายเงินสินบนเงินรางวัลคดียาเสพติด พ.ศ.๒๕๓๗ ตามประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี ดังนี้

๑. เฮโรอีน	กรัมละ ๑๐ บาท
๒. มอร์ฟิน	กรัมละ ๔ บาท
๓. ฟีน ฟีนยา (มอร์ฟิน)	กรัมละ ๔ บาท
๔. กัญชา	กรัมละ ๐.๐๒ บาท
๕. ยางกัญชา หรือกัญชาน้ำ	กรัมละ ๑๐ บาท
๖. อาเซติก แอนไฮไดรด์	กรัมละ ๑๐ บาท
๗. อาเซติก คลอไรด์	กรัมละ ๑๐ บาท
๘. อีเทอร์ คลอโรฟอร์ม	กรัมละ ๓ บาท
๙. แอมเฟตามีน หรือ เมทแอมเฟตามีน (ยาบ้า)	
ชนิดผง	กรัมละ ๒๐ บาท
ชนิดเม็ด คดีไม่เกิน ๑๐ เม็ด	จ่าย ๒๐๐ บาท
คดี ๑๑-๕๐๐ เม็ด	จ่ายไม่เกิน ๕,๐๐๐ บาท
คดี ๕๐๑ เม็ด	จ่าย ๕,๐๐๐ บาท

ส่วนที่เกิน ๕๐๐ เม็ด ๆ ละ ๓ บาท แต่รวมแล้วไม่เกิน ๒๐,๐๐๐ บาท

๑๐. ยาเสพติดอื่น ๆ (ยกเว้นพืชกระท่อม) กรัมละ ๓ บาท

นอกจากนี้ยังมีสารระเหยที่เป็นลักษณะการเสพติด¹¹ สารระเหยนั่นเป็นสารเคมีที่ระเหยได้ง่าย มีลักษณะเป็นไอ ระเหยได้ในอากาศและมีคุณสมบัติในการทำลายและใช้ในการอุตสาหกรรม เช่น ทินเนอร์ แอลกอฮอล์ กาว ฯลฯ เป็นสิ่งที่มนุษย์ผลิตขึ้นมาเพื่อใช้ประโยชน์ในเชิงอุตสาหกรรม เช่น ผสมในสีสเปรย์ น้ำยาล้างเล็บ กาวยางน้ำ ลูกโป่งวิทยาศาสตร์ ฯลฯ ผลิตภัณฑ์ต่างๆ ที่มีส่วนผสมของสารระเหยไม่ใช่สารเสพติดแต่อย่างใด แต่ที่เป็นปัญหาเพราะคนนำมาใช้ในทางที่ผิด จงใจสูดดมให้เกิดอาการมึนเมาจนติด เกิดโทษพิษภัยอย่างมหันต์ เด็กและเยาวชนจำนวนมากที่หลงผิดหันไปลองสูดดมสารระเหย และเกิดภาวะเสพติดเป็นอันตรายต่อสุขภาพ ทั้งนี้เนื่องจากสารระเหยมีราคาถูก หาซื้อได้ง่าย พกพาสะดวก ออกฤทธิ์เร็ว และช่วยให้ผู้เสพเคลิบเคลิ้ม เป็นสุข ร่าเริง ลืมความทุกข์ ซึ่งเป็นอาการที่เกิดขึ้นในระยะแรกๆ ของการเสพยาสารระเหย ทำให้ผู้เสพติดสนใจเสพยาง่ายขึ้น ทั้งนี้เพราะสาร

¹¹ กองควบคุมวัตถุเสพติด, คู่มือประชาชน: สารระเหย, (นนทบุรี: สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข, ๒๐๑๔). หน้า ๑๖-๒๑.

ระเหยนั่นมีฤทธิ์กดประสาท (Depressant) เข้าสู่ร่างกายอย่างรวดเร็วด้วยการสูดดม โดยจะแพร่กระจายจากปอดเข้าสู่กระแสโลหิตและไปยังอวัยวะต่างๆ ทั้งร่างกาย ตลอดจนสามารถกระจายเข้าสู่สมอง และระบบประสาทได้ดี ผู้เสพสารระเหยจึงนิยมเสพด้วยวิธีสูดดม การรับรู้ถึงวิธีการเสพยาจะเหยนั้นจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ปกครองในการสังเกตเฝ้าระวังพฤติกรรมของบุตรหลาน ตลอดจนบุคคลใกล้ชิด ทำให้สามารถแก้ไขปัญหาการเสพยาจะเหยที่อาจเกิดขึ้นกับสมาชิกในครอบครัวได้ทันที ซึ่งการเสพยาจะเหยด้วยวิธีสูดดมนี้สามารถกระทำผ่านวิธีการต่างๆ ได้ดังนี้

๑. ใส่สำลีห่อด้วยผ้าเช็ดหน้า การเสพยาจะเหยนี้ ฝ่ามือของผู้เสพจะมีลักษณะไหม้เป็นสีน้ำตาล เนื่องจากสารระเหยระคายเคืองผิวหนังบริเวณฝ่ามือ

๒. ใส่ในหลอดยาตม โดยเอาสำลียาตมออก แล้วเอาสำลีชุบสารระเหยใส่แทน

๓. เสพโดยตรงจากขวด โดยเปิดฝาขวดและสูดดมทันที

๔. ใส่ถุงพลาสติก โดยฉีดสเปรย์ใส่ถุงและสูดดมจนหมดกลิ่น วิธีนี้อันตรายมากเนื่องจากปริมาณความเข้มข้นของสารระเหยสูง

อาการผู้เสพ ผู้เสพยาจะเหยในระยะแรกจะรู้สึกเคลิบเคลิ้มเป็นสุข ร่าเริง ศีรษะเบาหัวตื้อตื้อ หลังจากนั้นจะมีอาการคล้ายคนเมาเหล้า ควบคุมตนเองไม่ได้ เดินโซเซ ตาพร่ามัว น้ำลายไหลมาก ถ้ายังสูดดมต่อไปอีกจะง่วงนอน ชีพ และหมดสติในที่สุด

โทษต่อผู้เสพ ความรุนแรงขึ้นอยู่กับปริมาณการเสพ ประวัติการใช้ยาของผู้เสพ วิธีการเสพ ความแข็งแรงและภูมิคุ้มกันของร่างกาย ตลอดจนชนิดของเคมีภัณฑ์ที่ใช้ผสมในสารระเหย ที่ผู้เสพสูดดม โดยพิษที่เกิดขึ้นแบ่งเป็น ๒ ระยะ ดังนี้

ระยะที่ ๑ พิษเฉียบพลัน หลังจากเกิดอาการเคลิบเคลิ้มเป็นสุข ร่าเริง ตื้อตื้อ ต่อมาจะมีง่วงงุน อ่อนแอ ควบคุมตนเองไม่ได้ จากนั้นจะคลื่นไส้ อาเจียน หายใจถี่เบาและเร็ว ประสาทหลอน หากสูดดมในปริมาณมากอาจชักหมดสติ หัวใจเต้นเร็วผิดปกติและอาจหัวใจวาย หรือสารระเหยอาจกดศูนย์หายใจทำให้ตายได้

ระยะที่ ๒ พิษเรื้อรัง การสูดดมติดต่อกันเป็นเวลานานจะทำให้ระบบอวัยวะต่างๆ อาทิ ระบบประสาทส่วนกลาง ประสาทส่วนปลาย กล้ามเนื้อ ทางเดินหายใจ หัวใจ โลหิต และระบบสืบพันธุ์ ฯลฯ เสื่อมสภาพลง อาการที่เกิดขึ้น เช่น

๒.๑ อาการทางระบบประสาท โดยทำให้เกิดอาการวิงเวียน เดินโซเซ ลูกตากว้าง พุดลำปาก มือสั่น ตัวสั่น เชื่องซึม ความคิดอ่านช้าลง หลงลืม สับสน นิสัยและอารมณ์เปลี่ยนแปลง ความจำเสื่อม สมองฝ่อ การรับรู้ต่างๆ เช่น การได้กลิ่นผิดปกติ การมองเห็นอาจเห็นภาพซ้อน หรืออาจเกิดอาการปลายประสาทอักเสบ ชาตามมือ ปลายเท้า

๒.๒ อาการทางระบบหัวใจและหลอดเลือด ทำให้จังหวะการเต้นของหัวใจผิดปกติ การทำงานของไขกระดูกทำให้เม็ดเลือดแดงต่ำ เกร็ดเลือดต่ำ เลือดออกง่าย อ่อนเพลีย บางรายอาจเกิดมะเร็งในเม็ดเลือดขาวได้

๒.๓ อาการทางระบบทางเดินหายใจ อาจเกิดอาการระคายเคือง จนถึงอักเสบตั้งแต่ปลายจมูกจนถึงหลอดลม ปอด ถุงลม อาจเกิดอาการน้ำคั่งในปอด มีเลือดออกในถุงลม

๒.๔ อาการทางระบบทางเดินอาหาร ทำให้เกิดอาการปวดท้อง คลื่นไส้ อาเจียน ท้องเดิน เบื่ออาหาร น้ำหนักลด บางรายพบเลือดออกในกระเพาะอาหาร นอกจากนี้ยังพบว่ามีกร ทำลายเนื้อเยื่อของตับเป็นหย่อมๆ ตับโต ตับและไตอักเสบ บางรายปัสสาวะเป็นเลือด

๒.๕ อาการทางระบบกล้ามเนื้อ ทำให้กล้ามเนื้อลึบ จนถึงเป็นอัมพาตได้

๒.๖ ระบบสืบพันธุ์ เกิดการเปลี่ยนแปลงของโครโมโซม ซึ่งมีหน้าที่ ถ่ายทอดทาง พันธุกรรม จึงอาจลดการสร้างอสุจิ

ผู้เสพสารระเหยจะเกิดการติดทางด้านจิตใจ นอกจากนี้แล้วการติดทางด้านร่างกายก็อาจ เกิดขึ้นได้ถ้าสูดดมสารระเหยประเภทที่มีแอลกอฮอล์เป็นส่วนประกอบเช่น ทินเนอร์ แลคเกอร์ เป็นต้น เมื่อไม่ได้เสพอาจเกิดอาการหงุดหงิด หาวนอน ปวดท้อง เหงื่อออกมาก คลื่นไส้ อาเจียน จาม คัด จมูก ปวดตามกล้ามเนื้อ ฟุ้งซ่าน น้ำตาไหล ขนลุก ตะคริว นอนไม่หลับ กระสับกระส่าย ปวดกระดูก เจ็บหน้าอก ซึ่งเป็นอาการที่เกิดจากการขาดยา (Withdrawal Symptoms)

ด้วยเหตุที่กล่าวมานี้จึงทำให้มีพระราชกำหนดป้องกันการใช้สารระเหย พ.ศ. ๒๕๓๓ แก้ไข โดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชกำหนดป้องกันการใช้สารระเหย พ.ศ. ๒๕๓๓ พ.ศ. ๒๕๔๒ และพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชกำหนดป้องกันการใช้สารระเหย พ.ศ. ๒๕๓๓ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๓ ระบุให้ผลิตภัณฑ์ที่มีสารเคมีที่กฎหมายกำหนดให้เป็นสารระเหยเป็นส่วนประกอบอยู่ใน ผลิตภัณฑ์นั้น ผู้ผลิต/ผู้นำเข้าและผู้จำหน่ายต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมายที่กำหนดมาตรการ ควบคุมการใช้สารระเหย และบทลงโทษไว้ ดังนี้

บทบัญญัติมาตราที่เกี่ยวข้อง	บทกำหนดโทษ
มาตรา ๑๒ ผู้ผลิตสารระเหยต้องจัดให้มี ภาพเครื่องหมาย หรือข้อความที่ภาษาบรรจุหรือหีบ ห่อที่บรรจุสารระเหย เพื่อเป็นการเตือนให้ระวังการใช้ สารระเหยดังกล่าว ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และ เงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง (กฎกระทรวง (พ.ศ. ๒๕๓๔) ออกตามความในพระราชกำหนดป้องกันการ ใช้สารระเหย พ.ศ. ๒๕๓๓)	มาตรา ๒๒ ผู้ผลิต ผู้นำเข้า หรือผู้ขาย สารระเหยผู้ใดไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๑๒ มาตรา ๑๓ หรือมาตรา ๑๔ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน สองปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้ง ปรับ
มาตรา ๑๓ ผู้นำเข้าสารระเหยก่อนนำ ออกขาย ต้องจัดให้มีภาพ เครื่องหมาย หรือข้อความที่ ภาษาบรรจุหรือหีบห่อที่บรรจุสารระเหย เพื่อเป็น การเตือนให้ระวังการใช้สารระเหยดังกล่าว ทั้งนี้ ตาม หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดใน กฎกระทรวง (กฎกระทรวง (พ.ศ. ๒๕๓๔) ออกตาม	

บทบัญญัติมาตราที่เกี่ยวข้อง	บทกำหนดโทษ
ความในพระราชกำหนดป้องกันการใช้สารระเหย พ.ศ. ๒๕๓๓)	
มาตรา ๑๔ สารระเหยที่ผู้ขายจะขายนั้นต้องมีภาพเครื่องหมาย หรือข้อความที่ผู้ผลิตหรือผู้นำเข้าได้จัดให้มีที่ภาชนะบรรจุหรือหีบห่อที่บรรจุตาม มาตรา ๑๒ หรือมาตรา ๑๓ อยู่ครบถ้วน	
มาตรา ๑๕ ห้ามมิให้ผู้ใดขายสารระเหย แก่ผู้ที่มีอายุต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ เว้นแต่เป็นการ ขายโดยสถานศึกษาเพื่อใช้ในการเรียนการสอน	มาตรา ๒๓ ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๑๕ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ
มาตรา ๑๖ ห้ามมิให้ผู้ใดขาย จัดหา หรือ ให้สารระเหยแก่ผู้ซึ่งตนรู้หรือควรรู้ว่าเป็นผู้ติดสาร ระเหย	มาตรา ๒๓/๑ ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๑๖ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกิน หกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ
มาตรา ๑๗ ห้ามมิให้ผู้ใดใช้สารระเหย บำบัดความต้องการของร่างกายหรือจิตใจ ไม่ว่าโดยวิธี สุด ดม หรือวิธีอื่นใด	มาตรา ๒๔ ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๑๖ มาตรา ๑๗ หรือมาตรา ๑๘ ต้องระวางโทษจำคุก ไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้ง จำทั้งปรับ
มาตรา ๑๘ ห้ามมิให้ผู้ใดจงใจ ชักนำ ยุ ยิงส่งเสริม หรือใช้อุบายหลอกลวงให้บุคคลอื่นใช้สาร ระเหยบำบัดความต้องการของร่างกายหรือจิตใจ ไม่ว่า โดยวิธีสุด ดม หรือวิธีอื่นใด	มาตรา ๒๔/๑ ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๑๘ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

นอกจากนี้ยังได้มีการตั้งหน่วยงานเข้ามาดูแลบำบัดเกี่ยวกับการคุมประพฤติปฏิบัติกลุ่ม คนที่ใช้สารระเหยที่ผิดกฎหมายดังนี้

๑. การบำบัดรักษาผู้ติดสารระเหย กรณีสมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษา ตามพระราช กำหนดป้องกันการใช้สารระเหย พ.ศ. ๒๕๓๓ ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข กระทรวง อุตสาหกรรม (ฉบับที่ ๒๑) พ.ศ. ๒๕๔๖ เรื่องกำหนดสถานพยาบาลที่ให้การบำบัดรักษาแก่ผู้ติดสาร ระเหย ข้อ ๒ ให้สถานพยาบาลของรัฐที่จัดตั้งตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดเป็นสถานพยาบาลที่ให้ การบำบัดรักษาแก่ผู้ติดสารระเหยตามพระราชกำหนดป้องกันการใช้สารระเหย พ.ศ. ๒๕๓๓ และให้

ดำเนินการตามระเบียบกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงอุตสาหกรรม ว่าด้วยการบำบัดรักษาและควบคุมผู้ติดยาเสพติด ในสถานพยาบาล

๒. การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด กรณีบังคับบำบัด ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพ พ.ศ. ๒๕๔๕ กำหนดให้มีสถานที่เพื่อการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดซึ่งรวมถึงสารระเหย เช่น ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด (ศูนย์ลาดหลุมแก้ว) กรมคุมประพฤติ กองควบคุมวัตถุเสพติด

ดังที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นจึงเห็นได้ว่า ยาเสพติด เป็น “มหันตภัยคุกคาม บ่อนทำลายประเทศชาติ” ส่งผลทั้งต่อบุคคล สังคม เศรษฐกิจ และการพัฒนาประเทศ ซึ่งต้องสูญเสียทรัพยากรต่างๆในการป้องกันและแก้ไข โดยเฉพาะกับเด็กและเยาวชนซึ่งเป็นอนาคตของประเทศต้องมาเป็นทาสยาเสพติด อีกทั้งการแพร่ระบาดของยาเสพติดทำให้เกิดการเสื่อมเสียชื่อเสียง และเกียรติภูมิของประเทศ ไม่ได้ได้รับความไว้วางใจจากนานาชาติเพราะขาดความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินทั้งในการเข้ามาท่องเที่ยวหรือลงทุนทางการค้าและธุรกิจต่างๆ ดังนั้นรัฐบาลจึงนับเรื่องนี้เป็นนโยบายสำคัญทั้งในด้านการป้องกันปราบปราม และทั้งในด้านการบำบัดรักษาเนื่องด้วยตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ทุกคนมีคุณค่าและศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ มีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองโดยหลักบังคับของกฎหมาย และตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ทุกคนมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ มีสิทธิเสรีภาพเสมอกันตามกฎหมายสมควรได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายที่เท่าเทียมกัน ผู้อยู่ในภาวะยากลำบากพึงได้รับการสงเคราะห์ การจัดสวัสดิการที่เหมาะสม รวมทั้งได้รับการรับรองตามสิทธิของบุคคลโดยไม่ถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม เป็นต้น รัฐบาลจึงได้จัดทำยุทธศาสตร์แผนปฏิบัติการเกี่ยวกับการแก้ปัญหายาเสพติดภายใต้ “ยุทธศาสตร์ ๕ รั่ว ป้องกัน”¹² เพื่อป้องกันจุดอ่อน ๕ ด้าน ทั้งด้านชายแดน ด้านปัจจัยเสี่ยงทางสังคม ด้านความอ่อนแอของครอบครัว-ชุมชน และด้านปัจจัยทางเศรษฐกิจ-สังคม สภาพแวดล้อม “รั่ว” ในที่นี้หมายถึง การสร้างภูมิคุ้มกัน สร้างกิจกรรม สร้างกระบวนการทำงานทั้งภาครัฐและประชาชนได้ดำเนินการ ร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ อันได้แก่ รั่วชายแดน รั่วชุมชน รั่วสังคม รั่วโรงเรียน และรั่วครอบครัว ดังนี้

๑. รั่วใหญ่ชายแดน ยาเสพติดส่วนใหญ่มาจากแหล่งผลิตอยู่ในประเทศเพื่อนบ้านและลักลอบเข้ามาในประเทศไทยภารกิจนี้มีกองบัญชาการกองทัพไทยเป็นเจ้าภาพหลัก โดยสนับสนุนยุทธภัณฑ์ที่ใช้ในการสกัดกั้นยาเสพติดให้กับหน่วยปฏิบัติการกิจป้องกันและปราบปรามยาเสพติดตามแนวชายแดนทั้งทางบกและทางน้ำ และมอบหมายให้กองกำลังชายแดนเป็นผู้รับผิดชอบในระดับพื้นที่ทำหน้าที่จัดกำลังปฏิบัติการลาดตระเวน สกัดกั้นการนำเข้าของยาเสพติดตามแนวชายแดน จัดตั้งอาสาสมัครประชาชน ในหมู่บ้านชายแดนเพื่อเป็นกองกำลังเฝ้าระวัง รวมถึงปฏิบัติการสกัดกั้นยาเสพติดในเชิงรุกด้วยการดำเนินมาตรการทางการข่าวการร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งด้านการข่าว การปราบปรามสกัดกั้น และการลาดตระเวนร่วมกัน โดยในปี ๒๕๕๓ จับกุมผู้ต้องหาได้ ๔๘๘ คน ตรวจยึดของกลางยาเสพติดโดยเฉพาะยาบ้าได้กว่า ๑๔ ล้านเม็ด

¹² ศูนย์ประสานงานการปฏิบัติที่ ๑ กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร, อ้างแล้ว, ๒๕๕๒, หน้า ๒๔-๓๓.

๒. รั้วเล็กในชุมชน จากปัญหาความอ่อนแอของชุมชน ความไม่มีภูมิคุ้มกันของชุมชนทำให้ปัญหายาเสพติดเข้ามาแพร่ระบาดได้ง่าย รัฐบาลจึงประกาศอย่างชัดเจนที่จะสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการแก้ไขปัญหาสังคมด้านต่างๆ ส่งเสริมบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชนในการเฝ้าระวังรวมทั้งการสำรวจตรวจสอบพฤติกรรมทั้งด้านการค้าและการเสพ ด้วยกระบวนการประชาคม เพื่อคัดกรองปัญหาเสพติดในระดับหมู่บ้านและชุมชนขั้นต้น รวมถึงมาตรการทางด้านกฎหมาย เพื่อลดทอนโครงสร้างทางการค้าในพื้นที่ รวมถึงการจับกุมและส่งผู้เสพเข้าสู่กระบวนการบำบัด โดยให้มีการสร้างเครือข่ายหมู่บ้าน/ชุมชนทั่วประเทศกว่า ๘๐,๐๐๐ แห่ง และสามารถจัดตั้งหมู่บ้าน/ชุมชนสีขาวได้ถึง ๔๘,๘๐๘ แห่งพร้อมกับการส่งเสริมบทบาทของภาคประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

๓. รั้วรอบตัวทั่วสังคม มุ่งเน้นไปที่เด็กและเยาวชน ป้องกันเยาวชนเข้าถึงแหล่งมั่วสุมยาเสพติดโดยใช้มาตรการทางสังคมป้องปราม พร้อมมาตรการทางกฎหมายโดยส่งเสริมกิจกรรมเชิงบวกที่สร้างสรรค์ ซึ่งในช่วง ๒-๓ ปีที่ผ่านมาพบว่า ปัจจัยลบในสังคมอาทิ เช่น สถานบันเทิงที่ผิดกฎหมาย หอพักที่ไม่ได้จดทะเบียน โต๊ะสนุกเกอร์ โต๊ะพนันบอล ตู้ม้า ร้านเกมส์ อินเทอร์เน็ต แหล่งมั่วสุมต่างๆ ล้วนเป็นปัจจัยที่ทำให้เยาวชนมีพฤติกรรมเสี่ยงเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด การกีดกันจึงเกิดขึ้นเพื่อจัดระเบียบสังคมแบบบูรณาการ โดยผู้ว่าราชการจังหวัด/ผู้อำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (ผอ.กอ.รมน.) ดำเนินการขยายพื้นที่และจัดกิจกรรมทางบวกให้มากขึ้น อาทิ ลานกีฬา ลานดนตรี ลานกิจกรรมสร้างสรรค์ของเยาวชน รวมถึงการสร้างแกนนำกลุ่มต่างๆ ในจังหวัด ให้เป็นพลังขับเคลื่อนการจัดระเบียบสังคม อาทิ แกนนำครูอาสา แกนนำผู้ปกครอง แกนนำเยาวชน แกนนำชุมชน ฯลฯ รั้วรอบตัวทั่วทั้งสังคม

๔. รั้วทางปัญญาโรงเรียน เป็นการจัดกิจกรรมให้เยาวชนกลุ่มเสี่ยงและนำเข้าบำบัดโดยสมัครใจพร้อมกิจกรรมสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อป้องกันยาเสพติดเข้าถึงกลุ่มที่เป็นอนาคตของชาติ เนื่องด้วยปกติแล้วเยาวชนที่มีพฤติกรรมเสี่ยงในเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็จะมีพฤติกรรมเสี่ยงในเรื่องอื่นๆ ตามมา เช่น หนีเรียน มั่วสุม เสพยาเสพติด ก้าวร้าว สูบบุหรี่ ดื่มของมึนเมา ดังนั้นมาตรการแก้ไขปัญหายาของเยาวชนจึงต้องมุ่งเน้นไปที่สถานศึกษาทุกระดับ การกีดกันนี้มีกระทรวงศึกษาธิการเป็นเจ้าภาพหลักในการสำรวจและจัดทำข้อมูลค้นหาผู้เสพ/ผู้ติด/ผู้ค้า และเยาวชนกลุ่มเสี่ยง โดยมอบหมายให้คนทำหน้าที่เสมือนกลไกปลูกฝังและสอดส่องพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน ด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา อาทิ การจัดหลักสูตรการเรียนการสอนวิชาเฉพาะ การจัดค่ายพัฒนาคุณธรรมกิจกรรมทางเลือกตามความสนใจของเยาวชน ทั้งดนตรี กีฬา ศิลปะและการพัฒนาอาชีพ นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาจัดตั้งเครือข่ายผู้ปกครองในโรงเรียนและชุมชนด้วย

๕. รั้วอบอุ่นในครอบครัว เป็นรั้วพิเศษที่ต้องเข้าไปให้ความรู้และดูแลช่วยเหลือครอบครัวที่เคยเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ซึ่งถือเป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการป้องกันยาเสพติด เพราะเมื่อใดที่ครอบครัวเข้มแข็งก็จะส่งผลต่อพื้นฐานความเข้มแข็งของประเทศด้วย โดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เป็นเจ้าภาพหลักในการส่งเสริมให้มีการจัดตั้งศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน จัดอบรมพ่อแม่ผู้ปกครอง ญาติพี่น้อง การให้ความรู้ในการป้องกันยาเสพติด โดยมุ่งเน้นไปที่ครอบครัวที่มีบุคคลเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติดที่ถูกจับกุมหรือเข้ารับการรักษาเป็นเป้าหมายแรก จากการดำเนินงานในโครงการปราบปรามและลดความเดือดร้อนของประชาชนของ

กระทรวงยุติธรรมตั้งแต่ ๑ มกราคม-๓๑ ธันวาคม ๒๕๕๓ สามารถจับกุมคดียาเสพติดได้ผู้ต้องหา ๒๐๓,๔๕๔ คน ยึดยาบ้าได้กว่า ๓๘ ล้านเม็ด ไม่รวมเฮโรอีน กัญชา ยาไอซ์ และพืชกระท่อมที่สกัดกัน ได้รวมกว่า ๗๐ กิโลกรัม ขณะที่โครงการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด กว่า ๓ แสนคน ยังไม่รวมกลุ่มที่อยู่ในระบบบังคับและต้องโทษกว่า ๑๔๓,๕๖๗ คน พร้อมการพัฒนากระบวนการติดตามช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง ส่วนในระดับของสถานประกอบ มีผู้สมัครใจเข้าร่วมโครงการสถานประกอบการสีขาวและผ่านเกณฑ์จำนวน ๔,๕๑๒ แห่ง และโครงการบริหารจัดการแบบบูรณาการ ปรับปรุงและพัฒนากลไกการดำเนินงานของศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้ระดับจังหวัด/อำเภอให้สามารถเป็นกลไกในระดับพื้นที่ที่ทำให้คู่ขนานกับภาครัฐ¹³

นอกเหนือจากยุทธศาสตร์ ๕ รั้วป้องกันแล้ว ยังมีการใช้มาตรการทางกฎหมายการสืบสวนปราบปรามกลุ่มการค้ายาเสพติดระดับต่างๆ เพื่อตัดโครงสร้างการแพร่กระจายยาเสพติดไปยังผู้เสพ ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เร่งรัดโครงการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสถานภาพผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติดแบบบูรณาการ นำผู้เสพเข้าสู่ระบบการบำบัดฟื้นฟูของกระทรวงสาธารณสุข รวมถึงการใช้กระบวนการชุมชน ประชาสังคมนำผู้เสพเข้าค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรม โดยขอความร่วมมือจากหน่วยงานส่วนกลางที่เกี่ยวข้อง เช่น กองบัญชาการกองทัพไทย กระทรวงมหาดไทย กระทรวงแรงงานในการจัดทำค่ายบำบัดฟื้นฟู และการให้ความช่วยเหลือในการดำเนินชีวิตภายหลังผ่านการบำบัดฟื้นฟู เช่น การให้อาชีพ สนับสนุนเงินทุนการประกอบอาชีพ ตลอดจนการจัดกลไกติดตามผู้ผ่านการบำบัดให้กลับสู่สังคมได้ตามปกติ งานการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดไม่ได้จำกัดอยู่แค่เพียงป้องกันและปราบปรามในพื้นที่ แต่ยังครอบคลุมไปถึงงานด้านการบำบัดฟื้นฟูสถานภาพผู้ติดยาเสพติดด้วย โดยผู้ที่ติดยาเสพติดที่ถูกจับกุม และศาลพิจารณาคดีตัดสินให้เป็นผู้ป่วย เข้ามาบำบัดรักษา และฟื้นฟูสมรรถภาพในหน่วยทหารที่จัดตั้งเป็นศูนย์บำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดภายใต้ชื่อ “โรงเรียนวิวัฒน์พลเมือง” โดยมุ่งหวังให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้เรียนรู้เกี่ยวกับแนวทางการดูแลตัวเองให้อยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ตลอดจนได้รับการฝึกวิชาชีพ ซึ่งเป็นกิจกรรมทางเลือกเพื่อพัฒนาทักษะให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพหลังจบหลักสูตรซึ่งการดำเนิน การดังกล่าวยังจำกัดอยู่แต่ในกลุ่มผู้ติดยาเสพติดที่ถูกดำเนินคดีและผู้เสพที่เข้ารับการบำบัดโดยสมัครใจ¹⁴

ดังนั้นแล้วว่าปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาระดับชาติที่ไม่สามารถแก้ไขให้บรรลุผลได้ด้วยองค์กรใดองค์กรหนึ่ง แต่ต้องอาศัยการแก้ไขในมิติต่างๆ ทั้ง ๕ รั้วให้แข็งแกร่ง ซึ่งสถาบันทางสังคมทุกระดับทั้งสถาบันครอบครัว สถาบันชุมชน สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา ต่างมีบทบาทของตน

¹³ สำนักปราบปรามยาเสพติด สำนักงาน ป.ป.ส. กระทรวงยุติธรรม, ผลการปราบปรามยาเสพติดทั่วประเทศประจำปี ๒๕๕๘, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด บางกอกบล็อก, ๒๕๕๘), หน้า ๓๒-๓๓.

¹⁴ นราวิทย์ ศิริบุญ และคณะ, การวิจัยประเมินผลโครงการฟื้นฟูและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ติดยาเสพติด (โรงเรียนวิวัฒน์พลเมือง) กรณีศึกษาโรงเรียนสงครามพิเศษ ศูนย์สงครามพิเศษ จังหวัดลพบุรี, (ลพบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๕)

อย่างครบถ้วน การระดมความร่วมมือจากทุกภาคส่วน เพื่อร่วมมือสร้างความรู้ความเข้าใจ สร้างทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติหน้าที่ที่ดีต่อการปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพสมบูรณ์เท่าทันต่อเหตุการณ์ จึงเชื่อมั่นว่าสามารถจัดปัญหายาเสพติดให้หมดสิ้นไปจากประเทศไทยได้อย่างแท้จริง ในปีพ.ศ. ๒๕๕๒ รัฐบาลได้กำชับให้มีการขับเคลื่อนใน ๔ กลไกที่มีบทบาทสำคัญในการปฏิบัติแก้ไขปัญหายาเสพติด คือ

๑. กลไกจังหวัด ได้แก่ ศูนย์ต่อสู้เอาชนะยาเสพติดจังหวัด (ศตส.จ.) และกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักรจังหวัด ซึ่งมีผู้ว่าราชการจังหวัด ในฐานะ ผู้อำนวยการติดตามสถานการณ์จังหวัด (ผอ.ศตส.จ.) /ผู้อำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร(ผอ.รมน.จว.) เป็นผู้มีบทบาทสูงสุด

๒. กลไกที่จัดตั้งขึ้นพิเศษตามคำสั่ง ที่ ๓๐๖/๕๓ รองรับการแก้ไขปัญหากลุ่มพื้นที่ ซึ่งได้มอบหมายให้ กอ.รมน. ภาคต่างๆ รับผิดชอบแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

๓. กลไกนอกเหนือจังหวัดที่ปฏิบัติการกิจเฉพาะ ได้แก่ การเร่งรัดปราบปรามเครือข่ายการค้ายาเสพติดระดับสำคัญ ทั้งที่เป็นเครือข่ายการค้าที่เชื่อมโยงกับอาชญากรรมข้ามชาติ เครือข่ายการค้าที่เชื่อมโยงกับชนกลุ่มน้อย เครือข่ายการค้าที่เชื่อมโยงกับเรือนจำ ฯลฯ โดยให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติหน่วยต่างๆ สำนักงานคณะกรรมการการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) และหน่วยที่เกี่ยวข้องอื่นๆ

๔. กลไกกำกับ ตรวจสอบ ติดตาม รายงาน ได้มอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) และศูนย์ประสานการปฏิบัติที่ ๑ กอ.รมน. (ศปป.๑)

แนวคิดในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในปัจจุบันของหน่วยงานรัฐ

กลุ่มผู้ติดยาเสพติด เรียกได้ว่าเป็นผู้กระทำความผิด ซึ่งถือเป็นกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางสังคม ซึ่งอาจเรียกว่า เป็นคนชายขอบอีกมิติหนึ่งด้วย เนื่องจากเป็นกลุ่มบุคคลที่ถูกสังคมละเลยมาเป็นเวลานาน ขาดความสนใจเหลียวแล เสมือนเป็นผู้มีตราบาปติดตัวอยู่ตลอดเวลา เมื่อผู้ติดยาเสพติดถูกดำเนินคดี พันโทชอออกมาแล้ว หรือเข้ารับการรักษาตนเองให้หายจากอาการติดยาเสพติดมักมีพฤติกรรมเก็บตัว ไม่กล้าเปิดเผยตัวและไม่กล้าเผชิญหน้าในสังคม รวมทั้งไม่กล้าที่จะไปขอรับความช่วยเหลือหรือขอรับบริการต่างๆ ที่รัฐจัดให้ แนวคิดในการให้ความช่วยเหลือบุคคลเหล่านี้ ได้แก่ แนวคิดการแก้ไขฟื้นฟู แนวคิดเน้นตัวแบบยุติธรรม แนวคิดแบบอนุรักษนิยม นอกจากนี้การคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิผู้พ้นโทษยังมีความคิดบนความเชื่อที่ว่าพฤติกรรมมนุษย์สามารถเปลี่ยนแปลงได้ หากมีสภาพแวดล้อมหรือเงื่อนไขที่เหมาะสม รวมถึงฐานความคิดเกี่ยวกับการพิทักษ์สิทธิและการเสริมพลัง เพื่อการพึ่งตนเอง ทั้งนี้ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายเหล่านี้ได้รับการช่วยเหลือให้เข้าถึงบริการด้านสวัสดิการสังคมพื้นฐานจากรัฐอย่างทั่วถึงและมีมาตรฐาน การส่งเสริม พัฒนาให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและสามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมที่เน้นกลุ่มเป้าหมายเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาศักยภาพ สร้างพื้นที่ยื่นให้พวกเขาเหล่านี้ได้อยู่ในครอบครัว ชุมชนและสังคมได้ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ

๒.๑.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการป้องกันปัญหาเสพติด

ความหมาย “การป้องกันปัญหาเสพติด” การป้องกันปัญหาเสพติด หมายถึง กระบวนการที่ดำเนินการล่วงหน้า โดยการอบรมเลี้ยงดูให้การศึกษาข้อมูลข่าวสารและความรู้ทั้งในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัยแก่กลุ่มเป้าหมายอย่างต่อเนื่องและสัมพันธ์กันในเรื่องคุณภาพชีวิตและยาเสพติด การป้องกันตนเอง ครอบครัวและชุมชนให้รอดพ้นจากยาเสพติดด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันแก่บุคคลให้มีความสามารถที่จะเผชิญหน้ากับปัญหาและอุปสรรคและเหตุการณ์ต่างๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิต รวมทั้งการปรับปรุงสภาพแวดล้อมใกล้ตัวที่มีส่วนผลักดันให้กลุ่มเป้าหมายไปใช้ยาเสพติด

สำนักงานสหประชาชาติ¹⁵ เพื่อปัญหาเสพติดและอาชญากรรม อธิบายองค์ประกอบของการป้องกันปัญหาเสพติดไว้ดังนี้

๑. การลดอุปสงค์ (Demand Reduction Strategies) มีจุดประสงค์เพื่อลดความต้องการใช้ยาของบุคคล และเพื่อป้องกัน หรือทำให้มีอายุที่เริ่มเสพยาช้าลง อาจรวมไปถึงวิธีการที่มุ่งหมายเพื่อให้เลิกยา (Abstinence-oriented Approach)

๒. การลดอุปทาน (Supply Reduction Strategies) มีจุดประสงค์เพื่อขัดขวางกระบวนการผลิตและขายยาเสพติด และจำกัดการเข้าถึงยาเสพติด

๓. วิธีการลดผลทางลบที่มีต่อสุขภาพและต่อสังคมจากการเสพยา มีจุดประสงค์เพื่อลดผลกระทบของยาเสพติดที่มีต่อบุคคลและชุมชน

เป้าหมายของการป้องกัน (Goals of Prevention) นักวิจัยเกี่ยวกับการป้องกันปัญหาเสพติดได้กำหนดเป้าหมายของการป้องกัน ดังนี้

๑. เพื่อเปลี่ยนพฤติกรรมที่ส่งเสริมการเสพยาเสพติด และเสริมแรงพฤติกรรมทางบวกที่นำไปสู่การปฏิเสธยาเสพติด

๒. เพื่อให้บุคคลมีจำนวนภูมิคุ้มกันมากกว่าปัจจัยเสี่ยง

๓. เพื่อเลื่อนอายุที่บุคคลใช้ยาเสพติดครั้งแรกออกไป

๔. เพื่อให้บุคคลเลือกที่จะไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดโดยสมัครใจ

๕. เพื่อส่งเสริมวิถีชีวิตที่ปลอดยาเสพติด

ประเภทของการป้องกัน National Institute on Drug Abuse¹⁶ ได้จัดประเภทของโปรแกรมป้องกันจำแนกตามกลุ่มเป้าหมายไว้ ๓ ประเภท คือ

¹⁵สำนักงานป้องกันยาเสพติดและปราบปรามอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (UN Office on Drugs and Crime – UNODC) UNODC ภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงและแปซิฟิก, www.un.or.th/th/staff/สำนักงานป้องกันยาเสพติด/สืบค้นเมื่อ ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๙.

¹⁶ National Institute on Drug Abuse, Preventing Drug Use among Children and Adolescents: A Research-based guide for parents, educators, and community leaders. 2nd edition. (Maryland: U.S. Department of Health and Human Services, 2003), pp. 20-22.

๑. โปรแกรมทั่วไป (Universal Program) ใช้กับประชากรทั่วไป เช่น เด็กนักเรียนทุกระดับชั้น

๒. โปรแกรมกลุ่มเสี่ยง (Selective Program) สำหรับกลุ่มเป้าหมายที่เสี่ยงต่อการเสพยาเสพติด เช่น เด็กที่พ่อแม่เสพยา หรือเด็กที่มีปัญหาด้านการเรียน

๓. โปรแกรมเฉพาะ (Indicated Program) สำหรับผู้ที่กำลังใช้ยาเสพติดอยู่ และมีแนวโน้มว่าจะเป็นผู้ติดยาเสพติด

ผู้ออกแบบโปรแกรมป้องกันควรเลือกประเภทของโปรแกรมป้องกันให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย เพราะแต่ละประเภทจะมีวัตถุประสงค์และกิจกรรมที่แตกต่างกัน

วิวัฒนาการของรูปแบบป้องกันปัญหาเสพยาเสพติด

รูปแบบป้องกันปัญหาเสพยาเสพติดในยุคแรก ในช่วงแรกเป็นรูปแบบของการให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด (Information Only Model) โมเดลนี้มีสมมติฐานว่า เด็กเสพยาเพราะไม่รู้ถึงอันตรายและผลทางลบที่ตามมาของการใช้ยาเสพติดจึงเชื่อว่า การเพิ่มความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดจะนำไปสู่การเปลี่ยนทัศนคติและเปลี่ยนพฤติกรรมในที่สุด เนื้อหาที่สอนประกอบด้วยปฏิกิริยาที่ยาเสพติดมีต่อร่างกาย วิธีการเสพยาแบบต่างๆ อันตรายจากยาเสพติดต่อสุขภาพในระยะสั้นและยาว อย่างไรก็ตามวิธีนี้ไม่ได้ผลในเชิงป้องกัน เพราะวัยเด็กเป็นวัยที่ไม่ค่อยห่วงสุขภาพตนเอง หรืออาจคิดว่าอันตรายดังกล่าวคงไม่เกิดกับตน นอกจากจะไม่ช่วยป้องกันเด็กจากการใช้ยาเสพติดแล้ว บางงานวิจัยพบว่า การให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดกลับเป็นการกระตุ้นความอยากรู้อยากเห็นของเด็กซึ่งนำไปสู่การลองใช้ยา

บางโปรแกรมจะเน้นการกระตุ้นให้กลัว (Fear – arousal Techniques)¹⁷ โดยให้ข้อมูลที่เกินจริงเกี่ยวกับโทษของยาเสพติด เน้นนำเสนอแต่ผลกระทบทางลบ เพื่อมุ่งหวังให้กลัวและหลีกเลี่ยงการเสพยา แต่การวิจัยพบว่า วิธีดังกล่าวไม่มีประสิทธิภาพเช่นกัน เนื่องจากการนำเสนออันตรายที่เกินจริงทำให้เด็กไม่เชื่อถือ จะเห็นได้ว่า ทั้งการให้ความรู้และการทำให้กลัวไม่ได้จัดการกับปัจจัยพัฒนาการและอิทธิพลทางสังคมที่เป็นส่วนหนึ่งของสาเหตุการเสพยา ประเด็นสำคัญที่ทำให้โมเดลนี้ไม่ได้ผลคือ สมมติฐานที่ว่า การฟังบรรยายเพียงไม่กี่ชั่วโมงจะเปลี่ยนความคิดของเด็กที่มีต่อยาเสพติดที่เรียนรู้จากเพื่อนและสื่อมาหลายปีได้ แม้งานวิจัยจะพบว่า การให้ความรู้เพียงอย่างเดียวไม่มีผลต่อพฤติกรรมเสพยาของเด็ก แต่ในเวลาต่อมาถูกนำมาเป็นส่วนหนึ่งของโปรแกรมป้องกัน

ต่อมาเมื่อเสนอโมเดลทางเลือก (Alternative Model)¹⁸ ที่มีสมมติฐานว่า การทำกิจกรรมที่สร้าง สรรค์และสนุกสนานให้วัยรุ่นจะทำให้วัยรุ่นไม่มีเวลาไปใช้ยาเสพติด โมเดลนี้เชื่อว่าการที่วัยรุ่นได้รับมอบ หมายความรับผิดชอบในกิจกรรมต่างๆ จะช่วยบรรเทาความเบื่อ เพิ่มการเห็น

¹⁷ Bandura, Albert; Reese, Linda; Adams, Nancy E. Microanalysis of action and fear arousal as a function of differential levels of perceived self-efficacy. Journal of Personality and Social Psychology, Vol 43 (1), 1982, pp. 5-21.

¹⁸ Das, J.P., Kirby, J., Jarman, R.F. Simultaneous and successive synthesis: An alternative model for cognitive abilities. Psychological Bulletin, Vol. 82(1), Jan 1975, pp. 87-103.

คุณค่าในตนเอง และมีความผูกพันกับชุมชน โดยที่โมเดลนี้จะไม่มีการกล่าวถึงยาเสพติดเลย เพราะเชื่อว่าการที่เด็กใช้เวลาทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์จะช่วยลดแนวโน้มที่จะใช้ยาเสพติดได้เอง

๒. รูปแบบการป้องกันยาเสพติดที่มีงานวิจัยรองรับ จากที่นักวิจัยเคยเน้นการให้ความรู้เกี่ยวกับผลลบจากยาเสพติด ในยุคต่อมารูปแบบการป้องกันยาเสพติดเปลี่ยนแปลงไป มุ่งไปที่ปัจจัยเสี่ยงและภูมิคุ้มกันระดับบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการใช้ยาในวัยรุ่น สิ่งที่ทำให้รูปแบบป้องกันในยุคนี้มีความน่าเชื่อถือ เพราะมีการทดสอบประสิทธิภาพของโปรแกรมด้วยระเบียบวิธีวิจัยรูปแบบป้องกันการใช้ยาเสพติดที่ได้รับการสนับสนุนจากการวิจัยสามารถแบ่งออกได้เป็น ๓ ประเภทได้แก่

๒.๑ แนวทางจัดการกับอิทธิพลทางสังคม แนวทางนี้ให้ความสำคัญกับตัวแปรทางสังคม และตัวแปรทางจิตวิทยาว่าเป็นตัวผลักดันให้บุคคลเริ่มใช้ยา การใช้ยาของวัยรุ่นถูกมองว่าเป็นผลมาจากอิทธิพลทางสังคมผ่านเพื่อนและสื่อโฆษณา แนวทางนี้ประกอบด้วย ๓ องค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

๒.๑.๑ ภูมิคุ้มกันทางจิตวิทยา มาจากแนวคิดการป้องกันโรคติดเชื้อด้วยวัคซีน โดยจะจำลองสถานการณ์ให้เพื่อนแกล้งชวนใช้ยาเสพติด หลังจากนั้นเพิ่มความเข้มข้นของการจูงใจสมมติฐานภายใต้แนวคิดนี้คือ การถูกจูงใจให้ใช้ยาเสพติดจากสังคมในสถานการณ์จำลอง จะช่วยเสริมสร้างให้เด็กมีความต้านทานการเชิญชวนที่รุนแรงมากขึ้นในสถานการณ์จริงที่เด็กอาจจะประสบเมื่อเข้าสู่วัยรุ่น อย่างไรก็ดี งานวิจัยระบุว่า ภูมิคุ้มกันทางจิตวิทยามีผลลดพฤติกรรมใช้ยาได้น้อยกว่าอีกสององค์ประกอบที่จะกล่าวถึงในลำดับต่อไป

๒.๑.๒ ความรู้เกี่ยวกับบรรทัดฐานของสังคม วัยรุ่นมักประเมินการใช้ยาเสพติดในกลุ่มวัยรุ่นและผู้ใหญ่สูงกว่าความเป็นจริง ซึ่งทำให้เขาคิดว่าพฤติกรรมการใช้ยาเสพติดเป็นสิ่งปกติในสังคม และนำไปสู่การมีค่านิยมที่สนับสนุนการใช้ยาเสพติด การให้ข้อมูลจริงเกี่ยวกับจำนวนผู้เสพยาเสพติดซึ่งต่ำกว่าที่พวกเขาคิดได้ จะช่วยลดการรับรู้ที่ผิดเกี่ยวกับยาเสพติดว่า ได้รับการยอมรับจากสังคม การแก้ไขการรับรู้ดังกล่าวสามารถทำได้ผ่านการให้ข้อมูลการแพร่ระบาดของยาเสพติดจากผลสำรวจระดับชาติ หรือให้เด็กสร้างแบบสอบถามแล้วไปเก็บข้อมูลในห้องเรียน ในโรงเรียน หรือชุมชนของตนเอง กิจกรรมเหล่านี้จะทำให้เด็กมีมุมมองที่เป็นจริงมากขึ้นเกี่ยวกับความมากน้อยของการแพร่ระบาดของยาเสพติด ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการแพร่ระบาดของยาเสพติดจะทำให้วัยรุ่นเห็นว่า ความเชื่อที่ว่า “ยาเสพติดไม่เป็นอันตราย และใครๆ ก็ใช้กัน” นั้นเป็นความเชื่อที่ผิด นอกจากนี้การให้ข้อเท็จจริงดังกล่าวมีความสำคัญต่อผลสำเร็จของโปรแกรมการสอนทักษะการต้านทานยาเสพติด เนื่องจากหากวัยรุ่นเชื่อว่า ยาเสพติดเป็นบรรทัดฐานหนึ่งของสังคม ก็ไม่มีเหตุผลอะไรที่จะปฏิเสธเมื่อเพื่อนเสนอให้ลองใช้ยา

๒.๑.๓ ทักษะการต้านทาน มาจากสมมติฐานที่ว่า วัยรุ่นใช้ยาเพราะขาดความมั่นใจหรือขาดทักษะที่จะต้านทานอิทธิพลจากสังคมที่ให้อุปสรรค ต้มเหล้า และเสพยา ดังนั้นแนวทางนี้จะฝึกทักษะให้เด็กสามารถต้านทานการโน้มน้าวจากเพื่อนและสื่อ ซึ่งทำได้ ๓ วิธี ดังนี้

๒.๑.๓.๑ สอนให้ตระหนักถึงสถานการณ์ที่มีความเสี่ยง และเทคนิคที่จะหลีกเลี่ยงสถานการณ์ดังกล่าว การไม่ไปอยู่ในสถานการณ์ที่เสี่ยงต่อการถูกชักชวนให้ใช้ยา ถือเป็นข้อควรทำประการแรกสำหรับวิธีการนี้

๒.๑.๓.๒ เพิ่มความตระหนักรู้เกี่ยวกับอิทธิพลของสื่อ โดยสอนให้วัยรุ่นรู้ทันเทคนิคที่โฆษณาใช้เพื่อจูงใจผู้ซื้อ และเรียนรู้ที่จะมีข้อโต้แย้งกับสารจากโฆษณา

๒.๑.๓.๓ สอนทักษะการปฏิเสธเมื่อเพื่อนชักชวนให้ลองเสพยา วัยรุ่นจะถูกสอนว่า ควรจะพูดอะไรในสถานการณ์ดังกล่าว และการปฏิเสธอย่างนุ่มนวลต้องทำอะไร นอกจากนั้นยังมีการสนับสนุนให้เกิดการวางแผนว่า ในสถานการณ์ที่ถูกกดดันจากเพื่อน เขาจะมีแผนปฏิเสธอย่างไร

แนวทางเพิ่มศักยภาพของบุคคล มีสมมติฐานว่า เด็กและเยาวชนที่ขาดทักษะส่วนบุคคล และทักษะทางสังคมจะเสี่ยงต่อการถูกชักจูงให้ใช้ยาเสพติดมากกว่า เด็กและเยาวชนกลุ่มนี้อาจเห็นยาเสพติดเป็นวิธีหนึ่งในการจัดการกับชีวิต โดยทั่วไปแล้วแนวทางเพิ่มศักยภาพของบุคคลจะสอนทักษะต่อไปนี้ ได้แก่ ทักษะการตัดสินใจ การแก้ปัญหา ทักษะที่ช่วยเพิ่มการเห็นคุณค่าในตนเองและการควบคุมตนเอง ทักษะเกี่ยวกับการจัดการกับความเครียดและความกังวล การปกป้องสิทธิของตนเอง แนวทางนี้ถูกออกแบบมาเพื่อสอนทักษะต่างๆ ไป ที่เด็กและเยาวชนสามารถประยุกต์ใช้ในด้านอื่นๆ ของชีวิตได้ด้วย ซึ่งแตกต่างกับการสอนทักษะด้านทฤษฎีที่มีความเฉพาะเจาะจง อาจกล่าวได้ว่า แนวทางการเพิ่มศักยภาพของบุคคลจะช่วยให้เด็กและเยาวชนมีทักษะที่จำเป็นที่สามารถนำมาใช้จัดการกับสถานการณ์ท้าทายที่พบเจอในชีวิตประจำวันได้ด้วย อย่างไรก็ตาม มีงานวิจัยรายงานว่า การสอนแต่ทักษะดังกล่าวโดยไม่มีเนื้อหาที่เกี่ยวกับยาเสพติด พบว่ามีประสิทธิภาพในเชิงป้องกันน้อย ดังนั้นนักออกแบบโปรแกรมป้องกันจึงมักนำบางองค์ประกอบของแนวทางการจัดการกับอิทธิพลทางสังคมมาเป็นส่วนหนึ่งของแนวทางนี้ด้วย

แนวทางการจัดการกับปัจจัยเสี่ยง เมื่อสามารถระบุได้ว่าอะไรบางอย่างที่เป็นปัจจัยเสี่ยงที่นำไปสู่พฤติกรรมการใช้ยา ก็จะสามารถกำหนดทิศทางการพัฒนาโปรแกรมป้องกันได้ การสร้างรูปแบบป้องกันที่จัดการกับปัจจัยเสี่ยงจะช่วยลดความเสี่ยงก่อนที่จะพฤติกรรมการใช้ยาจะเกิดขึ้น หากปัจจัยเสี่ยงหนึ่งไม่ได้รับการแก้ไขก็อาจนำไปสู่ปัจจัยเสี่ยงอื่นได้ เช่น พฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กเล็ก อาจนำไปสู่ปัญหาอื่นๆ เมื่อเข้าสู่วัยเรียน เช่น เพื่อนไม่คบ คุณครูลงโทษ และหากยังไม่ได้รับการแก้ไขลักษณะดังกล่าวอาจเพิ่มปัจจัยเสี่ยงอื่นๆ ได้แก่ การหนีเรียน คบหาสมาคมกับเพื่อนที่เสพยา เป็นต้น ดังนั้นการจัดการกับปัจจัยเสี่ยงตั้งแต่ต้น จะมีประสิทธิภาพมากกว่ารอให้เกิดปัญหาแล้วพยายามเปลี่ยนพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของเด็ก อย่างไรก็ตามเนื่องจากความเสี่ยงมีอยู่ในทุกๆ ช่วงของการเปลี่ยนผ่าน ตั้งแต่เด็ก เป็นวัยรุ่น จนเป็นผู้ใหญ่ ดังนั้น ผู้ออกแบบโปรแกรมจำเป็นต้องกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่เฉพาะเจาะจง และดำเนินโปรแกรมที่ส่งเสริมภูมิคุ้มกันที่เหมาะสมในแต่ละช่วงวัย

สรุปรูปแบบการป้องกันยาเสพติดในยุคแรกๆ ยังไม่มีการวิจัยรองรับ แต่มาจากสัญชาตญาณว่าอะไรน่าจะป้องกันการใช้ยาเสพติดในบุคคลได้ รูปแบบดังกล่าว ได้แก่ การให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด การกระตุ้นให้กลัว การให้ทางเลือกอื่นที่สร้างสรรค์ ในยุคต่อมาที่การศึกษาเกี่ยวกับสาเหตุการใช้ยาเสพติดเพิ่มมากขึ้น ประกอบกับความพยายามที่จะทดสอบประสิทธิภาพของรูปแบบการป้องกัน ทำให้ได้มาซึ่งรูปแบบการป้องกันที่ได้รับการสนับสนุนจากการวิจัยที่เป็นระบบ ได้แก่ แนวทางจัดการกับอิทธิพลทางสังคม แนวทางที่เพิ่มศักยภาพของบุคคล และแนวทางการจัดการกับปัจจัยเสี่ยง การวิจัยเกี่ยวกับการป้องกันยังคงต้องดำเนินต่อไป เพื่อหาว่าตัวแปรใดบ้างที่สนับสนุนให้รูปแบบการป้องกันนั้นๆ มีประสิทธิภาพ

หลักการของการป้องกัน (Prevention Principles) National Institute on Drug Abuse (๒๐๐๓)¹⁹ ได้ให้ทุนสนับสนุนงานวิจัยเพื่อสังเคราะห์ตัวแปรที่มีร่วมกันโปรแกรมป้องกันที่มีประสิทธิภาพรูปแบบต่างๆ โดยพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู และ ผู้นำชุมชน สามารถนำหลักการเหล่านี้ไปใช้ในการกำหนดแนวทางการสร้างโปรแกรมป้องกันในพื้นที่ของตนได้ หลักการของการป้องกันที่สังเคราะห์ได้มีดังต่อไปนี้

หลักการที่ ๑ โปรแกรมป้องกันควรเพิ่มภูมิคุ้มกันและลดปัจจัยเสี่ยง

หลักการที่ ๒ โปรแกรมป้องกันควรออกแบบให้ครอบคลุมสิ่งเสพติดหลายๆ ประเภท ตั้งแต่บุหรี่ เหล้า ไปจนถึงยาเสพติดที่ผิดกฎหมาย เช่น กัญชา เฮโรอีน เป็นต้น

หลักการที่ ๓ โปรแกรมป้องกันควรตอบสนองความต้องการของยาเสพติดที่แพร่ระบาดในชุมชนนั้นๆ

หลักการที่ ๔ โปรแกรมป้องกันควรมีความเฉพาะเจาะจงต่อกลุ่มเป้าหมาย เช่น โปรแกรมป้องกัน สำหรับเด็กประถมควรมีเนื้อหาต่างจากโปรแกรมป้องกันสำหรับเด็กมัธยม

หลักการที่ ๕ โปรแกรมป้องกันสำหรับครอบครัว (Family-based Prevention Program) ควรเสริมสร้างความผูกพันระหว่างสมาชิกในครอบครัว

หลักการที่ ๖ โปรแกรมป้องกันสำหรับโรงเรียน (School-based Prevention Program) ควรเริ่มกับเด็กอายุน้อยที่สุดเท่าที่ทำได้เพื่อลดปัจจัยเสี่ยงที่นำไปสู่พฤติกรรมการใช้ยาเสพติดในเวลาต่อมา

หลักการที่ ๗ โปรแกรมป้องกันสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาควรมุ่งที่การสนับสนุนด้านการเรียน การแก้ไขปัญหาการเข้าสังคม การควบคุมตนเอง การตระหนักรู้ทางอารมณ์ การสื่อสาร

หลักการที่ ๘ โปรแกรมป้องกันสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย ควรมุ่งที่ด้านการเรียน ทักษะทางสังคม สัมพันธภาพกับเพื่อน การปกป้องสิทธิ์ของตนเอง การปฏิเสธยาเสพติด การเสริมแรงพฤติกรรมที่เหมาะสม

หลักการที่ ๙ โปรแกรมป้องกันควรให้ความสำคัญกับกลุ่มเป้าหมายที่อยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่าน เช่น การเลื่อนระดับชั้นการศึกษา

หลักการที่ ๑๐ โปรแกรมป้องกันสำหรับชุมชน (Community Prevention Program) ที่นำเนื้อหาจากโปรแกรมที่มีประสิทธิภาพอื่นๆ มาร่วมด้วย จะได้ผลดีกว่าใช้โปรแกรมเดียว

หลักการที่ ๑๑ โปรแกรมป้องกันสำหรับชุมชนที่จัดขึ้นในหลายสถานที่ เช่น โรงเรียน องค์การศาสนา และสื่อ จะมีประสิทธิภาพมากกว่าหากผู้ดำเนินโปรแกรมให้ข้อมูลที่ตรงกันในทุกสถานที่

หลักการที่ ๑๒ เมื่อชุมชนปรับเปลี่ยนเนื้อหาของโปรแกรมป้องกันให้ตรงกับความต้องการของชุมชน ควรคงไว้ซึ่งองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญของโปรแกรม ได้แก่ โครงสร้าง เนื้อหา และการดำเนินการ

หลักการที่ ๑๓ โปรแกรมป้องกันควรทำในระยะยาว และควรมีการทำซ้ำเพื่อให้ผลของ

¹⁹Kessler, RC., Berglund, P., Demler, O., Jin, R., Koretz, D., Jama, National Institute on Drug Abuse, **The epidemiology of major depressive disorder**. (the National Comorbidity Survey Replication (NCS-R) (2003), pp. 21-24.

โปรแกรมคงอยู่

หลักการที่ ๑๔ ครูและดำเนินโปรแกรมป้องกันจากหน่วยงานอื่นควรได้รับการฝึกอบรมเรื่องเทคนิคการปรับพฤติกรรม เช่น ให้รางวัลเด็กที่ประพฤติตนเหมาะสม

หลักการที่ ๑๕ โปรแกรมป้องกันจะมีประสิทธิภาพเมื่อให้ผู้เข้าร่วมโปรแกรมมีส่วนร่วม เช่น การอภิปรายกลุ่ม การแสดงบทบาทสมมติ

๒.๑.๓ หลักพระพุทธศาสนา-(หลักโอวาทปาฏิโมกข์)

หลักพระพุทธศาสนาในการวิจัยนี้ หมายถึง แนวทาง วิธีการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญาตามหลักโอวาทปาฏิโมกข์ คือ หลักการ ๓ ประการ อุดมการณ์ ๔ ประการ และวิธีการ ๖ ประการดังนี้

๑. หลักการ ๓ ประการ คือ

- ๑) การไม่ทำบาปทั้งปวงไม่ว่าจะด้วยกาย วาจา และใจ
- ๒) การทำกุศลให้ถึงพร้อมได้แก่ การทำความดีทุกอย่าง และ
- ๓) การทำจิตใจให้ผ่องใสด้วยการละบาปทั้งปวง ถือศีลและบำเพ็ญกุศลให้ถึงพร้อมด้วยการปฏิบัติสมณะและการวิปัสสนากัมมัฏฐาน

๒. อุดมการณ์ ๔ ประการ คือ

- ๑) ความอดทน คือ การอดกลั้นไม่ทำบาปทั้งกาย วาจา ใจ
- ๒) ไม่เบียดเบียนคือ การงดเว้นจากการทำร้าย รบกวนหรือเบียดเบียนผู้อื่น
- ๓) ความสงบ คือ ปฏิบัติตนให้สงบทั้งกาย วาจา และใจ
- ๔) การดับทุกข์ของชีวิตที่เป็นเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา (นิพพาน)

๓ วิธีการ ๖ ประการ คือ

- ๑) ไม่ว่าร้าย คือ ไม่กล่าวให้ร้ายหรือโจมตีใคร
- ๒) ไม่ทำร้าย คือ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น
- ๓) สำรวมในปาฏิโมกข์ คือ ความเคารพระเบียบวินัย กติกา กฎหมาย ขนบธรรมเนียม ประเพณีที่ดีงามของสังคม

๔) รู้จักประมาณ คือรู้จักพอดี พอกินพออยู่

๕) อยู่ในสถานที่สงบสงัด คือ อยู่ในสถานที่ที่สงบและมีสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมและ

๖) การฝึกหัดจิตใจให้สะอาด คือ การชำระจิตใจให้ขาวรอบเสมอ

“หลักโอวาทปาฏิโมกข์” ที่เป็นหลักการสำคัญของพระพุทธศาสนาซึ่งมาจากพระพุทธโอวาทในการประชุมพร้อมด้วยองค์ ๔ ประการ เรียกว่า จาตุรงคสันนิบาต คือ

๑. วันนั้นเป็นวันเพ็ญมาฆปุรณมี

๒. พระภิกษุ ๑,๒๕๐ องค์ มาประชุมกันโดยมิได้นัดหมาย

๓. พระภิกษุเหล่านั้นเป็นพระอรหันต์

๔. พระภิกษุเหล่านั้นเป็นเอหิภิกขุ คือ พระพุทธเจ้าทรงกล่าวให้อุปสมบทด้วยพระองค์เอง เรียกว่า เอหิภิกขุอุปสัมปทา²⁰

หลักโอวาทปาฏิโมกข์นี้ถือว่า เป็นหลักการที่พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงประกาศจุดยืนและแนวทางในการปฏิบัติตนของพระภิกษุ และข้อยึดถือปฏิบัติสำหรับคฤหัสถ์ไว้อย่างเด่นชัด ทั้งนี้เพื่อที่จะได้เป็นประโยชน์ต่อการประกาศพระศาสนา และเป็นการสร้างความเข้าใจแก่พุทธศาสนิกชนเกี่ยวกับจุดยืนของพระพุทธศาสนาที่มีความชัดเจน ทั้งในแง่หลักการและวิธีการที่จะดำรงความเป็น

ศาสนาพุทธไว้ในสังคมอินเดียและที่อื่นๆ ซึ่งมี ๓ หลักการสำคัญ ดังต่อไปนี้

๑. พระพุทธเจ้าได้แสดงจุดยืนของพระพุทธศาสนาเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติ ทั้งในรูปแบบและทฤษฎีว่า ต้องเป็นการบำเพ็ญเพียรทางจิต ไม่ใช่การทรมานร่างกายทั้งตนเองและผู้อื่นให้เดือนร้อน และจุดหมายสูงสุดทางศาสนา ก็คือ นิพพาน โดยชี้ให้เห็นว่า นิพพาน โดยใช้รูปแบบพฤติกรรมของทางพระพุทธศาสนาว่า ต้องเป็นผู้ที่ไม่ทำร้าย ไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีขันติ ความอดทน ความอดกลั้น ซึ่งถือว่าเป็นตบะอย่างยิ่ง

๒. กรอบในการปฏิบัติในทางพระพุทธศาสนาต้องให้เป็นไปใน ๓ แนวทาง คือ

- (๑) ไม่ทำบาปทุกอย่าง คือ การไม่ทำความชั่วทั้งปวง
- (๒) ทำกุศลให้ถึงพร้อม คือ การบำเพ็ญกุศล คือความดีให้ถึงพร้อม
- (๓) ชำระจิตให้ผ่องใส คือ การทำจิตใจของตนให้ผ่องใสบริสุทธิ์ซึ่งถือว่าเป็นกรอบในเรื่องหลักการปฏิบัติของชาวพุทธที่แท้จริง

๓. รูปแบบในการปฏิบัติหน้าที่ต่างๆโดยเฉพาะการเผยแผ่ในทางพระพุทธศาสนา คือ

- (๑) การไม่กล่าวร้าย คือ จะต้องไม่เข้าไปว่าร้ายผู้ใด
- (๒) การไม่ทำร้าย คือ จะต้องไม่ทำร้ายคนอื่นหรือศาสนาอื่น
- (๓) ความสำรวมในพระปาฏิโมกข์ คือ ต้องสำรวมในพระปาฏิโมกข์ทั้งในส่วนของพระธรรม (คำสั่งสอน) และพระวินัย (กฎ ระเบียบ ทั้งทางโลกและทางธรรม)
- (๔) ความเป็นผู้รู้จักประมาณในกัตตอาหาร คือ รู้จักประมาณในการบริโภคแค่พอเลี้ยงชีพ และไม่กินพราเปรื่อ ไม่รู้กาลเทศะ และกาลเวลา
- (๕) ที่นั่งที่นอนอันสงัด หรือ การนอนนั่งในที่สงัด คือ นั่งนอนในที่อันสงัดเงียบ ไม่พลุกพล่าน คลุกคลีกับกลุ่มชน
- (๖) การประกอบความเพียรในอธิจิต หรือการฝึกฝนพัฒนาจิตของตน คือ การบำเพ็ญเพียรทางจิตอย่างเคร่งครัด²¹

หลักการนี้ ถือได้ว่าเป็นจุดยืนอันเป็นหลักการสำคัญของพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าทุกพระองค์ทรงประกาศก่อนการที่ยังความมั่นคงของพระศาสนาให้เกิดขึ้น และพบว่าโอวาทปาฏิโมกข์นั้นถือเป็นภาพลักษณ์ของ

²⁰พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), อ้างแล้ว, ๒๕๔๖, หน้า ๓๗๓.

²¹พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), ตามทางพุทธกิจ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๓๙), หน้า ๑๐๑-๑๓๔.

- (๑) หลักคำสอนของพระพุทธศาสนา
- (๒) ลักษณะของพุทธศาสนิกชน
- (๓) แนวทางปฏิบัติด้วยการสร้างความดี
- (๔) วัตรปฏิบัติของนักเผยแผ่หรือผู้สืบทอดพระพุทธศาสนา

จากที่กล่าวมานี้พบว่า คำสอนเรื่องโอวาทปาฏิโมกข์นั้นเป็นหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนา เป็นคำสอนที่พระพุทธองค์ทรงประกาศเพื่อแสดงจุดยืนของพระพุทธศาสนาทั้งในรูปของอุดมการณ์ หลักการ วิธีการ แนวทางปฏิบัติ เป็นหลักการโดยสรุปของพระพุทธศาสนา ซึ่งสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก สมเด็จพระสังฆราชทรงมุ่งให้พุทธบริษัทประพฤติปฏิบัติตามหลักคำสอนโอวาทปาฏิโมกข์ โดยยึดหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา โดยพระธรรมโกศาจารย์ (เงื่อม อินทปัญโญ) หรือ หลวงพ่อพุทธทาสภิกขุ ได้เน้นประเด็นพระโอวาทปาฏิโมกข์ว่ามีใจความสำคัญ คือ การไม่ทำชั่ว การทำความดีให้ถึงพร้อม และการทำจิตให้ขาวรอบ ต้องการอะไร ประารถอะไร ตามที่ใจปรารถนาต้องการที่สุดแล้ว เมื่อได้มาแล้ว อย่าไปหลง อย่าไปยึดมั่นถือมั่น คือ หัวใจพระพุทธศาสนา จิตจะขาวรอบเป็นปริโยทปนะ ส่วนพระพรหมมิ่งคลาจารย์ หรือ หลวงพ่อปัญญานันทะ ได้เน้นให้ชาวพุทธปฏิบัติต่อพระรัตนตรัยด้วยการแสดงความกตัญญูกตเวทิตะระลึกถึงวันสำคัญเกี่ยวกับพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ เน้นการปฏิบัติบูชาตามพระโอวาทปาฏิโมกข์ ชีวิตจึงจะเป็นสุข โดยพระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) มองโอวาทปาฏิโมกข์อย่างเป็นองค์รวม และแยกแยะให้เห็นอย่างสมเหตุสมผล และการปฏิบัติในแต่ละยุคแต่ละกาลที่สามารถประยุกต์ได้ทุกองค์กร สร้างความเข้าใจและความสามัคคีให้เกิดขึ้นในพุทธศาสนิกชนและสังคมทุกกลุ่ม ซึ่งพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเน้นว่า การปฏิบัติตามหลักโอวาทปาฏิโมกข์จะทำให้อยู่ร่วมกันด้วยสันติภาพโลกจักเกิดขึ้น²²

๒.๑.๔ หลักธรรมทางศาสนากับการแก้ไขปัญหายาเสพติด

การแก้ไขปัญหายาเสพติดในหลายระดับ ทั้งด้านการป้องกันการบำบัดและฟื้นฟู ตลอดจนจนยังช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการบำบัดฟื้นฟูในรูปแบบต่างๆ ดังนี้

๑. ด้านการป้องกันปัญหายาเสพติด การวิจัยพบว่า หลักธรรมทางศาสนาสามารถเป็นเครื่องควบคุม กาย วาจา ใจ ได้เป็นอย่างดีทำให้บุคคลเกิดความละอายและเกรงกลัวต่อบาป ซึ่งพุทธวิธีที่นำมาใช้ในการป้องกัน คือ หลักศีล สมาธิ ปัญญา การอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม การเข้าใจกฎและผลของกรรม และการมีสัจจะ การใช้หลักศาสนาเป็นเครื่องนำทางชีวิตเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชนในโรงเรียนโดยใช้หลักเลือกคบคนดี เห็นโทษอบายมุข กล้าทำความดี กตัญญูกตเวทิตะต่อผู้มีพระคุณ มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเยาวชนที่ก้าวร้าว อันธพาล ไปในทางที่ลดความก้าวร้าวมีความรักและเห็นใจเพื่อน และขออภัยต่อพ่อแม่ในสิ่งที่ตนทำในอดีต การได้รับการปลูกฝังคุณธรรมทางพุทธศาสนาจากบิดา มารดา จากโรงเรียน และการดำเนินชีวิตทางพุทธศาสนา

²² เจษฎาภรณ์ รอดภัย, การศึกษาวิเคราะห์หลักโอวาทปาฏิโมกข์ในทัศนะของพระเถระในประเทศไทย, วิทยานิพนธ์สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๕, หน้า (๒).

สามารถทำนายพฤติกรรมป้องกันสารเสพติดได้ โดยการดำเนินชีวิตทางพุทธศาสนามีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมป้องกันสารเสพติดมากกว่าการปลูกฝังคุณธรรมทางพุทธศาสนาจากบิดามารดา และจากโรงเรียน

๒. ด้านการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด มีการนำหลักธรรมและการปฏิบัติธรรมมาใช้ในกระบวนการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดหลายวิธีการ เช่น การนำวิธีเจริญสติมาพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ และลดพฤติกรรมทะเลาะวิวาท ลักลอบใช้สารเสพติด ลักขโมย การแสดงทางเพศสัมพันธ์ การใช้สมุนไพรควบคู่กับการใช้สัจจะ และการใช้วีปัสสนากรรมฐานในการลดความเครียดของวัยรุ่นที่ติดสารเสพติดประเภทยาบ้า

๓. ด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพของการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด พบว่า หลักธรรมทางศาสนาเป็นเครื่องกระตุ้นให้ผู้เคยติดยาเสพติดเกิดความมานะพยายามในการเลิกยาเสพติด และมีความตั้งใจต่อสู้กับอุปสรรคของชีวิต การใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิทยากรและผู้เข้ารับการบำบัด การบรรพชาช่วยให้ผู้เข้ารับการบำบัดรู้สึกดีขึ้นต่อตัวเอง และเป็นการชดเชยความรู้สึกของครอบครัว

๒.๑.๕ แนวคิดที่สำคัญของจิตวิทยาแนวพุทธ

จิตวิทยาแนวพุทธเป็นแนวคิดที่นำแก่นของพุทธธรรม อันได้แก่ อริยสัจสี่ ไตรลักษณ์ มาประยุกต์และผสมผสานกับกระบวนการทางจิตวิทยา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยเยียวยาและยกระดับคุณภาพจิตใจของมนุษย์ จิตวิทยาแนวพุทธ จึงเป็นการศึกษาธรรมชาติของจิตใจมนุษย์จากหลักพุทธธรรมอันเป็นแหล่งรวบรวมความรู้ การวิเคราะห์จิตใจของมนุษย์ไว้อย่างละเอียด โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้บุคคลสามารถจัดการกับชีวิตที่ดำเนินอยู่ในแต่ละวันในโลกใบนี้ได้ สารสำคัญของจิตวิทยาแนวพุทธจึงอยู่ที่การเสนอถึงหลักการตามธรรมชาติของกระบวนการเกิดและดับทุกข์ พร้อมทั้งนำเสนอถึงวิธีการปฏิบัติหรือวิธีดำเนินชีวิตให้บรรลุถึงการดับทุกข์หรือปัญหาในจิตใจที่เกิดขึ้นให้หมดสิ้นไป โดยผู้ศึกษาสามารถนำความรู้ความเข้าใจที่ได้ศึกษาเหล่านี้ไปขัดเกลาจิตใจตนเองให้สามารถมองเห็นและเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งถึงความจริงตามหลักพุทธธรรมจนกระทั่งสามารถนำความรู้ความเข้าใจดังกล่าวที่เกิดขึ้นในตนไปเป็นกัลยาณมิตรเพื่อให้ความช่วยเหลือทางด้านจิตใจแก่ผู้อื่นต่อไป หลักธรรมที่เป็นหัวใจสำคัญที่จะทำให้มนุษย์เข้าใจถึงสาเหตุของความทุกข์และประจักษ์แจ้งถึงแนวทางในการดับทุกข์ ก็คือ “อริยสัจ ๔” อันเป็นหลักธรรมสำคัญที่ครอบคลุมคำสอนทั้งหมดในพุทธศาสนาและเป็นหลักธรรมที่เป็นแก่นสำคัญของแนวคิดจิตวิทยาแนวพุทธ เนื่องจากเป็นหลักธรรมที่มุ่งผลในทางปฏิบัติ สามารถใช้แก้ไขปัญหามีชีวิตมีความลึกซึ้งและมีหลักธรรมอื่นๆ ซ้อนซ้อนและผสมผสานรวมกันอยู่ในหลักธรรมนี้

(๑) หลักอริยสัจสี่

ทุกข์ คือ การมีอยู่ของทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ และตายล้วนเป็นทุกข์ ความเศร้าโศก ความโกรธ ความอิจฉาริษยา ความวิตกกังวล ความกลัวและความผิดหวังล้วนเป็นทุกข์ การพลัดพรากจากของที่รักก็เป็นทุกข์ ความเกลียดก็เป็นทุกข์ ความอยาก ความยึดมั่นถือมั่น ความยึดติดในขั้นทั้ง ๕ ล้วนเป็นทุกข์

สมุทัย คือ เหตุแห่งทุกข์ เพราะอวิชชา ผู้คนจึงไม่สามารถเห็นความจริงของชีวิต พวกเขาตกอยู่ในเปลวเพลิงแห่งตัณหา ความโกรธ อิจฉาริษยา ความเศร้าโศก ความวิตกกังวล ความกลัว และความผิดหวัง

นิโรธ คือ ความดับทุกข์ การเข้าใจความจริงของชีวิตนำไปสู่การดับความเศร้า โศกทั้งหมด อันยังให้เกิดความสงบและความเบิกบาน

มรรค คือ หนทางนำไปสู่ความดับทุกข์ อันได้แก่ อริยมรรค ๘ ซึ่งได้รับการหล่อเลี้ยงด้วยการดำรงชีวิตอย่างมีสติ ความมีสตินำไปสู่สมาธิและปัญญาซึ่งจะปลดปล่อยให้พ้นจากความทุกข์และความโศกเศร้าทั้งหมด อันจะนำไปสู่ความศานติและความเบิกบาน

(๒) มรรค ๘ และไตรสิกขา การนำมรรค ๘ มาจัดหมวดหมู่ตามหลักไตรสิกขา อันประกอบด้วย ศีล สมาธิ ปัญญามาใช้บำบัดการติดยาเสพติด

พฤติกรรมบำบัด ได้แก่ สัมมากรรมันตะ (กระทำชอบ) สัมมาวาจา (วาจาชอบ) สัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ)

สติสมาธิบำบัด ได้แก่ สัมมาวายามะ (พยายามชอบ) สัมมาสติ (ระลึกชอบ) และ สัมมาสมาธิ (ตั้งใจมั่นชอบ)

ปัญญาบำบัด ได้แก่ สัมมาทิฐิ (เห็นชอบ) และสัมมาสังกัปปะ (ดำริชอบ)

๒.๒ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยนี้อยู่ภายใต้แนวคิดทฤษฎี ดังต่อไปนี้

๒.๒.๑ ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalysis Theory)

ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud)²³ นักจิตวิเคราะห์ที่ได้ให้ความสำคัญต่อกระบวนการทำงานของจิตที่เกิดจากแรงขับภายในของมนุษย์เพื่อตอบสนองต่อสัญชาตญาณในการดำรงชีวิตอยู่ของตนเอง แรงขับดังกล่าวเป็นส่วนของการพัฒนาทางบุคลิกภาพที่เกิดขึ้นจากการสั่งสมเลี้ยงดู และประสบการณ์ของแต่ละบุคคล โดยเฉพาะการเลี้ยงดูตั้งแต่วัยเด็กที่มีความสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาทางบุคลิกภาพ ฟรอยด์อธิบายพฤติกรรมของมนุษย์ว่าเกิดจากแรงขับที่เป็นผลมาจากการทำงานร่วมกันของสภาวะจิต ๓ ส่วนประกอบด้วย

๑. ID เป็นสภาวะจิตที่ติดตัวมนุษย์ตั้งแต่เกิดรวมถึงสัญชาตญาณด้วย ทำงานตอบสนองความปรารถนาเพื่อความอยู่รอดและการดำรงเผ่าพันธุ์ ซึ่งส่วนมากจะเป็นเรื่องทางกาย เป็นพลังที่ขับให้กระทำเพื่อได้มาซึ่งความพอใจหรือเพียงพอโดยไม่คำนึงถึงเหตุผลและความเป็นจริงหรือความถูกต้องดีงามของสังคม id จึงมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า พลังแสวงหาความสุข (Pressure Seeking)

๒. EGO เป็นสภาวะจิตแห่งการรู้และเข้าใจ เป็นการรับรู้ข้อเท็จจริงการใช้เหตุผลในการดำเนินการ เพื่อบรรลุเป้าหมายในการแสวงหาวิธีการเพื่อตอบสนองพลัง id เช่น เมื่อหิว (id) พลัง ego ก็จะใช้เหตุผลว่าจะบำบัดความหิวโดยวิธีใดตามสภาพแวดล้อมนั้นๆ เช่น ไปสำรวจตู้เย็น

²³The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud, (Ed. J. Strachey with Anna Freud), 24vols. London: 1953-1964.

ทำอาหารทานเอง ไปหาอาหารนอกบ้านทาน ฯลฯ จึงมีชื่อเรียกว่าพลัง“รู้ความจริง” (Reality Principle)

๓. SUPEREGO เป็นสภาวะจิตที่เกิดจากการเรียนรู้เช่นเดียวกับ ego แต่แตกต่างกันคือ เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าของอุดมคติต่าง ๆ เช่น ความถูกต้อง-ผิด มโนธรรม ความยุติธรรม ฯลฯ superego จึงไม่ทำงานตอบสนองและขัดแย้งกับ id โดยเฉพาะพลังสัญชาตญาณทางเพศและความก้าวร้าว

ฟรอยด์อธิบายว่า พฤติกรรมและบุคลิกภาพของคนจะเป็นเช่นไรนั้นขึ้นอยู่กับการทำงานของทั้ง ๓ ส่วน ว่ามีความสอดคล้องและสามารถทำงานร่วมกันได้หรือไม่ สภาวะจิตใดที่มีอิทธิพลเหนือตัวอื่นย่อมเป็นตัวชี้ลักษณะของคนนั้น เช่น ถ้าพลังของ id มีอำนาจสูง บุคลิกภาพของคนผู้นั้นจะเป็นแบบเด็กไม่รู้จักโต เอาแต่ใจตนเอง เป็นต้น ซึ่งครอบครัวจะสำคัญที่สุดที่จะช่วยให้จิตทั้ง ๓ ส่วนนี้ทำงานได้สัมพันธ์กันอย่างสอดคล้องและเหมาะสม ครอบครัวที่มีสภาพจิตดีก็จะให้การเลี้ยงดูเอาใจใส่อย่างเหมาะสม ซึ่งจะทำให้สมาชิกพัฒนาความสมดุลแห่งชีวิตได้ดี แต่ถ้าครอบครัวที่มีปัญหาทางสุขภาพจิตก็จะทำให้เลี้ยงดูแบบห่างเหิน ไม่เอาใจใส่ สมาชิกไม่เรียนรู้การสร้างสมดุลในจิตได้ เช่น เด็กที่ถูกกักกันมากเกินไป จะกลายเป็นคนอ่อนไหวง่ายต่อคำสรรเสริญ นินทา เป็นต้น

ในทัศนะของฟรอยด์ จิตจะมีอยู่ ๒ ประเภทก็คือ จิตสำนึกและจิตใต้สำนึก เขาเปรียบเทียบว่าจิตของมนุษย์มีสภาพคล้ายภูเขาน้ำแข็งที่ลอยอยู่ในมหาสมุทร จิตสำนึก จะเป็น จิตระดับที่มีสติสัมปชัญญะควบคุมอยู่ซึ่งคือ ส่วนของภูเขาน้ำแข็งที่ลอยอยู่เหนือผิวน้ำ คนอื่นสามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจนเช่นเดียวกับบุคลิกลักษณะที่เราแสดงออกมาให้บุคคลอื่นๆเห็น/รับรู้ตามที่เรต้องการและควบคุมได้ด้วยสติสำนึกส่วนตัว ในขณะที่จิตใต้สำนึก จะเป็นส่วนของภูเขาที่อยู่ใต้ผิวน้ำ ซึ่งปริมาณมากกว่าแต่ไม่ปรากฏให้เห็นแก่สายตาบุคคลอื่น เป็นส่วนของจิตที่เก็บสะสมข้อมูลประสบการณ์ในอดีตต่างๆที่เจ็บปวด หรือไม่สมหวัง ซึ่งจะถูกบีบอัดเก็บกดเพื่อการลืมหรือรอคอยเพื่อให้สมปรารถนาในจังหวะเหมาะสมหรือได้ตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่ยังไม่ได้ทำหรือทำไม่ได้ในภาวะปกติ (เช่น กฎหมายห้าม ประเพณีไม่ยอมรับว่าถูก สังคมไม่นิยม ฯลฯ) ฟรอยด์อธิบายว่า จิตใต้สำนึกนี้มีกลไกทางจิตหลายประเภททำงานด้วยกัน เช่น แรงงูใจ อารมณ์ที่ถูกเก็บกดความรู้สึกนึกคิด ความฝัน ความทรงจำ ฯลฯ เขาเชื่อว่า โดยปกติบุคคลจะรู้สึกสงบ สบาย มีสติ ซึ่งพลังจิตสำนึกจะควบคุมพฤติกรรมทั้งหลายให้เป็นไปตามที่บุคคลเห็นว่าถูกต้อง สมควรทำโดยเคารพกฎหมายและระเบียบของสังคม มันจะกระตุ้นเตือนให้ปฏิบัติพฤติกรรมประจำวันต่างๆ ไป แต่เมื่อเวลาอากาศแปรปรวน มีคลื่นลมจัด ทำให้ภูเขาน้ำแข็งโคลงเคลง ส่วนที่เคยจมอยู่ใต้น้ำก็จะโผล่ขึ้นเหนือน้ำ ทำให้มองเห็นได้ เปรียบได้กับตอนที่บุคคลมีอารมณ์ขุ่นมัว เคร่งเครียดด้วยอารมณ์ ความโกรธ เกลียด อิจฉา พยาบาท กลัว ตื่นเต้น วิทกเจ็บป่วย ฯลฯ ฟรอยด์อธิบายว่า พลังจิตใต้สำนึกนี้มีอิทธิพลเหนือจิตสำนึก มีพลังขับเคลื่อนให้แสดงพฤติกรรมต่าง ๆ เป็นแรงงูใจให้เกิดพฤติกรรมไร้เหตุผลและผิดปฏิกิริยาในลักษณะต่าง ๆ ซึ่งฟรอยด์เชื่อว่า พฤติกรรมของมนุษย์ถูกกำหนดโดยพลังพื้นฐานสองอย่างคือ สัญชาตญาณแห่งชีวิต (Life Instincts) ซึ่งแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมเพื่อการอยู่รอดและทางเพศ และสัญชาตญาณแห่งความตาย (Death Instincts) ซึ่งเมื่อเกิดความรู้สึกเป็นอันตรายหรือเจ็บปวดทั้งทางกายและใจ มันจะผลักดันให้เกิดการตอบสนองเป็นพฤติกรรมก้าวร้าวทั้งภายในและภายนอก สัญชาตญาณทั้งสองอย่างนี้เป็นแรงงูใจที่ทรงพลังและอยู่ในจิตใต้สำนึก มนุษย์มักจะไม่วางใจอะไรคือ

แรงจูงใจหรือเป้าหมายที่แท้จริงของการกระทำ และเหตุผลในการทำบ่อยครั้งที่ไม่ถูกต้องตามความเป็นจริง

การติดยาเสพติดในแนวคิดจิตวิเคราะห์นั้น จะมีมุมมองว่าการใช้ยาเสพติดเป็นพฤติกรรมหนึ่งที่เกิดขึ้นจากการทำงานไม่สมดุลกันของจิตทั้ง ๓ ส่วน (id ego และ superego) ผู้ที่เสพยา นั้นจะมีการทำงานของจิตส่วน id มากกว่าส่วนอื่นๆ เพื่อแสวงหาความสุขและความพึงพอใจตามสัญชาตญาณของบุคคลที่ยังไม่ได้รับการตอบสนอง/ขาดหรือได้รับการตอบสนองไม่เพียงพอในสิ่งที่ต้องการ และไม่สามารถหาพฤติกรรมที่ถูกต้องและเหมาะสมกับสภาพสังคมได้เช่น วัฒนธรรม กฎหมาย จารีต ประเพณี เป็นต้น การทำงานไม่ดุลของจิตทั้ง ๓ ส่วนนี้มาจากการพัฒนาเติบโตมาในปัจจุบันแวดล้อมที่ไม่เหมาะสมหรือบกพร่องตั้งแต่วัยเด็กทำให้เมื่อเข้าสู่วัยรุ่น/ผู้ใหญ่จึงมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหา โดยเฉพาะในช่วงอายุ ๓ -๖ ปี ถ้าเด็กขาดการพัฒนาบุคลิกภาพ/จิตที่เหมาะสมก็จะเกิดภาวะติดขัด (Fixation) ขึ้น ทั้งในเรื่องการเป็นตัวของตัวเองและการสร้างอัตลักษณ์แห่งตน (Self - Identity) เด็กกลุ่มนี้ก็จะเติบโตขึ้นมา มีบุคลิกภาพอ่อนแอเช่น ต้องการพึ่งพา/พึ่งพิงผู้อื่นเสมอ ไม่มีความคิดเป็นของตัวเอง ไม่กล้าแข่งขัน ถูกชักจูงให้กระทำ/แสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมได้ง่าย การใช้ยาเสพติดจึงเป็นตัวอย่างหนึ่งของการใช้สัญชาตญาณของมนุษย์ นั่นคือ การใช้ยาเสพติดของผู้ที่มีบุคลิกภาพอ่อนแอ นั้น บางคนใช้เพราะอยากหลบเลี่ยงกับความจริงหรือความรู้สึกต่ำต้อย/ล้มเหลวที่ตนเป็นอยู่ แต่บางคนต้องการที่จะกระตุ้นความเข้มแข็งมาชดเชยที่จะเกิดขึ้นได้เมื่อใช้ยา ซึ่งผู้ติดยาเสพติดส่วนมากมีสาเหตุมาจากการชักจูง หรือต้องการการยอมรับจากกลุ่มในครั้งแรก แต่เมื่อฤทธิ์ของยาได้ตอบสนองความต้องการในจิตใต้สำนึกของผู้เสพทำให้เกิดความสุขและความพึงพอใจ ก็จะกลายเป็นการติดยาเสพติดอย่างเต็มที่เนื่องด้วยมีพลังขับเคลื่อนจากสัญชาตญาณเป็นตัวสั่งการ ที่เสมือนเป็นการปลดปล่อยพันธนาการที่ถูกกดตันอยู่จิตใต้สำนึกที่ควบคุมและเป็นตัวกลางสำคัญ ซึ่งไม่สามารถทำได้ ในยามไม่ได้ใช้ยาเสพติด โดยในช่วงระยะที่ไม่ได้ใช้ยาเสพติดหรือหยุดจากการใช้ยาเสพติดระยะหนึ่งนั้น จิตใต้สำนึกจะทำให้เกิดความหวาดกังวลในรูปลักษณะและความรุนแรงแตกต่างกันออกไป เช่น

๑. ความหวาดกลัวต่อสิ่งแวดล้อมและสภาพสังคมที่อยู่รอบตัว ซึ่งความหวาดกลัวนี้จะสร้างไปในระดับอื่นด้วยเช่น กลัวคนในครอบครัว/ชุมชน หรือเพื่อนจะลงโทษว่าใช้ยาเสพติดหรือติดยาเสพติด

๒. ความหวาดกลัวตัวเองที่ไม่สามารถควบคุมสัญชาตญาณได้และได้ทำในสิ่งที่น่าอัปอาย เช่น รู้สึกอัปอายต่อพฤติกรรมของตนเอง (พฤติกรรมการใช้ยาเสพติดการลักขโมย ฯลฯ)

๓. ความหวาดกลัวที่เกิดจากความสำนึกผิดชอบ โดยเฉพาะพฤติกรรมการติดยาซึ่งเป็นพฤติกรรมที่สังคมไม่ยอมรับและต่อต้านอย่างมาก ตัวเองรู้สึกผิดในใจเสมอว่าเป็นผู้ทำผิดอยู่ตลอดเวลา

ความหวาดกลัวเหล่านี้จะมีผลสภาพทางกาย มีความเครียด กระวนกระวายใจ คับข้องใจ และการถูกข่มขู่ ซึ่งเป็นภาวะบีบคั้นกดดันให้บุคคลต้องแสวงหาวิธีการลดภาวะไม่พึงปรารถนาในรูปแบบของพฤติกรรมที่เป็นการปกป้องตนเอง หรือที่เรียกว่า “กลวิธีในการปกป้องตนเอง” (Defense Mechanism) ที่มีหลายรูปแบบ เช่น การเก็บกด การปกปิด การปิดบัง พฤติกรรม การโทษผู้อื่นและสังคม การทดแทน ฯลฯ ซึ่งผู้เสพยาส่วนมากจะถูกฤทธิ์ของยาเสพติดเก็บกดภาวะเหล่านี้เอาไว้ในระดับลึกสุดไม่แสดงออก ทำให้ต้องใช้ยาเสพติดอีกเรื่อยๆ เพื่อกดภาวะเหล่านี้ไว้และใช้กล

วิชาในการป้องกันตนเองอยู่เป็นประจำ ซึ่งสภาวะเช่นนี้จะพัฒนาให้มีบุคลิกภาพที่อ่อนแอมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการหลีกเลี่ยงจากความจริง การปลีกตัว อยู่ในโลกของการหลอกลวงทั้งตนเอง และผู้อื่น รวมทั้งพัฒนาไปสู่การมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น การโกหก ลักขโมย ชี้แจง ขาดการสังคม กระทำในสิ่งที่ไม่เหมาะสมและผิดกฎหมาย ต่อไป ในท้ายที่สุด จิตใต้สำนึกก็จะสั่งการให้คนติดยาเสพติดประพฤติปฏิบัติและแสดงพฤติกรรม ต่าง ๆ รวมทั้งมีพฤติกรรมการใช้ยาอย่างต่อเนื่องเป็นการสั่งการโดยปราศจากความรู้สึกตัวและ ยากต่อการควบคุมหรือไม่สามารถควบคุมได้อีกต่อไป จนกว่าจะได้รับการบำบัดรักษา เยียวยา ทั้งทางร่างกายและจิตใจ และการพัฒนาบุคลิกภาพไปสู่ความสมดุลต่อไป พรรณี ชูทัย เจนจิต²⁴ วิจัยเรื่อง พฤติกรรมของวัยรุ่นเกี่ยวกับยาเสพติด ผลพบว่า พฤติกรรมของวัยรุ่นมีลักษณะ ในด้านต่าง ๆ ดังนี้ ๑. ลักษณะทางกายจะเป็นผู้ใหญ่ สนใจตนเอง หมกมุ่นอยู่กับการแต่งตัว เริ่มมีพัฒนาการ ทางเพศ และสุขภาพสมบูรณ์ ๒. ลักษณะทางสังคม ชอบทำตามกลุ่มมีความขัดแย้งกับผู้ใหญ่มากขึ้น สนใจเพศตรงข้าม ผู้หญิงมีความก้าวหน้าทางด้านสังคมมากกว่าผู้ชาย ๓. ลักษณะทางอารมณ์ มีความแสดงออกในทางเชิงก้าวร้าว พยายามพ้นจากการปกครอง ของบิดา เป็นวัยที่เพื่อฝัน หากผู้ปกครองบังคับขู่เข็ญเข้มงวดมากเกินไปจะทำให้ได้ความรู้สึกต่อต้าน ท้ายที่สุดทางออกของเด็กเหล่านี้ คือ การติดยาเสพติด ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของวีรวรรณ สุธีรไกรลาส²⁵ ที่พบว่าเหตุผลและพฤติกรรมของวัยรุ่นที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยาเสพติดมาจากพฤติกรรมและเหตุผลหลายๆ อย่างคือ ๑. เหตุผลด้านอารมณ์ เป็นการใช้ยาเสพติดเพราะเกิดความต้องการภายในจิตใจเพื่อเพิ่ม ความภาคภูมิใจในตนเอง ความเชื่อมั่นในตนเอง เพื่อหนีความผิดหวัง ลดความกระวนกระวายลดความตึงเครียด หลีกเลียงความกดดัน ๒. เหตุผลด้านร่างกาย เป็นการใช้ยาเสพติดเพื่อให้ร่างกายอ่อนคลาย ระบายความเจ็บปวด เพิ่มความรู้สึกที่รุนแรงและอดทน ๓. เหตุผลด้านสภาพแวดล้อมเป็นผลจากสังคมมีความสับสนหรืออยู่ในสภาพครอบครัว ไม่สมบูรณ์ทำให้เด็กมีจิตใจอ่อนแอ ได้รับผลกระทบเป็นอย่างมาก ๔. เหตุผลด้านสังคม เมื่อบุคคลมีความต้องการที่จะสัมพันธ์กับบุคคลอื่นและเป็นที่ยอมรับ ของกลุ่ม หรือหลีกเลียงความรู้สึกโดดเดี่ยว ดังนั้นเมื่อกลุ่มมีการเสพยาเสพติดจึงเกิดการเรียนรู้และ เลียนแบบกลุ่มทำตามตามแบบกลุ่ม ๕. เหตุผลด้านสติปัญญาเป็นการใช้ยาเสพติดเพื่อบรรเทาความเครียดทางสมอง โดยสรุปจะเห็นว่า พฤติกรรมของวัยรุ่นที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดนั้น เกิดจากพฤติกรรมที่เกิด จากการเปลี่ยนแปลงจากพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สติปัญญา หรือมีปัญหาด้านจิตใจหรือ อยู่ในสภาพแวดล้อมหรือสังคมที่ขึ้นๆ หรือผลักดันให้มีการใช้ยาเสพติด ดังนั้นวัยรุ่นที่มีสภาพจิตใจ สภาพแวดล้อมและสังคมที่ดีจะสามารถป้องกันตนเองจากการติดยาเสพติดเยาวชนจึงมีส่วนที่จะช่วยหาทางป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดจากประเด็นดังกล่าวนี้ได้

²⁴ พรรณี ชูทัย เจนจิต พรรณี ช .เจนจิต, จิตวิทยาการศึกษา “ปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: ดันอ้อ แกรมมี. ๒๕๓๘), หน้า บทคัดย่อ.

²⁵ วีรวรรณ สุธีรไกรลาส, ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการต้านทานการติดยาเสพติดของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร, วิทยานิพนธ์, (สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มศว. ประสานมิตร, ๒๕๓๕), หน้า ก-ข.

๒.๒.๒ ทฤษฎีพฤติกรรมที่เป็นปัญหา (Problem Behavior Theory)

ทฤษฎีนี้พัฒนาโดย เจสเซอร์และเจสเซอร์ (Jessor and Jessor)²⁶ มีแนวคิดที่ว่า พฤติกรรมต่อต้านสังคม (antisocial behavior) ในวัยเด็กจะทำนายการใช้ยาเสพติดเมื่อเป็นวัยรุ่นได้ดี เช่น เด็กที่ก้าวร้าว เด็กที่ขี้อาย เด็กที่ขาดทักษะการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนใหม่ ลักษณะเหล่านี้อาจเป็นสัญญาณว่าเด็กจะมีปัญหาการปรับตัวเข้ากับสังคมเมื่อโตขึ้น ความสามารถในการปรับตัวทางสังคมเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญในระดับประถม ในขณะที่ตัวชี้วัดในระดับมัธยม คือ ความสามารถทางการเรียน ทฤษฎีพฤติกรรมที่เป็นปัญหามีสมมติฐานว่า เด็กที่ไม่สามารถพัฒนาพฤติกรรมที่จำเป็นในแต่ละช่วงวัยได้ มีแนวโน้มจะใช้ยาเสพติดเมื่อโตขึ้น พฤติกรรมที่เป็นปัญหาได้แก่ พฤติกรรมที่ขัดกับบรรทัดฐานของสังคม ต่อต้านผู้ใหญ่ ไม่คำนึงถึงความปลอดภัยเรียนไม่เก่ง ความรู้สึกไม่เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และขาดที่ยึดเหนี่ยวทางศาสนา เป็นต้น

๒.๒.๓ ทฤษฎีความผูกพันทางสังคม (Social Bond Theory)²⁷

ทฤษฎีความผูกพันทางสังคมของ Travis Hirschi (๑๙๖๙) เป็นทฤษฎีที่ได้รับการยอมรับมากที่สุดในการอาชญาวิทยา แนวคิดของทฤษฎีเสนอว่า ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องอธิบายถึงแรงจูงใจหรือแรงกระตุ้นของพฤติกรรมอาชญากรรมดังที่นิยมปฏิบัติกันอยู่ ทั้งนี้เพราะมนุษย์เป็นสัตว์โลกที่มีความสามารถโดยธรรมชาติที่จะประกอบอาชญากรรมอยู่แล้ว ซึ่งทฤษฎีนี้ต่อมาพัฒนาไปเป็นทฤษฎีการควบคุมทางสังคม (Social Control Theory) ที่เสนอว่า บุคคลที่มีความผูกพันกับองค์กรหรือกลุ่มในสังคม ซึ่งได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน และเพื่อนฝูง มักจะมีแนวโน้มที่จะไม่ประกอบอาชญากรรม ทฤษฎีนี้มีสมมติฐานว่า “บุคคลที่มีความผูกพันทางสังคมน้อยจะมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมอาชญากรรม” หลักการสำคัญของทฤษฎีนี้ คือ พันธะทางสังคมหรือความผูกพันทางสังคม (Social Bond) ที่ได้แบ่งออกเป็น ๔ องค์ประกอบคือ

(๑) ความผูกพัน (Attachment) หมายถึง การที่บุคคลมีความผูกพันหรือความรักใคร่กับบุคคลอื่นหรือมีความสนใจกับความรู้สึกนึกคิดของบุคคลอื่น ซึ่งความผูกพันนี้เป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้บุคคลมีพัฒนาการการยอมรับค่านิยมและบรรทัดฐานของสังคม ส่งผลให้บุคคลสร้างความรู้สึกที่จะควบคุมตนเองให้เป็นบุคคลที่ดีในสังคม ดังนั้นความผูกพันจึงเป็นองค์ประกอบด้านอารมณ์หรือด้านความรักของพันธะหรือสัญญาผูกมัดหรือพันธะทางใจหรือสัญญาใจที่บุคคลมีต่อสังคม

(๒) ข้อผูกมัด (Commitment) หมายถึง การที่บุคคลผูกมัดกับการดำเนินชีวิตตามวิถีประชาของสังคม กล่าวคือ ศึกษาเล่าเรียนเพื่อที่จะประกอบอาชีพที่สุจริตและเพื่อที่จะได้ประสบความสำเร็จในชีวิตตามแนวปฏิบัตินิยมของสังคม ซึ่งจะส่งผลให้บุคคลไม่ย่อกรกระทำผิดกฎหมายเนื่องจากจะเป็นการเสี่ยงต่อการสูญเสียความสำเร็จในชีวิต ดังนั้นข้อผูกมัดจึงเป็นองค์ประกอบด้านความมีเหตุผลของพันธะหรือสัญญาผูกมัดที่บุคคลมีต่อสังคม

²⁶ Jessor, R. & Jessor, S.L. **Problem behavior and psychosocial development: A longitudinal study of youth**, (New York: Academic Press. 1977). pp. 47-47.

²⁷ Travis Hirschi, **Social Bond theory**, in *Causes of delinquency*, (Berkeley: University of California Press, 1969). pp. 19-22.

(๓) การเข้าไปร่วมหรือเกี่ยวพัน (Involvement) หมายถึง การที่บุคคลได้เข้าร่วมหรือเข้าไปเกี่ยวพันกับกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคมเป็นเหตุให้บุคคลถูกจำกัดเวลาที่จะไปประกอบอาชีพการงาน เนื่องจากเวลาส่วนมากได้ถูกใช้ไปกับกิจกรรมของสังคม ดังนั้นการเข้าร่วมหรือเกี่ยวพันจึงเป็นองค์ประกอบด้านกิจกรรมของพันธะหรือสัญญาผูกมัดที่บุคคลมีต่อสังคม

(๔) ความเชื่อ (Belief) คือ ระดับที่บุคคลมีต่อค่านิยมและบรรทัดฐานของสังคม หากบุคคลมีระดับความเชื่อต่อค่านิยมและบรรทัดฐานในสังคมสูงก็จะมีแนวโน้มที่จะไม่กระทำความผิดกฎระเบียบของสังคม ดังนั้นความเชื่อจึงเป็นองค์ประกอบด้านจริยธรรมของพันธะหรือสัญญาผูกมัดที่บุคคลมีต่อสังคม

โดยสรุป²⁸ บุคคลที่กระทำผิดโดยการเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดนั้นเกิดจากปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลและความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ด้านความรัก ความอบอุ่น และจากการถูกกีดกันไม่ให้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม ทำให้เกิดการไม่ยอมรับและปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนและหันไปพึ่งพาเสพติดจนเป็นเหตุให้เกิดการกระทำผิดซ้ำ

๒.๒.๔ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ²⁹

ทฤษฎีนี้ถูกพัฒนาโดยอัลเบิร์ต แบนดูรา (Albert Bandura) นักจิตวิทยาการรู้คิดทางสังคม ชาวอเมริกันที่เสนอแนวคิดว่า บุคคลเรียนรู้พฤติกรรมหนึ่งๆ ผ่านการสังเกตจากพฤติกรรมของคนอื่น ซึ่งแบนดูราเรียกว่า ตัวแบบและการเลียนแบบพฤติกรรม ทฤษฎีนี้มีสมมติฐานในเรื่องการติดยาเสพติดว่า วัยรุ่นใช้ยาเสพติดเพราะเห็นสมาชิกในครอบครัว หรือเพื่อน หรือบุคคลใกล้ชิด หรือดารา/บุคคลที่ชื่นชอบใช้ยาเสพติด นั่นคือ พฤติกรรมการใช้ยาเสพติดเกิดจากการเรียนรู้ทางสังคม หลังจากเห็นผู้อื่นทำพฤติกรรมดังกล่าวบ่อยครั้ง แต่ทฤษฎีนี้ก็มีมุมมองว่า บุคคลนั้นมีศักยภาพที่จะคาดการณ์ถึงผลที่อาจตามมาจากการแสดงพฤติกรรมหนึ่งๆ การแสดงพฤติกรรมจึงไม่ได้ถูกควบคุมโดยการเลียนแบบทางสังคมเสมอไป ขึ้นอยู่กับการคิดและตัดสินใจของบุคคลด้วย โดยสรุป ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเสนอว่า พฤติกรรมของมนุษย์นั้นมาจากการตัดสินใจของบุคคลแต่ก็ถูกอิทธิพลจากสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

๒.๒.๕ ทฤษฎีภูมิคุ้มกัน (Inoculation Theory) ³⁰

ทฤษฎีนี้พัฒนาขึ้นโดยนักจิตวิทยาสังคม วิลเลียม แมคไกว์ (William J. McGuire, ๑๙๖๑) ที่เสนอถึงการเปลี่ยนทัศนคติหรือความเชื่อด้วยการใช้ความพยายามในการชักชวน (Persuasion attempts) ซึ่งแนวทางนี้นำไปประยุกต์ใช้ในหลายประเด็นเช่น ในเรื่องของยาเสพติดที่

²⁸ ศุภกานดา สุขศรีวงศ์, ปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำผิดในคดีเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษของเด็กและเยาวชน: ศึกษาเฉพาะกรณีเด็กและเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล, วิทยานิพนธ์, สาขาอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม, (บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๐), หน้า ก-ข.

²⁹ Bandura, A., *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*, (USA: Prentice-Hall, Inc., 1986), pp. 25-28.

³⁰ McGuire, W., *Resistance to persuasion conferred by active and passive prior refutation of the same and alternative counterarguments*, (Journal of Abnormal and Social Psychology, 63, 1961), pp. 326-332.

มีแนวคิดที่ว่า เราสามารถฉีดวัคซีนป้องกันการติดยาเสพติดให้กับบุคคลได้เช่นเดียวกับการที่เราฉีดวัคซีนเพื่อป้องกันโรคอื่นๆ โดยการให้วัคซีนในทางการแพทย์นั้นหมายถึง การให้เชื้อโรคจำนวนน้อยแก่ร่างกายเพื่อให้ร่างกายสร้างภูมิคุ้มกันขึ้นมาต้านทานโรคนั้นๆ เช่นเดียวกันทฤษฎีนี้เสนอว่า หากเราให้บุคคลได้เผชิญกับแรงกดดันน้อยๆจากเพื่อนและสังคมให้ใช้ยาเสพติด และเราสอนทักษะในการต้านทานแรงกดดันดังกล่าวนี้ให้ บุคคลนั้นก็จะสามารถต้านทานกับสิ่งเร้าและการจูงใจให้ใช้ยาเสพติดในสถานการณ์จริงได้

๒.๒.๖ ทฤษฎีพัฒนาการตามวัย (Developmental Stage Theory)³¹

ทฤษฎีพัฒนาการตามวัยนี้มีหลายทฤษฎีที่ศึกษาและอธิบายถึงการพัฒนาการตามวัยหรือช่วงอายุของมนุษย์ โดยเฉพาะวัยรุ่นที่เป็นช่วงพัฒนาที่สำคัญเพราะนอกจากจะพัฒนาการด้านร่างกายจากสภาพเด็กไปสู่สภาพการเจริญพันธุ์ที่สมบูรณ์เพื่อพร้อมในการเป็นผู้สืบและสร้างเผ่าพันธุ์ต่อไป ด้วยเหตุนี้ปัญหาที่วัยรุ่นต้องเผชิญกับสภาพกายใหม่นี้ก็คือ การสร้างอัตลักษณ์ของตน การเตรียมพร้อมที่จะเป็นผู้ใหญ่ สร้างครอบครัวและแยกตัวจากครอบครัวเดิม เป็นต้น ทฤษฎีพัฒนาการทั้งหลายเชื่อว่า วัยรุ่นใช้ยาเสพติดเพื่อจัดการความเครียดจากการประสบกับการเปลี่ยนแปลงตามช่วงวัยดังกล่าว ยาเสพติดสามารถบรรเทาความประหม่าเวลาวัยรุ่นเข้าสู่สังคม บรรเทาความสับสนจากการค้นหาตัวตน ทฤษฎีเหล่านี้เสนอว่า โปรแกรมป้องกันควรถูกออกแบบให้สอดคล้องกับพัฒนาการแต่ละช่วงวัยของบุคคล โปรแกรมควรให้ความรู้และสอนทักษะการแก้ปัญหาที่เด็กวัยนั้นๆ กำลังประสบอยู่ เช่น หากเราสามารถช่วยให้วัยรุ่นจัดการกับปัญหาเหล่านั้นได้ วัยรุ่นก็จะไม่ใช้ยาเสพติด นอกจากนั้น ยาเสพติดจะถูกใช้เพื่อจัดการกับอารมณ์ทางลบแล้ว นักวิจัยบางกลุ่มเสนอว่า สำหรับวัยรุ่นบางคน การสูบบุหรี่ ดื่มเหล้าและใช้ยาเสพติด หมายถึง การแสดงออกซึ่งความเป็นผู้ใหญ่ สามารถตัดสินใจด้วยตนเองได้ และเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม เนื่องจากธรรมชาติของวัยรุ่นเป็นวัยที่รักอิสระ แสวงหาสิ่งท้าทายขอความสนุกสนาน และต่อต้านผู้ใหญ่ อาจกล่าวได้ว่า วัยรุ่นเสพยาเพราะยาเสพติดช่วยเติมเต็มความต้องการที่มากับพัฒนาการข้างต้น ผู้สร้างโปรแกรมป้องกันจึงควรตระหนักข้อนี้ และการสอนง่ายๆ ให้เด็กปฏิเสธยาเสพติด (Just Say NO) อาจมีความจำเป็น แต่อาจไม่ได้ผลกับการเปลี่ยนพฤติกรรม³²

๒.๓ บ้านพักใจ จังหวัดสระบุรี

โครงการบ้านพักใจ³³ ตั้งขึ้นเพื่อเป็นสวัสดิการทางสังคมในการรักษาเยียวยาผู้ป่วยด้านจิตเวชรวมถึงผู้ติดยาเสพติด การบริหารจัดการบ้านพักใจมีลักษณะเป็นแบบหน่วยงานของรัฐซึ่งเป็น

³¹Hayslip, Bert JR., et al. Developmental Stage Theories. Chapter in :Michel Hersen & Jay C. Thomas (ed): Comprehensive Handbook Of Personality and Psychopathology. Retrieved October 14, 2012 [1]

³²Griffin, K. W. & Botvin, G.J., “ Evidence – based interventions for preventing substance use disorders in adolescents,” Child and Adolescent Psychiatric Clinics of North America. 19 (3), 2010:.

³³ สำนักบริการสวัสดิการสังคม, อ้างแล้ว, (๒๕๕๗), หน้า ๖-๑๔.

สถานที่พัฒนาศักยภาพ (Empowerment) ทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม /ครอบครัว อาชีพ การศึกษา สิทธิประชาชน และการปฏิเสธยาเสพติด เรียนรู้ที่จะอยู่ในสังคมที่ปลอดภัยและปลอดภัย และยังเป็นแหล่งสร้างอาชีพและเสริมทักษะการดำเนินชีวิตในสังคมที่ถูกต้องและเหมาะสม ซึ่งมีลักษณะเป็น ศูนย์เสริมสร้างคุณธรรมและความเอื้ออาทรต่อกัน บทบาทของบ้านพักใจในการพัฒนาศักยภาพผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติด ซึ่งมีความสอดคล้องและทันต่อเหตุการณ์ ในระดับโลก ระดับอาเซียน ระดับประเทศ ภายใต้แนวคิดการจัดตั้งกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งสังคมและประชาชนมุ่งเน้นให้เป็นกระทรวงหลักในการแก้ไขปัญหาสังคม โดยกำหนดให้มีโครงสร้างบ้านพักใจ ที่พัฒนาศักยภาพผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติด โดยให้ความสำคัญความมั่นคงของมนุษย์และศักดิ์ศรีของมนุษย์ กระบวนการขับเคลื่อนบ้านพักใจ ส่งผลให้เกิดความมั่นคงและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ระดับปัจเจก : การดับทุกข์ จากยาเสพติด (ปลดทาสให้เป็นไท ปลดใจจากยาเสพติด)

ระดับองค์กร : การสร้างสุขภาวะการเอื้ออาทร เพื่อให้เกิดการพึ่งพาตนเอง เรียนรู้ เชื่อมมัน ในการเป็นองค์กรต้นแบบ

ระดับครอบครัว : เพื่อพัฒนาศักยภาพผู้บำบัดยาเสพติดระดับครอบครัวและชุมชน การสร้างครอบครัวและชุมชนให้เข้มแข็ง(ยั่งยืน) มีความสุขเกิดความมั่นคงในครอบครัวและชุมชน ย่อมส่งผลให้เกิดสันติสุขในครอบครัวและชุมชน โดยทุกคนมีคุณค่าและมีส่วนร่วมในการสร้างพื้นที่ความสุขในอนาคตร่วมกัน

การเข้ามาอยู่ร่วมกันในบ้านพักใจ บุคคลที่จะเข้ามาอยู่ในบ้านพักใจมี ๔ ประเภทคือ

๑. นำส่งโดยคุมประพฤติ ตามคำพิพากษาของศาลจังหวัด หรือศาลจังหวัดแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวโดยระบบบังคับบำบัด

๒. นำส่งโดยสถานบำบัดยาเสพติด เช่น สถานพยาบาลธัญญารักษ์ เป็นต้น

๓. นำส่งโดยศูนย์คนไร้ที่พึ่ง (ผู้ป่วยจิตเวช)

๔. เข้ามาสมัครเป็นสมาชิกโดยการสมัครใจ โดยผู้ปกครองพาเข้ามาสมัคร

ซึ่งเป็นความลำบากในการบริหารจัดการเยียวยารักษาผู้ป่วยที่มาอยู่ร่วมกันในความแตกต่างกันทั้งในด้านของปัญหาและสาเหตุของโรค รวมทั้งความรุนแรงของปัญหาที่ต่างกัน หลายคนผ่านการเสพจนร่างกายและจิตใจถูกทำลายไปอย่างมาก บางรายยังเป็นเอเยนต์ส่งยา อย่างไรก็ตามสิ่ง ที่เหมือนกันก็คือ สมาชิกในบ้านพักใจทุกคนล้วนมีปัญหาด้านจิตใจ ซึ่งความอ่อนแอทางด้านจิตใจอยู่ ภายใต้ภาพลักษณ์ที่แตกต่างกัน บางคนเคยถูกสังคมเหยียดหยามและถูกมองว่าเป็นขี้ยา/ขี้เมา/เป็นคนไร้ค่า บางคนผิดหวังจนกลายเป็นโรคซึมเศร้าและมีปัญหาทางจิต แต่ทุกคนในบ้านอยากที่จะกลับเข้าไปสู่การยอมรับทางสังคม หลายคนมีศักยภาพในงานวิชาชีพที่ดีและยินดีจะฝึกฝนเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ และสามารถปรับทัศนคติฟื้นฟูพัฒนาการทางด้านจิตใจ หรือปรับทัศนคติให้มีความแข็งแรงเพียงพอที่จะกลับเข้าไปสู่สภาพแวดล้อมเดิมและต่อสู้กับปัญหาได้ต่อไป กระบวนการหนึ่งในการฝึกฝนและอบรมสภาพจิตใจของสมาชิกบ้านพักใจคือ **การนำแนวคิดของพระพุทธศาสนา มาขัดเกลาและเยียวยาสมาชิกของบ้านพักใจ** เสริมทักษะการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องเหมาะสม เสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม โดยการดำเนินงานของบ้านพักใจใช้เชิงบูรณาการให้ผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติดได้พัฒนาศักยภาพของตนเองด้วยวิธีการปฏิบัติตามการสอนทั้งทางโลกและทางธรรมเพื่อเรียนรู้ที่จะไม่เข้าไปยุ่ง

เกี่ยวกับยาเสพติดซ้ำ ถือเป็นการตัดวงจรการแพร่ระบาดของยาเสพติด สร้างสังคมสีขาวปลอดยาเสพติด เป็นการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ที่มีคุณค่าต่อสังคมและเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป

ในปีพ.ศ. ๒๕๕๐ **จังหวัดสระบุรี**ได้รับคัดเลือกจากศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (คอ.ปส.) สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ร่วมกับกระทรวงมหาดไทยให้เป็นจังหวัดนำร่องในการดำเนินงานโครงการบ้านพักใจให้กับผู้ติดยาเสพติดที่ผ่านการบำบัดแล้ว แต่ยังไม่สามารถกลับคืนสู่ครอบครัว หมู่บ้านและชุมชนได้ อันเนื่องจากสภาพแวดล้อมทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม ที่ยังไม่เอื้ออำนวย โดยมีเป้าหมายให้เป็นแหล่งพักพิงแบบบูรณาการในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่แบบครบวงจรเพื่อให้ผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติดได้มีโอกาสฟื้นฟูให้มีความพร้อมด้านสุขภาพร่างกาย มีภูมิคุ้มกัน มีจิตใจที่เข้มแข็ง มีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพการงาน และมีงานทำที่มั่นคงก่อนกลับไปสู่ครอบครัวและชุมชน และเพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติดหันกลับไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดอีกต่อไป ซึ่งสำนักงานป.ป.ส.ภาค ๑ ได้ประสานกับกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นผู้จัดหาสถานที่และบุคลากรผู้ปฏิบัติงานโดยใช้ชื่อว่า **บ้านพักใจ จังหวัดสระบุรี** ซึ่งจะให้การดูแลด้านปัจจัย ๔ และให้การพัฒนาศักยภาพทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม อาชีพ การศึกษา การป้องกันตนเอง และการฝึกทักษะการปฏิเสธยาเสพติด รวมทั้งการบริการด้านสิทธิประชาชน โดยปีต่อมากรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาศักยภาพผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติดนี้เพื่อตัดวงจรการแพร่ระบาดของยาเสพติด จึงให้การสนับสนุนงบประมาณการดำเนินงานของบ้านพักใจจังหวัดสระบุรีอย่างต่อเนื่องและจัดตั้งบ้านพักใจจังหวัดสระบุรีขึ้นเป็นหน่วยงานราชการภายใต้สังกัดของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน ผู้ที่เข้ารับบริการที่บ้านพักใจจังหวัดสระบุรี เรียกว่า สมาชิกบ้านพักใจ จังหวัดสระบุรี และเป็นเพศชายเท่านั้น³⁴

บ้านพักใจ จังหวัดสระบุรี เป็นแหล่งพัฒนาศักยภาพผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติด สร้างอาชีพและเสริมทักษะการดำเนินชีวิตในสังคมที่ถูกต้องและเหมาะสม เป็นศูนย์เสริมสร้างคุณธรรมและความเอื้ออาทรต่อกัน โดยทำหน้าที่เตรียมความพร้อมของสมาชิกก่อนกลับเป็นคนธรรมดาที่มีพฤติกรรม ค่านิยม และแนวคิดที่ไม่แตกต่างจากบุคคลทั่วไป เพียงเสี้ยวหนึ่งในชีวิตของเขาอาจหลงผิดเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด เขาจะได้เรียนรู้สู่ครอบครัว ชุมชน เป็นการคืนคนดีสู่สังคม ซึ่งดำเนินงานภายใต้การมีส่วนร่วม ส่งเสริมการประกอบอาชีพแก่สมาชิกตามความถนัด และความสนใจ ที่ต้องการยึดเป็นอาชีพหลักในการดำรงชีวิต โดยมีกระบวนการ “สอนให้ทำ นำให้คิด สานิตให้ดู เรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ ขจัดความขัดแย้ง แยกกันทำความดี” กิจกรรมดำเนินงานที่ผ่านมา เป็นการพัฒนาสร้างอาชีพ เสริมทักษะการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องเหมาะสม เสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม โดยภายใต้หลักคิดที่ว่า สมาชิก ที่เข้ามาใช้บริการจากบ้านพักใจจังหวัดสระบุรี ต้องก้าวออกไปสู่สังคมด้วยความเชื่อมั่นว่าเขาจะสามารถช่วยเหลือตนเองได้ โดยไม่เป็นภาระผู้อื่นเป็นผู้นำครอบครัวและกำลังสำคัญในการพัฒนาครอบครัว ชุมชน และสังคมต่อไปอย่างยั่งยืน ซึ่งการทำงานเพื่อช่วยเหลือในบุคคลเหล่านี้จำเป็นจ้องศึกษาวิเคราะห์สาเหตุที่แท้จริงของปัญหา ประวัติความเป็นมาของครอบครัว ตั้งแต่วัยเด็ก จนถึงปัจจุบัน ต้องสืบค้น ติดตาม ตรวจสอบข้อมูลจากบุคคลแวดล้อม

³⁴สำนักบริการสวัสดิการสังคม, อ้างแล้ว, (๒๕๕๗), หน้า ๕-๖.

ใกล้ชิด การพัฒนาคนต้องพัฒนาที่จิตใจสมาชิกบ้านพักใจจังหวัดสระบุรีจำเป็นต้องได้รับการเตรียมความพร้อมในการพัฒนาด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ อารมณ์ อาชีพ ก่อนนำตัวส่งคืนสู่ครอบครัว และชุมชน การดำเนินงานบ้านพักใจ จังหวัดสระบุรี จึงเป็นการแก้ไขปัญหานี้ในเชิงบูรณาการให้ผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติดได้พัฒนาศักยภาพของตนเอง โดยไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดซ้ำ เรียนรู้ที่จะอยู่ในสังคมปลอดยาเสพติดได้ ที่ถือเป็นการตัดวงจรการแพร่ระบาดของยาเสพติด เป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าต่อสังคม เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์การดำเนินงานของบ้านพักใจจังหวัดสระบุรี

๑. เพื่อเป็นแหล่งพักพิงสำหรับผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติดที่ไม่สามารถคืนสู่ครอบครัว ชุมชนและสังคม

๒. เพื่อให้การฟื้นฟูด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และอาชีพแก่ผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติด

๓. เพื่อการส่งเสริมการประกอบอาชีพแก่ผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติดตามความถนัดและความสนใจที่ต้องการยึดเป็นอาชีพหลักในการดำเนินชีวิต

๔. เพื่อเตรียมความพร้อมของผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติด ครอบครัวและชุมชน ก่อนส่งผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติด กลับสู่สังคมต่อไป

๕. เพื่อป้องกันกลุ่มผู้มีความผิดกรณีเสี่ยงเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด

คุณสมบัติผู้เข้ารับบริการ

๑. เพศชาย

๒. เป็นผู้ติดยาเสพติดที่ผ่านการบำบัดรักษาแล้วหรืออยู่ในระหว่างกระบวนการบำบัดรักษาทั้ง ๓ ระบบ คือ

๒.๑ ระบบสมัครใจของผู้รับบริการเอง โดยการนำส่งตัวของครอบครัว ชุมชน หน่วยงานภาครัฐหรือเอกชน เช่น หน่วยงานในสังกัดกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ สาธารณสุข จังหวัด โรงเรียนวิวัฒน์พลเมือง วิทยาลัยเทคนิคมวกเหล็ก

๒.๒ ระบบบังคับบำบัด โดยการนำส่งตัวของสำนักงานคุมประพฤติจังหวัด

๒.๓ ระบบต้องโทษโดยการนำส่งตัวของศาลจังหวัด แผนกคดีเยาวชนและ

ครอบครัว

๓) ไม่เป็นโรคติดต่อร้ายแรงเช่น โรคภูมิคุ้มกันบกพร่อง วัณโรค ปอดอักเสบ โรคเรื้อน

๔) สามารถช่วยเหลือตัวเองในชีวิตประจำวันได้

กลุ่มเป้าหมาย

ระหว่างปีงบประมาณ ๒๕๕๐ ถึง ๒๕๕๔ ให้บริการกลุ่มเป้าหมาย รุ่นละ ๓๐ ราย ปีละ ๑๒๐ คน และได้ขยายบริการในปีงบประมาณ ๒๕๕๕ ถึงปัจจุบัน โดยรับกลุ่มเป้าหมายเพิ่มขึ้น รุ่นละ ๗๐ คน ปีละ ๑๕๐ คน

สถิติการให้บริการ

ปีงบประมาณ ๒๕๕๐ จำนวน ๑๒๐ คน

ปีงบประมาณ ๒๕๕๑ จำนวน ๑๒๐ คน

ปีงบประมาณ ๒๕๕๒ จำนวน ๑๒๐ คน

ปีงบประมาณ ๒๕๕๓ จำนวน ๑๒๐ คน

ปีงบประมาณ ๒๕๕๔ จำนวน ๑๒๐ คน

ปีงบประมาณ ๒๕๕๕ จำนวน ๑๕๐ คน

ปีงบประมาณ ๒๕๕๖ จำนวน ๒๔๖ คน

ปีงบประมาณ ๒๕๕๗ จำนวน ๗๐ คน

ปีงบประมาณ ๒๕๕๘ จำนวน ๙๐ คน

ปีงบประมาณ ๒๕๕๙ จำนวน ๑๒๐ คน

ความเชื่อและความรู้สึกในเชิงมนโคตต่อบ้านพักใจ

ความเชื่อที่ ๑ เชื่อว่าบ้านพักใจเป็นดินแดนแห่งประวัติศาสตร์ เคยเป็นสถานที่ตั้งของ กองทัพของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช หากสมาชิกมีอดีตผูกพันกับพื้นที่ เมื่อหนีออกจากบ้านพักใจ จะไม่สามารถออกจากพื้นที่ได้ ผู้ผ่านการบำบัดบาเสพติดที่อยู่ในบ้านพักใจมีอดีตชาติและบุญกรรมที่ ทำร่วมกันมาแต่ชาติปางก่อน จึงต้องกลับมาอยู่ในพื้นที่ เพื่อชดใช้เวรกรรม

ความเชื่อที่ ๒ เชื่อว่าบ้านพักใจเป็นหนังสือ เพราะต้องศึกษาหาความรู้เพื่อพัฒนา ตนเอง ให้มีศักยภาพเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

ความเชื่อที่ ๓ บ้านพักใจเป็นบ้านแห่งความรัก เป็นบ้านที่ให้โอกาสอย่างแท้จริงและ อยู่ในโลกของความเป็นจริง

ความเชื่อที่ ๔ เชื่อว่าบ้านพักใจเป็นบ้านหลังที่ ๒ สามารถเป็นที่อยู่อาศัยได้อย่าง ปลอดภัย และอบอุ่น

๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยยาเสพติดกับพุทธธรรม

Alan Marlatt³⁵ ได้ศึกษา ผลของการบำบัดพฤติกรรมเสพติดด้วยหลักธรรมทางพระ พุทธศาสนา อันได้แก่ การทำสมาธิเพื่อฝึกสติ ทางสายกลาง หลักไตรลักษณ์ และมรรคมีองค์ ๘ เพื่อให้ผู้รับการบำบัดได้ตรวจสอบการทำงานของจิตใจให้รู้เท่าทันความคิดและความรู้สึกของตนเอง ตระหนักถึงความไม่แน่นอนของชีวิต และพัฒนาทัศนคติที่ถูกต้องต่อประสบการณ์ทั้งหมดในชีวิต เพื่อให้ผู้รับการบำบัดสามารถควบคุมตนเองไม่ให้ตอบสนองต่อสิ่งเร้าหรือความอยากเหมือนที่ผ่านมา ผลจากประสบการณ์ในการบำบัดพฤติกรรมเสพติดพบว่า ต้นเหตุของพฤติกรรมเสพติดเกิดจากจิตใจ ซึ่งการปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสามารถช่วยลดพฤติกรรมการเสพติดได้

³⁵ G. Alan Marlatt, Buddhist philosophy and the treatment of addictive behavior. Cognitive and Behavioral Practice, Volume 9, Issue 1, Winter 2002, P. 44–50.

รุ่งทิพย์ กล้าหาญ และบรรชกร กล้าหาญ³⁶ วิจัยเรื่อง กระบวนการป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติดด้วยหลักพุทธธรรมในหมู่บ้านป่าไผ่ ต.แม่โป่ง อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่ เพื่อศึกษา กระบวนการ ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชน ผลการดำเนินงาน และปัจจัยที่ส่งผลต่อ กระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดชุมชน ตลอดจนหลักธรรมที่ชุมชนใช้ในกระบวนการ ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ซึ่งได้ศึกษาวิจัยโดยการเก็บรวบรวมข้อมูล จากการใช้สัมภาษณ์การ สทนากลุ่ม การจัดเวทีเรียนรู้ รวมทั้งการสังเกตแบบมีส่วนร่วม มีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า และนำเสนอในรูปแบบการ พรรณนา ผลการวิจัยพบว่า บ้านป่าไผ่เคยประสบปัญหาอันเนื่องมาจากการแพร่ระบาดของยาเสพติดแต่ด้วยประสบการณ์ด้านการจัดการชุมชน ทำให้สามารถเรียนรู้และ ปรับตัวอย่างเท่าทันในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยใช้กลวิธีที่หลากหลาย ประสานกลไกทั้งภายในและนอกชุมชน การใช้ทุนทางสังคมที่มีอยู่ในการดำเนินงานให้สอดคล้อง กลมกลืนกับวิถีชุมชนจนเป็นชุมชนต้นแบบของการจัดการปัญหายาเสพติด กระบวนการป้องกันและ แก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชน ประกอบด้วยกระบวนการค้นหาปัญหา การให้คืนข้อมูลแก่ชุมชน การวางแผนดำเนินงาน กระบวนการดำเนินงาน การประสานภาคีภาคส่วน และกระบวนการติดตาม ผลการดำเนินงาน กระบวนการดำเนินงานประกอบด้วย ๑. การสร้างสำนึกและการมีส่วนร่วม โดย การร่วมคิดร่วมค้นหาสถานการณ์ สาเหตุของปัญหาและวิธีการป้องกันแก้ไขผ่านกลไกการจัดประชุม ประชาคม ๒. การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ๓. การใช้มาตรการทางสังคม ๔. การ ปรับใช้ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น ๕. การให้การศึกษาเรียนรู้ ๖. การสร้างเยาวชนแกนนำรุ่นใหม่ ๗. การสร้างเครือข่ายทั้งภายในและนอกชุมชน ๘. การบูรณาการสู่สถานศึกษา ๙. การฟื้นฟูบำบัด ๑๐. ระบบอาสาสมัครชุมชน ๑๑. การใช้มาตรการทางกฎหมาย

งานวิจัยยาเสพติดกับรูปแบบชุมชน

ศูนย์ศึกษาาเสพติด สถาบันวิชาการ เครือข่ายภาคกลาง ๒ วิทยาลัยพยาบาลบรมราช ชนนี้ พระพุทธบาท สถาบันพระบรมราชชนก สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงสาธารณสุข (๒๕๕๔)³⁷ ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาารูปแบบการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง ในการจัดการปัญหายาเสพติด ตามแนวคิดองค์การแห่งการเรียนรู้ การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างชุมชน เข้มแข็ง ในการจัดการปัญหายาเสพติด ตามแนวคิดองค์การแห่งการเรียนรู้ รูปแบบการวิจัยเป็นการ วิจัยและพัฒนา และทดลองใช้ในชุมชนไทย ที่ยังไม่เคยผ่านกระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งใน เขตภาคกลาง ๑ ชุมชน โดยมีขั้นตอนคือ

³⁶รุ่งทิพย์ กล้าหาญ และบรรชกร กล้าหาญ, กระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดด้วย หลักพุทธธรรมในหมู่บ้านป่าไผ่ ต.แม่โป่ง อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๒๕๕๒), หน้า ก-ข.

³⁷ ศูนย์ศึกษาาเสพติด, การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง ในการจัดการ ปัญหายาเสพติด ตามแนวคิดองค์การแห่งการเรียนรู้ สถาบันวิชาการ เครือข่ายภาคกลาง ๒ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีพระพุทธบาท, (นนทบุรี : สถาบันพระบรมราชชนก สำนักงาน ปลัดกระทรวงกระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๕๔), หน้า ๖๐-๖๕.

ขั้นที่ ๑ การศึกษาแนวคิดองค์การแห่งการเรียนรู้ แนวคิดการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง สถานการณ์ปัญหาเสพติด งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและศึกษาชุมชนเข้มแข็งในสถานการณ์จริง ๔ ชุมชน ครอบคลุม ๔ ภาค

ขั้นที่ ๒ การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้าง ชุมชนเข้มแข็งในการจัดการปัญหาเสพติด ตามแนวคิดองค์การแห่งการเรียนรู้

ขั้นที่ ๓ การทดลองใช้รูปแบบในชุมชนเป้าหมาย

ขั้นที่ ๔ การปรับปรุงรูปแบบและเผยแพร่ ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง ในการจัดการปัญหาเสพติดตามแนวคิดองค์การแห่งการเรียนรู้ประกอบด้วย ๓ ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ ๑ การใช้บริบทและทุนเดิมของชุมชนในการเรียนรู้ ประกอบด้วย องค์การในชุมชน คือบ้าน วัด โรงเรียน สถานีนามัย และองค์การบริหารส่วนตำบล องค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้ คือกิจกรรมการเรียนรู้ ฐานการเรียนรู้ เนื้อหาและองค์ความรู้โดยมีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง คือปัจจัย ภายในและภายนอกชุมชน

ขั้นที่ ๒ การใช้การเรียนรู้สู่การแก้ไขปัญหา ๖ ขั้นตอนคือ ๑) ชุมชนรับรู้และตระหนัก ในปัญหา ร่วมกันวิเคราะห์และกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมของชุมชน ๒) การเสริมสร้างพลัง แก่แกนนำ ชุมชนด้วยโปรแกรมการฝึกอบรมด้านเจตคติ เรื่องยาเสพติด เจตคติต่อตนเองและผู้อื่น ทักษะการทำงานเป็นทีม ทักษะการคิดอย่างเป็นระบบ และศึกษาดูงานชุมชนเข้มแข็ง ๓) ชุมชนร่วมกันแสวงหา และเลือกแนวทางแก้ไข ๔) ชุมชนร่วมกันดำเนินการ ๕) ชุมชนร่วมกันประเมินผลการดำเนินการ และร่วมกันปรับปรุง หากไม่สำเร็จ ๖) องค์การภายนอกชุมชนเสริมแรง และสนับสนุนทรัพยากร โดยมีการเสริมแรง และสนับสนุนทรัพยากรที่จำเป็นจากองค์กรภายนอกที่เกี่ยวข้อง

ขั้นที่ ๓ ชุมชนเข้มแข็ง ในระดับบุคคลเกิดเจตคติที่ดีในการแก้ไขปัญหาเสพติด เจตคติต่อตนเองและผู้อื่น ทักษะการทำงานเป็นทีม ทักษะการคิดเป็นระบบในระดับชุมชน เกิดกิจกรรม การแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชน มีความรัก สามัคคี และจิตสำนึกร่วม รูปแบบที่พัฒนาขึ้น นอกจากทำให้เกิดกิจกรรม การแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชน อย่างมีประสิทธิภาพ ยังพบว่าสมาชิก ชุมชนเกิดความรัก ความเอื้ออาทร และการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมอื่น ๆ ในชุมชน ก่อให้เกิด การเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับบุคคลและชุมชน ควรมีการประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งต่อไป

งานวิจัยยาเสพติดกับอิทธิพลของสภาวะแวดล้อม

สุรศักดิ์ เลหาพิบูลย์กุล³⁸ ได้วิจัยเรื่อง อิทธิพลของปัจจัยด้านสังคม ครอบครัวและ สิ่งแวดล้อมที่มีต่อการเสพยาเสพติดของนักเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ ในการวิจัยเป็นนักเรียนในสถานศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร สำหรับการศึกษาสาเหตุที่ทำให้นักเรียน เสพยาเสพติดมีตัวแปรที่เข้ามาเกี่ยวข้องจำนวนมาก ซึ่งการศึกษานี้ได้สนใจทำการศึกษาตัวแปร ดังนี้

³⁸ สุรศักดิ์ เลหาพิบูลย์กุล, อิทธิพลของปัจจัยด้านสังคม ครอบครัวและ สิ่งแวดล้อมที่มีต่อการ เสพยาเสพติดของนักเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร, วิทยานิพนธ์ สาขาการบริหารการศึกษา, (คณะ ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๗), หน้า ๕๘-๖๗.

๑. ตัวแปรตาม ได้แก่ การเสพยาเสพติดของนักเรียน

๒. ตัวแปรอิสระ มี ๓ ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านประชากรของนักเรียน ประกอบด้วย ตัวแปร เพศ และอายุ ปัจจัยด้านสังคมและครอบครัว ประกอบด้วยตัวแปร ผู้ที่นักเรียนอาศัยอยู่ด้วยความใกล้ชิดกับผู้ปกครอง การมีปัญหากับผู้ปกครอง และการมีเพื่อนที่เสพยาเสพติด ส่วนปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมรอบโรงเรียน ประกอบด้วยตัวแปร การมีแหล่งมั่วสุม การมีแหล่งบันเทิง การมี หอพัก/บ้านเช่าที่ใช้เป็นแหล่งมั่วสุม การมีแหล่งเสพยาเสพติด และการมีแหล่งค้ายาเสพติด ปัจจัยทั้งสามด้านดังกล่าวมีผลต่อการเสพยาเสพติดของนักเรียน

ผลการศึกษาพบว่า ตัวแปรเพศ อายุ การมีปัญหากับผู้ปกครองด้านการคบเพื่อน การมีปัญหากับผู้ปกครองด้านการเสพยาเสพติด การมีเพื่อนที่เสพยาเสพติด การมีแหล่งมั่วสุม การมีแหล่งเสพยาเสพติด และการมีแหล่งค้ายาเสพติดรอบโรงเรียน มีผลต่อการเสพยาเสพติดของนักเรียนและพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีปัญหาที่สำคัญคือ การมีแหล่งมั่วสุม แหล่งเสพยาเสพติด และแหล่งค้ายาเสพติดรอบโรงเรียนในด้านความสัมพันธ์กับครอบครัว และยังพบปัญหาที่น่าเป็นห่วงในกลุ่มนักเรียน เช่น การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร การค้าประเวณี การหนีเรียนไปเล่นเกมสโคมพิวเตอร์หรือสนุกเกอร์ การตั้งแก๊งกวนเมือง สูบบุหรี่และดื่มสุรา เทียวสถานบริการในยามกลางคืน แข่งมอเตอร์ไซด์ครอบครัวแตกแยก ออกจากโรงเรียนกลางคืน การตั้งครุฑระหว่างการเรียนรู้ การทำแท้ง เป็นต้น

ส่วนผลของการดำเนินกิจกรรมป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียน พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งที่จัดเป็นปกติและที่จัดเป็นกิจกรรมพิเศษมีประสิทธิภาพในการดำเนินการ อยู่ในระดับสูงในทุกกลุ่มโรงเรียน และพบว่า มีนักเรียนเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดร้อยละ ๙.๓๐ โดยเกี่ยวข้องเป็นผู้เสพร้อยละ ๘.๓๐ และเป็นผู้ค้าร้อยละ ๑.๐๐ โดยนักเรียนอาชีวศึกษาเอกชนมีอัตรา เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดมากกว่านักเรียนสังกัดอื่น ๆ อย่างมีนัยสำคัญ โดยยาเสพติดที่นักเรียนใช้กันมากที่สุดคือ ยาบ้า

สมิต วัฒนธัญญกรรม และคณะ³⁹ ศึกษาเรื่อง การแพร่ระบาดของสารเสพติดและปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการเสพยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในจังหวัดปทุมธานี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัย โดยศึกษาในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๖ จำนวน ๑,๕๓๐ คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ภาชนะเก็บปัสสาวะเพื่อส่งตรวจหาสารแอมเฟตามีน แบบสอบถามนักเรียน และแบบสอบถามครูการแพร่ระบาดของสารเสพติดวิเคราะห์ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการเสพยาเสพติด

ผลการศึกษาพบว่า ๑. พฤติกรรมการสูบบุหรี่: นักเรียนส่วนมากมีพฤติกรรมอยู่ในระดับเสี่ยงต่อการสูบบุหรี่ ถึงร้อยละ ๗๐.๓๑

๒. พฤติกรรมการดื่มแอลกอฮอล์: นักเรียนมีพฤติกรรมอยู่ในระดับเสี่ยงต่อการดื่ม ๕๖.๔๑%

³⁹ สมิต วัฒนธัญญกรรม และคณะ, การแพร่ระบาดของสารเสพติดและปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรม การเสพยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในจังหวัดปทุมธานี. (กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยสถาบันพัฒนาบริหาร ศาสตร์, ๒๕๔๖), หน้า ก-ข.

๓. พฤติกรรมการเสพยาบ้า: นักเรียนมีพฤติกรรมการเสพยาบ้าอยู่ในระดับเสี่ยงต่อการเสพยาบ้า ๖.๙๓% ระดับเคยทดลองใช้ ๓.๕๓% นักเรียนที่เสพยาบ้าอยู่ในปัจจุบันมีจำนวน ๓๓ คน คิดเป็น ๒.๑๖% หรือมีความชุก (Prevalence Rate) เท่ากับ ๒๑.๕๗ ต่อประชากร ๑,๐๐๐ คน

ทิพย์วารินทร์ เบ็ญจนิรัตน์ และธนาธิป ถาพันธ์^{๔๐} ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการบำบัดรักษาของผู้ป่วยชายเสพยาบ้าระยะบำบัดด้วยยา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยของ ผู้ป่วยชายเสพยาบ้าระยะบำบัดด้วยยาที่เข้ารับการรักษาในระบบผู้ป่วยในโรงพยาบาลธัญญารักษ์ ปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาทั้งหมดเป็นเพศชายมีอายุระหว่าง ๑๒-๔๕ ปี โดยช่วงอายุ ๑๖-๒๕ ปี มีมากที่สุด เข้ารับการรักษาเป็นครั้งแรก สาเหตุที่เข้ารับการรักษาในครั้งนี้ คือสมัครใจมาเองพักอาศัยอยู่กับบิดาและมารดา การสนับสนุนทางครอบครัวของผู้ป่วยชายเสพยาบ้าระยะ ๕ ด้าน ได้แก่ การสนับสนุนด้านอารมณ์ด้านการยอมรับยกย่องและเห็นคุณค่า ด้านการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ด้านข้อมูลข่าวสาร ด้านเงินทอง สิ่งของ แรงงาน และบริการ พบว่า ผู้ป่วยชายเสพยาบ้าระยะนี้มีค่าคะแนนเฉลี่ยการสนับสนุนทางครอบครัวอยู่ในระดับปานกลาง ทั้ง ๕ ด้าน พฤติกรรมการบำบัดรักษาของผู้ป่วยชายเสพยาบ้าระยะ พบว่าผู้ป่วยชายเสพยาบ้าระยะนี้มีพฤติกรรมการบำบัดรักษาระดับสูงมากที่สุด

งานวิจัยยาเสพติดกับการฟื้นฟู

นราวิทย์ ศิริบุญ และคณะ^{๔๑} ได้ศึกษาเรื่อง การวิจัยประเมินผลโครงการฟื้นฟูและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ติดยาเสพติด (โรงเรียนวิวัฒน์พลเมือง) กรณีศึกษาโรงเรียนสงครามพิเศษ ศูนย์สงครามพิเศษ จังหวัดลพบุรี กลุ่มตัวอย่างคือ เจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจนครบาลบางกอกใหญ่ ๕๒ นาย กรรมการชุมชนปรกอรุณ ๗ คน กรรมการชุมชนตรอกกระเจก ๗ คน กรรมการชุมชนลานมะขาม ๗ คน และพัฒนากรชุมชนเขตบางกอกใหญ่ ๔ คน จำนวน ๗๗ คน

ผลการวิจัยพบว่า โครงการนี้เป็นโครงการที่สามารถบำบัดและฟื้นฟูคุณภาพชีวิตของผู้ติดยาเสพติดได้อย่างเป็นรูปธรรมตามวัตถุประสงค์ และผู้เข้ารับการบำบัดส่วนใหญ่สามารถกลับสู่ชุมชนดำเนินชีวิตตามปกติและหางานทำได้ ประการสำคัญคือ ส่วนใหญ่ไม่กลับมาเสพยาเสพติดอีก แต่อย่างไรก็ตาม โครงการนี้เป็นโครงการที่เพิ่งเริ่มดำเนินการในระยะแรก ซึ่งการประเมินโครงการ ฯ ในครั้งนี้อาจเป็นเพียงการมองปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของโครงการเพียงบางตัวเท่านั้น ดังนั้นจึงควรจะให้มีการประเมินผลการดำเนินการตามโครงการอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาและปรับปรุงต่อไป

งานวิจัยบ้านพักใจกับการดูแลผู้ป่วยโรคเอดส์

^{๔๐} ทิพย์วารินทร์ เบ็ญจนิรัตน์ และธนาธิป ถาพันธ์, ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการบำบัดรักษาของผู้ป่วยชายเสพยาบ้าระยะบำบัดด้วยยา, (กรุงเทพฯ: สถาบันธัญญารักษ์, ๒๕๕๕), บทคัดย่อ.

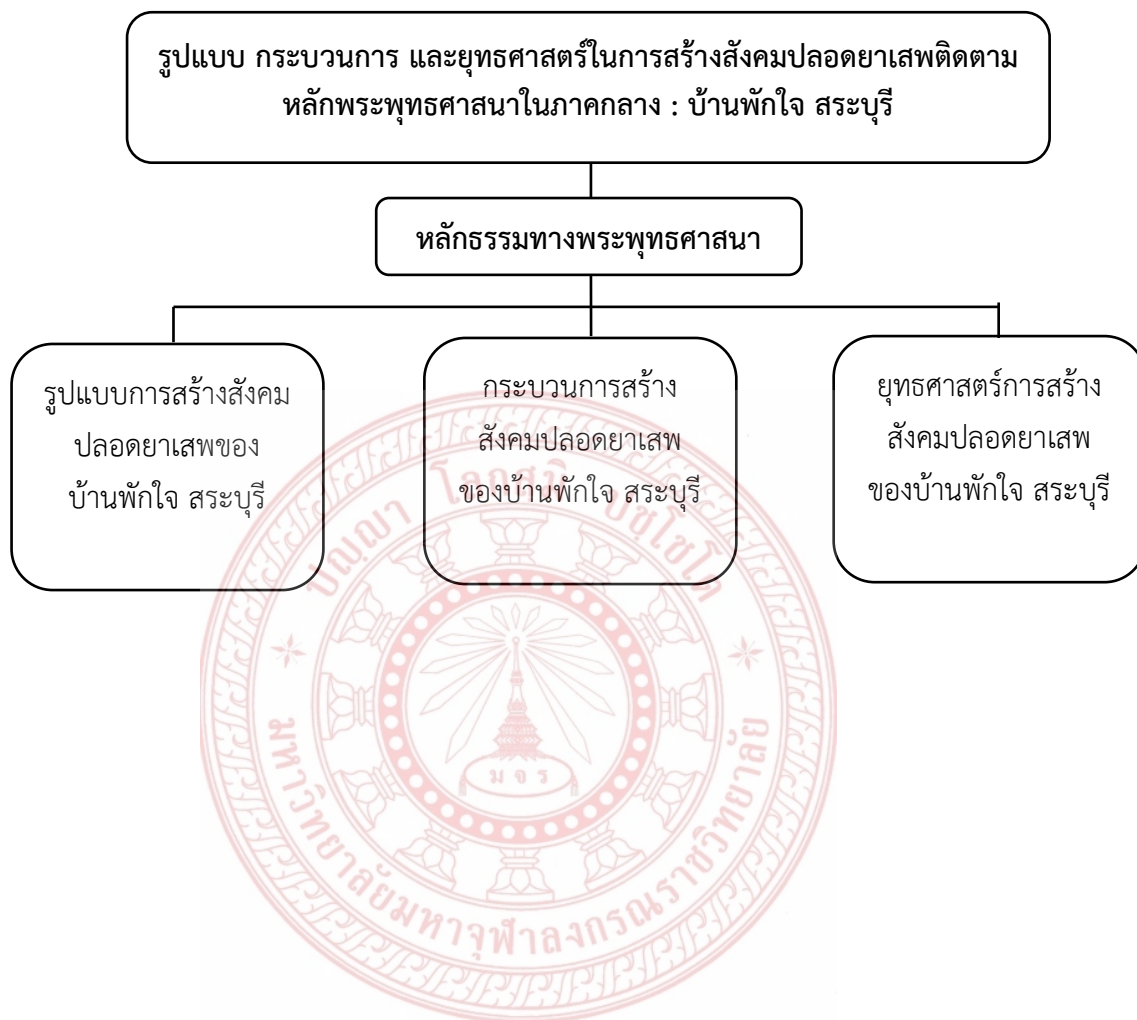
^{๔๑} นราวิทย์ ศิริบุญ และคณะ, การวิจัยประเมินผลโครงการฟื้นฟูและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ติดยาเสพติด (โรงเรียนวิวัฒน์พลเมือง) กรณีศึกษาโรงเรียนสงครามพิเศษ ศูนย์สงครามพิเศษ จังหวัดลพบุรี, (มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๕), หน้า ก-ข.

โสภรัตน์ หุตาคม⁴² ได้วิจัยเรื่อง การรับรู้เกี่ยวกับตนเองและโลกทัศน์ของบุคลากรในองค์กรเอกชนเกี่ยวกับการดูแลผู้ป่วยโรคเอดส์ : ศึกษากรณีบ้านพักใจ กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ดูแลผู้ติดเชื้อเอดส์ (บุคลากร) จำนวน ๕ คนและผู้ติดเชื้อเอดส์ที่ได้รับการดูแลจากบุคลากรอีกจำนวน ๕ คน เก็บข้อมูลด้วยการสังเกตและการสัมภาษณ์ ผลการวิจัยสามารถแบ่งช่วงของการรับรู้เกี่ยวกับตนเองของบุคลากรในองค์กรเอกชนได้เป็น ๓ ช่วง ดังนี้ ๑. ช่วงก่อนเข้าสู่องค์กร บุคลากรเริ่มมีการรับรู้และเรียนรู้จากประสบการณ์เกี่ยวกับโรคเอดส์ด้วยตนเอง และการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ที่เคยมีประสบการณ์ในการทำงานด้านเอดส์มาก่อน ซึ่งช่วยให้เกิดการรับรู้เกี่ยวกับตนเอง เรียนรู้การปฏิบัติตัวเบื้องต้น และเกิดโลกทัศน์ต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องด้วย รวมทั้งมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติต่อโรคเอดส์ของคนอื่นๆ ในสังคม ๒. ช่วงขณะที่ทำงานอยู่ในองค์กร เมื่อบุคลากรเข้ามาใช้ชีวิตภายในองค์กร มีการเรียนรู้และปรับตัวให้เข้ากับสังคมของผู้ติดเชื้อโรคเอดส์ และเรียนรู้การอยู่ร่วมกับผู้ติดเชื้อเอดส์ โดยผ่านกระบวนการปฏิสัมพันธ์กับผู้ติดเชื้อเอดส์ และบุคลากรด้วยกันเอง ซึ่งปรากฏออกมาเป็นพฤติกรรมในการดูแลผู้ติดเชื้อเอดส์ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ๓. ช่วงหลังจากที่ทำงานอยู่ร่วมกับผู้ติดเชื้อเอดส์ เป็นช่วงเวลาที่บุคลากรรับรู้การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองและผู้ติดเชื้อเอดส์ โดยบุคลากรแต่ละคนจะมีการรับรู้ที่แตกต่างกัน ซึ่งมีผลต่อการสร้างอัตลักษณ์ให้กับผู้ติดเชื้อเอดส์สามารถกลับสู่สังคมปกติภายนอก โดยการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลภายใต้สภาพแวดล้อมใหม่ที่พวกเขาเข้าไปอยู่ และการได้รับการยอมรับจากสังคมปกติที่ไม่มีการแบ่งแยกผู้ติดเชื้อเอดส์ออกจากคนปกติธรรมดาทั่วไปให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข โดยบุคลากรมีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้ผู้ติดเชื้อเอดส์สามารถกลับเข้าไปอยู่ในสังคมได้ กรณีศึกษาผู้ติดเชื้อเอดส์ที่มีทัศนคติต่อการดูแลของบุคลากรแสดงให้เห็นว่า การที่ผู้ติดเชื้อเอดส์ได้รับการดูแลจากบุคลากรในองค์กรเอกชนมีผลต่อการดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกับคนอื่นๆ ในสังคมได้อย่างปกติ ซึ่งการดูแลของบุคลากรช่วยให้เข้าใจปัญหาและพฤติกรรมของผู้ติดเชื้อเอดส์ อันนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของคนในสังคมต่อการยอมรับผู้ติดเชื้อเอดส์ให้เป็นส่วนหนึ่งของสังคม

๒.๔ กรอบแนวคิดของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์รูปแบบ กระบวนการ และยุทธศาสตร์ในการสร้างสังคมปลอดภัยปลอดตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคกลาง : บ้านพักใจ ดังนี้

⁴² โสภรัตน์ หุตาคม, การรับรู้เกี่ยวกับตนเองและโลกทัศน์ของบุคลากรในองค์กรเอกชนเกี่ยวกับการดูแลผู้ป่วยโรคเอดส์ : ศึกษากรณีบ้านพักใจ กรุงเทพมหานคร, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๖๑-๖๕.

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการวิเคราะห์รูปแบบ กระบวนการ และยุทธศาสตร์ในการสร้างสังคมปลอดภัยเสถียรตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคกลาง บ้านพักใจ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจาก เอกสาร ตำรา ข้อมูล สถิติ รายงานการวิจัย รายงานของหน่วยงานต่างๆ บทความทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากที่สำคัญ ๓ กลุ่ม ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) ผู้ทำวิจัย จะทำการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับ แนวคิดทฤษฎีการวิเคราะห์รูปแบบกระบวนการและยุทธศาสตร์ ในการสร้างสังคมปลอดภัยเสถียรตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคกลาง “บ้านพักใจ” จากเอกสาร งานวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) ผู้วิจัยเก็บข้อมูลปฐมภูมิ โดยใช้ วิธีการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) และ การสำรวจข้อมูล (survey) วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพฉบับนี้ มีวิธีการศึกษาวิจัย ๓ วิธี

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีทั้งการศึกษาเชิงเอกสาร และการสัมภาษณ์ แบบศึกษาข้อเท็จจริงจากสภาพการณ์จริงไปสรุปสู่องค์ความรู้ (Expo Factor Research) ซึ่งจะเป็นการวิเคราะห์หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในรูปแบบ กระบวนการ และยุทธศาสตร์ในการสร้างสังคมปลอดภัยเสถียรของบ้านพักใจ จ.สระบุรี โดยแบ่งการวิจัยออกเป็น ๒ วิธี

๓.๑.๑ วิจัยเอกสาร (Documentary Research)

ศึกษาวิจัยตำราภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ บทความ ผลงานวิจัย ตลอดจนกรณีปัญหาและอุปสรรค เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎี ประวัติความเป็นมา วิวัฒนาการศึกษา กระบวนการและยุทธศาสตร์ในการสร้างสังคมปลอดภัยเสถียรตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคกลาง “บ้านพักใจ” นโยบายและกฎหมายใช้ในการสร้างเครื่องมือกำหนดทิศทางการศึกษา โดยเฉพาะจากนโยบาย และวัตถุประสงค์การสร้างบ้านพักใจ จังหวัดสระบุรีของรัฐบาลทั้งระบบการ ดำเนินการบริหารจัดการที่เกี่ยวข้อง นำมาวิเคราะห์แสวงหาข้อเท็จจริง

๓.๑.๒ สร้างแบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้างปลายเปิดถึงหลักพุทธศาสนาที่ใช้ในรูปแบบ กระบวนการ และยุทธศาสตร์ของการสร้างสังคมปลอดภัยเสถียรในบ้านพักใจ สระบุรี โดยใช้ โครงสร้างและเนื้อหาตามนิยามของแผนงานวิจัยและโครงการวิจัยนี้รวมทั้งที่ได้จากการวิเคราะห์ เอกสารข้อมูลที่เกี่ยวข้องในข้อ ก. โดยทำเป็นแบบสัมภาษณ์ชนิดปลายเปิดเพื่อให้ได้ข้อมูลอื่น ๆ ที่ เกี่ยวข้อง นอกจากนั้นยังมีแบบหลักทางพระพุทธศาสนาที่สร้างตามโครงสร้างและเนื้อหาของนิยาม

ของแผนงานและโครงการวิจัยนี้แจกให้ประกอบการตอบแบบสัมภาษณ์หรือแบบสอบถามด้วย (ดูภาคผนวก ข)

การออกแบบสอบถามสัมภาษณ์ จะแบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม

กลุ่มที่ ๑ คำถามที่เกี่ยวกับการสร้างสังคมปลอดภัยเสถียรที่บ้านพักใจ

(ทุกกลุ่ม) ในเรื่องของนโยบายในการสร้างสังคมปลอดภัยเสถียรของบ้านพักใจ และใช้หลักพุทธศาสนาเป็นแนวทาง หรือวางนโยบายด้านพุทธศาสนาที่จะนำมาปฏิบัติ

(ทุกกลุ่ม) ในเรื่องของการถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ ตามความเชื่อในการสร้างสังคมปลอดภัยเสถียรของบ้านพักใจ

ในเรื่องการใช้หลักพุทธศาสนาที่ถ่ายทอดทางความคิด ความรู้ ความเข้าใจ ความเชื่อต่อการสร้างสังคมปลอดภัยเสถียรของบ้านพักใจ

๓.๒ ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรศึกษา คือ ผู้ที่อยู่หรือที่ทำงาน หรือที่เกี่ยวข้องกับบ้านพักใจ จังหวัดสระบุรี โดยทำการสุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยวิธีแบบบังเอิญ นั่นคือ ผู้ที่มาปฏิบัติการณ์หรืออยู่ ณ วันที่ไปเก็บข้อมูล ซึ่งมีจำนวนทั้งหมด ๖๑ คน ซึ่งมาจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๓ กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ ๑ ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ ครู และผู้ดูแลที่ทำงานอยู่ในบ้านพักใจ ซึ่งใช้การสุ่มแบบบังเอิญ ได้ทั้งหมด ๑๑ คน ประกอบด้วย

- ๑) ผู้อำนวยการบ้านพักใจ
- ๒) รองผู้อำนวยการบ้านพักใจ
- ๓) หัวหน้าฝ่ายการเงินและบัญชี
- ๔) หัวหน้าพัสดุ
- ๕) หัวหน้าด้านปฏิบัติการ
- ๖) หัวหน้าด้านฝึกและอบรม
- ๗) เจ้าหน้าที่ฝ่ายสถานที่
- ๘) เจ้าหน้าที่ฝ่ายอบรม
- ๙) เจ้าหน้าที่ฝ่ายพยาบาล
- ๑๐) เจ้าหน้าที่ฝ่ายโรงครัว
- ๑๑) เจ้าหน้าที่ธุรการ

กลุ่มที่ ๒ ผู้ที่ได้รับการบำบัดหรือเยียวยาแล้วมาพักฟื้นเพื่อการปรับตัวคืนสู่สังคมของบ้านพักใจ ใช้การสุ่มแบบบังเอิญได้ทั้งหมด ๔๑ คน ซึ่งผู้ไม่ได้ให้ข้อมูลคือ ผู้ที่มีสภาพปกติและเตรียมจะออกจากบ้านกลับไปอยู่กับครอบครัวซึ่งได้รับอนุญาตให้ออกไปทำงานนอกบ้านพักใจเพื่อเก็บเป็นรายได้ และกลุ่มผู้ที่กำลังบำบัดอาการซึ่งยังไม่สามารถดูแลตนเองได้

กลุ่มที่ ๓ บุคคลในชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการของบ้านพักใจ (ทางบ้านพักใจไม่ขอเปิดเผยรายชื่อ) ซึ่งใช้การสุ่มแบบบังเอิญ ได้ทั้งหมด ๙ คน ประกอบด้วย

- ๑) ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๑๕
- ๒) สารวัตรกำนัน หมู่ที่ ๗

- ๓) เจ้าหน้าที่สาธารณสุข
- ๔) นางสาววัย ทรัพย์แดง (เจ้าของรายขายของชำ)
- ๕) นางลำ้ง แก้วสดีใส (บ้านใกล้เคียงบ้านพักใจ)
- ๖) นายสมฤทธิ์ เกตุแก้ว (บ้านใกล้เคียง)
- ๗) นายอดิเรก พุทธซ้อน
- ๘) นายเสน่ห์ คงคาใจ
- ๙) นายโอภาส คำดี

๓.๓ การตรวจสอบข้อมูลและการหาคุณภาพของเครื่องมือ

การตรวจสอบข้อมูล ขณะเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยจะตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) และความน่าเชื่อถือได้ (Reliability) ของข้อคำถามมาข้อมูลภาคสนามทุกครั้งที่เก็บข้อมูล ด้วยการดูข้อคำถาม ได้สื่อความหมายตรงตามที่ต้องการหรือไม่ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แม่นยำ และมีความเชื่อถือได้มากที่สุดจากการแจกแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลหลัก ด้วยการตรวจสอบข้อมูลสามเส้าในด้านต่างๆ

๔.๑ ตรวจสอบข้อมูลจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง (Member Checks) โดยให้บุคคลที่เกี่ยวข้อง หรือสมาชิกในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักฐานต่างๆ จากภาคสนามที่วิจัย (Audience Members) ตรวจสอบความถูกต้องของหลักฐานทางข้อมูล และผลงานวิจัยที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นอย่างต่อเนื่องและการแสวงหาความรู้ ความจริงที่ปฏิบัติอย่างเป็นทางการ

๔.๒ ตรวจสอบด้วยเพื่อนนักวิจัย (Peer Examination) โดยการให้เพื่อนนักวิจัยให้ข้อมูลรายละเอียด แสดงความคิดเห็น วิจาร์ณ ตลอดจนการตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับหลักฐานและข้อมูล แบบแผนที่เป็นสาระแก่นสาร ที่ทำการวิเคราะห์ได้จากข้อมูลหลักฐานที่เก็บได้รวบรวมได้จากสนามการวิจัย

๔.๓ ตรวจสอบจากการประชุมกลุ่มย่อยหรือเวทีความคิดเห็น โดยการนำเสนอผลการวิจัย เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุม แสดงความคิดเห็น วิจาร์ณ ตลอดจนการตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับหลักฐานและข้อมูล

๔.๔ ความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างและเชิงเนื้อหา แบบสัมภาษณ์รวมทั้งแบบหลักทางพระพุทธศาสนานั้นจะได้รับการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างและเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ ๕ ท่าน ซึ่งปรับแก้จนได้ผลว่า “ผ่าน” จากผู้เชี่ยวชาญทั้งหมดจึงนำไปใช้ โดยผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๕ ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญทางพุทธศาสนา ๓ ท่าน และทางสังคมศาสตร์ ๒ ท่าน

๔.๕ หลังจากนั้นหาความเป็นปรนัย โดยนำแบบสัมภาษณ์นั้นไปให้นักศึกษา เจ้าหน้าที่ และบุคคลทั่วไปทั้งหมด ๒๕ คนที่ถูกสุ่มแบบบังเอิญมาทำการสัมภาษณ์ โดยใช้แบบหลักทางพระพุทธศาสนาประกอบการตอบเพื่อหาความเป็นปรนัยของแบบทั้งหมด ซึ่งผลก็ได้ว่า “ผ่าน” ทั้งหมด

๔.๖ นำเครื่องมือทั้งหมดไปอบรมความรู้เข้าใจและวิธีใช้ให้กับเจ้าหน้าที่วิจัยที่เป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูล และมีการหาค่าความเชื่อมั่นในการเก็บข้อมูลด้วยการทดสอบหาค่า intercorrelation

ของผู้เก็บข้อมูล ๒ คนซึ่งค่าที่ได้ไม่ต่ำกว่า ๐.๙๘ จึงถือว่ามีความเชื่อมั่นในการเก็บข้อมูลเชิงสัมภาษณ์ของแบบเหล่านี้ได้

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๕.๑ ข้อมูลเอกสาร (Document) ศึกษาแนวคิดและทฤษฎี ความเป็นมา และการพัฒนากระบวนการและยุทธศาสตร์ในการสร้างสังคมปลอดภัยเสถียร ตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคกลาง “บ้านพักใจ”

๕.๒ ข้อมูลจากภาคสนาม (Field Studies) ลงไปเก็บข้อมูลในพื้นที่ โดยการสัมภาษณ์ตามแบบสอบถามที่ได้ออกแบบ และทำการติดต่อ และดูสถานะกลุ่มผู้ให้ข้อมูล เพื่อทำการนัดหมายวัน เวลา ในการเข้าสัมภาษณ์

๕.๓ นำข้อมูลที่ได้มาแยก และประมวลผล นำมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ และสรุปผล

๕.๔ จัดทำรายงานผลการศึกษาทั้งหมดตามแผนของโครงการหลัก เพื่อนำไปสรุปผลร่วมกับแผนงานวิจัย และนำเสนอต่อชุมชน/เผยแพร่ต่อมวลชนที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นข้อมูลในการใช้งานต่อไปทั้งในการปฏิบัติงานและทางวิชาการต่อไป

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๕.๑ การนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และจากเอกสารมาวิเคราะห์ในเชิงคุณภาพ ในที่นี้จะพิจารณาในเชิงตรรกเป็นเหตุเป็นผลเชื่อมโยงความสอดคล้องของเนื้อหาทั้งหมดกับแนวคิด ทฤษฎีและผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประเด็นสำคัญที่จะวิเคราะห์ รูปแบบการสร้างสังคมปลอดภัยเสถียรตามหลักพระพุทธศาสนาของบ้านพักใจ จังหวัดสระบุรี กระบวนการสร้างสังคมปลอดภัยเสถียรตามหลักพระพุทธศาสนาของบ้านพักใจ จังหวัดสระบุรี และศึกษายุทธศาสตร์การสร้างสังคมปลอดภัยเสถียรตามหลักพระพุทธศาสนาของบ้านพักใจ จังหวัดสระบุรี ซึ่งผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ และสร้างองค์ความรู้ใหม่ วิเคราะห์ผลการศึกษา แบบการวิเคราะห์ตามหลักทฤษฎีเชิงคุณภาพ ที่ได้จากการสัมภาษณ์ และสนทนา เพื่อหาข้อเท็จจริง ร่วมกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง ๓ กลุ่ม ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และบรรยายเชิงพรรณนา

๓.๕.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย (Analytic Induction) ซึ่งเป็นวิธีการสรุปข้อมูลตามปรากฏการณ์ที่สัมผัสได้ หรือมองเห็น

๓.๕.๓ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการจำแนกข้อมูล (Typological Analysis) ได้แก่การจำแนกข้อมูลออกเป็นต่างๆ (Typological) อันได้แก่ ประเภทของผู้มาบวช และผู้ออกไปทำงานได้ขณะบวช เรื่องนโยบายของบ้านพักใจ ชุมชนใกล้เคียงที่อยู่ร่วมกับผู้บวช และแนวคิดที่จะนำไปสร้างองค์ความรู้ใหม่ของรูปแบบกระบวนการและยุทธศาสตร์ในการสร้างสังคมปลอดภัยเสถียรตามหลักพระพุทธศาสนาในการภาคกลาง “บ้านพักใจ”

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องการวิเคราะห์รูปแบบ กระบวนการ และยุทธศาสตร์ในการสร้างสังคมปลอดภัยปลอดยาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคกลาง: บ้านพักใจ ได้ผลการวิจัยดังนี้

๔.๑ รูปแบบการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนาของบ้านพักใจ จังหวัดสระบุรี

บ้านพักใจ จังหวัดสระบุรี เป็นหน่วยงานราชการ ในสังกัดสำนักงานสวัสดิการสังคม กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ที่จัดตั้งขึ้นมาในรูปแบบของสถานที่พักพิงชั่วคราวของผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติดที่ไม่สามารถกลับสู่ครอบครัว ชุมชน และสังคมได้ อันเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม ที่ยังไม่เอื้ออำนวย เพื่อให้ผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติดได้มาสร้างความพร้อมในสภาวะ ภูมิคุ้มกัน จิตใจที่เข้มแข็ง มีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพการงาน และมีงานทำที่มั่นคงก่อนกลับไปสู่ครอบครัวและชุมชน เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติดของบ้านพักใจหันกลับไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดอีกต่อไป และเรียนรู้ที่จะอยู่กับสังคมที่ปลอดยาเสพติด หรืออีกนัยหนึ่งคือ บ้านพักใจ^{๔๓} ตั้งขึ้นเพื่อเป็นสวัสดิการทางสังคมในการรักษาเยียวยาผู้ป่วยด้านจิตเวชรวมถึงผู้ติดยาเสพติด การบริหารจัดการบ้านพักใจมีลักษณะเป็นแบบหน่วยงานของรัฐที่เป็นสถานที่พัฒนาศักยภาพ (Empowerment) ทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม /ครอบครัว อาชีพ การศึกษา สิทธิประชาชน การปฏิเสทยาเสพติด **เรียนรู้ที่จะอยู่ในสังคมที่ปลอดยาเสพติด** และยังเป็นแหล่งสร้างอาชีพและเสริมทักษะการดำเนินชีวิตในสังคมที่ถูกต้องและเหมาะสม ซึ่งมีรูปแบบเป็นศูนย์เสริมสร้าง **คุณธรรมและความเอื้ออาทรต่อกัน** โดยการพัฒนาศักยภาพผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติดต้องสอดคล้องและทันต่อเหตุการณ์ ในระดับโลก ระดับอาเซียน ระดับประเทศ ภายใต้แนวคิดที่ให้ความสำคัญในความมั่นคงและศักดิ์ศรีของมนุษย์ ๓ ด้าน คือ

ด้านโครงสร้างภายใน : การรู้จักใช้ความคิดหาเหตุของการระงับเหตุในความทุกข์ของการติดยาเสพติด ให้หยุดและหลุดพ้นในสิ่งที่มีผลกระทบทั้งร่างกายและจิตใจ

ด้านโครงสร้างขององค์กร : การสร้างสภาวะการณ์เอื้ออาทร เพื่อให้เกิดการพึ่งพาตนเอง เรียนรู้การบริหารจัดการ และสร้างความศรัทธา เชื่อมั่น ในการเป็นองค์กรต้นแบบที่สังคมยอมรับ

^{๔๓} สำนักบริการสวัสดิการสังคม, โครงการการจัดการองค์ความรู้ “วิธีการพัฒนาศักยภาพผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติด บ้านพักใจ จ.สระบุรี”, (กรุงเทพมหานคร: กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ๒๕๕๓). หน้า ๖-๑๔.

ด้านโครงสร้างทางสังคม : เป็นการสร้างครอบครัวและชุมชนให้เข้มแข็ง(ยั่งยืน) มีความสุข เกิดความมั่นคงในครอบครัวและชุมชน ที่ส่งผลให้เกิดความสันติสุขในครอบครัวและชุมชน โดยทุกคน มีคุณค่าและมีส่วนร่วมในการสร้างพื้นที่ความสุขในอนาคตร่วมกัน

ผลของการวิจัยในรูปแบบการสร้างสังคมปลอดภัยเสถียรติดตามหลักพระพุทธศาสนาของบ้านพักใจสระบุรี จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง ๓ กลุ่ม คือ ๑. กลุ่มผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ ครู และ ผู้ดูแลที่ทำงานอยู่ในบ้านพักใจ ๒. กลุ่มผู้ที่ได้รับการบำบัดหรือเยียวยาแล้วมาพักฟื้นเพื่อการปรับตัวคืนสู่สังคม และ ๓. กลุ่มบุคคลในชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องกับบ้านพักใจ สรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

รูปแบบการสร้างสังคมปลอดภัยเสถียร ติดตามหลักพุทธศาสนา	รูปแบบที่ใช้
ลักษณะการถ่ายทอดความคิด ความรู้ ความเข้าใจ วิธีการทำงาน	๑. ใช้การเรียนการสอนในห้องเรียนและทำกิจกรรม ปฏิบัติตามหลักพระโอวาทปาฏิโมกข์ หลักไตรสิกขา อริยสัจ ๔ อิทธิบาท ๔ ภาวนาสมาธิ ไหว้พระ สวดมนต์ทุกวันเช้า-เย็น และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริรัชกาลที่ ๙ ๒. ใช้สร้างความเชื่อและความรู้สึกในเชิงมนต์ต่อ บ้านพักใจตามอริยสัจ ๔ มีสัจจะจริงใจ ให้ความรัก กตัญญูทุกเวที ๓. ใช้การปรึกษาแก้ไขปัญหาคือ ข้อข้องใจ และแนะ แนวการปฏิบัติเป็นรายบุคคลและรายกลุ่มตามหลัก ไตรสิกขา อริยสัจ ๔ อิทธิบาท ๔ ศีล ๕ เบญจธรรม ภาวนาสมาธิ

	๔. ใช้การอบรมด้วยวิทยากรทางศาสนาแนะแนวทางดำรง ชีวิตร่วมกับเจ้าหน้าที่และผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ครอบครัว ชุมชนด้วยหลักฆราวาสธรรม ๔ สาราณียธรรม ๖ และสังคหวัตถุ ๔ ๕. ใช้วิธีเพื่อนช่วย/บอกต่อ/สอนเพื่อน ทำกิจกรรมร่วมกันใช้หลักศีล ๕ เบญจธรรม ๕ เอื้ออาทรรักใคร่กัน พรหมวิหาร ๔ ภาวนา ๔ ฆราวาสธรรม ๔ สาราณียธรรม ๖ และสังคหวัตถุ ๔ ๖. ใช้การจัดสภาพสิ่งแวดล้อมของบ้านพักใจให้ปลอดภัยปลอดสารเสพติด เป็นแหล่งเอื้ออาทร ใช้หลักคุณธรรมนำทางในการดำเนินชีวิต ๗. ใช้การตรวจสอบสารเสพติดแบบพรหมวิหาร ๔ ๘. ใช้การอบรมและสร้างคุณสมบัติของหน้าที่และหลักธรรมพรหมวิหาร ๔ หลักศีล ๕ เบญจธรรม ๕ ภาวนา ๔ ฆราวาสธรรม ๔ สาราณียธรรม ๖ และสังคหวัตถุ ๔ แก่เจ้าหน้าที่ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้รับการบำบัดเหมือนคนในครอบครัว
รูปแบบการสื่อสาร	๑. การสื่อสารสองทางสามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลกันได้ในห้องเรียนและในบ้าน เป็นอิสระในการสื่อสาร ๒. ปากต่อปาก/สื่อปฏิบัติการจิตวิทยาบุคคล ๓. ใช้ผู้รับบริการเป็นสื่อในการประชาสัมพันธ์ ๔. พูดคุย แลกเปลี่ยนความคิด บอกเล่า ในการประชุมหรือรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมต่างๆ
มีการใช้ หลักการ ๓ ประการ คือ ๑) การไม่ทำบาปทั้งปวง	-ใช้หลักพระโอวาทปาฏิโมกข์ หลักไตรสิกขา อริยสัจ ๔ ให้รักาศีล ๕ ประพฤติตามเบญจธรรม สวดมนต์
ผลการใช้หลักทางพระพุทธศาสนา	รูปแบบที่ใช้
๒) การทำกุศลให้ถึงพร้อม ๓) การทำจิตใจให้ผ่องใส	ไหว้พระ ภาวนา นั่งสมาธิทุกวันเช้า-เย็น ทำทานด้วยจิตอาสา หรือทำตามหน้าที่กิจวัตรประจำวันในบ้าน หรือเมื่อมีกิจกรรมทางศาสนาหรือของบ้าน และสร้างความเชื่อและความรู้สึกในเชิงมนต์ของบ้านพักใจสระบุรี

มีการใช้ อุดมการณ์ ๔ ประการ คือ ๑) ความอดทน ๒) ไม่เบียดเบียน ๓) ความสงบ ๔) การดับทุกข์ของชีวิต	- ใช้หลักพระโอวาทปาฏิโมกข์ รักษาศีล ๕ ประพฤติตามเบญจธรรม มรรค ๘ อริยสัจ ๔ อิทธิบาท ๔ สวดมนต์ไหว้พระ ภาวนาทำสมาธิทุกวัน เข้า-เย็น - สอนอบรมในห้องเรียนและในการทำกิจกรรมให้ทำดี - บอกกล่าวต่อกันด้วยความจริงใจ รักษาสัญญา ซื่อตรง ให้อภัย พึ่งพาอยู่ด้วยตนเองให้ได้ กลับไปสู่สังคมอย่างคุณภาพ ไม่เป็นภาระครอบครัว สังคม และชุมชน ใช้หลักสาราณียธรรม ๖ และสังคหวัตถุ ๔ ในการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น รู้จักกตัญญูทวดิ
มีการใช้ วิธีการ ๖ ประการ คือ ๑) ไม่ว่าร้าย ๒) ไม่ทำร้าย ๓) สำรวมในปาฏิโมกข์ ๔) รู้จักประมาณ ๕) อยู่ในสถานที่สงบสงัด ๖) การฝึกหัดจิตใจให้สะอาด	- สอนอบรมความรู้อ่าน-เขียน สอนธรรมะหลักพระโอวาทปาฏิโมกข์ ในห้องเรียนและในการทำกิจกรรมให้ทำทาน สมาธิ สวดมนต์ไหว้พระทุกวัน เข้า-เย็น สอนการหัดวางจิตระหว่างปลุกฝึก ปลุกสมุณ ไพรทำงานอาชีพต่างๆ สอนให้รู้จักความพอดี พอกิน พออยู่ ของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ. ๙ - ช่วยบอกเรื่องที่ผิดแก่เพื่อน เช่น เลิกยา ให้ทำดี มีสัจจะ ซื่อสัตย์สุจริต รู้จักใช้หลักสาราณียธรรม ๖ และสังคหวัตถุ ๔ ในการอยู่ร่วมกัน รู้จักกตัญญู - ปฏิบัติตนหลักฆราวาสธรรม ๔ พรหมวิหาร ๔ อริยสัจ ๔ อิทธิบาท ๔ ภาวนา ๔ สังคหวัตถุ ๔ การเอื้ออาทร รักสามัคคี - ประเมินความเคารพพระเบียบวินัย ตรวจยาเสพติด
ผลการใช้หลักทางพระพุทธศาสนา	รูปแบบที่ใช้

	และวัดความจงรักภักดีต่อองค์กร ความมีจิตอาสา สร้างความเชื่อและความรู้สึกในเชิงมนต์คติของบ้าน -มีหลักการที่ชัดเจนในการทำงาน เช่น มุ่งเน้น คุณภาพในการพัฒนาตนเองมากกว่าทำงานเชิง ปริมาณ มีการสอนตามกลุ่ม เป้าหมาย ภาควิชา และภาคปฏิบัติ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายพร้อมเข้าร่วม กิจกรรมต่างๆทั้งในและนอกบ้านได้
กิจกรรมอื่นๆ	พรหมวิหาร ๔ การกตัญญูทวดที่ ๔ ธรรมชาตธรรม ๔ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ รัชกาลที่ ๙ ความเชื่อและความรู้สึกในเชิงมนต์ คติของบ้านพักใจสระบุรี

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า บ้านพักใจสระบุรีเห็นความสำคัญอย่างยิ่งในการนำคุณธรรม มาเป็นหลักในการดำเนินชีวิตของสมาชิก โดยมีการกำหนดให้สมาชิกต้องเข้าร่วมกิจกรรมเสริมสร้าง คุณธรรม อาทิเช่น การสวดมนต์ ไหว้พระ ถวายทาน ทำสมาธิ ทุกวันระหว่างเวลา ๐๕.๐๐-๐๖.๐๐น. และระหว่างเวลา ๑๘.๐๐-๒๑.๐๐น. ซึ่งรูปแบบในการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดนั้นใช้หลัก พระพุทธศาสนา จากการวิเคราะห์ผลสรุปได้ดังนี้ คือ

๑. เน้นการใช้แนวทางของหลักพระพุทธศาสนา ของการวิจัยซึ่งก็คือ หลักพระโอวาท ปาฏิโมกข์เป็นรูปแบบในการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดของบ้านพักใจสระบุรี

คือ “การผสมผสานวิชาการทางโลกทุกแขนงวิทยาการและพุทธธรรมเพื่อหาวิธีการให้ บุคคลรู้จักใจในการใช้ชีวิตอย่างมีความสุขตามสภาพตนเองโดยมีภูมิคุ้มกันทางจิตใจที่จะป้องกัน หลีกเลี่ยง ปฏิเสธ ลด ละ เลิก ยาเสพติด” กระบวนการจัดการความรู้เกี่ยวกับการสร้างสังคมปลอดยา เสพติดตามหลักพระพุทธศาสนา ยึดหลักการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมแก้ไขปัญหา ร่วมรับผิดชอบ และร่วมตรวจสอบ โดยอาศัยพลังแห่งศรัทธา พลังแห่งปัญญา และ พลังแห่งคุณค่า ในภาคเหนือ มี ๔ รูปแบบ ได้แก่ ๑. รูปแบบการสร้างความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว ๒. รูปแบบการให้ความรู้ เกี่ยวกับกิจกรรมในการแก้ไขปัญหายาเสพติด ๓. รูปแบบการวางกฎกติกาของชุมชน และ ๔. รูปแบบการจัดโครงการ

๒. เน้นการใช้หลักธรรม ไตรสิกขา และภาวนา ๔ เป็นรูปแบบแนวทางการดำเนินชีวิต

ในการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าตรัสในคำสอนของพระองค์เองเพื่อ ใช้เป็นคุณสมบัติของบุคคลท่านใช้ว่าภาวนิกาย ภาวนิสีโล ภาวนิจิตโต ภาวนิปญโญ คือคำว่า ภาวนา เวลาใช้เป็นคุณศัพท์เป็น ภาวนิตะ ภาวนิกาย ผู้มีกายที่เจริญแล้วหรือฝึกอบรมแล้ว ภาวนิสีโล ผู้มีศีลที่

ฝึกอบรมแล้วหรือเจริญแล้วภาวิตจิตโต ผู้มีจิตที่เจริญแล้วหรือมีจิตที่ฝึกอบรมแล้ว ภาวิตปัญญา ผู้มีปัญญาที่เจริญแล้วหรือปัญญาที่ฝึกอบรมแล้ว ถ้าเป็นค่านาม ๔ อันนี้ก็^{๔๔}คือ

๑. กายภาวนา คนเป็นภาวิตกาโย ตัวการกระทำเป็นกายภาวนา
 ๒. ศีลภาวนา คนเป็นภาวิตศีโล ตัวการกระทำเป็นจิตภาวนา
 ๓. จิตภาวนา คนเป็นภาวิตจิตโต ตัวการกระทำเป็นจิตภาวนา
 ๔. ปัญญาภาวนา คนเป็นภาวิตปัญญา ตัวการกระทำเป็นปัญญาภาวนา
- ภาวนา การทำให้มีขึ้นเป็นขึ้น, การทำให้เกิดขึ้น, การเจริญ, การบำเพ็ญ

๑. การฝึกอบรม ตามหลักพระพุทธศาสนา มีสองอย่างคือ

๑.๑ สมถภาวนา ฝึกอบรมให้เกิดความสงบ

๑.๒ วิปัสสนา ฝึกอบรมปัญญาให้เกิดความรู้เข้าใจเป็นจิตระ , อีกนัยหนึ่งจัดเป็น สองเหมือนกันคือ

๑.๒.๑ จิตตภาวนา คือ การฝึกจิตใจให้เจริญองงาม ด้วยคุณธรรมความเข้มแข็งมั่นคง เบิกบาน สงบสุข ผ่องใสด้วยความเพียร สติ และสมาธิ

๑.๒.๒ ปัญญาภาวนา คือ การฝึกอบรมเจริญปัญญา ให้รู้เท่าทันเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง จนมีจิตระใจเป็นอิสระ ไม่ถูกครอบงำด้วยกิเลสและความทุกข์

๒. การเจริญสมถกรรมฐานเพื่อให้เกิดสมาธิ มี ๓ ขั้น คือ

๒.๑ บริกรรมภาวนา ภาวนาขั้นเตรียม คือ กำหนดอารมณ์กรรมฐาน

๒.๒ อุปะภาวนา ภาวนาขั้นจวนเจียน คือ เกิดอุปะการสมาธิ

๒.๓ อัปปนาภาวนา ภาวนาขั้นแน่วแน่ คือ เกิดอัปปนาสมาธิ ขึ้นสู่ฌาน

มนุษย์อยู่ในระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยของธรรมชาติ ชีวิตและการกระทำของมนุษย์ ก็ย่อมเป็นไปตามระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยนั้น เพราะฉะนั้น มนุษย์ทำอะไรขึ้นมา ก็มีผลในระบบเหตุปัจจัยนี้ กระทบต่อสิ่งภายนอกบ้าง กระทบตัวเองบ้าง และในทำนองเดียวกัน สิ่งที่เกิดขึ้นภายนอก ก็มีผลกระทบต่อตัวมนุษย์ด้วย คือทั้งในมุขกิริยาและปฏิกิริยาตัวเองทำไปก็กระทบสิ่งอื่น สิ่งอื่นเป็นอย่างไรก็มากระทบตัวเอง ข้อสำคัญคือมองไปให้ครบตลอดทั่วระบบความสัมพันธ์นี้ ว่าชีวิตและกิจกรรมการกระทำของตนเอง ทั้งเป็นไปตามระบบเหตุปัจจัยแล้วก็ทำให้เกิดผลตามระบบเหตุปัจจัยนั้นด้วย

๓. เน้นการใช้หลักธรรม อริยสัจ ๔ เป็นรูปแบบการดับทุกข์หรือแก้ปัญหาในชีวิต

อริยสัจ ๔ คือการเข้าใจในสถานการณ์ปัญหาและวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาหาสาเหตุ คิดค้นวิธีการแก้ไข และนำสู่การปฏิบัติรวมทั้งประเมินผลการดำเนินงานเพื่อการพัฒนาหลักอริยสัจ ๔ เป็นวิธีการแห่งปัญญา ซึ่งดำเนินการแก้ปัญหาตามเหตุผลตามเหตุปัจจัย คือ การแก้ปัญหา

^{๔๔}พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรมกับการพัฒนาชีวิต, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร :ธรรมสภา, ๒๕๔๐), หน้า ๕๑.

ของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล เป็นสัจธรรมความจริงที่เกี่ยวกับชีวิตของคนทุกคน ไม่ว่าจะอยู่ในสถานที่ใด อยู่ในเพศหรือภาวะใด จะต้องประสบด้วยกันทั้งสิ้น

๔. เน้นการใช้ อธิธำม ๔ เป็นรูปแบบการดำเนินงานและกิจกรรมต่างๆ

อธิธำม ๔ ว่า การกระทำทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นการดำเนินชีวิต การแสวงหาความรู้ การประกอบสัมมาชีพ หรือการทำวิจัยจะสำเร็จประสงค์ได้นั้น ต้องพึ่งพาอุปสรรคความลำบากมากน้อย เพียงใดตามลักษณะของสิ่งที่ทำอยู่นั้น หากผู้ทำไม่มีหลักธรรมประจำใจ จะประสบความขัดข้องในการทำงานนอกประการ ทำให้ไม่บรรลุความสำเร็จ หรือแม้จะทำงานเสร็จ แต่ผลที่ได้จะไม่สมบูรณ์ ที่เป็นเช่นนี้เพราะขาดคุณธรรม คือหลักอธิธำม ๔ นั่นเอง

อธิธำมเป็นธรรมที่คอยสกัดกั้นอุปสรรคต่อความสำเร็จและเป็นแรงเสริมกำลังใจที่คอยผลักดันการทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ ซึ่งประโยชน์ของอธิธำม ๔ ⁴⁵คือ

๑. ประโยชน์ของฉันทะ คือเป็นข้าศึกกับความเบื่อหน่าย ทำให้ไม่เบื่องาน ไม่ท้อแท้ มีกำลังใจต่อสู้ป้องกันสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงาม ทำให้งานหนักกลายเป็นงานเบา งานยากกลายเป็นง่าย ถ้าขาดฉันทะ ทำให้ขาดกำลังใจ เบื่องาน ท้อท้งาน กลายเป็นคนไม่จับจด ไม่ก้าวหน้า

๒. ประโยชน์ของวิริยะ คือกำจัดความเกียจคร้าน ทำให้งานต่อเนื่องถ้าขาดวิริยะ จะเป็นคนอ่อนแอ หนีที่ยากไปหาแต่ที่ง่าย ทำอะไรไม่สำเร็จ ขาดความก้าวหน้ามีแต่ถดถอย กลายเป็นคนหย่อนสมรรถภาพ

๓. ประโยชน์ของจิตตะ คือทำให้ทราบความเป็นไปของงานอยู่เสมอ เมื่อมีปัญหาสามารถแก้ไขเหตุการณ์ได้ทันทั่วทั้งที่ ถ้าขาดจิตตะ งานอาจเสียหายได้โดยไม่รู้ตัวหรือรู้ตัวเมื่อสายเกินแก้ไขแล้ว

๔. ประโยชน์ของวิมังสา คือ ช่วยให้ทำงานไม่ผิดพลาดและทำให้มองเห็นลู่ทางที่จะทำงานให้ได้ผลดี ถ้าขาดวิมังสาจะทำผิดๆ ถูกๆ เปลืองทุน เปลืองแรง เปลืองเวลาและทำให้ง้อเซล

หลักอธิธำม ๔ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา มี ๔ อย่างคือ ฉันทะ (ความพอใจ) วิริยะ (ความเพียร) จิตตะ (ความคิดจดจ่อ) และวิมังสา (ความสอบสวนไตร่ตรอง) แปลให้จำง่ายตามลำดับว่า มีใจรัก พากเพียรทำเอาจิตฝักใฝ่ ใช้ปัญญาสอบสวน อธิธำม ๔ นอกจากจะเป็นคุณธรรมที่นำไปสู่การสร้างสังคมปลอดยาเสพติดของบ้านพักใจ จังหวัดสระบุรีใช้หลักตามพระพุทธศาสนา ยังสามารถนำหลักอธิธำม ๔ มาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาสังคมได้ โดยเฉพาะ

๕. เน้นหลักธรรมสารณียธรรม ๖ เป็นรูปแบบการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น

หลักสารณียธรรม ๖ เป็นหลักพื้นฐานของชีวิตเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตไทยเป็นหลักเพื่อการดำเนินชีวิตอย่างมีสัมมาทิฐิเพื่อศานติสุขของคนในสังคม จึงเป็นหลักธรรมที่เหมาะสมอย่างยิ่งในการประยุกต์ใช้กับผู้บำบัดการเสพติด เพราะเป็นแหล่งสำคัญในการหล่อหลอมความเป็นมนุษย์

⁴⁵วิจิตร สังข์ประพันธ์ อ่างใน สถิต รัชปต์, การประยุกต์หลักอธิธำม ๔ ไปใช้ในการศึกษาเหล่าเรียนของนักศึกษาคุณวุฒิศึกษามหาวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด, ศึกษาค้นคว้าอิสระ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๘). หน้า ๑๘.

ให้แก่ผู้ที่บำบัดการเสพติดทุกคน นำมาประยุกต์ใช้ในยุคสังคมปัจจุบันที่มีแต่ความขัดแย้ง เพื่อให้เกิดความสามัคคี และการสร้างสัมพันธ์มิตรกับเพื่อนร่วมงาน พรรคพวกเพื่อนฝูง สมาชิกในหมู่คณะ และพี่น้องในครอบครัว ไม่ว่าองค์กรใดก็ตาม การใช้หลักธรรมที่ทำให้เกิดความสามัคคี ๖ หรือที่เรียกว่า “สารณียธรรม ๖” (ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกันธรรมที่ทำให้เกิดความสามัคคี) มาเป็นหลักปฏิบัติ จะได้รับประโยชน์อย่างยิ่ง

หลักการปฏิบัติของสารณียธรรมไว้ว่า ตามสัญญาตญาณของคนที่อยู่ร่วมกันนั้น ยังปรารถนาความรัก ความอบอุ่นความปลอดภัย ต้องการสิ่งที่พึงพานักอาศัย ต้องการได้มีการพักผ่อนหย่อนใจ ต้องการให้มีสันติภาพ ในด้านต่างๆ ซึ่งเป็นลักษณะความเรียกร้อง ความต้องการตามธรรมชาติของสิ่งมีชีวิต ในทางพระพุทธศาสนา กลุ่มพุทธบริษัททั้งฝ่ายคฤหัสถ์และบรรพชิต เมื่อมาอยู่ร่วมกันในวัฒนธรรมของชาวพุทธแล้ว จำเป็นที่จะต้องอยู่ด้วยความมีคุณธรรมเป็นจุดกลางทางความคิดที่มาพบกัน โดยการปลูกฝังให้เกิดความรักความเคารพต่อกัน ซึ่งความรัก ความเคารพต่อกันนั้น เป็นผลซึ่งจะเกิดขึ้นมาจากการแสดงความมีน้ำใจ คือ สงเคราะห์ อนุเคราะห์ เมื่อมีความรักความเคารพต่อกัน ให้การสงเคราะห์ อนุเคราะห์ต่อกันแล้ว การทะเลาะวิวาทกันก็จะไม่เกิดขึ้นความสามัคคี ซึ่งเป็นผลที่พึงปรารถนาของหมู่คณะ ไม่ว่ายุคใด สมัยใดก็จะบังเกิดขึ้น จากนั้นเอกภาพ คือ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางกิจกรรม ทางผลประโยชน์ ทางการศึกษาการประพฤติปฏิบัติ ก็จะเป็นบังเกิดขึ้นติดตามมา เหล่านี้เป็นเหตุเป็นผลของกันและกัน แต่ในขณะเดียวกัน สิ่งที่ดีงามเหล่านี้เป็นผลรวมยอดซึ่งกันและกัน โดยการสร้างเหตุเฉพาะในที่นี้ทรงแสดงว่า เป็นสารณียธรรม คือ ธรรมะที่จะนำใจของบุคคลให้ระลึกถึงกัน ผูกพันเชื่อมโยงบุคคลไว้ด้วยน้ำใจ

๖. เน้นการใช้หลักธรรมและแนวทางของ พรหมวิหาร ๔ การกตัญญูกตเวทีต่อผู้มีพระคุณและแผ่นดิน ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริรัชกาลที่ ๙ และความเชื่อและความรู้สึกในเชิงมนโคติของบ้านพักใจสระบุรี เป็นรูปแบบในการทำให้ชีวิตมีความสุขสงบบรรลุเป้าหมายของชีวิต ไม่กลับไปสู่เส้นทางทำลายตนเองอีก สามารถอยู่กับครอบครัว ชุมชน และสังคมได้อย่างเป็นสุข ไม่เป็นภาระ พึงพาตนเองได้ด้วยความรู้ความสามารถของตนเอง

การใช้พุทธธรรมเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางด้านจิตใจให้มีความเข้มแข็ง โดยใช้ภูมิคุ้มกันทางครอบครัวที่เป็นความรักความอบอุ่น ความเข้าใจซึ่งกันและกัน ภูมิคุ้มกันจากสังคมสิ่งแวดล้อม ภูมิคุ้มกันจากกัลยาณมิตร รวมถึงการเสริมสร้างการเรียนรู้ที่เกิดจากตนเองเป็นผู้กำหนด ผู้ที่ได้รับการบำบัดหรือเยียวยาส่วนใหญ่ที่ลงเข้าไปเสพยาหรือเกี่ยวข้องกับยาเสพติด อาจเนื่องจากขาดความรักความอบอุ่น ขาดความรู้ความเข้าใจต่อสังคมเข้าใจว่าตนเองไม่มีคุณค่า และขาดความรู้ทางธรรมะพื้นฐาน หากเราต้องการแก้ปัญหาเรื่องยาเสพติดของผู้ที่ได้รับการบำบัดหรือเยียวยา เราจำเป็นต้องแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ผู้ที่ได้รับการบำบัดหรือเยียวยา ควรได้เรียนรู้ปรับทัศนคติมุมมองด้วยการใช้ปัญญาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในการแก้ปัญหาของตนเอง ในด้านครอบครัว สังคม และเพื่อน ให้ประสานสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ เสมือนเฟือง ๓ ตัวขับเคลื่อนกลไกให้ทำงานในเวลาเดียวกัน ดังนั้นการป้องกันมิให้ผู้ได้รับการบำบัดหรือเยียวยาได้มีโอกาสเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด เป็นการป้องกันในลักษณะการสร้างความพร้อมในการใช้ชีวิตเตรียมความพร้อมในการเป็นผู้ใหญ่ หรือเป็นผู้ดูแลตนเองได้ โดยปัญญาเป็นเครื่องมือที่จะนำพาตนเองให้อยู่ในสังคมเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ ซึ่งจะเป็นผู้ที่ได้รับ

การบำบัดหรือเยียวยาที่เป็นคนเก่งเป็นคนดีที่สามารถใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างภาคภูมิใจ ทำให้ผู้ที่ได้รับการบำบัดหรือเยียวยาก้าวข้ามช่วงวัยแห่งการปรับเปลี่ยนจากผู้ที่ได้รับการบำบัดหรือเยียวยาสู่ความเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ มีความเข้มแข็งที่เกิดจากกระบวนการใช้ปัญญาเป็นหลักที่ยึดเหนี่ยว อันเป็นรูปแบบอีกมิติหนึ่งที่มีมุ่งเน้นการแก้ปัญหาจากสาเหตุของปัญหา เป็นภูมิคุ้มกันที่เกิดขึ้นจาก ความอบอุ่น การดูแลตนเองได้ และจิตสำนึกที่ดี ดังนั้นเหตุปัจจัยที่มีผลกระทบทำให้ผู้ที่ได้รับการบำบัดหรือเยียวยาเกี่ยวข้องกับยาเสพติด คือการยอมรับในครอบครัว การยอมรับในสังคม และการยอมรับด้วยเหตุและผล ยอมรับพุทธธรรมที่นำมาสร้างภูมิคุ้มกันให้ผู้ได้รับการบำบัดหรือเยียวยาด้วย “ปัญญา” เป็นเครื่องมือเพื่อแก้ปัญหาผู้ที่ได้รับการบำบัดหรือเยียวยาให้ห่างไกลจากยาเสพติด ให้ผู้ที่ได้รับการบำบัดหรือเยียวยามีภูมิต้านทานต่อสิ่งเร้าต่างๆ มีความเข้มแข็งในจิตใจ เป็นพื้นฐานทำให้ประเทศไทยมีพลเมืองที่มีคุณภาพนำพาประเทศให้มีความสุขสงบเจริญรุ่งเรือง

๔.๒ กระบวนการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนา ของบ้านพักใจ จังหวัดสระบุรี

ผลการศึกษาถึงกระบวนการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคกลาง : บ้านพักใจ สระบุรีจากข้อมูลปฐมภูมิด้วยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญของบ้านพักใจและข้อมูลทุติยภูมิด้วยการรวบรวมจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปขั้นตอนของกระบวนการสร้างสังคมปลอดยาเสพติด ได้ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ : คัดเลือกชุมชนเป้าหมาย (ชุมชนในการวิจัยนี้ หมายถึง กลุ่มที่ผู้รับบริการของบ้านพักใจได้เป็นสมาชิกอยู่) โดยใช้หลักพุทธศาสนาตามนิยามของการวิจัยนี้คือ หลักการ ๓ ประการ อุดมการณ์ ๔ ประการวิธีการ ๖ ประการ วิธีการของกระบวนการและหลักธรรมที่ใช้คือ การตรวจแยกเข้ากลุ่มตามสภาพอาการของการเสพยา และจะถูกแยกเข้ากลุ่มย่อยตามระดับการศึกษาและวิชาชีพที่ผู้รับบริการถนัด รวมทั้งมีความสมัครใจด้วย ทุกกลุ่มจะใช้การอบรมเลือกกลุ่มตามหลักโอวาทปาติโมกข์ หลักไตรสิกขา มรรค ๘ ภาวนา ๔ หลักธรรมในการอยู่ร่วมกันด้วยสาราณียธรรม ๖ ขรวาสาธรรม ๔ สังคหัตถ์ ๔ และอิทธิบาท ๔

ขั้นตอนที่ ๒ : สืบสภาพชุมชน (ชุมชนในการวิจัยนี้ หมายถึง กลุ่มที่ผู้รับ บริการของบ้านพักใจ ได้เข้าเป็นสมาชิกอยู่) โดยใช้หลักพุทธศาสนาตามนิยามของการวิจัยนี้คือ หลักการ ๓ ประการ อุดมการณ์ ๔ ประการวิธีการ ๖ ประการ วิธีการของกระบวนการและหลักธรรมที่ใช้คือ เมื่อผู้รับบริการได้เข้ากลุ่ม เจ้าหน้าที่พี่เลี้ยงให้การปรึกษา ดูแลและเปียบวินัย การทำตามตารางกิจกรรม การเข้าร่วมกิจกรรมของบ้าน รวมทั้งการอยู่ร่วมกัน โดยมีผู้นำกลุ่มแต่ละกลุ่มย่อยช่วยดูแลสมาชิกในกลุ่มด้วย ทุกกลุ่มย่อยจะมีการบันทึกพฤติกรรมของสมาชิกฯ ในกลุ่มแต่ละกลุ่ม ตรวจสอบสารเสพติด และบันทึกพฤติกรรมการทำตามกฎ ระเบียบ กิจกรรมต่างๆและสภาพการอยู่ร่วมกันกับบุคคลอื่นๆของสมาชิกของกลุ่มย่อยอย่างสม่ำเสมอ มีการวัดผลงานของสมาชิกฯทุกคนตามกิจกรรมของกลุ่มโดยครูผู้สอนและด้วยกลุ่มหรือตนเอง วัดความจงรักภักดีต่อองค์กร ความเชื่อและมโนคติต่อบ้านพักใจ และความมีจิตอาสา ใช้หลักโอวาทปาติโมกข์ หลักธรรมไตรสิกขา มรรค ๘ เบญจศีลเบญจ

ธรรม ภาวนา ๔ หิริโอตตปปะ ละอายและกลัวบาป อริยสัจ ๔ อิทธิบาท ๔ สาราณียธรรม ๖ ฆราวาสธรรม ๔ สังคหวัตถุ ๔ ความกตัญญูทเวที

ขั้นตอนที่ ๓ : พบผู้นำชุมชนตามกลุ่มเป้าหมาย (ชุมชนในวิจัยนี้ หมายถึง ถึง กลุ่มที่ผู้รับบริการของบ้าน พักใจฯ ได้เข้าเป็นสมาชิกอยู่) โดยใช้หลักพุทธศาสนาตามนियามของการวิจัยนี้คือ หลักการ ๓ ประการ อุดมการณ์ ๔ ประการ วิธีการ ๖ ประการ วิธีการของกระบวนการและหลักธรรมที่ใช้คือ ในแต่ละกลุ่มย่อยจะทำการเลือกผู้นำกลุ่มกันเองเพื่อคุมและแบ่งงาน ดูแลความสามัคคีช่วยเหลือกันในงานและกิจกรรมต่างๆ รวมทั้งการอยู่ร่วมกันด้วยความสงบ มีการประชุมผู้นำกลุ่มย่อยเป็นรายเดือนหรือในกรณีที่มีความต้องการ และมีการให้การปรึกษาจากเจ้าหน้าที่ในกรณีที่ปัญหาหรือเพื่อการวางแผนงานของบ้าน ผู้นำกลุ่มมีการประชุมเพื่อปรึกษาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ให้ข้อมูล และวางแผนงานร่วมกับสมาชิกในกลุ่มเป็นประจำ บางครั้งมีเจ้าหน้าที่ในบ้านร่วมด้วยเพื่อรับฟังและให้การปรึกษาข้อร้องเรียนหรือความต้องการของสมาชิก มีการดูงานของศูนย์อื่นๆที่ต่างจังหวัด ใช้หลักโอวาทปาติโมกข์ ไตรสิกขา มรรค ๘ เบญจศีลเบญจธรรม ภาวนา ๔ พรหมวิหาร ๔ หิริโอตตปปะ ฆราวาสธรรม ๔ สปัปฐมธรรม ๗ สาราณียธรรม ๖ สังคหวัตถุ ๔ อริยสัจ ๔ อิทธิบาท ๔ ความกตัญญูทเวที และการสื่อสารเชิงพุทธ วัตความจงรักภักดีต่อองค์กร และการมีจิตอาสา

ขั้นตอนที่ ๔ : เลือกผู้นำธรรมชาติ โดยใช้หลักพุทธศาสนาตามนियามของการวิจัยนี้คือ หลักการ ๓ ประการ อุดมการณ์ ๔ ประการ วิธีการ ๖ ประการ วิธีการของกระบวนการและหลักธรรมที่ใช้คือ ในแต่ละกลุ่มย่อยเจ้าหน้าที่และหัวหน้ากลุ่มจะค้นหาสมาชิกที่โดยธรรมชาติมีนิสัยชอบช่วยเหลือ มีสัมพันธภาพที่ดี กล้าตัดสินใจนำเพื่อนๆ เพื่อเป็นผู้ช่วยหัวหน้ากลุ่มในการดูแลเพื่อนๆ ในกลุ่มด้วย ให้ผู้นำธรรมชาตินั้นเข้าร่วมประชุมกับหัวหน้ากลุ่มด้วย โดยมีการวัดการมีจิตอาสา และมีสัจจะ เด็ดขาด กล้าหาญ จริใจ รับฟังผู้ดูแล คุณครู เคารพในระเบียบวินัย กติกาของบ้านพักใจ และช่วยเหลือด้วยความสุภาพ ซื่อสัตย์ ใช้หลักโอวาทปาติโมกข์ ไตรสิกขา มรรค ๘ เบญจศีลเบญจธรรม พรหมวิหาร ๔ ฆราวาสธรรม ๔ หิริโอตตปปะ สปัปฐมธรรม ๗ สาราณียธรรม ๖ สังคหวัตถุ ๔ ความกตัญญู ความเชื่อเพื่อสร้างมโนคติของบ้านพักใจ และการสื่อสารเชิงพุทธ

ขั้นตอนที่ ๕ : รณรงค์ประชาสัมพันธ์ โดยใช้หลักพุทธศาสนาตามนियามของการวิจัยนี้คือ หลักการ ๓ ประการ อุดมการณ์ ๔ ประการ วิธีการ ๖ ประการ วิธีการของกระบวนการและหลักธรรมที่ใช้คือ ๑. ใช้หลักการสื่อสารเชิงพุทธทั้งทางเดียวหรือสองทางทั้งในห้องเรียนและในบ้าน หรือในระหว่างการทำกิจกรรมต่างๆ ๒. การสื่อสารแบบปากต่อปาก และสื่อปฏิบัติการจิตวิทยาบุคคล ๓. การใช้ผู้รับบริการและบุคคลในบ้านเป็นสื่อในการประชาสัมพันธ์ด้วยตนเอง ๔. พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น บอกเล่า ในการประชุม การเรียน การรวมกลุ่มกิจกรรมต่างๆ และเขียนรายงาน เขียนเรียงความ ๕. ใช้การประชาสัมพันธ์ด้วยการจำหน่ายผักปลอดสารพิษที่ผู้รับบริการช่วยกันปลูกและเหลือจากการกินของคนในบ้านแก่คนภายนอกในชุมชน (การพอยู่พอกิน) ๖. ใช้การประชาสัมพันธ์คุณสมบัติของผู้รับบริการที่ฝึกวิชาชีพจนมีความสามารถทำงานได้แก่ผู้ประกอบการหรือผู้จ้างงานและเพื่อนร่วมงานในบริเวณพื้นที่ใกล้เคียง ๗. ใช้หลักโอวาทปาติโมกข์ ไตรสิกขา มรรค ๘ เบญจศีล-ธรรม พรหมวิหาร ๔ หิริโอตตปปะ ฆราวาสธรรม ๔ สปัปฐมธรรม ๗ สาราณียธรรม ๖ สังคหวัตถุ ๔ ความกตัญญู ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริรัชกาลที่ ๙

ขั้นตอนที่ ๖ : คัดแยกผู้มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติด โดยใช้หลักพุทธศาสนาตาม นิยามของการวิจัยนี้คือ หลักการ ๓ ประการ อุดมการณ์ ๔ ประการ วิธีการ ๖ ประการ วิธีการของ กระบวนการและหลักธรรมที่ใช้คือ ตรวจสอบสารเสพติดทุกอาทิตย์ พร้อมให้ความรู้ด้านกฎหมาย พิษภัยของยาเสพติด -ให้ดื่มน้ำสมุนไพรในตอนเช้า งดดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เครื่องดื่มที่มี คาเฟอีน หรือเครื่องดื่มบำรุงกำลัง งดสูบบุหรี่ ตัวสมาชิกออกปฏิบัติงานนอกบ้านพักใจา เป็น การทดสอบความพร้อม ตรวจสอบตำหนิรูปพรรณเพื่อยืนยัน ตัวบุคคลในครั้งแรกที่มาเข้ารับ บริการบ้าน พักใจา เพื่อใช้เป็นข้อสังเกตบุคคล และเป็นหลักฐานในการติดตามตัวสมาชิกได้ ใช้หลักธรรมเรื่องโอวาทปาติโมกข์ ไตรสิกขา พรหมวิหาร ๔ มรรค ๘ เบญจศีลเบญจธรรม อิทธิบาท ๔ หิริโอตตปปะ สปัปรีสธรรม ๗ สาราณียธรรม ๖ สังคหัตถ์ ๔ และการสวดมนต์ ไหว้พระ ภาวนาสมาธิ การสื่อสารเชิงพุทธ ความกตัญญู และความเชื่อเพื่อสร้างมโนคติของ บ้านพักใจา สระบุรี

ขั้นตอนที่ ๗ : การรับรองครัวเรือน โดยใช้หลักพุทธศาสนาตามนิยามของการวิจัยนี้ คือ หลักการ ๓ ประการ อุดมการณ์ ๔ ประการ วิธีการ ๖ ประการ วิธีการของกระบวนการและ หลักธรรมที่ใช้คือ ตั้งแต่วันแรกสมาชิกฯ จะลงทะเบียนและรายงานตัวทันทีต่อเจ้าหน้าที่ดูแล กลุ่มแล้วจะได้ไปเลือกเข้ากลุ่มย่อยพร้อมรายงานตัวลงทะเบียนเป็นสมาชิกของกลุ่มย่อยกับ เจ้าหน้าที่ดูแลและหัวหน้ากลุ่มทันที สมาชิกทุกคนจะต้องเข้าร่วมกิจกรรมตามกลุ่มของตนโดย มีครู เจ้าหน้าที่ หัวหน้ากลุ่ม และเพื่อนในกลุ่มช่วยกันตรวจดูแลและบันทึกการมาทำกิจกรรม กลุ่มทุกกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นจะต้องได้รับการยอมรับและบันทึกโดยเจ้าหน้าที่ของบ้านพักใจา โดยมี หัวหน้ากลุ่มทำหน้าที่บันทึกความประพฤติและกิจกรรมของสมาชิกในกลุ่ม ใช้หลัก โอวาทปาติโมกข์ ไตรสิกขา พรหมวิหาร ๔ มรรค ๘ เบญจศีล-ธรรม หิริ โอตตปปะ สปัปรีส ธรรม ๗ สาราณียธรรม ๖ สังคหัตถ์ ๔ และการสวดมนต์ ไหว้พระ การสื่อสารเชิงพุทธ ภาวนา สมาธิ

อบรมธรรมะ ความกตัญญู และความเชื่อเพื่อสร้างมโนคติของบ้านพักใจา

ขั้นตอนที่ ๘ : ใช้มาตรการทางสังคม โดยใช้หลักพุทธศาสนาตามนิยามของการวิจัย นี้คือ หลักการ ๓ ประการ อุดมการณ์ ๔ ประการ วิธีการ ๖ ประการ วิธีการของกระบวนการ และหลักธรรมที่ใช้คือ ใช้การให้ทำกิจกรรมเช่น สมาชิกที่เข้ายาเสพติดมานานจะมีน้ำหนักมากทำ ให้มีปมด้อยก็就会被จัดให้ออกกำลังกายและกิจกรรมที่ใช้แรงมาก เช่น ขุดดินแปลงเกษตร ถาง ป่า ขุดบ่อขยะ ยกเสา ตรวจร่างกายตอนเข้าบ้านเพื่อเอาตุ้มที่ฝังอวัยวะเพศออก แต่ถ้าฝ่าฝืนอีก จะได้รับโทษบำเพ็ญประโยชน์หรือขยายวันพัฒนาศักยภาพไปอีก ๑ เดือน และถูกส่งตำรวจใน ข้อหาไม่มีใบอนุญาตประกอบโรคศิลปะ ในการทำกิจวัตรส่วนตัวบางครั้งมีการทะเลาะวิวาท เพราะสมาชิกที่แข็งแรงแก่งแย่งสมาชิกอ่อนแอที่มีพฤติกรรมรักร่วมเพศ จึงจัดเจ้าหน้าที่คอยดูแล ความสงบและคุ้มครองสวัสดิภาพของสมาชิก ถ้ามีสมาชิกฯรายใดไม่ทำกิจวัตรส่วนตัว ก็จะถูก เรียกให้ปฏิบัติทันที โดยมีเจ้าหน้าที่และคนอื่นๆในกลุ่มช่วยกันคอยตรวจความ สะอาดเช่น เล็บ มือและเล็บเท้าเป็นประจำเพื่อป้องกันเชื้อโรคทางผิวหนังที่ติดต่อได้ ใช้หลักโอวาทปาติโมกข์

ไตรสิกขา มรรค ๘ เบญจศีลเบญจธรรม การมีสัจจะ ซื่อสัตย์ อริยสัจ ๔ หิริโอตตปเป การสื่อสารเชิงพุทธ ความกตัญญู อิทธิบาท ๔ พรหมวิหาร ๔ สัมปยุตธรรม ๗ ฆราวาสธรรม ๔ สาราณียธรรม ๖ สังคหัตถ์ ๔ เน้นการเอื้ออาทรด้วยความรักห่วงใย เพื่อให้ออกไปจากบ้านอย่างมีคุณภาพ เน้นการให้เพื่อนช่วยเพื่อนหรือกลุ่มเพื่อนช่วยกันดูแลกันและกัน เข้าใจ มีเมตตา กรุณา สื่อสารด้วยความสุภาพ อ่อนน้อมเหมือนญาติหรือครอบครัวเดียวกัน ไม่ใช่ถ้อยคำหยาบคาย ก้าวร้าว

ขั้นตอนที่ ๙ : รักษาสถานะชุมชนเข้มแข็ง โดยใช้หลักพุทธศาสนาตามนิยามของการวิจัยนี้คือ หลักการ ๓ ประการ อุดมการณ์ ๔ ประการ วิธีการ ๖ ประการ วิธีการของกระบวนการและหลักธรรมที่ใช้คือ ส่วนที่ขาดหายไปในชีวิตเป็นจุดอ่อนและปมด้อยของสมาชิก ๆ คือ ปัญหาครอบครัว ประกอบกับสภาพแวดล้อมที่อยู่ก้าวร้าว ขาดแบบอย่างที่ดี ทางบ้านพักใจจึงนำมาเป็นแนวทางในการเสริมสร้างความเข้มแข็งต่อจิตใจด้วยการใช้หลักธรรมอริยสัจ ๔ ไตรสิกขา มรรค ๘ เบญจศีลเบญจธรรม โอวาท ปาติโมกข์ สัมปยุตธรรม ๗ หิริโอตตปเป และอิทธิบาท ๔ การสวดมนต์ ไหว้พระ ถวายทาน สมาธิ ฟังธรรมหรืออบรมธรรมะ การใช้คำพูดที่อ่อนหวาน สุภาพ นุ่มนวลและจริงใจ ผูกจิตใจให้สะอาด และใช้หลัก การอยู่ร่วมกันด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ สัมปยุตธรรม ๗ สาราณียธรรม ๖ สังคหัตถ์ ๔ เกิดการเอื้ออาทร ช่วยเหลือกันเพื่อสร้างความเข้มแข็งของจิตใจในสมาชิกของบ้านพักใจ ใช้การดูแลสมาชิกเหมือนครอบครัว โดยเจ้าหน้าที่พร้อมจะรับฟังทุกปัญหา ให้การปรึกษา ให้โอกาส ยอมรับการตัดสินใจ ใช้กลยุทธ์การให้กำลังใจ มีการใช้กิจกรรมประชุมกลุ่ม/กลุ่มบำบัด (GROUP THERAPY) แก่สมาชิกทุกวันเสาร์ ทุกคนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมแต่ละครั้ง มีการตอบคำถามที่สมาชิกคับข้องใจ เลือกผู้นำหรือผู้แทนสมาชิก การทำสัญญาระหว่างผู้รับบริการกับครอบครัว ใช้กิจกรรม ๕ ส. ในการบำเพ็ญประโยชน์ของสมาชิก ใช้การส่งเสริมการศึกษาและพัฒนาสติ ปัญญาของสมาชิกแต่ละคน ใช้การเยี่ยมบ้าน ใช้การติดตามผลหลังส่งกลับภูมิลำเนาเดิม จำนวน ๓ เดือน หรือ ๑ ปี เพื่อรวบรวมข้อมูลไว้เพื่อการพัฒนาและปรับปรุงให้เป็นประโยชน์ต่อไป

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าทุกขั้นตอนของกระบวนการในการสร้างสังคมปลอดภัยเสถียรของบ้านพักใจสระบุรีนั้นใช้หลักพระพุทธศาสนาตามแนววิจัยและหลักธรรมอื่น ๆ ร่วมด้วยดังนี้ทั้งสิ้น นั่นคือ

๑. มีการใช้หลักโอวาทปาฏิโมกข์เป็นกระบวนการในการสร้างสังคมปลอดภัยเสถียรของบ้านพักใจสระบุรี โดยใช้หลัก ไตรสิกขา มรรค ๘ เบญจศีลเบญจธรรม และภavana ๔ เป็นรูปแบบแนวทางในการดำเนินงาน รวมทั้งเน้นการใช้หลัก อริยสัจ ๔ เป็นกระบวนการในการแก้ปัญหาหรือดับทุกข์หรือเข้าใจในสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิต และใช้ อิทธิบาท ๔ หิริโอตตปเป-ธรรมคัมภีร์ครองโลก และพรหมวิหาร ๔ เป็นกระบวนการในการเรียน ทำงาน ทำกิจกรรม ทำอาชีพและครองชีวิต

๒. ใช้หลัก สาราณียธรรม ๖ สังคหัตถ์ ๔ และฆราวาสธรรม ๔ เป็นกระบวนการในการที่จะอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นอย่างสันติสุข

๓. ใช้หลักสัมปยุตธรรม ๗ เป็นพฤติกรรมของการเป็นผู้นำหรือหัวหน้ากลุ่มหรือหัวหน้าครอบครัวหรือหัวหน้าชุมชน

๔. ใช้แนวทางของ ความกตัญญูทวีกว่ การสื่อสารเชิงพุทธ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริรัชกาลที่ ๙ กิจกรรม ๕ ส. และความเชื่อและความรู้สึกในเชิงมนโคติของ บ้านพักใจสระบุรี เป็นกระบวนการในการทำให้ชีวิตบรรลุเป้าหมายของชีวิต ไม่กลับไปสู่เส้นทาง ทำลายตนเองอีก สามารถอยู่กับครอบครัว ชุมชน และสังคมได้อย่างเป็นสุข ไม่เป็นภาระ พึ่งพาตนเอง ได้ด้วยความรู้ความสามารถของตนเอง

๔.๓ ยุทธศาสตร์การสร้างสังคมปลอดยาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนาของ บ้านพักใจ จังหวัดสระบุรี

บ้านพักใจจังหวัดสระบุรีนอกจากเป็นสถานพักฟื้นก่อนกลับคืนสู่สังคมแล้ว ยังเป็นแหล่ง พัฒนาศักยภาพผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติด สร้างอาชีพ เสริมทักษะการดำเนินชีวิตในสังคมที่ต้อง และเหมาะสม รวมทั้งเป็นศูนย์เสริมสร้างคุณธรรมและความเอื้ออาทรต่อกัน สมาชิกบ้านพักใจเป็น คนในสังคม เป็นลูกหลาน พี่น้องญาติมิตร พ่อแม่ เป็นคนธรรมดาสามัญที่มีพฤติกรรมค่านิยมและ แนวคิดที่ไม่แตกต่างจากบุคคลทั่วไป เพียงเสี้ยวหนึ่งในชีวิตของเขาอาจหลงผิดเข้าไปเกี่ยวข้องกับยา เสพติด การทำงานเพื่อช่วยเหลือในบุคคลเหล่านี้จำเป็นต้องศึกษาวิเคราะห์สาเหตุที่แท้จริงของปัญหา ประวัติความเป็นมา ต้องสืบค้น ติดตาม ตรวจสอบข้อมูลจากครอบครัว บุคคลแวดล้อม การพัฒนาคน ต้องพัฒนาที่จิตใจ สมาชิกบ้านพักใจจำเป็นต้องได้รับการเตรียมความพร้อมในการพัฒนาตนเองทั้ง ร่างกาย อารมณ์ จิตใจ อารมณ์ อาชีพ ก่อนนำตัวส่งคืนสู่ครอบครัวและชุมชน โดยสมาชิกจะได้รับ การส่งเสริมการประกอบอาชีพตามความถนัดและความสนใจที่ต้องการยึดเป็นอาชีพหลักในการ ดำรงชีวิต และยังเป็นสถานที่ให้สมาชิกได้เรียนรู้การอยู่อย่างปลอดสารเสพติดต่างๆเพื่อที่จะได้มี ประสบการณ์และปรับตัวเข้าสู่สภาพสังคมปกติ ป้องกันการเสพติดซ้ำ ส่งคนดีคืนสู่สังคมด้วยความ เชื่อมั่นว่าเขาจะสามารถช่วยเหลือตนเองได้ เป็นผู้นำครอบครัวและเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนา ครอบครัว ชุมชน และสังคมต่อไปอย่างยั่งยืน ซึ่งยุทธศาสตร์ในการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดของ บ้านพักใจสระบุรีที่ได้ข้อมูลปฐมภูมิจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง ๓ กลุ่มคือผู้บริหารและ เจ้าหน้าที่ ผู้เข้ารับบริการ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับบ้านพักใจสระบุรี

รูปแบบโครงสร้างสังคมปลอดยาเสพติด ส่วนที่ ๑

๑) การกำหนดวิสัยทัศน์ขององค์การ ใช้หลักพุทธศาสนาตามนิยามของการวิจัยนี้คือ หลักการ ๓ ประการ อุดมการณ์ ๔ ประการวิธีการ ๖ ประการ เป็นแนวทาง รูปแบบ วิธีการ และการ พัฒนากุศลการยุทธศาสตร์และหลักธรรมที่ใช้ในการสร้างสังคมปลอดยาเสพติด เป็นโครงการนำร่อง ของรัฐบาลให้เป็นแหล่งพักพิงเพื่อพัฒนาศักยภาพและอาชีพแก่ผู้รับบริการ/สมาชิกของบ้านให้ กลับคืนสู่ครอบครัว ชุมชน ดำรงชีวิตได้ตามปกติสุข และไม่กลับไปเสพติดซ้ำ ด้วยหลักคุณธรรมและ ความเอื้ออาทร ทำสถานที่สงบ มีสิ่งแวดล้อมเหมาะสมปลอดยาเสพติด ใช้หลักโอวาทปาติโมกข์ ไตรสิกขา มรรค ๘ เบญจศีลเบญจธรรม หิริโอตตัปปะ พรหมวิหาร ๔ อริยสัจ ๔ อิทธิบาท ๔ สาราณีย

ธรรม ๖ ขรวาสาธรรม ๔ สัปบุรุษธรรม ๗ สังคหัตถุ ๔ ความกตัญญูทเวที การสื่อสารเชิงพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริรัชกาลที่ ๙ และความเชื่อและความรู้สึกในเชิงมนคติ

๒) การกำหนดพันธกิจ ใช้หลักพุทธศาสนาตามนียบามของการวิจัยนี้คือ หลักการ ๓ ประการ อุดมการณ์ ๔ ประการวิธีการ ๖ ประการ เป็นแนวทาง รูปแบบ วิธีการ และการพัฒนาบูรณาการยุทธศาสตร์และหลักธรรมที่ใช้ในการสร้างสังคมปลอดยาเสพติด เป็นแหล่งพักพิงของสังคมปลอดยาเสพติด สมาชิกฯ ไม่ยุ่งกับยาเสพติด ถึงบ้านจะไม่มีรั้ว แต่ก็ไม่ให้ออกไปนอกบ้านโดยไม่ได้รับอนุญาต ไม่ให้สูบบุหรี่และใช้เครื่องดื่มที่มีสารกระตุ้น มีการตรวจสอบสารเสพติดและร่างกายเป็นประจำ พัฒนาศักยภาพและอาชีพ เสริมทักษะการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องเหมาะสม ส่งเสริมการประกอบอาชีพแก่สมาชิกตามความถนัด และความสนใจที่ต้องการยึดเป็นอาชีพ เน้นการใช้คุณธรรมจริยธรรมเป็นหลัก เคารพในระเบียบวินัย กติกา กฎหมาย ประเพณีของบ้านพักใจ รู้จักประมาณตน ทำหน้าที่ของตนและกิจกรรมต่างๆ เช่น ทำเกษตร การไปทำงานหรือออกสู่สังคมนอกบ้าน ภายใต้หลักคิดที่ว่า เป็นการคืนคนดีสู่สังคม ไม่กลับมาเสพติดซ้ำอีก สมาชิกฯ ที่เข้ามาใช้บริการจากบ้านพักใจจังหวัดสระบุรีทุกคน ต้องก้าวออกไปสู่สังคมด้วยความเชื่อมั่นว่าเราจะปลอดยาเสพติด สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ไม่เป็นภาระผู้อื่น เป็นผู้นำครอบครัวและกำลังสำคัญในการพัฒนาครอบครัว ชุมชน และสังคมอย่างยั่งยืน ใช้หลักโอวาทปาติโมกข์ อริยสัจ ๔ ไตรสิกขา มรรค ๘ คือ ความเพียร ชันติ สมาธิ และปัญญา เช่น สวดมนตร์ ไหว้พระ ทำสมาธิ ทุกวันเช้า-เย็น ทำจิตใจให้ผ่องใสด้วยการไม่ทำบาปทั้งปวง ถือศีลและบำเพ็ญกุศล ให้ถึงพร้อมด้วยการปฏิบัติสมณะและการวิปัสสนากัมมัฏฐาน ชำระจิตใจให้ชาวสะอาดเสมอ และหลักอิทธิบาท ๔ พรหมวิหาร ๔ ในการทำหน้าที่ปฏิบัติ ทำให้งานประสบความสำเร็จ ผูกความเพียรพยายามในงานอาชีพด้วยความเอาใจใส่เพื่อจะได้ช่วยเหลือตนเอง มีอาชีพ มีรายได้ พึ่งพาตนเองได้ ห่างไกลยาเสพติด ไม่ทำความเดือดร้อนคืนสู่สังคมอย่างเข้มแข็ง โดยมีการหมั่นดูแลเขาต่างๆ และให้ความรู้ที่ถูกต้อง รวมทั้งการมีสัจจะ ซื่อสัตย์ อริยสัจ ๔ ใช้หลักทริโอดตปปะ สารณียธรรม ๖ ขรวาสาธรรม ๔ สัปบุรุษธรรม ๗ สังคหัตถุ ๔ ความกตัญญู การสื่อสารเชิงพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริรัชกาลที่ ๙ และความเชื่อและความรู้สึกในเชิงมนคติ ในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข รู้จักความพอดี พอกินพออยู่ อดทน เป็นสถานที่เตรียมความพร้อมสมาชิกฯ ก่อนกลับสู่ครอบครัว ชุมชน เพื่อป้องกันการเสพติดซ้ำ เป็นการคืนคนดีสู่สังคม การกำหนดพันธกิจเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดจากส่วนกลางคือ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการมีหน้าที่นำมาปฏิบัติ ทำให้งานนี้ประสบความสำเร็จเช่น การเยี่ยมบ้าน

๓) การกำหนดโครงสร้างขององค์กร ใช้หลักพุทธศาสนาตามนียบามของการวิจัยนี้คือ หลักการ ๓ ประการ อุดมการณ์ ๔ ประการวิธีการ ๖ ประการ เป็นแนวทาง รูปแบบ วิธีการ และการพัฒนาบูรณาการยุทธศาสตร์และหลักธรรมที่ใช้ในการสร้างสังคมปลอดยาเสพติด บ้านพักใจจังหวัดสระบุรี มีโครงสร้างเป็นหน่วยงานราชการ ในสังกัดสำนักงานสวัสดิการสังคม กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ที่เป็นผู้จัดหาสถานที่และบุคลากรผู้ปฏิบัติงาน โดยจัดให้มีลักษณะเป็นโครงการนำร่องของแหล่งพักพิงแก่ผู้ผ่านการรักษาบำบัดยาเสพติดหรือผู้ที่อยู่ระหว่างกระบวนการบำบัดรักษาโดยให้การดูแลด้านปัจจัย ๔ และให้การพัฒนาศักยภาพทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม อาชีพ การศึกษา สิทธิประชาชน การป้องกันตนเอง และการ

ฝึกทักษะการปฏิเสฐยาเสพติด รวมทั้งการบริการด้านสิทธิประชาชน ผู้เข้ารับบริการที่จะเป็นเพศชาย เท่านั้นและมีสภาพพื้นความผิดของการพักฟื้นเพื่อการพัฒนาสังคมสู่ครอบครัว โดยใช้หลักธรรมเป็น หลักโครงสร้างในการดำเนินงานดูแล เจ้าหน้าที่จะเป็นข้าราชการที่มีความรู้ความสามารถตามหน้าที่ เช่น รับ- สืบประวัติ แยกกลุ่มรักษาพฤติกรรม วิเคราะห์ประเมินครอบครัว ชุมชน สังคมเพื่อการ ส่งกลับครอบครัว ดูแลแบ่งงานสมาชิกฯ การเข้าร่วมกิจกรรมของทางศูนย์จัดขึ้น เป็นต้น ใช้หลัก โอวาทปาติโมกข์ ไตรสิกขา มรรค ๘ เบญจศีลเบญจธรรม อริยสัจ ๔ หิริโอตตปปะ อิทธิบาท ๔ พรหม วิหาร ๔ สปัปฺริสธรรม ๗ ฆราวาสธรรม ๔ สาราณียธรรม ๖ สังคหวัตถุ ๔ การสื่อสารเชิงพุทธ ความ กตัญญู ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริรัชกาลที่ ๙ และความเชื่อและความรู้สึกในเชิง มโนคติ

๔) การกำหนดจุดยืนในการแข่งขันองค์กร ใช้การแข่งขันกับตนเอง ทำวันนี้ให้ดีที่สุด ผล ของวันหน้ามาจากการกระทำในวันนี้ โดยใช้หลักธรรมในการดำเนินงานตามวัตถุ ประสงค์ เช่น ไหว้ พระ สวดมนต์ ภาวนาสมาธิ ทุกวันเช้า-เย็น การอบรม-ฟังธรรมะ สอนให้ทำความดี สร้างภาวะผู้นำ ให้มีจิตคุณธรรม แข่งขันทำความดี อยู่ในสังคมที่ดีปลอดภัยเสพติด ทำจิตใจให้สะอาด คือการทำจิตใจ ให้ขาวสะอาดเสมอ -ใช้หลักโอวาทปาติโมกข์ ไตรสิกขา มรรค ๘ เบญจศีลเบญจธรรม อริยสัจ ๔ หิริโอตตปปะ อิทธิบาท ๔ พรหมวิหาร ๔ สปัปฺริสธรรม ๗ ฆราวาสธรรม ๔ สาราณียธรรม ๖ สังคห วัตถุ ๔ การสื่อสารเชิงพุทธ ความกตัญญู ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริรัชกาลที่ ๙ และความเชื่อและความรู้สึกในเชิงมโนคติ

๕) การกำหนดยุทธศาสตร์ ใช้หลักพุทธศาสนาตามนิยามของการวิจัยนี้คือ หลักการ ๓ ประการ อุดมการณ์ ๔ ประการวิธีการ ๖ ประการ เป็นแนวทาง รูปแบบ วิธีการ และการพัฒนาบูรณา การยุทธศาสตร์และหลักธรรมที่ใช้ในการสร้างสังคมปลอดภัยเสพติด “สอนให้ทำ นำให้คิด สานิตให้ดู เรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ ขจัดความขัดแย้ง แย่งกันทำความดี” เป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาศักยภาพผู้ ผ่านการบำบัดยาเสพติด ๗ ด้าน

๑. ด้านร่างกาย
๒. ด้านอารมณ์และจิตใจ
๓. ด้านสติปัญญา
๔. ด้านการพัฒนาศักยภาพตามความถนัดและสนใจ
๕. ด้านครอบครัวและสังคม
๖. ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด
๗. ด้านสิทธิประชาชน

ใช้หลักโอวาทปาติโมกข์ ไตรสิกขา มรรค ๘ เบญจศีลเบญจธรรม อริยสัจ ๔ หิริโอตตปปะ อิทธิบาท ๔ พรหมวิหาร ๔ สปัปฺริสธรรม ๗ ฆราวาสธรรม ๔ สาราณียธรรม ๖ สังคหวัตถุ ๔ การ สื่อสารเชิงพุทธ ความกตัญญู ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริรัชกาลที่ ๙ และความ เชื่อและความรู้สึกในเชิงมโนคติ ในการดำเนินการยุทธศาสตร์เช่น กำหนดตารางเวลาตั้งแต่ตื่นนอน จนถึงเข้านอน เช่น สวดมนต์เช้า ๖ โมงเช้า .เข้าเรียนคุณธรรม ๒๐.๐๐สวดมนต์ ๒๑.๐๐เข้านอน เป็นต้น แล้วใช้ร่วมกับหลักจิตอาสา การช่วยเหลือบำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมและตารางพัฒนา

ศักยภาพผู้ผ่านการบำบัด นอกจากนั้นก็มีกิจกรรมสวดมนต์ทุกวันเพื่อฝึกให้สมาธิมีความอดทน อดกลั้น ไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีความสงบทั้งกายวาจาและใจ ทำบุญวันอาทิตย์ เวียนเทียน ฝึกจิตใจให้สะอาด

รูปแบบโครงสร้างสังคมปลอดภัยเสถียร ส่วนที่ ๒

๑) การกำหนดแผนปฏิบัติการ แผนปฏิบัติการกำหนดให้มีกิจกรรมตามยุทธศาสตร์ในการพัฒนาศักยภาพผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติด ๗ ด้าน ดังกล่าวแล้ว ในส่วนที่ ๑ ดังนี้

- ๑) กิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรม
- ๒) กิจกรรมกีฬาและนันทนาการ
- ๓) กิจกรรมเกษตรธรรมชาติและเศรษฐกิจพอเพียง(ปลูกผักสวนครัวปลอดสารพิษ สมุนไพร ทำปุ๋ยน้ำชีวภาพ น้ำยาล้างจาน ประสงค์ ชักผ้า ล้างจาน ทำความสะอาดต่างๆ)
- ๔) กิจกรรมแปรรูปอาหาร
- ๕) กิจกรรมฝึกอาชีพตามความถนัด ช่างเดินสายไฟภายในบ้าน ช่างก่อสร้าง ช่างตัดผม ช่างเชื่อมโลหะ ช่างเฟอร์นิเจอร์ไม้ ช่างตกแต่งภายใน ช่างทาสี ช่างประปา
- ๖) กิจกรรมเตรียมความพร้อมครอบครัว ชุมชน
- ๗) กิจกรรมเสริมสร้างความต้านทานกลุ่มเสี่ยงเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติด
- ๘) กิจกรรมแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์(ทักษะศึกษา/ดูงาน)
- ๙) กิจกรรมกลุ่มบำบัด
- ๑๐) กิจกรรมดนตรีบำบัด
- ๑๑) กิจกรรมเยี่ยมบ้าน
- ๑๒) กิจกรรมติดตามผลภายหลังกลับสู่ครอบครัว ชุมชน

โดยกิจกรรมเหล่านี้ใช้หลักโอวาทปาติโมกข์ ไตรสิกขา มรรค ๘ เบญจศีลเบญจธรรม อริยสัจ ๔ หิริโอตตปเป อธิบาท ๔ พรหมวิหาร ๔ สัมปรัสนธรรม ๗ ขรรวาสธรรม ๔ สาราณียธรรม ๖ สังคหวัตถุ ๔ การสื่อสารเชิงพุทธ ความกตัญญู ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริรัชกาลที่ ๙ และความเชื่อและความรู้สึกในเชิงมโนคติ ร่วมใช้กับแผนปฏิบัติการที่มาจากส่วนกลาง และกิจกรรมที่ปฏิบัติขึ้นอยู่กับความถนัดของผู้บำบัดที่จะนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตในอนาคต

๒) การเชื่อมโยงระบบการประเมินผลกับวัตถุประสงค์ ระบบการประเมินที่เชื่อมโยงกับวัตถุประสงค์การดำเนินงานของบ้านพักใจจังหวัดสระบุรี มีดังนี้

๑. เพื่อเป็นแหล่งพักพิงสำหรับผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติดที่ไม่สามารถกลับสู่ครอบครัว ชุมชนและสังคมได้ การประเมิน -สถิติของผู้เข้ารับบริการการเข้า-ออกของบ้านพักใจฯ

๒. เพื่อให้การฟื้นฟูด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และอาชีพแก่ผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติด ประเมิน -สมาชิกในกลุ่ม B และ C สามารถปรับเปลี่ยนกลุ่มดีขึ้นและบางคนสามารถกลับคืนสู่ครอบครัวได้เหมือนกลุ่ม A

๓. เพื่อการส่งเสริมการประกอบอาชีพแก่ผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติดตามความถนัดและความสนใจที่ต้องการยึดเป็นอาชีพหลักในการดำเนินชีวิต ประเมิน -สมาชิกทุกคนจะได้รับการฝึกอาชีพและมีผลบันทึกความก้าวหน้าและความสามารถ เมื่อฝึกจนถูกประเมินว่า ผ่าน กลุ่ม A จะถูกส่งออกไปทำงานนอกบ้านเพื่อสร้างรายได้และสร้างการปรับตัวกับสังคมภายนอก

๔. เพื่อเตรียมความพร้อมของผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติด ครอบครัวและชุมชน ก่อนส่งผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติด กลับสู่สังคมต่อไป ประเมิน -มีการวางแผนพัฒนาศักยภาพในรายบุคคลเพื่อเตรียมความพร้อมกลับคืนสู่สังคมนอกรั้วบ้านพักใจเช่น ทั้งกลุ่ม A และ B จะออกสู่สังคมเป็นวิทยากรเล่าเรื่องให้กลุ่มเสี่ยงอื่นๆฟังได้ หรือกลับคืนสู่ครอบครัวเมื่อครบ ๔ เดือน โดยความเต็มใจของพ่อแม่คนรัก หรือครอบครัว

๕. เพื่อป้องกันกลุ่มผู้มีพฤติกรรมเสี่ยงเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ประเมิน -การใส่โปรแกรมการเลิกยาเสพติดให้แต่ละกลุ่ม โดยใช้กิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม การตักน้ำสมุนไพร การไม่สูบบุหรี่และดื่มเครื่องดื่มที่มีสารกระตุ้น การฝึกความอดทนต่อตนเอง ความอดทนในการเลิกยาเสพติด ด้วยการที่บ้านพักใจไม่มีรั้วกั้น และการนำออกสู่สังคมเป็นวิทยากรให้กลุ่มเสี่ยงหรือการที่ครอบครัวมาเยี่ยมเป็นระยะ ซึ่งสามารถเป็นการนำหรือซ่อนสารเข้ามาได้ ฝึกไม่ให้ร้ายใครเพื่อใช้เป็นประโยชน์ในยาเสพติด รู้จักประมาณตน ผลคือผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติดไม่กลับไปใช้ยาเสพติด สามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับสังคมโดยไม่พึ่งยาเสพติด นอกจากนั้นยังมีโปรแกรมติดตามพฤติกรรมหลังการส่งคืนสู่ครอบครัว และชุมชนอีกด้วย

ซึ่งในการดำเนินการนี้ใช้หลักโอวาท ปาติโมกข์ ไตรสิกขา มรรค ๘ เบญจศีลเบญจธรรม อริยสัจ ๔ หิริโอตตปปะ อิทธิบาท ๔ พรหมวิหาร ๔ สปัปรีสธรรม ๗ ขรवासธรรม ๔ สาราณียธรรม ๖ สังคหัตถุ ๔ การสื่อสารเชิงพุทธ ความกตัญญู ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริรัชกาลที่ ๙ และความเชื่อและความรู้สึกในเชิงมนโคติ

๓) การดำเนินการตามแผนปฏิบัติการ ตั้งแต่วันแรกสมาชิกทุกคนจะถูกตรวจแยกเข้ากลุ่มตามสภาพอาการของการเสพยา และจะถูกแยกเข้ากลุ่มย่อยตามระดับการศึกษาและวิชาชีพที่ผู้รับบริการถนัดรวม ทั้งมีความสนใจด้วย มีการวางแผนงานรายบุคคล เพื่อค้นหาสถานภาพที่แท้จริงของผู้เข้าบำบัด เพื่อนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นให้มองในจุดเด่นของตนเอง แล้วทุกกลุ่มย่อยจะต้องเข้าเรียนตามตารางสอนและร่วมกิจกรรมของตนและกลุ่ม โดยทุกเย็นต้องเข้าเรียนคุณธรรม จริยธรรม ทุกวันเสาร์เรียนวิชาภาวะผู้นำ ประชุมกลุ่ม ทุกวันต้องมีการรายงานและส่งรายงานก่อนกลับที่พัก ที่สำคัญต้องสวดมนต์ไหว้พระ ทำสมาธิทุกเช้าเย็นทุกวันเพื่อทำจิตใจให้ผ่องใส ละบาปทั้งปวง ทุกคนต้องเข้ากิจกรรมนันทนาการบำบัด (คลายเครียด) เพื่อห่างไกลยาเสพติดและเรียนรู้การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ผู้รับบริการเมื่อได้เข้ากลุ่ม เจ้าหน้าที่ที่พี่เลี้ยงให้การปรึกษา ดูแลระเบียบวินัย การทำตามกำหนดตารางเรียน/กิจกรรม การเข้าร่วมกิจกรรมของบ้าน มีการวัดผลงานของสมาชิกทุกคนตามกิจกรรมของกลุ่มโดยครูผู้สอนและมีผู้นำกลุ่มแต่ละกลุ่มย่อยช่วยดูแลสมาชิกในกลุ่มด้วย ทุกกลุ่มย่อยจะมีการตรวจสอบสารเสพติด และมีการบันทึกพฤติกรรมการทำตามกฎ ระเบียบ กิจกรรมต่างๆและสภาพการอยู่ร่วมกันกับบุคคลอื่นๆของสมาชิกของกลุ่มย่อยอย่างสม่ำเสมอ

โดยมีเทคนิคในการพัฒนาศักยภาพผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติด ดังนี้

๑. เทคนิค “หน้ากาก
๒. เทคนิคการพยากรณ์ เพื่อสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์
๓. เทคนิคการเตรียมความพร้อมร่างกายเพื่อถอนพิษยาเสพติด
๔. เทคนิคด้านอารมณ์และจิตใจการนำคุณธรรมมาเป็นหลักในการดำเนินชีวิต
๕. เทคนิคการประชุมกลุ่มบำบัด

๖. เทคนิคการบำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม
 ๗. เทคนิคการศึกษา
 ๘. เทคนิคการเกษตร
 ๙. เทคนิคการฝึกอาชีพ
 ๑๐. เทคนิคการเยี่ยมบ้าน
 ๑๑. เทคนิคการขับสารพิษ
 ๑๒. เทคนิคการรักษาสิทธิของสมาชิก
 ๑๓. เทคนิคการสร้างแรงจูงใจ
- ซึ่งทักษะของเจ้าหน้าที่จะมีดังนี้
๑. ทักษะการให้คำแนะนำปรึกษา
 ๒. ทักษะการสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิก
 ๓. การวางแผนการพัฒนาศักยภาพรายบุคคล

มีการวัดความจงรักภักดีต่อองค์กร ความเชื่อและมโนคติต่อบ้านพักใจ และความมีจิตอาสา ใช้กิจกรรม ๕ ส กิจกรรมนันทนาการและงานอาชีพ กิจกรรมเกษตรบำบัด กินที่ปลูก ปลูกที่กิน การแปรรูปอาหาร สมาชิกต้องมีความสงบ อดทน และเป็นผู้ไม่เบียดเบียนผู้อื่น สามัคคี มีส่วนร่วมในการทำงาน ร่วมแรงกัน มุ่งมั่นในการทำงาน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค รู้จักพอดี พอกินพออยู่ เพื่อเป็นไปตามแผนสร้างคนกลับส่งครอบครัว เป็นการดำเนินการและต้องปฏิบัติอย่างต่อเนื่องอย่างน้อยต้อง ๔ ถึง ๖ เดือน ในการดูแลให้เขาได้รับความรู้และการปฏิบัติตามแผนต่อเนื่องจนกลับคืนสู่สังคม ใช้หลักโอวาทปาติโมกข์ ไตรสิกขา มรรค ๘ เบญจศีลเบญจธรรม อริยสัจ ๔ หิริโอตตปปะ อิทธิบาท ๔ พรหมวิหาร ๔ สปัปฺริสธรรม ๗ ขราวาสธรรม ๔ สาราณียธรรม ๖ สังคหวัตถุ ๔ การสื่อสารเชิงพุทธ ความกตัญญู ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริรัชกาลที่ ๙ และความเชื่อและความรู้สึกในเชิงมโนคติในการดำเนินการตามแผนปฏิบัติต่อเนื่องเพื่อให้ผู้รับบริการฝึกทักษะความอดทนต่อสู้กับจิตใจตนเองให้ผ่านยาเสพติดให้ได้

๔) การเรียนรู้จากการดำเนินการ มีการถอดบทเรียนผู้ใช้บริการที่ประสบความสำเร็จสามารถเลิกยาเสพติดได้ ใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข รวมทั้งประสบการณ์ที่ผ่านมา จากผลพบว่า

๑. กิจกรรมที่สร้างขึ้นเพื่อพัฒนานั้นสามารถทำให้สมาชิกได้ปรับปรุงและพัฒนาตนได้ดีอย่างมีประสิทธิภาพเช่น ไม่มีการหนีออกจากบ้าน ไม่มีการใช้สารเสพติด กล้าที่จะระบายความทุกข์ใจหรือเรื่องราว/ปัญหาในการทำกลุ่มบำบัด

๒. การที่ผู้บำบัดสามารถทำงานสร้างรายได้ให้ตนเองและสังคมให้การยอมรับ ทำให้ชีวิตของผู้บำบัดมีความหวังอีกครั้ง

๓. การนำสมาชิกกลับไปเยี่ยมบ้าน และเมื่อสมาชิกพัฒนาศักยภาพได้ให้กลับบ้านทำให้เกิดแรงจูงใจแก่ผู้บำบัดเองและคนอื่นๆอย่างมาก

๔. การใช้หลักธรรมต่างๆเช่น โอวาท ปาติโมกข์ ไตรสิกขา เบญจศีลเบญจธรรม อริยสัจ ๔ หิริโอตตปปะ อิทธิบาท ๔ พรหมวิหาร ๔ สปัปฺริสธรรม ๗ ขราวาสธรรม ๔ สาราณียธรรม ๖ สังคหวัตถุ ๔ การสื่อสารเชิงพุทธ ความกตัญญู ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริรัชกาลที่ ๙

และความเชื่อและความรู้สึกในเชิงมนโคติ ทำให้สมาชิกมีจิตใจที่อ่อนโยน สงบ ไม่ทำบาป มีส่วนร่วม มีจิตอาสา อุดหนุน ไม่ทำร้ายผู้อื่น ทำความดี มี เมตตา เห็นใจกัน สำรวมนอบน้อมถ่อมตน มีความ เข้มแข็งขึ้น

๕. การเก็บรวบรวมข้อมูลของสมาชิกและจากเจ้าหน้าที่แล้วนำมาประมวลผลร่วมกันทำให้ สร้างองค์การเรียนรู้ในการดำเนินการได้เป็นอย่างดี

๔) การดำเนินการตามที่ปรับปรุง จากแผนปฏิบัติการมีการดำเนินการตามปรับปรุงให้การ สร้างสังคมปลอดภัยเสถียรให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นคือ

๑. การใช้กิจกรรมประชุมกลุ่มหรือกลุ่มบำบัดที่มีประโยชน์ต่อการพัฒนาเป็นอย่างดีทำให้ สมาชิก ได้ผ่อนคลายความ เครียด ลดปัญหาแรงกดดันภายในจิตใจของสมาชิกแต่ละราย เป็นการ ถ่ายทอดอารมณ์และความรู้สึกให้ผู้อื่นได้รับรู้ นอกจากนั้นยังได้ใช้ประโยชน์จากข้อมูลที่สมาชิก สะท้อนออกมา ทำให้ทราบความคิดอารมณ์ ข้อวิตกกังวลของสมาชิก เพื่อหาแนวทางป้องกันได้ ทันทีที่เช่น การทำงานของบ้านพักใจ ที่เป็นระบบไม่ควบคุมตัว ไม่มีรั้วกักกัน สมาชิกต้องสมัคร ใจอยู่เอง หากสมาชิกรายใดมีปัญหาทางอารมณ์และจิตใจก็จะเป็นสาเหตุสำคัญให้สมาชิกหลบหนี การทำกลุ่มบำบัดจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการทำงานของบ้านพักใจ

๒. กิจกรรมนำสมาชิกกลับไปเยี่ยมบ้านทำให้เกิดความหวัง และแรงกระตุ้นในความพยายาม ที่จะฝึกพัฒนาตนเองให้ประสบความสำเร็จอย่างมาก และพบว่าไม่มีการนำสารเสพติดหรือสิ่ง เกี่ยวข้องกลับมา มีการปรับปรุงด้วยการติดต่อครอบครัวไว้ล่วงหน้าและยอมให้ครอบครัวมาเยี่ยมเป็น ครั้งคราวด้วยเพื่อลดความคิดถึงและมีการปรับตัวเข้าหากันด้วยก่อนกลับ

๓. มีการปรับตารางการพัฒนาให้มีความยืดหยุ่นตามสภาพจริงเช่น บางคนที่ไม่นับถือศาสนา พุทธ ก็จะมีสถานที่ที่ตนสามารถปฏิบัติตามศาสนาตนได้ และให้สมาชิกสามารถปรับตัวตาม สถานการณ์ แต่ต้องมีหลักยึดที่เป้าหมายของงาน และมีการช่วยเหลือหรือแก้ไขเรื่องอาหารเช่น การ ดื่มน้ำสมุนไพร อาจดื่มเท่าที่ตนสามารถรับได้แล้วค่อยๆเพิ่ม เป็นต้น หรือกิจกรรมที่ลงทำเช่น การทำ แปลงเกษตร ซึ่งจะเป็นการทำให้สมาชิกไม่รู้สึกเครียดหรือกดดันเกินไป และพัฒนาตนได้ดีตาม สมรรถภาพ

๔. มีการสอนการประยุกต์ใช้หลักธรรมในกิจกรรมต่างๆมากขึ้นเพื่อปรับสภาวะจิตใจ ให้มีที่ ยึดเหนี่ยวและหลักในการประพฤตินหรือทางแก้ไขปัญหาเมื่อกลับคืนสู่สังคม เช่น หลัก โอวาทปาติโมกข์ ไตรสิกขา มรรค ๘ เบญจศีลเบญจธรรม อริยสัจ ๔ หิริโอตตปปะ อิทธิบาท ๔ พรหม วิหาร ๔ สัปปริสธรรม ๗ ฆราวาสธรรม ๔ สารณียธรรม ๖ สังคหวัตถุ ๔ การสื่อสารเชิงพุทธ ความ กตัญญู ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริรัชกาลที่ ๙ และความเชื่อและความรู้สึกในเชิง มโนคติ

๖) การดำเนินการสร้างหลักการ ในการพัฒนาศักยภาพด้านต่างๆและกิจกรรมทั้งหลายจะมี การกำหนดหลักการที่ชัดเจนในการดำเนินงานเช่น การป้องกันยาเสพติด จะมีระบบการตรวจสภาพ ของการเสพติดตั้งแต่เข้ามา และมีการตรวจสารเสพติดทุกสัปดาห์ รวมทั้งการช่วยกันดูแลของเพื่อนๆ ในกลุ่ม และยังมีการทำและการดื่มน้ำสมุนไพรทุกวัน โดยไม่มีการอนุญาตให้ใช้เครื่องดื่มที่มีสาร

กระตุ้นเช่น กาแฟ ซึ่งสมาชิกทุกคนจะถูกแยกไปเข้าทำกิจกรรมในแต่ละแผนกที่มีหลักการหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติที่ชัดเจนเช่น การทำความสะอาดเสื้อผ้า การดูแลแปลงเกษตรปลอดสารพิษ การทำความสะอาดห้อง นอน เป็นต้น โดยมุ่งเน้นพัฒนาศักยภาพด้านต่างๆ ของผู้รับบริการเป็นวัตถุประสงค์ที่สำคัญในการดำเนินงาน ซึ่งจะมีรูปแบบทิศทางชัดเจนในการสร้างคนดีให้สังคมได้รับรู้ และเพิ่มคนดีให้แก่ครอบครัวไปสู่สังคมอย่างคุณภาพ ไม่เป็นภาระสังคมในการสร้างหลักการต่างๆ ใช้หลักธรรมเข้าไปร่วมด้วยคือ หลักโอวาทปาติโมกข์ ไตรสิกขา มรรค ๘ เบญจศีลเบญจธรรม อริยสัจ ๔ หิริโอตตปปะ อธิธิบาท ๔ พรหมวิหาร ๔ สปัจริยธรรม ๗ ขรവാสธรรม ๔ สาราณียธรรม ๖ สังคหวัตถุ ๔ การสื่อสารเชิงพุทธ ความกตัญญู ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริรัชกาลที่ ๙ และความเชื่อและความรู้สึกในเชิงมนคติ ในการสร้างหลักการต่างๆ

๓) การทบทวนแผนประจำปี มีการทบทวนแผน ๑ ปีต่อ ๒ ครั้ง คือ การรวบรวมปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการและกลุ่มเป้าหมาย เพื่อมาปรับปรุงและพัฒนากิจกรรมต่างๆให้ดีขึ้น เป็นการทบทวนแผนงานและการปรับปรุงแผนเพื่อให้ผู้รับบริการมีคุณภาพหรือ มีปริมาณมากขึ้น น้อยตามเป้าหมายอย่างไร ซึ่งในอนาคตจะมีการตรวจสอบระยะยาวของผู้ที่ได้กลับบ้านไปแล้วมีการเสพยาอีกไหม สิ่งแวดล้อมดีหรือไม่ มีการทบทวนประจำปีว่าต้องเน้นการสร้างภาวะผู้นำจากผู้เข้ารับการบำบัดและผู้นำนั้นต้องไม่ว่าร้าย ไม่เบียดเบียนผู้อื่นและต้องเป็นผู้เคารพในระเบียบวินัย กฎหมาย กฎกติกาของบ้านพักใจ มีการทบทวนสรุปผลการดำเนินงานประจำปีในการพัฒนาผู้เข้ารับการบำบัดยาเสพติดเพื่อทราบแนวทางที่แท้จริงเกี่ยวกับงานยาเสพติดและบรรลุจุดมุ่งหมายในการทำให้บ้านปลอดสารเสพติดอย่างแท้จริงหรือไม่ มีการทบทวนว่าการใช้การสอนเสริมสร้างคุณธรรม (ธรรมะ บำบัด) เข้าขัดเกลาคณคนในบ้านให้มีจิตใจที่เข้มแข็งขึ้น ไม่เสพยาอีก และสามารถพัฒนาศักยภาพของตนได้ตามเป้าหมาย โดยการใช้หลักโอวาท ปาติโมกข์ ไตรสิกขา มรรค ๘ เบญจศีลเบญจธรรม อริยสัจ ๔ หิริโอตตปปะ อธิธิบาท ๔ พรหมวิหาร ๔ สปัจริยธรรม ๗ ขรวาสธรรม ๔ สาราณียธรรม ๖ สังคหวัตถุ ๔ การสื่อสารเชิงพุทธ ความกตัญญู ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริรัชกาลที่ ๙ และความเชื่อและความรู้สึกในเชิงมนคติ

๔) การปรับกระบวนการบริหารเชิงยุทธศาสตร์ ใช้กระบวนการบริหารงานปรับตามสถานการณ์ และแก้ปัญหาโดยใช้หลักเหตุผลบนพื้นฐานของคุณธรรมตามแนวทางพระ พุทธศาสนา โดยมีกิจกรรมการตรวจแผนยุทธศาสตร์ที่ชัดเจนเมื่อนำไปดำเนินงานการพัฒนาตามสายงานผู้เข้ารับการบำบัดยาเสพติดที่ชัดเจน เช่น แผนส่งคนดีคืนสู่สังคมได้จริงและจะทำให้ผู้รับบริการไม่กลับมาเสพยาอีก การทำดีดูแลตนเอง ไม่ทำบาปทั้งกาย วาจา ใจ สอนให้รู้จักพูดจาไพเราะ เป็นคนเสมอต้นเสมอปลาย ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ในการปรับกระบวนการบริหารเชิงยุทธศาสตร์นั้น จะต้องเป็นการแก้ปัญหาระดับปัจเจกชนคือเพื่อดับความทุกข์ของผู้เข้ารับการบำบัด หรือระดับครอบครัวและสังคมที่ต้องทบทวนการทำงานของผู้ใช้บริการที่ผ่านการพัฒนาศักยภาพแล้วไม่เป็นผลสำเร็จ ผู้ใช้บริการกลับไปเสพยาอีก ต้องมีการปรับแก้แผนใหม่ เช่น ปรับปรุงแผนด้านอาชีพให้เหมาะกับกลุ่มเป้าหมาย โดยใช้สถิติเปอร์เซ็นต์ ที่สำรวจประจำปี มีการประชุมหารือเพื่อแก้ไขบุคคลที่มีอาการเสพยา เพื่อปรับโปรแกรมการพัฒนาศักยภาพ ใช้กระบวนการหลักของความสุข คือ การสังเกตของผู้ที่ได้รับการบำบัดว่าดีขึ้นหรือแย่ลงอย่างไร ต้องใช้ความอดทน เรียนรู้ต่ออุปสรรคต่าง ๆ เพื่อนำมาปรับปรุงแผนปฏิบัติการ ใช้หลักโอวาทปาติโมกข์ ไตรสิกขา มรรค ๘ เบญจศีลเบญจธรรม อริยสัจ ๔ หิริโอตตปปะ อธิธิบาท ๔

พรหมวิหาร ๔ สัมปยุตธรรม ๗ ฆราวาสธรรม ๔ สาราณียธรรม ๖ สังคหวัตถุ ๔ การสื่อสารเชิงพุทธ ความกตัญญู ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริรัชกาลที่ ๙ และความเชื่อและความรู้สึกในเชิงมนโคติ ในการปรับกระบวนการบริหารยุทธศาสตร์

รูปแบบโครงสร้างสังคมปลอดยาเสพติด ส่วนที่ ๓

๑. กระบวนการเชิงบูรณาการแบบสามเส้า การพัฒนาบ้านพักใจเป็นศูนย์การเรียนรู้ของผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติดมีกระบวนการ การบูรณาการมีส่วนร่วมของผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติดเอง กับเจ้าหน้าที่ ผู้บริหาร นักวิชาการเครือข่ายภาคีพัฒนาที่เกี่ยวข้อง เช่น ภาคธุรกิจ ผู้ประกอบการ บุคลากรขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นจังหวัด และบุคลากรในกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในการร่วมกันถ่ายทอดประสบการณ์ องค์ความรู้ ที่นำเสนอของผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติด อาสาสมัคร และเจ้าหน้าที่ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงในทุกฐานขององค์ความรู้ ซึ่งประกอบด้วย

ฐานที่ ๑ ฐานเกษตรปลอดสารพิษ/เกษตรพอเพียง/เกษตรผสมผสาน

ฐานที่ ๒ ฐานแปลงสาธิตเรือนสมุนไพร เรือพาหะน้ำ บ้านบุญ กิจกรรมแยกขยะ น้ำหมักชีวภาพเรือนไม้ประดับ

ฐานที่ ๓ ฐานแปรรูปผลิตภัณฑ์

ฐานที่ ๔ ฐานดนตรีลีลาบำบัด

ฐานที่ ๕ ฐานนมดี กระหรีดั่ง

ฐานที่ ๖ ฐานเพาะเมล็ดพอเพียงและถั่วอก คอนโด

ฐานที่ ๗ ฐานน้ำยาอเนกประสงค์ น้ำยาล้างจาน น้ำยาซักผ้า แชมพู สบู่

ฐานที่ ๘ ฐานซ่อมเครื่องยนต์

ฐานที่ ๙ สมุนไพรในการรักษาผู้ติดยาเสพติด

ฐานที่ ๑๐ ร้านค้าผลิตภัณฑ์

โดยบ้านพักใจในฐานะแหล่งความรู้การพัฒนาศักยภาพผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติดด้วยการใช้หลักธรรมเข้าร่วมในการสร้างองค์ความรู้ที่นำไปปรับใช้กับชีวิต ประจำวัน สร้างงาน สร้างเงิน เป็นศูนย์ต้นแบบของศูนย์เรียนรู้ในประชาคมอาเซียน กระบวนการบูรณาการการมีส่วนร่วม ของผู้บำบัดฯ นั้นใช้กิจกรรมบำบัด ให้สมาชิกในบ้านเล่าถึงปัญหาของตนเองเป็นรายบุคคล เมื่อทราบปัญหาเจ้าหน้าที่จะได้หาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน ด้วยแนวคิดที่ว่า เราเลือกกลุ่มเป้าหมายไม่ได้ แต่เราสามารถทำให้ทุกคนเป็นคนดี มีศักยภาพได้ การทำดีจะได้ดี ทำชั่วจะได้ชั่ว โดยการใช้การแก้ไขปัญหาให้มี การบริหารแบบล่างสู่บน คือมีการแก้ไขปัญหาในระดับล่างก่อนเป็นสำคัญ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร โดยประยุกต์ใช้หลักโอวาท ปาติโมกข์ ไตรสิกขา มรรค ๘ เบญจศีลเบญจธรรม อริยสัจ ๔ หิริโอตตปเป อธิธิบาท ๔ พรหมวิหาร ๔ สัมปยุตธรรม ๗ ฆราวาสธรรม ๔ สาราณียธรรม ๖ สังคหวัตถุ ๔ การสื่อสารเชิงพุทธ ความกตัญญู ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริรัชกาลที่ ๙ และความเชื่อและความรู้สึกในเชิงมนโคติ

๒. การมีส่วนร่วม ในการบริหารจัดการบ้านพักใจฯ นั้นใช้การทำงานร่วมกันตามหน้าที่ที่ได้รับทั้งของสมาชิกฯ เจ้าหน้าที่ และผู้บริหาร โดยสมาชิกฯ ทุกคนจะมีหน้าที่ในการทำงานบำเพ็ญประโยชน์เพื่อตนเองและส่วนร่วม นอกเหนือจากตารางเรียนและกิจกรรมต่างๆ เช่น การทำความ

สะอาดเรือนนอน การซักเสื้อผ้า การทำอาหาร เป็นต้น โดยมีเจ้าหน้าที่หรือพี่เลี้ยงคอยช่วยเหลือดูแล กำกับ รวมทั้งผู้นำของกลุ่มต่างๆด้วย โดยระบบในการจัดการบ้านพักใจจะเป็นความร่วมมือร่วมใจ ของทุกคนโดยเฉพาะสมาชิกที่มาพักพื้นที่เพื่อจะได้เรียนรู้ถึงการอยู่ร่วมกับสังคม ความอดทน ไม่รังแก กัน เมตตา รักกัน สามัคคี ไม่โลภรู้จักพออยู่พอกิน อ่อนโยน มีกัลยามิตรที่ดี ไม่เบียดเบียน ซึ่งมีการใช้ การให้รางวัลในการปฏิบัติงานเป็นแรงผลักดันให้พวกเขาตั้งใจปฏิบัติงานและทำกิจกรรมให้มีประสิทธิ ภาพ ในขณะที่ผู้บริหารต้องรับภาระหนักในการบริหารเรื่องต่างๆให้เป็นไปตามเป้าหมายร่วมกันกับ เจ้าหน้าที่ที่ต้องพิสูจน์ให้สมาชิกเชื่อมั่นในความรู้ ความ สามารถ มีการทำงานเป็นตัวอย่างที่ดีต่อ สมาชิก สร้างแรงจูงใจ และมีการสื่อสารที่ดีเพื่อให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมเพื่อ การพัฒนาตนเองให้พ้นจากยาเสพติดและเป็นไปตามเป้าหมาย โดยทุกคนรู้จักที่จะใช้หลักโอวาท ปาติโมกข์ ไตรสิกขา มรรค ๘ เบญจศีลเบญจธรรม อริยสัจ ๔ หิริ โอตตัปปะ อิทธิบาท ๔ พรหมวิหาร ๔ สัมปรีชธรรม ๗ ขรवासธรรม ๔ สาราณียธรรม ๖ สังคหัตถ์ ๔ การสื่อสารเชิงพุทธ ความกตัญญู ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริรัชกาลที่ ๙ และความเชื่อและความรู้สึกในเชิงมนคติ ในการมีส่วนร่วมด้วยกัน นอกจากการมีส่วนร่วมของคนในบ้านเพื่อที่จะทำให้วัตถุประสงค์ของ บ้านพักใจประสบความสำเร็จแล้ว ก็ยังมีชุมชนโดยรอบ ผู้ประกอบการ และหน่วยงานต่างๆของรัฐที่ เกี่ยวข้องที่ยังมีส่วนร่วมในการสนับสนุนให้การพัฒนาศักยภาพของสมาชิกได้บรรลุเป้าหมายได้เช่น การเปิดโอกาสรับสมาชิกเข้าไปทำงานในองค์กร

๓. กระบวนการบริหารอย่างเป็นพลวัตรที่มีความคิดใหม่และต่อเนื่อง ในการบริหาร ใช้หลักความถูกต้องให้เหมาะสมตามสถานการณ์ สภาพแวดล้อมขณะนั้น โดยมีการปรับหรือแสวงหา แนวทางทำงานที่เหมาะสมกับองค์กรและสมาชิก โดยมีการทบทวน ปรับปรุง รูปแบบ กระบวนการที่ เป็นไปตามการเปลี่ยนแปลงของสังคมขณะนั้นอย่างเหมาะสมเช่น กิจกรรมหรือเทคนิคในการพัฒนา ต่างๆก็มีความยืดหยุ่นและมีการลองใช้เทคนิคใหม่ๆที่คิดว่าจะเหมาะสมและสอดคล้องกับสมาชิกแต่ ต้องเป็นไปตามกฎระเบียบของบ้านพักใจที่ทุกคนจะต้องเข้าร่วมหรือปฏิบัติ โดยประยุกต์ใช้หลัก โอวาทปาติโมกข์ ไตรสิกขา มรรค ๘ เบญจศีลเบญจธรรม อริยสัจ ๔ หิริ โอตตัปปะ อิทธิบาท ๔ พรหมวิหาร ๔ สัมปรีชธรรม ๗ ขรवासธรรม ๔ สาราณียธรรม ๖ สังคหัตถ์ ๔ การสื่อสารเชิงพุทธ ความกตัญญู ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริรัชกาลที่ ๙ รวมทั้งความเชื่อและ ความรู้สึกในเชิงมนคติของบ้านพักใจ

๔. การบริหารระบบข้อมูล การบริหารข้อมูลนั้นมีเจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่รวบรวมเก็บข้อมูล จากสายงานต่างๆและผลรายงานของสมาชิกแต่ละคนมาทำเป็นฐานข้อมูลกลางของบ้านพักใจและ สรุปรายงานส่งหน่วยงานกลางทุกเดือน ส่วนในเรื่องข้อมูลของการติดต่อสื่อสาร แรกๆใช้โทรศัพท์ในการ ติดต่อกันอย่างเดียว แต่พบว่ามีความลำบากในการสื่อสาร จึงต้องปรับมาใช้โทรศัพท์มือถือ สื่อออนไลน์ต่างๆ ซึ่งรวมไปถึงวิทยุสื่อสาร ในการสื่อสารแจ้งเหตุต่างๆ เช่น เวลาออกนอกสถานที่ หรือ สมาชิกทะเลาะวิวาท แต่เครื่องมือสื่อสารเหล่านี้จะไม่อนุญาตให้สมาชิกมีติดตัว ทุกคนต้องมาใช้ที่ ส่วนกลางหรือแม้แต่ครอบครัวติดต่อเข้ามาก็ต้องอยู่ในการดูแลของเจ้าหน้าที่เพื่อป้องกันการเสี่ยง เรื่องยาเสพติดเพราะพบว่าครอบครัวบางครั้งนำเรื่องกวนใจมาสู่สมาชิกทำให้จิตใจวุ่นวายหรือมีผู้ ปลอมตัวติดต่อมาเพื่อดึงสมาชิกเข้าสู่วังวนเดิม อย่างไรก็ตามบ้านพักใจก็มีการให้ใช้อินเทอร์เน็ต คอมพิวเตอร์ เพื่อสร้างความเข้าใจและสนุกเพลิดเพลิน แต่อยู่บนหลักความพอดี ไม่มากไม่น้อยไป จน

เกินความจำเป็น ไม่มาจนเป็นความลุ่มหลง มัวเมาเป็นกิเลสติดนิสัย ซึ่งการใช้คอมพิวเตอร์และสื่อออนไลน์ต้องอยู่ในการดูแลของเจ้าหน้าที่เช่นกัน ซึ่งจะให้ใช้ในกิจกรรมการเรียนรู้ถึงพิษภัยของยาเสพติด กฎหมายยาเสพติด หรือเป็นการเปิดธรรมะให้ดู เปิดเพลงให้ร้องและเต้นตามจังหวะเสียงเพลง หรือเป็นการประชา สัมพันธ์หน่วยงานผ่านทางเว็บไซต์ เพื่อให้ทราบหลักการบริหารจัดการ แนวบริหารเหล่านี้ใช้หลักโอวาทปาติโมกข์ ไตรสิกขา มรรค ๘ เบญจศีลเบญจธรรม อริยสัจ ๔ หิริโอตตปละ อิทธิบาท ๔ พรหมวิหาร ๔ สปัปรีสธรรม ๗ ขรവാสธรรม ๔ สาราณียธรรม ๖ สังคหวัตถุ ๔ การสื่อสารเชิงพุทธ ความกตัญญู ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริรัชกาลที่ ๙ และความเชื่อและความรู้สึกในเชิงมนโคติ

๕. การวิจัยและพัฒนา ในปีงบประมาณ ๒๕๕๗ สำนักบริการสวัสดิการสังคม กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้ทำงานวิจัยถอดบทเรียนองค์ความรู้ในการพัฒนาศักยภาพผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติดบ้านพักใจ จ.สระบุรี เพื่อนำงานไปถ่ายทอดให้เกิดประโยชน์แก่หน่วยงานอื่นๆ ผลการวิจัยนั้นได้ถูกนำมาใช้ปรับปรุงกระบวนการที่ใช้พัฒนาผู้รับบริการให้เหมาะสมดีขึ้น รวมทั้งข้อมูลที่ทางบ้านพักใจเก็บรวบรวมเพื่อการทบทวนแผนงานประจำปีได้ถูกนำมาใช้ในการปรับปรุงแผนปฏิบัติการประจำปีเช่นเดียวกัน และงานวิจัยนี้เป็นการวิเคราะห์ให้เห็นว่าในการดำเนินงานของบ้านพักใจนั้นได้ใช้หลักทางพระ พุทธศาสนาอะไร และอย่างไรบ้าง ซึ่งจะช่วยให้มีการประยุกต์และบูรณาการใช้ร่วมกับองค์ความรู้หรือวิธีการอื่นๆ ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

๖. กระบวนการคุณภาพ ในการดำเนินการกิจการต่างๆ ของบ้านพักใจนั้นได้มีการควบคุมคุณภาพเช่นในระดับบริหาร ผู้บริหารต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการดูแลและพัฒนาผู้บำบัดจากการติดยาเสพติด เช่นเดียวกับเจ้าหน้าที่และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคนในบ้านนี้จะมีรู้ความสามารถในหน้าที่ที่ตนปฏิบัติ มีทักษะในงานตนรับผิดชอบ และเข้าใจ ตั้งใจที่จะช่วยเหลืออย่างสม่ำเสมออย่างแท้จริง จากผลการสัมภาษณ์พบว่าทั้งผู้บริหารและเจ้าหน้าที่รวมทั้งผู้ปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องทั้งหลายมีความเอื้ออาทรต่อสมาชิกดูแลเหมือนเป็นครอบครัว แม้แต่วิธีการคัดเลือกเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติการเข้ามาทำงานทั้งหลายก็มีเกณฑ์ในเรื่องนี้เช่นกัน รวมทั้งมีช่อง ทางให้สมาชิกร้องเรียนถ้าผู้ใดปฏิบัติอย่างไม่ยุติธรรม หรือก้าวร้าวต่อผู้เข้ารับบริการแม้แต่ผู้บริหารก็ตาม ซึ่งวิธีการดังกล่าวนี้เป็นการควบคุมคุณภาพของการบริหารจัดการดูแลสมาชิก ส่วนผู้เข้ารับบริการเองก็จะมี การวัดผลทั้งในเชิงปริมาณของจำนวนการทำกิจกรรมและผลผลิตต่างๆ รวมทั้งในเชิงคุณภาพที่มีการบันทึกการพัฒนาในพฤติกรรมต่างๆ เช่นการร่วมงาน การมีจิตอาสา การมีน้ำใจช่วยเหลือเพื่อนๆ การอยู่กับคนอื่น โดยมีกิจกรรมให้สามารถแสดงถึงพฤติกรรมเหล่านั้นเช่น ค่ายคุณธรรม การร่วมปลูกต้นไม้ การร่วมลดสารพิษ การร่วมทำความสะอาด เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อทดสอบความอดทน การสื่อสารความขยัน ความเคารพระเบียบวินัย ความเข้าใจในเหตุทำให้เกิดผล ผลมาจากเหตุ ทุกสิ่งที่เป็นไป มีที่มาที่ไปทั้งสิ้น เพื่อให้สมาชิกกลับไปสู่สังคมอย่างมีคุณภาพ โดยมีระบบการควบคุมที่ชัดเจนคือ เมื่อสมาชิกที่ผ่านกระบวนการและศักยภาพไปแล้วจากบ้านพักใจจะไม่รับสมาชิกเดิมกลับมาอีก เพราะมีการตรวจสอบคุณภาพติดตามหลังการส่งกลับบ้านแล้ว ๑ ปี นั่นคือ ก่อนส่งกลับมีการตรวจสอบทางครอบครัวก่อนว่าเขาพร้อมที่รับกลับไปดูแลไหม การมีหลักธรรมยึดเหนี่ยวจิตใจในความอดทนอดกลั้น การไม่ทำบาปทั้งปวง เมื่อกลับคืนสู่สังคมจะมีการคอยติดตามผลทุก ๓ เดือน ดังนั้นการที่สังคม

ครอบครัว ชุมชนยอมรับกลับคืนสู่สังคมและผู้เข้ารับการบำบัดสามารถใช้ชีวิตได้ด้วยตนเองและเป็นที่พึ่งของคนอื่นได้ โดยไม่กลับไปพึ่งสารเสพติดอีก ก็จะไม่คืนกลับมาสู่ขั้ววนพักใจอีก ซึ่งก่อนการส่งกลับ มีการเตรียมความพร้อมและประเมินสมาชิกครอบครัวของสมาชิก เพื่อให้ครอบครัวและผู้ป่วยเข้มแข็ง กระบวนการเหล่านี้ใช้หลักโอวาทปาติโมกข์ ไตรสิกขา มรรค ๘ เบญจศีลเบญจธรรม อริยสัจ ๔ หิริโอตตปปะ อิทธิบาท ๔ พรหมวิหาร ๔ สปัปฺริสธรรม ๗ ขรวาสาธรรม ๔ สาราณียธรรม ๖ สังคหวัตถุ ๔ การสื่อสารเชิงพุทธ ความกตัญญู ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริรัชกาลที่ ๙ และความเชื่อและความรู้สึกในเชิงมนโคติ

๗. กระบวนการปรับแต่ง สมาชิกฯ แต่ละคนนั้นจะมีเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในฝ่ายฟื้นฟูและพัฒนาศักยภาพมารับตัวตั้งแต่เข้ามาเพื่อนำไปดำเนินการพัฒนาศักยภาพทั้ง ๗ ด้าน ซึ่งสมาชิกแต่ละคนจะได้รับบริการที่แตกต่างกันตามสภาพปัญหา ความจำเป็น โดยผ่านการใช้แผนพัฒนาศักยภาพรายบุคคล การดูแลสมาชิกของเจ้าหน้าที่จะเหมือนคนในครอบครัว สมาชิกแต่ละคนจะมีปัญหาส่วนตนซึ่งต้องการคนรับฟังและเข้าใจซึ่งก็จะมีเจ้าหน้าที่ที่เป็นพี่เลี้ยงคอยปรึกษาดูแลให้ ซึ่งรวมไปถึงการเลิกกาแฟ กินยาสมนไพร พฤติกรรมต่างๆซึ่งจะทำงานร่วมกับครูผู้สอนและเจ้าหน้าที่หน่วยงานอื่นๆ เพื่อให้สมาชิกแต่ละคนมีการพัฒนาที่ดีขึ้นบรรลุเป้าหมายให้ได้ ทุกสิ่งที่เจ้าหน้าที่ทำต้องเน้นประโยชน์ของสมาชิก โดยเฉพาะการปรับตัวตามสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งสำคัญแก่สมาชิกที่ต้องมีจุดยืนของตนเอง ผูกเอาชนะใจตนเองไม่ให้หวนกลับไปเสพสารเสพติดอีกครั้ง มีการพัฒนาโปรแกรมโดยการรับผู้รับการบำบัดเลิกยาเสพติดแล้วมาเป็นผู้ช่วยครูหรือเรียกว่าจิตอาสา และพัฒนาโปรแกรมสายงานยาเสพติดให้มีคุณภาพที่ดีขึ้น ผู้เข้ารับการบำบัดสามารถเลิกยาเสพติดได้ มีกิจกรรมการทดสอบผู้เข้ารับการบำบัดใน ๖ ด้าน คือด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสติปัญญา ด้านอาชีพนอกศูนย์ /ในศูนย์ ด้านสังคม และครอบครัว บ้านพักใจได้นำส่วนที่ขาดหายไปในชีวิตที่เป็นจุดอ่อนและบ่มด้อยของสมาชิกฯ คือ ปัญหาครอบครัว สภาพแวดล้อมที่อยู่ก้าวร้าว ขาดแบบอย่างที่ดี มาเป็นแนวทางในการเสริมสร้างความเข้มแข็งต่อจิตใจด้วยการใช้หลักโอวาทปาติโมกข์ ไตรสิกขา มรรค ๘ เบญจศีลเบญจธรรม อริยสัจ ๔ หิริโอตตปปะ อิทธิบาท ๔ พรหมวิหาร ๔ สปัปฺริสธรรม ๗ ขรวาสาธรรม ๔ สาราณียธรรม ๖ สังคหวัตถุ ๔ ใช้การสวดมนต์ ไหว้พระ ถวายทาน สมาธิ ฟังธรรมหรืออบรมธรรมะ การใช้การสื่อสารเชิงพุทธ คำพูดที่อ่อนหวาน สุภาพ นุ่มนวลและจริงใจ ผูกจิตใจให้สะอาด และใช้หลักการอยู่ร่วมกันด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ สปัปฺริสธรรม ๗ สาราณียธรรม ๖ สังคหวัตถุ ๔ เกิดการเอื้ออาทร ช่วยเหลือกัน เพื่อสร้างความเข้มแข็งของจิตใจในสมาชิกของบ้านพักใจ ใช้ความกตัญญู ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริรัชกาลที่ ๙ และความเชื่อและความรู้สึกในเชิงมนโคติ

สรุปผลการวิจัย แสดงให้เห็นว่าทุกขั้นตอนของยุทธศาสตร์ในการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดของบ้านพักใจสระบุรีนั้นใช้หลักพระพุทธศาสนาตามแนววิจัยคือ ก. หลักการ ๓ ประการ ได้แก่ ๑) การไม่ทำบาปทั้งปวงไม่ว่าจะด้วยกาย วาจา และใจ ๒) การทำกุศลให้ถึงพร้อมได้แก่ การทำความ

ดีทุกอย่าง และ ๓) การทำจิตใจให้ผ่องใสด้วยการละบาปทั้งปวง ถือศีลและบำเพ็ญกุศลให้ถึงพร้อม ด้วยการปฏิบัติสมณะและการวิปัสสนากัมมัฏฐาน ข. อุดมการณ์ ๔ ประการ ได้แก่ ๑) ความอดทน คือ การอดกลั้นไม่ทำบาปทั้งกาย วาจา ใจ ๒) ไม่เบียดเบียน คือ การงดเว้นจากการทำร้าย รบกวนหรือเบียดเบียนผู้อื่น ๓) ความสงบ คือ ปฏิบัติตนให้สงบทั้งกาย วาจา และใจ ๔) การดับทุกข์ของชีวิตที่เป็นเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา (นิพพาน) ค. วิธีการ ๖ ประการ ได้แก่ ๑) ไม่ว่าร้าย คือ ไม่กล่าวให้ร้ายหรือโจมตีใคร ๒) ไม่ทำร้าย คือ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ๓) สำรวมในปาฏิโมกข์ คือ ความเคารพระเบียบวินัย กติกา กฎหมาย ขนบธรรมเนียม ประเพณีที่ดั่งามของสังคม ๔) รู้จักประมาณ คือ รู้จักพอดี พอกินพออยู่ ๕) อยู่ในสถานที่สงบสงัด คือ อยู่ในสถานที่ที่สงบและมีสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม และ ๖) การฝึกหัดจิตใจให้สะอาด คือ การชำระจิตใจให้ขาวรอบเสมอ ซึ่งหลักพระพุทธศาสนาตามแนววิสัยทั้งหมดนี้ก็คือ **หลักโอวาทปาฏิโมกข์** นั่นเอง จากการวิเคราะห์ผลวิจัยยังพบว่าในยุทธศาสตร์การสร้างสังคมปลอดยาเสพติดของบ้านพักใจสระบุรียังมีการใช้หลักธรรมอื่น ๆ ร่วมด้วยดังนี้

มีการใช้หลัก **ไตรสิกขา มรรค ๘ เบญจศีลเบญจธรรม และภาวนา ๔** เป็นรูปแบบแนวทางในการดำเนินงาน รวมทั้งเน้นการใช้หลัก **อริยสัจ ๔** เป็นกระบวนการในการแก้ปัญหาหรือดับทุกข์หรือเข้าใจในสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิต และใช้ **อิทธิบาท ๔ หิริโอตตัปปะ-ธรรมคัมภีร์ครองโลก และพรหมวิหาร ๔** เป็นยุทธศาสตร์ในการเรียน ทำงาน ทำกิจกรรม ทำอาชีพและครองชีวิต ใช้หลัก **สาราณียธรรม ๖ สังคหวัตถุ ๔ และฆราวาสธรรม ๔** เป็นกระบวนการในการที่จะอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นอย่างสันติสุข ใช้หลักสัปปุริสธรรม ๗ เป็นพฤติกรรมของการเป็นผู้นำหรือหัวหน้ากลุ่มหรือหัวหน้าครอบครัวหรือหัวหน้าชุมชน และใช้แนวทางของ **ความกตัญญูทุกเวที การสื่อสารเชิงพุทธ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริรัชกาลที่ ๙ กิจกรรม ๕ ส. และความเชื่อและความรู้สึกในเชิงมนคติของบ้านพักใจสระบุรี** เป็นกระบวนการในการทำให้ชีวิตบรรลุเป้าหมายของชีวิต ไม่กลับไปสู่เส้นทางทำลายตนเองอีก สามารถอยู่กับครอบครัว ชุมชน และสังคมได้อย่างเป็นสุข ไม่เป็นภาระพึ่งพาตนเองได้ด้วยความรู้ความสามารถของตนเอง

สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากโครงสร้างทางวิจัย และรูปแบบของการใช้หลักพระพุทธศาสนาเป็นหลักแนวทางยุทธศาสตร์การสร้างสังคมปลอดยาเสพติด ตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคกลางบ้านพักใจนั้น ซึ่งผลสรุปได้ประเด็นหลักดังต่อไปนี้

จากการวิเคราะห์ รูปแบบกระบวนการที่ได้ทำการวิจัยนั้น ทั้งกระบวนการและรูปแบบได้ถูกกำหนดมาจากของภาครัฐ ในรูปขององค์ที่ได้มีการวางแผนในการดำเนินการ และสร้างกิจกรรมเพื่อสู่จุดเป้าหมาย การบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดให้สามารถกลับมาสู่สังคมและครอบครัวได้ในลักษณะเป็นที่ยอมรับ และร่วมกันได้โดยปราศจากอคติทางจิตใจของทุกฝ่าย โดยมีวิถีทาง ที่ต้องปรับยุทธศาสตร์ให้เกิดผลสัมฤทธิ์ได้จริง ซึ่งไม่ยึดติดกับแบบแผนและกรอบเดิมที่องค์กรได้กำหนดไว้ เพราะกรอบเดิม ไม่สามารถสร้างพัฒนาทางด้านจิตใจให้ยอมรับได้ อย่างต่อเนื่องและพึ่งพาได้ จึงต้องใช้หลักยุทธศาสตร์ทางพุทธศาสนา เข้ามาเป็นหลักในการยึดเหนี่ยวจิตใจ ให้กับผู้ติดยาเสพติด ได้มีจิตสำนึกในการรู้จัก ชั่วดี รับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัวและสังคม การนำหลักพุทธศาสนาที่ได้ทำ

การวิจัย ข้างต้นมาใช้จะทำให้สภาพสภาวะของจิตใจ และร่างกาย ได้มีการอ่อนนุ่มขัดเกลาให้ เข้าถึง ศิล สมาธิ ปัญญา เพื่อให้เกิดสติในการที่จะกระทำผิดชั่ว ชั่วแล้วชั่วอีก รู้จัก คุณค่าของตนเอง ที่จะ กระทำและตัดสินใจ ซึ่งจะต้องเอาโครงสร้างของภาครัฐ มาผสมผสานกับหลักพุทธศาสนา เข้าด้วยกัน เพื่อจัดกระบวนการทัศน ในการวางแผน และกอบใหม่ให้เข้ากับสถานการณ์ ทางความเป็นจริงที่สามารถ เป็นแรงผลักดันให้ เกิดการมีส่วนร่วมทั้งสองฝ่าย คือองค์กร และผู้ติดยาเสพติด ให้เกิดเป็นรูปธรรม ไปสู่ผลสัมฤทธิ์ของการแก้ปัญหา ในการสร้างสังคมปลอดยาเสพติด ให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ด้วย หลักยุทธศาสตร์ ตามหลักพุทธศาสนา ที่ล้วนให้มนุษย์ทุกคน ประพฤติและปฏิบัติ ทั้งกายและจิต ทำ ในสิ่งที่ดี และอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ด้วย ศิล สมาธิ ปัญญา ตลอดกาล

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์รูปแบบ กระบวนการ และยุทธศาสตร์การสร้างสังคมปลอดยาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคกลาง : บ้านพักใจสระบุรี เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาข้อเท็จจริงหรือสภาพการณ์จริงที่เกิดขึ้นแล้วนำย้อนสรุปสู่องค์ความรู้ (Expo Factor Research) ในการวิเคราะห์ถึงหลักพระพุทธศาสนาที่ใช้อยู่ในรูปแบบ กระบวนการ และยุทธศาสตร์การสร้างสังคมปลอดยาเสพติด ของบ้านพักใจสระบุรี ซึ่งวัตถุประสงค์ของการวิจัยนี้ คือ

๑. เพื่อศึกษารูปแบบการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนาของบ้านพักใจ จังหวัดสระบุรี

๒. เพื่อศึกษากระบวนการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนาของบ้านพักใจ จังหวัดสระบุรี

๓. เพื่อศึกษายุทธศาสตร์การสร้างสังคมปลอดยาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนาของบ้านพักใจ จังหวัดสระบุรี

การสรุปผล และข้อเสนอแนะของการวิจัยมีรายละเอียดต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ประชากรและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรศึกษา คือ ผู้ที่อยู่หรือทำงานหรือเกี่ยวข้องกับบ้านพักใจ จังหวัดสระบุรี โดยจะทำการสุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยวิธีแบบบังเอิญ นั่นคือ ผู้ที่ปฏิบัติการณ์อยู่ ณ วันที่ไปเก็บข้อมูล ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น ๗๔ คน ซึ่งมาจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๓ กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ ๑ ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ ครู และผู้ดูแลที่ทำงานอยู่ในบ้านพักใจ ซึ่งใช้การสุ่มแบบบังเอิญ ได้ทั้งหมด ๑๑ คน

กลุ่มที่ ๒ ผู้ที่ได้รับการบำบัดหรือเยียวยาแล้วมาพักฟื้นเพื่อการปรับตัวคืนสู่สังคมของบ้านพักใจ ที่ซึ่งใช้การสุ่มแบบบังเอิญได้ทั้งหมด ๕๔ คน

กลุ่มที่ ๓ บุคคลในชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการของบ้านพักใจ ซึ่งใช้การสุ่มแบบบังเอิญ ได้ทั้งหมด ๙ คน

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยนี้วิเคราะห์ข้อมูลโดยนำข้อมูลที่ได้จากทั้ง ๓ กลุ่มใน ๕.๑.๑ มาวิเคราะห์ร่วมกันหาข้อมูลที่ตรงกันจากทุกกลุ่มในหลักพระพุทธศาสนาที่ใช้ในการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดของบ้านพักใจสระบุรี

๕.๑.๒ ผลของหลักพระพุทธศาสนาในการสร้างสังคมปลอดยาเสพติด

บ้านพักใจสระบุรีมีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาสังคมและมนุษย์ใน ๓ ระดับคือ

ระดับปัจเจก : การดับทุกข์ จากยาเสพติด (ปลดทาสให้เป็นไท ปลดใจจากยาเสพติด)

ระดับองค์กร : การสร้างสภาวะการณ์เอื้ออาทร เพื่อให้เกิดการพึ่งพาตนเอง เรียนรู้ เชื่อมมัน ในการเป็นองค์กรต้นแบบ

ระดับครอบครัว : เพื่อพัฒนาศักยภาพผู้บำบัดยาเสพติดระดับครอบครัวและชุมชน การสร้างครอบครัวและชุมชนให้เข้มแข็ง (ยั่งยืน) มีความสุขเกิดความมั่นคงในครอบครัวและชุมชน ย่อมส่งผลให้เกิดสันติสุขในครอบครัวและชุมชน โดยทุกคนมีคุณค่าและมีส่วนร่วมในการสร้างพื้นที่ความสุขในอนาคตร่วมกัน

โดยการวิเคราะห์ผลการวิจัยนี้พบว่า ในการดำเนินงานตามเป้าหมายของบ้านพักใจเพื่อการสร้างสังคมเป็นสุขปลอดสารเสพติดนั้น มีการใช้ **หลักพระพุทธศาสนา** ตามนิยามของการวิจัยนี้ที่หมายถึง แนวทาง วิธีการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญาได้แก่

หลักการ ๓ ประการ คือ ๑) การไม่ทำบาปทั้งปวงไม่ว่าจะด้วยกาย วาจา และใจ ๒) การทำกุศลให้ถึงพร้อมได้แก่ การทำความดีทุกอย่าง และ ๓) การทำจิตใจให้ผ่องใสด้วยการละบาปทั้งปวง ถือศีลและบำเพ็ญกุศลให้ถึงพร้อมด้วยการปฏิบัติสมณะและการวิปัสสนากัมมัฏฐาน

อุดมการณ์ ๔ ประการ คือ ๑) ความอดทน คือ การอดกลั้นไม่ทำบาปทั้งกาย วาจา ใจ ๒) ไม่เบียดเบียนคือ การงดเว้นจากการทำร้าย รบกวนหรือเบียดเบียนผู้อื่น ๓) ความสงบ คือ ปฏิบัติตนให้สงบทั้งกาย วาจา และใจ ๔) การดับทุกข์ของชีวิตที่เป็นเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา (นิพพาน)

วิธีการ ๖ ประการ คือ ๑) ไม่ว่าร้าย คือ ไม่กล่าวให้ร้ายหรือโจมตีใคร ๒) ไม่ทำร้าย คือ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ๓) สำรวมในปาฏิโมกข์ คือ ความเคารพระเบียบวินัย กติกา กฎหมาย ขนบธรรมเนียม ประเพณีที่ดั่งามของสังคม ๔) รู้จักประมาณ คือรู้จักพอดี พอกินพออยู่ ๕) อยู่ในสถานที่สงบสงัด คือ อยู่ในสถานที่ที่สงบและมีสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมและ ๖) การฝึกหัดจิตใจให้สะอาด คือ การชำระจิตใจให้ขาวรอบเสมอ

ซึ่งทั้งหมดนี้ได้มาจาก “**หลักโอวาทปาฏิโมกข์**” ที่เป็นหลักการสำคัญของพระพุทธศาสนาซึ่งถือว่า เป็นหลักการที่พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงจุดยืนและแนวทางในการปฏิบัติตนของพระภิกษุ และข้อยึดถือปฏิบัติสำหรับคฤหัสถ์ไว้อย่างเด่นชัดและชัดเจนทั้งในแง่รูปแบบ **อุดมการณ์ หลักการ วิธีการ แนวทางปฏิบัติ** คำสอนเรื่องโอวาทปาฏิโมกข์นี้เป็นหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนา เป็นหลักสรุปของพุทธศาสนา โดยยึดหลักของไตรสิกขา คือ **ศีล สมาธิ ปัญญา และมรรค ๘** เป็นหลักในการปฏิบัติโดยเบื้องต้นคือการรักษาศีล ๕ ธรรม ๕ ทำภาวนาสมาธิ^{๔๖} รู้จักธรรม

^{๔๖} เจษฎาภรณ์ รอดภัย, การศึกษาวิเคราะห์หลักโอวาทปาฏิโมกข์ในทัศนะของพระเถระในประเทศไทย วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๕, หน้า (๒).

ของ **อริยสัจ ๔** ทำให้ได้หัวใจพระพุทธศาสนา คือ จิตจะขาวรอบเป็นปริโยทปนะ ชาวพุทธที่ปฏิบัติตนด้วยการแสดง **ความกตัญญูทุกเวที** ต่อผู้ที่มีพระคุณ รู้จักใช้หลัก **อิทธิบาท ๔ พรหมวิหาร ๔ หิริโอตตปเป** ในการทำกิจการงานและปฏิบัติตนต่อผู้อื่น อดทน รู้จักละอายและกลัวต่อบาป ก็จะทำให้มีชีวิตที่เป็นสุข รวมทั้งการรู้จักใช้หลัก **ฆราวาสธรรม ๔ สาราณียธรรม ๖ และสังคหัตถ์ ๔** ประกอบในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมกับบุคคลอื่นๆ รู้จักมีส่วนร่วม เอื้ออาทร มีจิตอาสา ก็จะสามารถประยุกต์ตนเข้าได้กับทุกกลุ่มทุกองค์กร สร้างความเข้าใจและความสามัคคี และการรู้จักใช้หลักการบริหารหรือประพฤติปฏิบัติตนต่อครอบครัว กลุ่ม ชุมชน และสังคม ไม่เป็นภาระ พึงพาตนเองด้วยหลัก **สัปปุริสธรรม ๗** ประกอบกับหลักโอบวาทปาฏิโมกข์แล้วก็จะทำให้บุคคลอยู่ร่วมกันได้ด้วยความสันติภาพอย่างสงบสุข

นอกจากหลักทางพระพุทธศาสนาแล้วผลของการวิจัยนี้ยังพบว่า ในการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดของบ้านพักใจสระบุรียังใช้ **แนวการสื่อสารเชิงพุทธ** ใช้ปิยวาจา สามารถเข้าใจมีความเห็นอกเห็นใจกันและกัน สร้างการเป็นกัลยาณมิตร ทำให้มีบรรยากาศที่อบอุ่นใจ มีการใช้ **ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริรัชกาลที่ ๙** ที่สอนให้รู้จักประมาณตน พออยู่ พอกิน และสร้างความเชื่อและความรู้สึกในเชิงมนโคติของบ้านพักใจสระบุรี เพื่อให้เกิดความผูกพันเชิงจิตวิทยาว่าเป็นบ้านหรือเคยเป็นที่ที่ตนจะกลับมาเพื่อปรับสภาพเดิมๆ ให้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี มีชีวิตใหม่ รวมทั้งมีการใช้หลัก **๕ ส.** ในการทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์เพื่อให้รู้จักความเป็นระเบียบเรียบร้อยสะอาดตา ยิ่งกว่านั้นยังพบว่าระบบการบริหารจัดการ กิจกรรมและเทคนิคเชิงคลินิกและจิตวิทยาที่ใช้ในการพัฒนาสมาชิกรุ่นนี้มีประสิทธิภาพอย่างมาก แต่ที่สำคัญที่ทำให้บ้านพักใจสระบุรีประสบความสำเร็จในการดำเนินการได้บรรลุเป้าหมายคือ **บุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ทั้งผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ ครู พี่เลี้ยง และผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหลายที่มีความตั้งใจ และทุ่มเทในการปฏิบัติหน้าที่** ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าชื่นชมอย่างยิ่งที่ประเทศไทยมีบุคลากรเช่นนี้ที่ช่วยให้ประเทศชาติได้พัฒนาคนดีคืนสู่สังคม

๕.๑.๓ สรุปผลของหลักพระพุทธศาสนาที่ใช้ในรูปแบบการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดตามของบ้านพักใจ จังหวัดสระบุรี

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า รูปแบบในการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดของบ้านพักใจสระบุรีใช้ระบบการเรียนการสอนทั้งในและนอกห้องเรียน การทำกิจกรรมปฏิบัติ และการสื่อสารเชิงพุทธเป็นหลักในการถ่ายทอดความคิด ความรู้ ความเข้าใจ วิธีการทำงาน และระบบสื่อสารของการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดด้วยหลักทางพระพุทธศาสนา ซึ่งอธิบายสรุปได้ดังนี้

๑) การจัดระบบการเรียนการสอนหรือการศึกษาให้กับสมาชิกของบ้านพักใจนั้น จะใช้การวิเคราะห์ประวัติการศึกษาและประเมินการเรียนรู้ของสมาชิกแต่ละราย เพื่อส่งเสริมการศึกษาและพัฒนาสติปัญญาสมาชิกแต่ละคน ได้ โดยแบ่งระดับการศึกษาของสมาชิกเป็น ๔ ระดับ คือ

๑.๑ ระดับก่อนประถมศึกษา เป็นการจัดการเรียนการสอนให้แก่สมาชิกที่ไม่ได้รับการศึกษามาก่อนและสมาชิกที่สมองถูกทำลายเนื่องจากใช้ยาเสพติดนาน จะใช้การทบทวนความรู้เดิมจนสามารถอ่านและเขียนได้คล่อง กล่าวพูด กล่าวแสดงออก แล้วจึงเลื่อนให้ไปศึกษาระดับประถมศึกษาของบ้านพักใจต่อไป

๑.๒ ระดับประถมศึกษา เป็นการจัดการเรียนการสอนให้สมาชิกที่พออ่านออกเขียนได้ แต่ยังไม่คล่องเพื่อทำให้คล่องขึ้น สามารถเขียนตามคำบอกได้อย่างถูกต้องตามอักขระภาษาไทย เน้นหนักให้สมาชิกสามารถบวก ลบ คูณ หาร เพื่อนำความรู้ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากการไม่รู้หนังสือ

๑.๓ ระดับมัธยมศึกษา เป็นการจัดการศึกษาสำหรับผู้ที่ยังจบประถมศึกษาหรือเคยเรียนอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย เพื่อทบทวนความรู้เพื่อเตรียมศึกษาต่อเมื่อจบหลักสูตรการฟื้นฟูจากบ้านพักใจต่อไป มีการนำสมาชิกที่ต้องการศึกษาต่อไปลงทะเบียนเรียนทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาที่โรงเรียนการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

๑.๔ การศึกษาระบบตามอัธยาศัยเป็นการเรียนการสอนตามความสนใจ โดยนำสมาชิกที่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย ปวช. ปวส. หรือผู้ที่อ่านออกเขียนได้มาพัฒนาทักษะและประสบการณ์ รวมทั้งฝึกอาชีพตามความสนใจและความถนัด เพื่อเสริมความรู้ให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้และยึดเป็นอาชีพหลักได้ เป็นการนำสมาชิกออกไปศึกษา นอกสถานที่เพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ นอกจากนั้น บ้านพักใจยังได้จัดทำโครงการฝึกอาชีพเพื่อเพิ่มทักษะความรู้ให้กับสมาชิกบ้านพักใจในการทำกิจกรรมฝึกอาชีพต่างๆได้อย่างชำนาญ

โดยการจัดการเรียนการสอนให้สมาชิกนั้น จะมีตารางเรียนบังคับทุกวันระหว่างเวลา ๐๕.๐๐-๐๖.๐๐ น. และระหว่างเวลา ๑๘.๐๐-๒๑.๐๐ น. ให้สมาชิกทุกคนจะต้องเข้าร่วมกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรม โดยผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามก็จะทำพิธีละหมาด และบำเพ็ญประโยชน์ด้วยการทำความสะอาดโรงอาหารหรือห้องประชุม ส่วนศาสนาคริสต์ก็จะนั่งสงบจิต ทำสมาธิ สำหรับผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ ต้องเข้าร่วมกิจกรรมไตรสิกขาตามหลักโอวาทปาติโมกข์ ให้อภัย สวดมนต์ที่เป็นการฝึกจิต สมาธิ และสติ ให้อยู่ในสภาวะหยุดนิ่ง ไม่กระวนกระวาย ไม่ฟุ้งซ่าน เป็นการรวบรวมสมาธิอยู่กับการสวดมนต์ มีการแผ่เมตตาให้แก่เจ้ากรรมนายเวรด้วยกันทั้งสิ้น การสวดมนต์ จึงเป็นการฝึกตนเองให้จิตใจสงบ มุ่งมั่นมีสมาธิ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ อุทิศส่วนกุศลให้กับบิดา มารดา ครู อาจารย์ ญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้ว หลังจากนั้นก็นั่งสมาธิเพื่อทำจิตใจให้สงบ มีสติ ทั้งนี้เพราะผลดำเนินการพบว่า ปัญหาหลักที่สมาชิกติดยาเสพติด เนื่องจากเป็นผู้ที่มีจิตใจอ่อนแอ ไร้สติที่จะระลึกรู้ถึงความดี ความชั่ว ขาดสิ่งกระตุ้นเตือนตนเอง ดังนั้น การนำคุณธรรมมาใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิต จะทำให้สมาชิกมีสติ เมื่อจะทำสิ่งใดก็จะทบทวนได้ว่าทำไปจะมีผลอย่างไร บ้านพักใจจึงกำหนดให้สมาชิกทุกคนต้องได้รับการเรียนรู้วิชาเสริมสร้างคุณธรรม เพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจและเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต โดยบ้านพักใจได้เชิญวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิมาเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ชี้แนวทาง ฝึกภาคปฏิบัติให้แก่สมาชิกและเจ้าหน้าที่บ้านพักใจ ทุกวันอาทิตย์ถึงวันศุกร์ ระหว่างเวลา ๑๙.๐๐-๒๑.๐๐ น. วันละ ๒ ชั่วโมงหลังการสวดมนต์แล้ว โดยการเรียนการสอนในแต่ละวันจะให้ข้อคิดที่แตกต่างกันไป วิธีการเรียนการสอนวิชาเสริมสร้างคุณธรรมของบ้านพักใจเน้นการสร้าง ความเข้าใจ และการตระหนักรู้ การทบทวนตนเอง โดยให้สมาชิกแต่ละคนทบทวนเนื้อหาตามความเข้าใจ เป็นการอธิบายหลักธรรมในพระศาสนาให้สมาชิกเข้าใจ แล้วจับใจความสำคัญ บันทึกลงบนสมุดของตนเอง ซึ่งเนื้อหาวิชาที่วิทยากรสอนมีหลายหัวข้อไม่ซ้ำกันในแต่ละวัน แต่ละเรื่องก็ให้ข้อคิดแตกต่างกัน ตัวอย่างเช่น เรื่องอบายมุข ๔ คือทางแห่งความเสื่อม ๔ ประการ ได้แก่ ๑. เป็นนักเลงหญิง คือ ชายที่

นิยมชมชอบหรือพอใจในการคลุกคลีกับหญิง คนกับผู้หญิงโดยไม่เลือกหน้า ว่าเป็นใคร สำนวนกับผู้หญิงทุกคน ๒. เป็นนักเลงสุรา คือ ชอบสิ่งของมีเมา สิ่งเสพติดต่างๆ เช่น ฝิ่น เฮโรอีน กัญชา บุหรี่ เหล้า สิ่งเสพติดเหล่านี้ ทำให้ร่างกายไม่เจริญเติบโตเป็นบ่อเกิดโรคต่างๆ อีกมากมาย ๓. เป็นนักเลงพนัน คือ ผู้ชอบการพนันจะสามารถพนันการได้ทุกอย่าง เช่น ไพ่ ชนไก่ ม้า มวย กัดปลา เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ทำให้เสียเวลาการทำมาหากินโดยสุจริต เบียดเบียนตนและผู้อื่น สร้างนิสัยให้เป็นคนมักได้ ไม่ปรารถนาลงทุนลงแรง ทำงานไม่เป็นล่ำเป็นสัน อันเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม โดยหลักธรรมที่สอนจะเป็นเรื่องหลักโอวาทปาฏิโมกข์ ไตรสิกขา รัชชาศีล ๕-ธรรม ๕ มรรค ๘ อริยสัจ ๔ อิทธิบาท ๔ พรหมวิหาร ๔ หิริโอตตัปปะ ความกตัญญู เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตน การดำเนินชีวิตที่ปลอดจากสารเสพติด รวมทั้งแนวทางดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นด้วยหลักสัปปริสธรรม ๗ ฆราวาสธรรม ๔ สาราณียธรรม ๖ และสังคหัตถ์ ๔ และการใช้วิธีเพื่อนช่วยเพื่อน/บอกต่อ/สอนเพื่อน ในการทำกิจกรรมร่วมกัน ด้วยปิยวาจา เอื้ออาทรรักใคร่กัน และหลักการสื่อสารเชิงพุทธ จากการดำเนินงานพบว่า การใช้การเรียนการสอนวิชาเสริมสร้างคุณธรรมมาเป็นหลักในการพัฒนาศักยภาพด้านจิตใจของสมาชิกทำให้ได้ผล ดังนี้

๑. ช่วยเสริมสร้างประสบการณ์ชีวิต ให้ข้อคิดในการดำเนินชีวิตประจำวันในสังคม
๒. เป็นข้อคิดเตือนใจ สมาชิกสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการใช้ชีวิตประจำวันได้
๓. ได้สติ ปัญญา มีแนวทางในการดำเนินชีวิต โดยใช้ธรรมะเป็นเข็มทิศนำไปกับสติ
๔. ได้นำหลักธรรมคำสั่งสอนในพระศาสนาไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต ทำให้เกิดการ

เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้อย่างชัดเจน

๕. เปลี่ยนนิสัยจากคนชอบใช้ความรุนแรงเป็นผู้ที่มีความอ่อนโยน
๖. มีการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมสมาชิกบ้านพักใจไปในทางที่ดีขึ้น

ส่วนในระหว่างเวลา ๑๐.๐๐-๑๒.๐๐ น. และเวลา ๑๓.๐๐-๑๕.๐๐ น. นั้นจะมีเจ้าหน้าที่มาให้ความรู้ทุกวันจันทร์ถึงวันศุกร์ ดังนี้

ทุกวันจันทร์	ให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายและพิษภัยของยาเสพติด
ทุกวันอังคาร	ให้ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรและการดูแลสุขภาพ
ทุกวันพุธ	ให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาบุคลิกภาพ
ทุกวันพฤหัสบดี	ให้ความรู้เกี่ยวกับจิตบำบัดและคลายเครียด
ทุกวันศุกร์	ให้ความรู้เกี่ยวกับเกษตรผสมผสานตามแนวทฤษฎี

เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ. ๙

การจัดการศึกษาของบ้านพักใจจะเป็นการทบทวนสมอง ฝึกสมาธิ ฝึกนิสัยการจดบันทึก ฝึกการจับใจความ และการสรุปความให้สมาชิกได้เรียบเรียงข้อมูลความรู้มาเขียนเป็นรายงาน นำส่งเจ้าหน้าที่เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการวิเคราะห์ผลการเรียนรู้และหาวิธีแก้ไขเป็นรายบุคคล โดยกำหนดให้สมาชิกทุกคนต้องเขียนรายงานประจำวันส่งหัวหน้าบ้านพักใจทุกสัปดาห์ ต้องบรรยายถึงกิจกรรมที่ตนเองได้ทำในแต่ละวันตั้งแต่การเสริมสร้างคุณธรรม การทำภาคเกษตรในช่วงเช้า สมาชิกได้เรียนและทำอะไรบ้าง เช่น ได้สวดมนต์บทใดบ้าง ขุดดินก็แปลง ปลูกผักอะไรหรือทำกิจกรรมใด เป็นต้น ให้เขียนบรรยายถึงเนื้อหาวิชาที่ได้เรียนในช่วงเวลา ๑๐.๐๐-๑๒.๐๐น. และช่วงเวลา ๑๓.๐๐-๑๕.๐๐ น. ทำกิจกรรมตามฐานใด ได้เรียนรู้อะไรบ้าง นอกจากนั้นยังต้องสรุปเนื้อหาที่ได้เรียนรู้ในช่วง

ค่า ระหว่างเวลา ๑๘.๐๐-๒๑.๐๐ น. เช่น ได้เรียนหลักธรรมใดบ้าง ซึ่งจะเป็นการประเมินความสนใจ ในการเข้าร่วมกิจกรรมของสมาชิกด้วย สมาชิกที่เขียนรายงานผลการพัฒนาศักยภาพส่งเป็นประจำทุก สัปดาห์แสดงว่า เป็นคนมีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย นอกจากนั้น รายงานที่สมาชิก นำส่งยังแสดงถึงความรู้ในการสะกดคำในภาษาไทย ที่สมาชิกส่วนใหญ่มักสะกดคำผิดอยู่เป็นประจำ

๒) ใช้วิธีการสร้างความเชื่อและความรู้สึกในเชิงมนโคติต่อบ้านพักใจ เป็นเทคนิคหนึ่งในการ พัฒนาศักยภาพสมาชิคนั้นคือ ในวันแรกที่สมาชิกฯถูกส่งตัวเข้ามาในบ้านพักใจจะถูกทำนายน เกี่ยวกับความผูกพันในอดีต ปัจจุบัน และอนาคตชาติกับบ้านพักใจฯ เป็นการสร้างมนโคติ ความเชื่อ ตามหลักพระพุทธศาสนา คือเรื่องของ เวนกรรม ทำสิ่งใดจะได้สิ่งนั้น เป็นการخذใช้เวรกรรมของ สมาชิกแต่ละคนที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันตั้งแต่ชาติภพที่ผ่านมาที่จะเกี่ยวข้องกับของการบำเพ็ญตนใน “บ้านพักใจฯ” ซึ่งเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่สมาชิกต้องกลับมาทำหน้าที่ทดแทนบุญคุณ ทั้งนี้ใช้สภาพจิต ของบุคคลที่เฝ้าเสพติดแล้วมักจะมีภาพหลอนในมนโคติ การสร้างภาพเป็นสิ่งที่สมาชิกเหล่านี้ สามารถสื่อสารรับรู้ได้อย่างรวดเร็ว การใช้เทคนิคนี้จึงมีประสิทธิผลต่อการทำงานกับสมาชิกเหล่านี้ อย่างมาก

๓) ใช้วิธีการให้การปรึกษาแก้ไข้ปัญหา ข้อข้องใจ และแนะแนวการปฏิบัติเป็นรายบุคคล และรายกลุ่มตามหลักจิตวิทยาและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเช่น โอวาทปาติโมกข์ ไตรสิกขา อริยสัจ ๔ อิทธิบาท ๔ ศีล ๕ ธรรม ๕ ภาวนาสมาธิ มรรค ๘ อริยสัจ ๔ อิทธิบาท ๔ พรหมวิหาร ๔ หิริโอตตัปปะ สัมปยุตธรรม ๗ ขรवासธรรม ๔ สาราณียธรรม ๖ และสังคหวัตถุ ๔ โดยมีการจัดสภาพ สิ่งแวดล้อมของบ้านพักใจให้ปลอดสารเสพติด เป็นแหล่งเอื้ออาทร ใช้หลักคุณธรรมเป็นเครื่องนำทาง ในการดำเนินชีวิตของสมาชิกฯทำให้เรียนรู้และนำไปใช้ได้ในอนาคต และยังใช้การตรวจสอบสารเสพติด และสภาพร่างกายอย่างสม่ำเสมอด้วย

๔) ใช้การอบรมและสร้างคุณสมบัติของหน้าที่ด้วยโอวาทปาติโมกข์ ไตรสิกขา อริยสัจ ๔ อิทธิบาท ๔ หิริโอตตัปปะ พรหมวิหาร ๔ มรรค ๘ หลักศีล ๕ ธรรม ๕ ภาวนา ๔ ขรवासธรรม ๔ สาราณียธรรม ๖ สัมปยุตธรรม ๗ และสังคหวัตถุ ๔ รวมทั้งการสื่อสารเชิงพุทธ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ และความเชื่อและความรู้สึกในเชิงมนโคติของบ้านพักใจสระบุรีแก่ เจ้าหน้าที่ และผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับผู้รับการบำบัดให้ปฏิบัติต่อสมาชิกด้วยความรักเอื้ออาทร เหมือนคนในครอบครัว

รูปแบบในการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดของบ้านพักใจนั้นเป็นไปในทางที่พุทธศาสนาได้อธิบายถึงการพัฒนาสังคมและมนุษย์ว่า การพัฒนาคนคือสิ่งสำคัญเพราะถ้าคนได้พัฒนาก็จะทำให้เกิดการพัฒนาชุมชน สังคมรอบตัวซึ่งเป็นการพัฒนาที่แท้จริง เป้าหมายการพัฒนาคนคือ การปลดปล่อยตนให้พ้นจากความทุกข์ทั้งกายและใจ ความสุขที่สำคัญคือ ความเป็นอิสระ พึ่งพาตนเอง เกิดความเข้มแข็งทั้งต่อตนเองและสังคมซึ่งจะเป็นดัชนีชี้ให้เห็นระดับของการพัฒนา การพัฒนาคนนั้นคืออันดับแรกคือ การพัฒนาในสุขภาวะทั้ง ๔ ด้าน คือ กาย ความประพฤดี/สังคม จิต/อารมณ์ และปัญญา โดยปรัชญาพื้นฐานของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ การชี้ทางหลุดพ้นจากความทุกข์และชี้ทางสู่ความสุขให้แก่มนุษย์-พุทธศาสนิกชน โดยมีพระสงฆ์ทำหน้าที่ชี้แนะทางช่วยเหลือให้พ้นทุกข์ทั้งด้านวัตถุและจิตใจทั้งในปัจจุบันและอนาคต ช่วยเหลือกันและกันให้สังคมพ้นจากการด้อยพัฒนา ด้อย

การศึกษา นั่นคือ หน้าที่ของพระสงฆ์⁴⁷ ที่มีบทบาทต่อการพัฒนาประเทศ ในการสร้างศีลธรรมจรรยา ที่ตั้งตามถูกต้องเป็นหลักยึดทางใจในการดำเนินชีวิตทั้งการทำงานและส่วนตัวแก่สมาชิกในสังคม ถ้าปราศจากศีลธรรมแล้วการพัฒนาประเทศไม่ว่าจะไปในทิศทางใด ย่อมจะบกพร่องและไม่สมบูรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาจทำให้ผิดเป้าหมายหรือเบี่ยงเบนไปได้ นอกจากนี้ในปัจจุบันด้วยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการพัฒนาสังคมและประเทศก็จะเน้นในความเจริญทางวัตถุมากกว่า เรื่องที่สำคัญแท้จริงคือ ความเจริญทางจิตใจ และปัญญา ที่ต้องมีศีลธรรมและหลักธรรมเป็นปัจจัยสำคัญและกำกับ ซึ่งการขาดหลักธรรม/ศีลธรรมในมนุษย์จะทำให้โลกเสื่อมทรามลง วุ่นวาย ทำลายล้างกัน แย่งชิงชนฆ่ากันดังจะเห็นได้จากสิ่งที่เกิดขึ้นในโลกปัจจุบัน ที่ทำให้เกิดความจำเป็นต้องหันกลับมารื้อหาหลักธรรม/ศีลธรรมในสังคมต่างๆ แต่การที่ศาสนาจะช่วยเหลือในการพัฒนาชาติได้นั้นต้องอาศัยหลักธรรมหรือพระธรรมในทางพระพุทธศาสนาและพระสงฆ์เป็นสื่อสำหรับสืบพระศาสนา ถ่ายทอดหลักธรรม/ศีลธรรมแก่ประชาชน ซึ่งต้องอาศัยหลักเกณฑ์จำเป็นบางประการคือ

- ๑) ต้องมีความเชื่อตามแบบพระพุทธศาสนา ไม่เชื่อความเชื่อถือโชคลางทางไสยศาสตร์
- ๒) ความเชื่อแบบพุทธศาสนา เป็นความเชื่อที่มีมูลฐานตั้งอยู่ในเหตุผลและพิสูจน์ได้⁴⁸
- ๓) การประยุกต์พระธรรมมาใช้กับสภาพปัจจุบัน ซึ่งสังคมเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอและอย่างต่อเนื่อง ทำให้จำเป็นต้องมีการศึกษาและวิจัยอย่างชัดเจนและตลอดเวลาเช่นกัน⁴⁹

๔) การพัฒนาต้องใช้ทั้งทางโลกและทางธรรมร่วมมือกันอย่างมาก ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ทั้ง ๒ ฝ่ายโดยเฉพาะถ้าทุกคนมีคุณภาพชีวิตที่ดีก็จะทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

50

การพัฒนาที่แท้จริงในทางพุทธธรรมจะต้องเอื้ออำนวยให้แต่ละคนตระหนักถึงสายสัมพันธ์ที่ตนมีต่อสังคมและธรรมชาติ อันตนจะต้องเกื้อกูลปัจจัยแวดล้อมดังกล่าวให้เป็นไปด้วยดี โดยไม่เอาผลประโยชน์ส่วนตนเป็นเกณฑ์ พร้อมกันนั้นการพัฒนาจะต้องมีธรรมะเป็นพื้นฐาน อำนวยให้เกิดคุณค่าในทางมนุษยธรรมที่เป็นปัจจัยสำคัญในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

๕.๑.๔ สรุปผลหลักพระพุทธศาสนาที่ใช้ในกระบวนการการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดของบ้านพักใจ จังหวัดสระบุรี

ในทุกขั้นตอนของกระบวนการการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดของบ้านพักใจสระบุรี จะมีการประยุกต์ใช้หลักธรรมของโอวาทปาติโมกข์ ไตรสิกขา มรรค ๘ ภาวนา ๔ อริยสัจ ๔ อิทธิ

⁴⁷ สมบูรณ์ สุขสำราญ, การพัฒนาชนบทตามแนววิถีพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์สวยจำกัด, ๒๕๔๐), หน้า ๕๓.

⁴⁸ พระไพศาล วิสาโล, การศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, (คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏเชียงราย, ๒๕๔๒) หน้า ๑๘-๑๙

⁴⁹ จานงค์ อติวัฒนสิทธิ์, สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์, (นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๑๑๗-๑๑๘

⁵⁰ ป่วย อึ้งภากรณ์, พระพุทธศาสนากับการพัฒนาชาติ, ใน เสียดีพอยล์เสียดีน, โดย ป่วย อึ้งภากรณ์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โกมลคีมทอง, ๒๕๒๓), หน้า ๑๗๑-๒๐๐

บาท ๔ หิริโอตตัปปะ พรหมวิหาร ๔ สาราณียธรรม ๖ ขรവാสนธรรม ๔ สังคหัตถ ๔ สัมปรีชธรรม ๗ และแนวคิดของการสื่อสารเชิงพุทธ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ. ๙ และความเชื่อเพื่อสร้างมโนคติของบ้านพักใจ จากผลการวิจัยทั้งปฐมภูมิและทุตติภูมิแสดงให้เห็นว่า กระบวนการในทุกขั้นตอนมีการประยุกต์ใช้หลักธรรมและแนวคิดที่กล่าวแล้วข้างต้น และยังมีปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการการทำงานของบ้านพักใจจังหวัดสระบุรีให้ประสบความสำเร็จดังนี้

๑. การบริหารงานแบบศูนย์รวมอำนาจ ด้วยแนวคิดระบบอุปถัมภ์จากบนสู่ล่างและล่างสู่บนและระบบเครือญาติ สามารถบริหารงานในภาวะวิกฤต สร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันแบบครอบครัว ทำหน้าที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เป็นกันเอง แบ่งปัน แก้ไขปัญหาและร่วมรับผิดชอบ อบอุ้น พุดจาสุภาพ อ่อนหวาน ให้เกียรติยกย่อง ทำให้สมาชิกเกิดความเชื่อถือในการปกครอง และเป็นแรงจูงใจในการพัฒนาศักยภาพและอาชีพเพื่อเป็นคนดีของสังคม ห่างไกลยาเสพติด

๒. บุคลากรของบ้านพักใจสามารถสร้างความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์แบบครอบครัวและเครือญาติ ทำงานเป็นมืออาชีพ มีบุคลิกภาพที่น่าเชื่อถือ รู้สิทธิของผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติด ช่างสังเกต เผื่อระวัง รับผิดชอบและรักในงานที่ทำ เป็นนักจินตนาการ ให้โอกาส มีความอดทนอดกลั้นรับฟัง สร้างบรรยากาศความไว้วางใจที่ทำให้สมาชิกระบายความในใจ ความอัดอั้นใจ ความกังวล ความกลัวใจ เพื่อได้ข้อมูลไปใช้ในการวางแผนการพัฒนาศักยภาพและอาชีพได้อย่างเหมาะสม สร้างอุดมการณ์จากเพื่อนร่วมพัฒนาสู่เพื่อนร่วมใจ สร้างอนุสาวรีย์ความดีผ่านแปลงเกษตร งานช่าง รั้วภายใต้วัฒนธรรมขององค์กรผ่านความศรัทธาประวัติของพื้นที่และความเชื่อที่เล่าจากรุ่นสู่รุ่น

๓. การรู้จักหน้าที่ของกลุ่มเป้าหมายและบุคลากรในบ้านพักใจ การกำหนดโจทย์และเป้าหมายการทำงานร่วมกันอย่างชัดเจน และการมีเครือข่ายองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน ทำหน้าที่เสริมพลังและอำนาจในการพัฒนาศักยภาพผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติดให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีเป็นคนต้นแบบที่ทรงคุณค่าในอนาคต

๔. การมีผู้นำองค์กรที่มีความเชื่อมั่น มีภาวะผู้นำสูง สามารถบริหารงานภายใต้ความขัดแย้งและภาวะวิกฤตขององค์กร เน้นกระบวนการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ ที่สอดคล้องกับการทำหายองค์กร สร้างเป็นหลักสูตรการวิเคราะห์และการจัดการความรู้ โดยมุ่งเน้นการบริหารจัดการทรัพยากรบุคลากรเพื่อให้บ้านพักใจจังหวัดสระบุรี พร้อมการจัดการกระบวนการ การทำงานที่มุ่งเน้นความสำเร็จโดยยึดหลักที่ว่า บ้านพักใจเปรียบเสมือนการตอบแทนคุณแผ่นดินโดยใช้หลักคุณธรรมวางหลักการทำงานโดยยึดให้ความยุติธรรมกับทุกคนอย่างเสมอภาพและเป็นธรรม

๕. จุดเด่น/จุดแข็งของบ้านพักใจ คือ เจ้าหน้าที่และคนทำงานมีจิตใจอาสา อดทน เข้มแข็งตั้งใจทำงาน มีหลักในใจว่า “การวางแผนที่จะส่งสมาชิกกลับคืนสู่สังคมด้วยการกำหนดชีวิตของตนที่จะออกไปเป็นเรือลำใหญ่ ช่วยนำพาเรือลำอื่นๆ ที่ติดอยู่เพื่อนำไปให้ถึงฝั่ง ถึงแม้ว่านาวาที่พาไปจะประสบผลสำเร็จบ้าง ล้มเหลวบ้างอย่างน้อยที่สุดเราก็ภูมิใจ” ส่วนจุดด้อย/จุดอ่อน การทำงานบางครั้งต้องตรวจสอบเป็นระยะ หากไม่เช่นนั้นอาจมีการเพิกเฉยหรืออาจเป็นเพราะงานล้นมือ

๖. แนวคิดและมุมมองของผู้ประกอบการนั้นคือ อยากให้โอกาสและเชื่อมั่นต่อบ้านพักใจว่า สามารถสร้างคนที่ติดยาให้เป็นคนดีได้ โดยพบว่า ผู้ผ่านการบำบัดเป็นแรงงานที่มีคุณภาพ มีทักษะในการใช้แรงงาน อยู่ในกฎระเบียบของสถานประกอบการ มุ่งมั่นและตั้งใจทำงาน ทำให้ผู้ประกอบการต้องการแรงงานเพิ่มขึ้นและแนะนำการจ้างงานแก่ผู้ประกอบการรายอื่นๆ และ

ผู้ประกอบการอนุมัติการจัดปาร์ตี้เล็กๆให้กับคนอื่นๆที่ไม่ได้ทำงาน โดยผู้ผ่านการบำบัดจะนำเงินที่ตนได้จากค่าจ้างทำงานมาซื้อขนมแจกเพื่อนในกลุ่มซึ่งเป็นการแสดงถึงความเอื้ออาทรของสมาชิกและเป็นแรงจูงใจต่อเพื่อนๆด้วย

๕.๑.๕ สรุปผลหลักพระพุทธศาสนาที่ใช้ในยุทธศาสตร์การสร้างสังคมปลอดภัยเสถียร ติดของบ้านพักใจ จังหวัดสระบุรี

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าทุกขั้นตอนของยุทธศาสตร์ในการสร้างสังคมปลอดภัยเสถียรติดของบ้านพักใจสระบุรีนั้นใช้หลักพระพุทธศาสนาตามแนววิจัยซึ่งก็คือ หลักโอวาทปาฏิโมกข์ และมีการใช้หลักธรรมอื่นๆร่วมด้วยคือ มีการใช้หลัก ไตรสิกขา มรรค ๘ เบญจศีลเบญจธรรม และภาวนา ๔ เป็นรูปแบบแนวทางในการดำเนินงาน รวมทั้งเน้นการใช้หลัก อริยสัจ ๔ เป็นวิธีในการแก้ปัญหาหรือดับทุกข์หรือเข้าใจในสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิต และใช้ อิทธิบาท ๔ หิริโอตตัปปะ-ธรรมคัมภีร์ของโลกร และ พรหมวิหาร ๔ เป็นยุทธศาสตร์ในการเรียน ทำงาน ทำกิจกรรม ทำอาชีพและครองชีวิต ใช้หลัก สาราณียธรรม ๖ สังคหวัตถุ ๔ และฆราวาสธรรม ๔ เป็นยุทธศาสตร์ในการที่จะอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นอย่างสันติสุข ใช้หลักสัปปุริสธรรม ๗ เป็นพฤติกรรมของการเป็นผู้นำหรือหัวหน้ากลุ่มหรือหัวหน้าครอบครัวหรือหัวหน้าชุมชน และใช้แนวทางของ ความกตัญญูทุกเวที การสื่อสารเชิงพุทธ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริรัชกาลที่ ๙ กิจกรรม ๕ ส. และความเชื่อและความรู้สึกในเชิงมนคติของบ้านพักใจสระบุรี เป็นยุทธศาสตร์ในการทำให้ชีวิตบรรลุเป้าหมายของชีวิต ไม่กลับไปสู่เส้นทางทำลายตนเองอีก สามารถอยู่กับครอบครัว ชุมชน และสังคมได้อย่างเป็นสุข ไม่เป็นภาระพึ่งพาตนเองได้ด้วยความรู้ความสามารถของตนเอง ซึ่งผลขั้นตอนของยุทธศาสตร์ในการสร้างสังคมปลอดภัยเสถียรติดของบ้านพักใจ

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่ายุทธศาสตร์ในการสร้างสังคมปลอดภัยเสถียรติดของบ้านพักใจสระบุรีสามารถที่จะทำให้สมาชิกที่เป็นหัวใจสำคัญของการดำเนินงานได้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งผลทั้งปฐมภูมิและทฤษฎีภูมิพบว่า สมาชิกของบ้านพักใจสระบุรีให้ข้อมูลในทิศทางเดียวกันว่า มีความสุขที่ได้มาอยู่บ้านพักใจเพราะทุกคนมีรอยยิ้มและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เอื้ออาทรกัน ได้ฝึกอาชีพทำให้มีรายได้ติด การเรียนรู้ธรรมะและปฏิบัติตามหลักศาสนาทำให้มีจิตสำนึกกลับใจได้ ได้หักห้ามใจ ฝึกจิตใจให้ชนะใจตนเองได้ ได้เรียนรู้จากตัวอย่างที่หลากหลายทำให้ได้ข้อคิดในชีวิต ได้รับความรู้ของการเป็นคนดี การมีความอดทน การมาอยู่ที่บ้านพักใจทำให้ปลอดภัยจากยาเสพติด มีชีวิตดีขึ้นไม่ต้องตกเป็นทาสยาเสพติด เลิกยาเสพติดได้อย่างเด็ดขาด มีกำลังใจที่ดีจากคนรอบข้าง การเอาใจใส่ของครู พี่เลี้ยง และเจ้าหน้าที่ อยากมีชีวิตที่ดีขึ้น อยากกลับไปใช้ชีวิตปกติเหมือนคนอื่นๆ อยากมีอนาคตที่ดี ได้เรียนรู้ฝึกอาชีพทำให้มีอาชีพติดตัวและฝึกตัวเองให้ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกลับตนเป็นคนดีของสังคมในโลกใหม่ที่บาปบุญมีจริง ได้มีเวลาคิดทบทวนสิ่งที่ไม่ดีที่ทาลงไปและทางแก้ไข

โดยสรุป พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มุ่งเน้นในการส่งเสริมให้คนเป็นคนดี มีจริยธรรม มีคุณธรรม อยู่หรือปกครองหมู่คณะ สังคม และประเทศชาติได้อย่างสงบสุข รู้จักการพัฒนาร่วมกับหมู่คณะ สังคม และประเทศชาติ ให้มีศักยภาพที่มั่นคงและก้าวไปกับโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาได้ สามารถรู้จักประเภทบุคคลแต่ละคนว่าฉลาดหรือโง่ เป็นคนพาลหรือเป็นบัณฑิต มีความสามารถหรือไม่ มีคุณธรรมหรือไม่ แล้วเลือกคบหาให้เป็นคุณประโยชน์แก่ตน เลือกใช้คนให้

เหมาะสมกับกิจการ/งาน หรือเพื่อที่จะปฏิบัติกับเขาได้อย่างเหมาะสมและที่สำคัญก็คือ จะสนทนากับเขาอย่างรู้เรื่องและราบรื่น สร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

๑. ควรสร้างบ้านพักใจในลักษณะเช่นนี้ในเขตพื้นที่เสี่ยงอื่นๆหรือในสถาบันรูปแบบคล้ายคลึงกันเช่น สถานพินิจ เรือนจำ และทดลองประยุกต์ใช้หลักธรรมและแนวคิดที่ได้จากงานวิจัยนี้เข้าไปช่วยพัฒนาปรับปรุงพฤติกรรมว่าจะมีประสิทธิภาพเช่นเดียวกันหรือไม่

๒. ควรสร้างบ้านพักใจในลักษณะเช่นนี้รองรับผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติดที่เป็นหญิงซึ่งมีอัตราการติดยาเสพติดค่อนข้างสูง

๓. ควรให้โอกาสองค์กรภาคประชาชน (Out Source) ได้ทดลองดำเนินการ โดยองค์กรภาครัฐทำหน้าที่กำกับกับการบริหารจัดการทั้งในองค์ความรู้และการดำเนินงาน

๔. ควรมีการเสริมพลังใจในการจ้างงาน เช่น การปฏิบัติเฉกเช่นคนงานปกติ

๕. ด้วยผลจากการเคยเสพยามาก่อน งานที่เข้าใจง่ายไม่ยุ่งยากมากนัก เช่น งานสวน งานเสริม งานปศุสัตว์ หรืองานเป็นชิ้นๆทำให้เสร็จในเวลา จะเป็นงานที่เหมาะสมกับสภาพสมาชิกเหล่านี้ที่มีระยะของการฟื้นฟูไม่นานนัก

๖. ควรได้มีการนำผลการวิจัยนี้ไปใช้ในการพัฒนาระบบการจัดการเรียนการสอน การบริหารวิชาการของการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดทั้งในประเด็นของการบริหารจัดการ การฝึกปฏิบัติการสนับสนุนช่วยเหลือของสังคมหรือชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม

๗. ควรนำผลการวิจัยนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการสร้างวัฒนธรรมไทยที่ใช้หลักพุทธศาสนาไปบูรณาการสร้างสังคมให้ปลอดจากยาเสพติด

๘. ควรนำผลการวิจัยนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการวิจัยทั้งในทางกว้างสู่สังคมหรือศูนย์หรือจังหวัดอื่นๆ และในทางลึกเป็นการศึกษาต่อยอดในประเด็นอื่นๆให้ชัดเจนเพื่อเป็นลักษณะเฉพาะแบบของสังคมไทย

บรรณานุกรม

ก. เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources)

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

ข. เอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources)

(๑) หนังสือ :

กถิน อรรถโยธิน, หลวง. อธิบายธรรมวิภาค น.ธ.ตรี. กรุงเทพมหานคร : ธรรมบรรณาการ, ๒๕๑๑.

ไกรวิท วงศ์อำมตย์. การพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวการสอนแบบหมวกหกใบ
เรื่อง หน้าที่พลเมืองกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้น
ประถมศึกษาปีที่ ๔. วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน : มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม, ๒๕๕๑.

กองควบคุมวัตถุเสพติด. คู่มือประชาชน: สารระเหย. นนทบุรี : สำนักงานคณะกรรมการอาหารและ
ยา กระทรวงสาธารณสุข. ๒๐๑๔.

.----- . คู่มือประชาชน: กฎหมายยาเสพติด. นนทบุรี : สำนักงานคณะกรรมการอาหาร
และยา กระทรวงสาธารณสุข. ๒๐๑๔.

.----- . หนังสือรวมกฎหมายยาเสพติดให้โทษ. ฉบับเพิ่มเติมครั้งที่ ๒. นนทบุรี:
สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๕๗.

จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์. สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘.

เจษฎากรณ์ รอดภัย. การศึกษาวิเคราะห์หลักโอวาทปาฏิโมกข์ในทัศนะของพระเถระในประเทศไทย.
ไทย. วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย, ๒๕๕๕.

ชนกพร เทียมวิไล. ภาวะผู้นำเชิงพุทธสำหรับการบริหารสถานศึกษา. พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย, ๒๕๕๖.

ฐานสุขวรรณ วังสุภาพงษ์. การนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนชั้น
ประถมศึกษาปีที่ ๔-๖ โรงเรียนเทศบาล ๑ จังหวัดนครนายก. วิทยานิพนธ์ สาขาวิชา
การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

ทัตติชีโวภิกขุ. ฆราวาสธรรม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์นิวไวก์, ๒๕๒๙.

ทิพย์วารินทร์ เบ็ญจนิรัตน์ และ ธนาธิป ถาพันธ์. ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการบำบัดรักษาของ
ผู้ป่วยชายเสพสารกระตุ้นระยะบำบัดด้วยยา. นนทบุรี: สถาบันบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้
ติดยาเสพติดแห่งชาติบรมราชชนนี (สถาบันธัญญารักษ์), ๒๕๕๕.

ทวีวัฒน์ ปุณฺทริกวินวัฒน์. พุทธศาสนากับสังคมไทยปัจจุบัน. ใน พิทยา ว่องกุล (บรรณาธิการ) วิกฤต
ศาสนาในยุคธนาธิปไตย : พุทธวิบัติ?. กรุงเทพฯ : โครงการวิจัยทัศน์, ๒๕๕๕.

ทัศนีย์ เจนวนิธิสุข. การสื่อสารภายในตนเองเชิงพุทธกับการพัฒนาศักยภาพเพื่อบรรลุความสำเร็จ
ในชีวิต. สารนิพนธ์บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๒๕๕๔.

ธรรมรักษา. พระไตรปิฎกฉบับสุภาสิต. กรุงเทพมหานคร : รุ่งแสงการพิมพ์, ๒๕๓๒.

นิธินันท์ นาคบุรี. ทัศนะของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีต่อการบริหารงาน
ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติตามหลักฆราวาสธรรม ๔. วิทยานิพนธ์ สาขาวิชารัฐ
ประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

นราวิทย์ ศิริบุญ และคณะ. การวิจัยประเมินผลโครงการฟื้นฟูและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ติดยาเสพ
ติด (โรงเรียนวิวัฒน์พลเมือง) กรณีศึกษาโรงเรียนสงครามพิเศษ ศูนย์สงครามพิเศษ
จังหวัดลพบุรี. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๕.

บัญชา ท่าทอง. ศึกษาการใช้หลักอิทธิบาท ๔ พัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปี
ที่ ๖ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

ป่วย อึ้งภากรณ์. พระพุทธศาสนากับการพัฒนาชาติ. ใน เสียชีพอ้ายเสียสิ้น โดย ป่วย อึ้งภากรณ์.
พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๒๓.

พุทธทาสภิกขุ. ฆราวาสธรรม. กรุงเทพมหานคร : การพิมพ์พระนคร, ๒๕๒๓.

.----- . กตัญญูทศเวทเป็นร่มโพธิ์ร่มไทรของโลก. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๓๖.

.----- การศึกษาสมบูรณ์แบบ : คือวงกลมที่คุ้มครองโลกถึงที่สุด. กรุงเทพมหานคร : อุษา
การพิมพ์, ๒๕๔๔.

พระครูศรีนิคมพิทักษ์ และคณะ. หนังสือสวดมนต์ ทำวัตรเช้า-เย็น แปล. พิมพ์ครั้งที่ ๔.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๔.

พระจำรัส ฐิตธมโม (สวาสโพธิกลาง). การประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม ๗ ในการบริหารจัดการ
ชุมชน :กรณีศึกษา ชุมชนวัดใหม่พิเรนทร์ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร.
วิทยานิพนธ์ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ). กัตถุญญกตเวที เป็นเครื่องหมายของคนดี. กรุงเทพมหานคร :
ธรรมสภา, ๒๕๓๖.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตโต). พุทธวิธีการบริหาร. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). การพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกลบอลคิมทอง, ๒๕๓๙.

.----- ตามทางพุทธกิจ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ ธรรมสภา, ๒๕๓๙.

.----- พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลง
กรณมหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

.----- ภาวะผู้นำ. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๕.

.----- พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development).
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สหธรรมิก, ๒๕๔๑.

.----- พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพมหานคร :
บริษัท สหธรรมิก จำกัด. ๒๕๔๖.

.----- ธรรมบุญชีวิต. พิมพ์ครั้งที่ ๓๐. กรุงเทพฯ : บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๗.

.----- หัวใจพระพุทธศาสนา. พุทธจักร, ปีที่ ๖๑ ฉบับที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๐, ๒๕๕๐.

พระไพศาล วิสาโล. การศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏ
เชียงใหม่, ๒๕๔๓.

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต). **ธรรมะและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๘.

พระมหาโยทิน ละมุล. **“บทบาทพระสงฆ์ในฐานะทรัพยากรมนุษย์และนักพัฒนาทรัพยากร**

มนุษย์”. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนาบริหารศาสตร์, ๒๕๔๕.

พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ ฐิตญาโณ). **ธรรมะสำหรับประชาชน**. (กรุงเทพมหานคร : บริษัทคลังวิชา จำกัด, ๒๕๓๖.

พระราชวรมนี (ประยุทธ์ ปยุตโต). **คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่**. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๘.

พระวิสุทธิภัทรธาดา(ดร.) และคณะ. **การพัฒนาจริยธรรมเชิงพุทธของหมู่บ้านจักสาน : กรณีศึกษา กลุ่มจักสาน อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี**. พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารจัดการคณะสงฆ์)คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๗.

พระสามารถ อานนโท. **ภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม**. วิทยานิพนธ์, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พระสิริมังคลาจารย์. **มังคลัตถทีปนี แปล เล่ม ๒**. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖.

พรณี ข .เจนจิต. **จิตวิทยาการศึกษา “ปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน”**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : ต้นอ่อน แกรมมี่, ๒๕๓๘.

พิสิฐ เจริญสุข. **ปภินธรรม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๓.

ปัญญา ท่าทอง. **ศึกษาการใช้หลักอิทธิบาท ๔ พัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย**. วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

ประพันธ์ ศุภร. **มหานิทเทศ: คัมภีร์แห่งการตีความ ขยายความพระพุทธานุยุตตัน**. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๑ ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๘.

ราชกิจจานุเบกษา. **พระราชบัญญัติ มาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๓๔** ประกาศเมื่อวันที่ ๒๙ เมษายน ๒๕๓๕ เล่ม ๑๐๙ ตอนที่ ๕๕, ๒๕๓๔.

..... **ประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง ระบุชื่อและประเภทยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ ๑๐)**. เล่ม ๑๒๙ ตอนพิเศษ ๕๖ ง, ๒๕๕๕.

----- พระราชบัญญัติ ยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ ๖) พ.ศ. ๒๕๖๐. เล่ม ๑๓๔ ตอนที่ ๕ ก.
๑๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๐

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๑. พิมพ์ครั้งที่ ๕.
กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์ ศน์, ๒๕๔๑.

----- . พจนานุกรมศัพท์ศาสนาสาทุก อังกฤษ – ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน.

พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด อรุณการพิมพ์, ๒๕๔๘.

รุ่งทิพย์ และ บรรชกร กล้าหาญ. กระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดด้วยหลักพุทธธรรม
ในหมู่บ้านป่าไผ่ ต.แม่โป่ง อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๒๕๕๒.

รายงานการประชุม คณะกรรมการศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจังหวัดลำปาง
(ศอ.ปส.จ.ลำปาง) ประจำเดือน มิถุนายน ๒๕๕๘ ครั้งที่ ๖/๒๕๕๘ วันที่ ๒๙ มิถุนายน
๒๕๕๘ เวลา ๑๓.๓๐ น. ณ ห้องประชุมอาลัมภางค์ ศาลากลางจังหวัดลำปาง ชั้น ๔

วรญา ทองอ่อน. มนุษย์สัมพันธ์ในองค์กร. สุรินทร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๔๘.

วีรวรรณ สุธีร์ไกรลาส. ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการต้านทานการติดยาเสพติดของนักเรียนระดับ
มัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มศว.
ประสานมิตร, ๒๕๓๕.

ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ. สถิติผู้ต้องราชทัณฑ์คดี พ.ร.บ. ยาเสพติดทั่วประเทศ สํารวจ ณ วันที่
๑ สิงหาคม ๒๕๕๗. กรุงเทพฯ: กองแผนงาน กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม, ๒๕๕๗.

ศูนย์ประสานงานการปฏิบัติที่ ๑ กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร. ผลการ
ดำเนินงานการแก้ไขปัญหายาเสพติดในระดับพื้นที่ตามนโยบาย “ยุทธศาสตร์ ๕ รั่ว และ
๒ โครงการหลัก” ภาพรวมประเทศ (๑ เมษายน – ๓๐ มิถุนายน ๒๕๕๒). กรุงเทพฯ:
สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงยุติธรรม, ๒๕๕๒.

ศูนย์ศึกษา ยาเสพติด. การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง ในการจัดการปัญหายาเสพติด
ตามแนวคิดองค์การแห่งการเรียนรู้ สถาบันวิชาการ เครือข่ายภาคกลาง ๒
วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนีพระพุทธรบาท. นนทบุรี : สถาบันพระบรมราชชนก
สำนักงานปลัดกระทรวงกระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๕๔.

ศุภกานดา สุขศรีวงษ์. ปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำผิดในคดีเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษของเด็กและ
เยาวชน: ศึกษาเฉพาะกรณีเด็กและเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล.

วิทยานิพนธ์ สาขาอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๐.

สมชาย หิรัญกิตติ. การบริหารทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพมหานคร : บริษัทธีระ พิล์ม และโซเท็กซ์ จำกัด, ๒๕๔๒.

สมเด็จพระมหาธีรราช (พิมพ์ ธรรมธโร). มงคลยอดชีวิต ฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา, ๒๕๒๘.

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ ประกาศเมื่อวันที่ ๒๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๒. กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๒๒.

.----- .พระราชกำหนดป้องกันการใช้สารระเหย พ.ศ. ๒๕๓๓. ประกาศเมื่อวันที่ ๑๗ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๓. กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๓๓.

.----- .พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ ประกาศเมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๕. กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๔๕.

สำนักงานศาลยุติธรรม. รายงานสถิติคดีศาลยุติธรรมทั่วราชอาณาจักรประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๘ รายงานประจำปีของศาลทั่วราชอาณาจักร. กรุงเทพฯ: กระทรวงยุติธรรม, ๒๕๕๘.

สำนักบริการสวัสดิการสังคม. โครงการการจัดการองค์ความรู้ “วิธีการพัฒนาศักยภาพผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติด บ้านพักใจ จ.สระบุรี ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๗”. กรุงเทพฯ: กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ๒๕๕๗.

สำนักปราบปรามยาเสพติด สำนักงาน ป.ป.ส. กระทรวงยุติธรรม. ผลการปราบปรามยาเสพติดทั่วประเทศประจำปี ๒๕๕๘. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด บางกอกบล็อก, ๒๕๕๘.

สำนักยุทธศาสตร์. งบประมาณแผนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดเชิงบูรณาการ รายงานการติดตามผลการดำเนินงานประจำปี ๒๕๕๗. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงยุติธรรม, ๒๕๕๗.

.----- .รายงานสถานการณ์ยาเสพติดปี ๒๕๕๗ และแนวโน้มของปัญหา ส่วนข้อมูลเฝ้าระวังปัญหายาเสพติด. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงยุติธรรม, ๒๕๕๗.

.----- .แผนยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด พ.ศ. ๒๕๕๘ – ๒๕๖๒. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงยุติธรรม, ๒๕๕๗.

สมิต วัฒนธัญญกรรม และคณะ. การแพร่ระบาดของสารเสพติดและปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการ
 เสพสารเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในจังหวัดปทุมธานี. กรุงเทพมหานคร:
 สำนักวิจัยสถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์. ๒๕๔๖.

โสมรัตน์ หุตาคม. การรับรู้เกี่ยวกับตนเองและโลกทัศน์ของบุคลากรในองค์กรเอกชนเกี่ยวกับการ
 ดูแลผู้ป่วยโรคเอดส์ : ศึกษากรณีบ้านพักใจ. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

สุรศักดิ์ เลหาพิบูลย์กุล. อิทธิพลของปัจจัยด้านสังคม ครอบครัวและ สิ่งแวดล้อมที่มีต่อการเสพยา
 เสพติดของนักเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ สาขาการบริหาร
 การศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๗.

สุวัฒน์ จันทรจันทน์. ความเชื่อของมนุษย์ เกี่ยวกับ ปรัชญาและศาสนา. กรุงเทพมหานคร: อลิ
 เฟส, , ๒๕๔๐.

อำนวย จันเงิน. การพัฒนาความกตัญญูที่ตามแนวคิดพระวรวงศ์ (ทองน้อย กิตติทินโน)”,
 วิทยานิพนธ์ ภาควิชาสารัตถบัณฑิตศึกษา : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗.

Alan G. Marlatt. **Buddhist philosophy and the treatment of addictive behavior.**
 Cognitive and Behavioral Practice, Volume 9, Issue 1, Winter 2002, 44–50.

Bandura, A. **Social foundations of thought and action: A social cognitive theory.**
 Prentice-Hall, Inc. 1986.

Bandura, A., Reese, L., Adams, N.E. **Journal of Personality and Social Psychology.** Vol
 43(1), Jul 1982, 5-21, 1982.

Das, J. P., Kirby, J., Jarman, R. F. **Simultaneous and successive synthesis: An
 alternative model for cognitive abilities.** Psychological Bulletin, Vol. 82(1),
 Jan 1975

Griffin, K. W. & Botvin, G.J.. “ **Evidence – based interventions for preventing
 substance use disorders in adolescents,**” Child and Adolescent
Psychiatric. Clinics of North America. 1, (3), 2010.

Hayslip, Bert JR., et al. **Developmental Stage Theories.** Chapter in : Michel Hersen
 & Jay C. Thomas (ed): **Comprehensive Handbook Of Personality and A
 longitudinal study of youth.** New York: Academic Press.
 Psychopathology. Retrieved October 14, 2012 [1].

Jessor, R.. **Problem-Behavior Theory**, Risikoverhaltensweisen Jugendlicher pp 61-78, 2001.

Jessor, R. & Jessor, S.L. **Problem behavior and psychosocial development: A longitudinal study of youth**. New York: Academic Press. 1977.

Kessler, RC., Berglund, P., Demler, O., Jin, R., Koretz, D., Jama. **National Institute on Drug Abuse, The epidemiology of major depressive disorder**. the National Comorbidity Survey Replication (NCS-R), 2003.

McGuire, W., **Resistance to persuasion conferred by active and passive prior refutation of the same and alternative counterarguments**. Journal of Abnormal and Social Psychology, 63, 1961.

National Institute on Drug Abuse. **Preventing Drug Use among Children and Adolescents: A Research-based guide for parents, educators, and community leaders**. 2nd edition. Maryland: U.S. Department of Health and Human Services, 2003.

..... **The epidemiology of major depressive disorder: results from the National Comorbidity Survey Replication (NCS-R)** RC. by Kessler, P Berglund, O Demler, R Jin, D Koretz, Jama, in Preventing Drug Use among Children and Adolescents: A Research-based guide for parents, educators, and community leaders, 2nd edition. Maryland: U.S. Department of Health and Human Services, 2003.

The Standard Edition of *the* Complete Psychological Works of Sigmund Freud (Ed. J. Strachey with Anna Freud), 24 vols. London: 1953-1964.

Travis Hirschi. **Social Bond theory, in Causes of delinquency**. Berkeley: University of California Press. 1969.

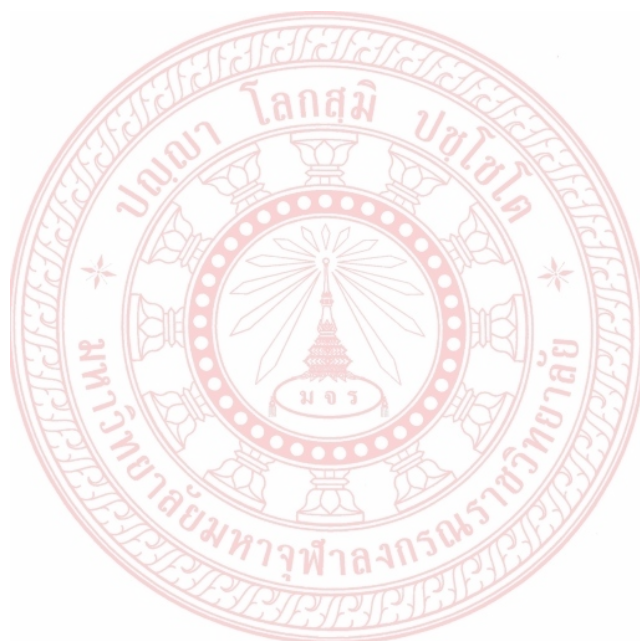
เว็บไซต์ (สื่อออนไลน์) :

“ผู้นำตามธรรมชาติ” นโยบายการจัดการความรู้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ๒๔ ก.พ. ๒๐๑๒
<http://share.psu.ac.th/blog/leadership/๒๒๗๖๘>

ฝน หว่านไฟ และนิพนธ์ แจ่มดวง <www.polpacon7.ru.ac.th/> การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิง
พุทธ, (เข้าถึงวันที่ ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๓)

พระธรรมปิฎก,< www.polpacon7.ru.ac.th/>. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ. (เข้าถึง
วันที่ ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๓)

สำนักงานป้องกันยาเสพติดและปราบปรามอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (UN Office on Drugs
and Crime – UNODC) UNODC ภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และแปซิฟิก
[www.un.or.th/th/staff/สำนักงานป้องกันยาเสพติด/สืบค้นเมื่อ ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ.
. ๒๕๕๙](http://www.un.or.th/th/staff/สำนักงานป้องกันยาเสพติด/สืบค้นเมื่อ ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ.
. ๒๕๕๙)

ภาคผนวก ก

บทความวิจัย

การวิเคราะห์รูปแบบ กระบวนการ และยุทธศาสตร์การสร้างสังคมปลอดยาเสพติด

ตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคกลาง : บ้านพักใจ สระบุรี

(Analysis of Model, Process, and Strategy of Creating the Drug free Society
Accordance with Principle of Buddhism

in Central of Thailand: Banpakjai Saraburi)

ภุริวัจน์ ปุณยวุฒิปริตตา

ปัญหาเสพติดเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของประเทศ ซึ่งก่อผลกระทบในวงกว้างทั้งต่อบุคคลโดยตรงและสังคมส่วนรวมทั้งด้านเศรษฐกิจ สาธารณสุข อาชญากรรม และการพัฒนาประเทศ ทำให้ต้องสูญเสียทรัพยากรและงบประมาณมหาศาลในการปราบปราม ป้องกัน และแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนซึ่งเป็นกำลังสำคัญของประเทศ และการแพร่ระบาดของยาเสพติดก่อให้เกิดการเสื่อมเสียชื่อเสียง และเกียรติภูมิของประเทศ ทำให้นานาชาติเกิดความไม่ไว้วางใจในความปลอดภัยทั้งชีวิตและทรัพย์สินและรู้สึกเสี่ยงต่อการเข้ามาท่องเที่ยวหรือลงทุนทางการค้าและธุรกิจต่างๆ ซึ่งมีผลต่อเศรษฐกิจของประเทศอย่างมาก ดังเช่น จากสถิติงบประมาณแผนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดเชิงบูรณาการ โดยสำนักยุทธศาสตร์สำนักงานป.ป.ส. (๒๕๕๗)⁵¹ พบว่า ประเทศไทยได้สูญเสียงบประมาณในการปราบปรามเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากจำนวน ๑.๒ พันล้านบาทในปี ๒๕๔๖ เพิ่มขึ้นเป็นจำนวน ๓.๗ พันล้านบาท ในปี ๒๕๕๖ งบประมาณด้านการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด เพิ่มขึ้นจาก ๑.๘ พันล้านบาท เป็น ๓.๑ พันล้านบาท ซึ่งในช่วงสิบปีที่ผ่านมา ความสูญเสียจำนวนมหาศาลยังไม่รวมถึงค่าใช้จ่ายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งจากการประมาณการต้นทุนเฉลี่ยในการดำเนินคดีอาญาจะตกประมาณ ๗๖,๐๐๐ บาทต่อคดีที่เข้าสู่การพิจารณาในศาลชั้นต้น ยิ่งกว่านั้นปัญหายาเสพติดทำให้สภาพแวดล้อมไม่เอื้อต่อการเข้ามาลงทุนในประเทศไทยทั้งในการเสี่ยงต่อการค้า การผลิตที่ต้องพัฒนาฝีมือแรงงาน แต่การแพร่ของยาเสพติดที่ทำให้พนักงานหลงไปเสพติดจะกลายลงไปเป็นแรงงานไร้ฝีมือ มีปัญหาในการทำงาน เกิดการว่างงาน และนำไปสู่ปัญหาด้านสังคมอื่นๆที่เป็นต้นเหตุหรือเกี่ยวพันกับปัญหาอาชญากรรมต่างๆ เช่น การลักทรัพย์ การทำร้ายร่างกายผู้อื่น เพื่อหาเงินมาใช้ในการซื้อยาเสพติด ตลอดจนการคลุ้มคลั่งจากการเสพยาเสพติด เป็นต้น โดยปัญหาอันดับต้นๆของเยาวชนไทยในปัจจุบันคือ การตกเป็นทาสยาเสพติด แม้จะมีมาตรการป้องกัน ปราบปรามเข้มข้นเท่าไรก็ตาม ปัญหาคงทวีความรุนแรงมากขึ้นทุกปี อีกทั้งตั้งแต่ปี ๒๕๔๗ ผู้เสพยาเสพติดมีอายุน้อยลงและมีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มขึ้น จากสถิติยาเสพติดของกระทรวงยุติธรรม

⁵¹ สำนักยุทธศาสตร์, งบประมาณแผนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดเชิงบูรณาการ รายงานการติดตามผลการดำเนินงานประจำปี ๒๕๕๗, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงยุติธรรม) หน้า ๒๔๑.

(๒๕๕๘)⁵² พบว่า มีผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๔๕ จำนวนทั้งสิ้น ๑๗,๘๘๒ คน ต่อมาในปี ๒๕๕๐ มีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็น ๔๘,๘๙๕ คน และในปี ๒๕๕๕ มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นถึง ๑๗๖,๐๖๖ คน

อย่างไรก็ตามจากผลการศึกษาและรายงานต่างๆรวมทั้งสภาพการณ์ที่ปรากฏเป็นข่าวและความเป็นจริงทั้งหลายที่สามารถพบเห็นได้กลับพบว่า การปราบปรามหรือการเพิ่มโทษแก่ผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดไม่ได้ทำให้ปัญหาเสพติดลดน้อยถอยลงหรือหมดไปแต่ประการใด จากรายงานของสำนักบริการสวัสดิการสังคม กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ (๒๕๕๗) พบว่า การปราบปรามหรือเพิ่มโทษมิได้ทำให้ยาเสพติดหมดไปหรือลดน้อยลง จำนวนผู้เสพยาเสพติดในประเทศไทยกลับมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ดังเช่นในปี ๒๕๕๓ มีผู้เสพยาเสพติด ๑๖๑,๐๖๑ คน แต่ในปี ๒๕๕๕ มีจำนวนเพิ่มเป็น ๑๗๗,๘๑๘ คน ซึ่งผู้เสพยารายเก่าก็ยังมิได้เลิกเสพ กลับมีผู้เสพยาเสพติดรายใหม่เพิ่มจำนวนมากขึ้น นั้นแสดงให้เห็นว่า กลไกการแก้ปัญหายาเสพติดโดยเน้นการปราบปรามอย่างเดียวยังไม่เพียงพอ จำเป็นต้องมีการกำหนดนโยบายด้านอื่นเข้ามาสนับสนุนในการแก้ไขปัญหา ในปี ๒๕๕๖ รัฐบาลจึงได้จัดทำยุทธศาสตร์แผนปฏิบัติการเกี่ยวกับการแก้ปัญหายาเสพติดภายใต้ “ยุทธศาสตร์ ๕ ร้ว ป้องกัน” เพื่อป้องกันจุดอ่อน ๕ ด้าน ทั้งด้านชายแดน ด้านปัจจัยเสี่ยงทางสังคม ด้านความอ่อนแอของครอบครัว-ชุมชน และด้านปัจจัยทางเศรษฐกิจ-สังคม สภาพแวดล้อม นอกเหนือจากยุทธศาสตร์ ๕ ร้วป้องกันแล้ว ยังมีการใช้มาตรการทางกฎหมายการสืบสวนปราบปรามกลุ่มการค้ายาเสพติดระดับต่างๆ เพื่อตัดโครงสร้างการแพร่กระจายยาเสพติดไปยังผู้เสพ ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เร่งรัดโครงการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสถานภาพผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติดแบบบูรณาการ นำผู้เสพติดเข้าสู่ระบบการบำบัดฟื้นฟูของกระทรวงสาธารณสุข รวมถึงการใช้กระบวนการชุมชน ประชาสังคมนำผู้เสพเข้าค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรมโดยขอความร่วมมือจากหน่วยงานส่วนกลางที่เกี่ยวข้อง เช่น กองบัญชาการกองทัพไทย กระทรวงมหาดไทย กระทรวงแรงงานในการจัดทำค่ายบำบัดฟื้นฟู และการให้ความช่วยเหลือในการดำเนินชีวิตภายหลังผ่านการบำบัดฟื้นฟู เช่น การให้อาชีพ สนับสนุนเงินทุนการประกอบอาชีพ ตลอดจนการจัดกลไกติดตามผู้ผ่านการบำบัดให้กลับสู่สังคมได้ตามปกติ ดังนั้นการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดจึงมิได้จำกัดอยู่แค่เพียงป้องกันและปราบปรามในพื้นที่ แต่ยังคงครอบคลุมไปถึงงานด้านการบำบัดฟื้นฟูสถานภาพผู้ติดยาเสพติดด้วย โดยผู้ที่ติดยาเสพติดที่ถูกจับกุม และศาลพิจารณาคัดสินให้เป็นผู้ป่วย เข้ามาบำบัดรักษา และหลังจากนั้นส่งไปฟื้นฟูสมรรถภาพในหน่วยทหารที่จัดตั้งเป็นศูนย์บำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด ภายใต้ชื่อ “โรงเรียนวิวัฒน์พลเมือง” โดยมุ่งหวังให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้เรียนรู้เกี่ยวกับแนวทางการดูแลตัวเองให้อยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ตลอดจนได้รับการฝึกวิชาชีพ ซึ่ง

⁵²สำนักงานศาลยุติธรรม รายงานสถิติคดีศาลยุติธรรมทั่วราชอาณาจักรประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๘ รายงานประจำปีของศาลทั่วราชอาณาจักร, (กรุงเทพมหานคร: กระทรวงยุติธรรม, ๒๕๕๘) หน้า ๒๗.

เป็นกิจกรรมทางเลือกเพื่อพัฒนาทักษะให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพหลังจบหลักสูตร ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวก็ยังจำกัดอยู่แต่ในกลุ่มผู้ติดยาเสพติดที่ถูกดเนินคดี และผู้เสพยาเสพติดที่เข้ารับการบำบัดโดยสมัครใจ⁵³

ต่อมาในปีพ.ศ. ๒๕๕๗-๕๘ รัฐบาลได้กำหนดเป้าหมายยุทธศาสตร์ด้านการแก้ไขปัญหายาเสพติดขึ้นอีก โดยต้องมีการนำผู้เสพยาเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษาอย่างเหมาะสมให้ได้จำนวน ๒๒๐,๐๐๐ คน ผลในช่วง ๓ เดือนแรกของแผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดนั้น จากรายงานการบำบัดรักษาผู้ใช้สารเสพติด (บสต.๓) ของหน่วยบำบัดรักษาในพื้นที่ (ข้อมูล ณ วันที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๕๗) พบว่า ช่วงเดือนตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๕๗ มีการรายงานผู้เสพยาซึ่งเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษาจำนวน ๒๗,๑๔๖ คน เป็นผู้เข้ารับการบำบัดรักษาในระบบสมัครใจ ๗,๔๒๙ คน (๒๗.๓%) ระบบบังคับบำบัด ๑๘,๐๔๐ คน (๖๖.๓%) และระบบต้องโทษ ๑,๗๔๒ คน (๖.๔%) โดยพื้นที่ที่มีผู้เสพยาสมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษาสูง ๑๐ อันดับแรก ได้แก่ เชียงราย กทม. เชียงใหม่ พระนครศรีอยุธยา มหาสารคาม ตาก ร้อยเอ็ด สงขลา สุราษฎร์ธานี และนครราชสีมา โดย ๓๑.๘% ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้เข้ารับการบำบัดที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รองลงมา ๒๔.๕% อยู่ในพื้นที่ภาคเหนือ ๒๒% อยู่ในภาคกลาง ๑๒.๖% อยู่ในภาคใต้ และ ๙.๑% อยู่ในกรุงเทพฯ ซึ่งทำให้สถานบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดของหน่วยงานรัฐจำเป็นต้องถูกจัดตั้งขึ้นมาเพื่อช่วยเยียวยาและรักษา แม้จะเป็นการแก้ไขปัญหที่ปลายเหตุแต่หน่วยงานต่างๆ เหล่านี้ก็ได้พยายามหาวิธีการหรือกระบวนการในการเยียวยาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ รวมถึงการฝึกอาชีพให้กับผู้ที่เข้ามาบำบัดการติดยาเสพติดให้หลุดพ้นจากการเป็นทาสยาเสพติดและสามารถกลับเข้าสู่การยอมรับของครอบครัวและสังคมต่อไป

จากรายงานสำนักงานป.ป.ส.ปี ๒๕๕๘⁵⁴ เสนอว่า พื้นที่เฝ้าระวังปัญหายาเสพติดที่สำคัญของประเทศไทยจะมีทั้งหมด ๒๙ จังหวัดได้แก่ กรุงเทพมหานคร นนทบุรี ปทุมธานี พระนครศรีอยุธยา ลพบุรี สมุทรปราการ สระบุรี ชลบุรี กาญจนบุรี สมุทรสาคร นครราชสีมา มุกดาหาร หนองคาย ร้อยเอ็ด อุบลราชธานี สกลนคร ศรีสะเกษ มหาสารคาม อุดรธานี ตระกูล นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี ปัตตานี สงขลา แม่ฮ่องสอน เชียงราย เชียงใหม่ แพร่ และ สุโขทัย ซึ่งพบว่า เป็นภาคกลางถึง ๑๐ จังหวัด ทั้งนี้เพราะภาคกลางถึงจะไม่ได้เป็นพื้นที่นำเข้า แต่ภาคกลางถือเป็นภาคที่มีปัญหาการค้ายา

⁵³ ศูนย์ประสานงานการปฏิบัติที่ ๑ กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร, ผลการดำเนินงานการแก้ไขปัญหายาเสพติดในระดับพื้นที่ตามนโยบาย “ยุทธศาสตร์ ๕ รื้อ และ ๒ โครงการหลัก” ภาพรวมประเทศ (๑ เมษายน – ๓๐ มิถุนายน ๒๕๕๒, ๒๒-๕๖, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงยุติธรรม)

⁵⁴ สำนักยุทธศาสตร์ แผนยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด พ.ศ. ๒๕๕๘ – ๒๕๖๒. (กรุงเทพ: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงยุติธรรม)

เสพติดมากกว่าทุกภาค โดยเฉพาะการค้ายาบ้าซึ่งเป็นยาเสพติดที่ใช้กันอย่างแพร่หลายที่สุด ขนาดของปัญหาการใช้ยาเสพติดในภาคกลางไม่ว่าจะพิจารณาจากจำนวนผู้ใช้ยาเสพติดโดยรวม หรือเฉพาะผู้ใช้ยาเสพติดรายใหม่ต่างอยู่ในระดับไม่น้อยกว่า ๓๐% ของจำนวนผู้ใช้ยาเสพติดโดยรวมทั้งประเทศ และมีการใช้ยามากกว่า ๑ ชนิด มีการเสพโดยการสูบเป็นหลัก ยาบ้าและเฮโรอีนเป็นตัวยาลึกที่แพร่ระบาดในพื้นที่ภาคกลางมาไม่น้อยกว่า ๗ ปี ต่อมาในระยะหลังการใช้ยาบ้าได้เพิ่มปริมาณขึ้นและกลายเป็นตัวยาลึกที่ผู้ใช้ยาในภาคกลางใช้เป็นส่วนใหญ่ สัดส่วนของผู้รับการบำบัดรายใหม่เพิ่มขึ้นโดยกลุ่มผู้ใช้ยาเสพติดเป็นครั้งแรกกลุ่มใหญ่ที่สุด คือเยาวชนอายุไม่เกิน ๒๔ ปี ถึงแม้สัดส่วนของผู้ใช้ยาเสพติดในภาคกลางเกือบทั้งหมดเป็นเพศชาย แต่สัดส่วนของผู้เสพสตรีมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ในกลุ่มผู้รับจำคุกและเกษตรกร ขณะที่ผู้ใช้ยาเสพติดในกลุ่มอาชีพต่างๆ มีการเปลี่ยนแปลงน้อยมาก เพื่อนยังเป็นปัจจัยสำคัญของการใช้ยาเสพติดในภาคกลางแม้ว่าความอยากลองจะยังคงเป็นเหตุผลสำคัญที่สุดก็ตาม โดยสถานการณ์ปัญหาเสพติดในภาคกลางจะครอบคลุมพื้นที่จำนวน ๓๑ จังหวัด ได้แก่ กรุงเทพมหานคร จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดชัยนาท จังหวัดนครนายก จังหวัดนครปฐม จังหวัดนครสวรรค์ จังหวัดนนทบุรี จังหวัดจันทบุรี จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดชลบุรี จังหวัดตราด จังหวัดปราจีนบุรี จังหวัดระยอง จังหวัดสระแก้ว จังหวัดปทุมธานี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพิจิตร จังหวัดพิษณุโลก จังหวัดเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบุรี จังหวัดลพบุรี จังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสาคร จังหวัดสิงห์บุรี จังหวัดสุโขทัย จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดสระบุรี จังหวัดราชบุรี จังหวัดอ่างทอง และ จังหวัดอุทัยธานี

จังหวัดสระบุรีนั้นตั้งแต่ปี ๒๕๕๐ ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ศอ.ปส.) สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ร่วมกับกระทรวงมหาดไทย ได้คัดเลือกให้เป็นจังหวัดนำร่องในการใช้ระบบแบบบูรณาการของการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่สำนักงาน (ป.ป.ส.) ภาค ๑ ซึ่งดำเนินการแก้ไขยาเสพติดแบบครบวงจร ทั้งนี้เนื่องจากจังหวัดสระบุรี ซึ่งเป็นศูนย์กลางการคมนาคมสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตะวันออก และภาคเหนือ มีเส้นทางลำเลียงยาเสพติดผ่านพื้นที่รอยต่อระหว่างจังหวัดทางหลวงหมายเลข ๑ ถนนพหลโยธินกรุงเทพ เดินทางสู่ปทุมธานี ลพบุรี ทางหลวงหมายเลข ๒ ถนนมิตรภาพ ผ่านจังหวัดนครราชสีมา และถนนสายรอง หมายเลข ๓ เชื่อมต่อจังหวัดนครนายก ปราจีนบุรี และสระแก้ว โดยข้อมูลระหว่างปี ๒๕๔๖-๒๕๕๑ พบว่า จังหวัดสระบุรี มีการค้ายาเสพติด การแพร่ระบาดในพื้นที่เสี่ยงและประชาชนมีพฤติกรรมเสพยาเสพติดตามแหล่งมั่วสุมต่างๆ ทั้งในชุมชนเมือง และเขตรอยต่อระหว่างจังหวัดที่ยังพบว่า มีหมู่บ้านและชุมชนหลายแห่งที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด โดยจังหวัดสระบุรียังมีพื้นที่ขนาดใหญ่ และมีประชากรอยู่หนาแน่น เป็นที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมจำนวนมาก ทำให้ได้รับผลกระทบจากปัญหายาเสพติดเช่นเดียวกับอีกหลายจังหวัด โดยเดือนตุลาคม ๒๕๕๑-เดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๕๒ ที่ผ่านมามีจังหวัดสระบุรีได้ดำเนินการปราบปรามยาเสพติดรวม ๓๐๘ ราย ภายหลังการดำเนินการปราบปราม จับกุม บำบัดและฟื้นฟูผู้ที่มีปัญหายาเสพติดโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แยกเป็นระบบสมัครใจ ๑๐ ราย ระบบบังคับบำบัด ๒๖๗ ราย และระบบต้องโทษ ๓๑ ราย ซึ่งปัจจุบันจังหวัดมี

จำนวนผู้ต้องขังประมาณ ๒,๐๑๐ คน พบว่า ส่วนใหญ่ต้องโทษด้วยคดียาเสพติด ดังนั้นการสร้างศูนย์ “บ้านพักใจ” ที่จังหวัดสระบุรีนี้จะสามารถรองรับผู้ติดยาเสพติดที่ผ่านการบำบัดแล้วจากจังหวัดใกล้เคียงในภาคกลาง แม้แต่จากกรุงเทพฯ เพราะมีพื้นที่เพียงพอในการสร้างเป็นแหล่งพักพิงและเป็น **ศูนย์นำร่องต้นแบบ**ต่อผู้ติดยาเสพติดที่ผ่านการบำบัดแล้วแต่ยังไม่สามารถกลับคืนสู่ครอบครัวหรือหมู่บ้านและชุมชนได้ อันเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม ที่ยังไม่เอื้ออำนวย เพื่อให้ผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติดได้มาสร้างความพร้อมด้านสุขภาพร่างกาย มีภูมิคุ้มกัน มีจิตใจที่เข้มแข็ง มีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพการงาน และมีงานทำที่มั่นคงก่อนกลับไปสู่ครอบครัวและชุมชน เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติดหันกลับไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดอีกต่อไป และเรียนรู้ที่จะอยู่กับสังคมที่ปลอดภัยยาเสพติด โดยในปีงบประมาณ ๒๕๕๐ สำนักงานป.ป.ส. ภาค ๑ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจำนวน ๑,๓๐๐,๐๐๐ บาท (หนึ่งล้านสามแสนบาทถ้วน) เพื่อจัดทำโครงการนำร่องในการจัดตั้งแหล่งพักพิงให้แก่ผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติด และประสานกับกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ให้เป็นผู้จัดหาสถานที่และบุคลากรผู้ปฏิบัติงาน โดยใช้ชื่อว่า **บ้านพักใจจังหวัดสระบุรี** เป็นแหล่งพักพิงให้แก่ผู้บำบัดยาเสพติดหรือผู้ที่อยู่ระหว่างกระบวนการบำบัดรักษาให้ได้รับการดูแลด้านปัจจัย ๔ และให้การพัฒนาศักยภาพทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม อาชีพ การศึกษา การป้องกันตนเอง และการฝึกทักษะการปฏิเสธยาเสพติด เรียนรู้ที่จะอยู่ในสังคมที่ปลอดภัยยาเสพติด รวมทั้งการบริการด้านสิทธิประชาชน ต่อมาในปี ๒๕๕๑ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการพัฒนาศักยภาพผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติด และตัดวงจรการแพร่ระบาดของยาเสพติด จึงได้สนับสนุนงบประมาณการดำเนินงานของบ้านพักใจจังหวัดสระบุรีอย่างต่อเนื่องและจัดตั้งบ้านพักใจจังหวัดสระบุรีขึ้นเป็น **หน่วยงานราชการ** เมื่อปี ๒๕๕๐ และในปี ๒๕๕๒ ได้โอนย้ายเป็นหน่วยงานภายใต้สังกัดของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน⁵⁵

ดังนั้นการวิจัยบ้านพักใจจังหวัดสระบุรีนี้จะทำให้เห็นถึงรูปแบบ กระบวนการ และยุทธศาสตร์ในการสร้างสังคมปลอดภัยยาเสพติด โดยเฉพาะการใช้หลักทางพระพุทธศาสนาที่ได้นำหลักโอวาทปาติโมกข์ที่เป็นหลักการสำคัญของพระพุทธศาสนาในจุดยืนและแนวทางการยึดถือปฏิบัติสำหรับสงฆ์และพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย⁵⁶ ไว้อย่างชัดเจน ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ของการวิจัยนี้ โดยการวิจัยนี้เป็นการศึกษาข้อเท็จจริงหรือสภาพการณ์จริงที่เกิดขึ้นแล้วนำย้อนกลับไปสรุปสู่องค์ความรู้ ซึ่งเป็นสิ่งที่สังคม รัฐ และผู้ที่เกี่ยวข้องต้องการเพื่อนำไปสร้างประโยชน์อย่างมากต่อการแก้ไข ปรับปรุง

⁵⁵ สำนักบริการสวัสดิการสังคม โครงการการจัดการองค์ความรู้ “วิธีการพัฒนาศักยภาพผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติด บ้านพักใจ จ.สระบุรี”, (กรุงเทพมหานคร: กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ๒๕๕๗). หน้า ๔-๕

⁵⁶ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๓๗๓.

พัฒนา และการนำไปใช้เป็นต้นแบบในการสร้างศูนย์หรือบ้านอื่นๆต่อไป ที่จะช่วยให้ผู้ที่ผ่านการบำบัดการเสพติดแล้วกลับคืนสู่สังคมอย่างมีศักยภาพด้วยความเชื่อมั่น ช่วยเหลือตนเองได้ ไม่เป็นภาระผู้อื่น สามารถเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาครอบครัว ชุมชน และเรียนรู้ที่จะอยู่ในสังคมได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

๑. เพื่อศึกษารูปแบบการสร้างสังคมปลอดภัยาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนาของบ้านพักใจ จังหวัดสระบุรี
๒. เพื่อศึกษากระบวนการสร้างสังคมปลอดภัยาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนาของบ้านพักใจ จังหวัดสระบุรี
๓. เพื่อศึกษายุทธศาสตร์การสร้างสังคมปลอดภัยาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนาของบ้านพักใจ จังหวัดสระบุรี

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

รูปแบบ หมายถึง ลักษณะของการถ่ายทอดความคิด ความรู้ ความเข้าใจ วิธีการทำงาน ตลอดจนจินตนาการของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือชุมชนใดชุมชนหนึ่งต่อเรื่องราวหรือปรากฏการณ์ใดๆให้ออกมาในการสื่อสารรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง

ยาเสพติด หมายถึง สารใด ๆ ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติหรือได้จากธรรมชาติ หรือจากการสังเคราะห์ที่เสพเข้าไปแล้วจะเกิดความต้องการทั้งทางร่างกายและจิตใจต่อไปโดยไม่สามารถหยุดเสพได้ และจะต้องเพิ่มปริมาณมากขึ้นเรื่อยๆ จนในที่สุดจะทำให้เกิดโรคร้ายไข้เจ็บต่อร่างกายและจิตใจขึ้น

กระบวนการสร้างสังคมปลอดภัยาเสพติด หมายถึง วิธีและขั้นตอนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาเสพติดประกอบด้วย ขั้นตอนที่ ๑ : คัดเลือกชุมชนเป้าหมาย ขั้นตอนที่ ๒ : สืบสภาพชุมชน ขั้นตอนที่ ๓ : พบผู้นำชุมชนตามกลุ่มเป้าหมาย ขั้นตอนที่ ๔ : เลือกผู้นำธรรมชาติ ขั้นตอนที่ ๕ : รณรงค์ประชาสัมพันธ์ ขั้นตอนที่ ๖ : คัดแยกผู้มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ขั้นตอนที่ ๗ : การรับรองครัวเรือน ขั้นตอนที่ ๘ : ใช้มาตรการทางสังคม และขั้นตอนที่ ๙ : รักษาสถานะชุมชนเข้มแข็ง

หลักพระพุทธศาสนา หมายถึง แนวทาง วิธีการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญาตามหลักโอวาทปาฏิโมกข์คือ หลักการ ๓ ประการ อุดมการณ์ ๔ ประการ และวิธีการ ๖ ประการดังนี้

หลักการ ๓ ประการ คือ

- ๑) การไม่ทำบาปทั้งปวงไม่ว่าจะด้วยกาย วาจา และใจ
- ๒) การทำกุศลให้ถึงพร้อมได้แก่ การทำความดีทุกอย่าง และ
- ๓) การทำจิตใจให้ผ่องใสด้วยการละบาปทั้งปวง ถือศีลและบำเพ็ญกุศลให้ถึงพร้อมด้วยการปฏิบัติสมณะและการวิปัสสนากัมมัฏฐาน

อุดมการณ์ ๔ ประการ คือ

- ๑) ความอดทน คือ การอดกลั้นไม่ทำบาปทั้งกาย วาจา ใจ
- ๒) ไม่เบียดเบียนคือ การงดเว้นจากการทำร้าย รบกวนหรือเบียดเบียนผู้อื่น
- ๓) ความสงบ คือ ปฏิบัติตนให้สงบทั้งกาย วาจา และใจ
- ๔) การดับทุกข์ของชีวิตที่เป็นเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา (นิพพาน)

วิธีการ ๖ ประการ คือ

- ๑) ไม่ว่าร้าย คือ ไม่กล่าวให้ร้ายหรือโจมตีใคร
- ๒) ไม่ทำร้าย คือ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น
- ๓) สำรวมในปาฏิโมกข์ คือ ความเคารพระเบียบวินัย กติกา กฎหมาย ขนบธรรมเนียม ประเพณีที่ดีงามของสังคม
- ๔) รู้จักประมาณ คือรู้จักพอดี พอกินพออยู่
- ๕) อยู่ในสถานที่สงบสงัด คือ อยู่ในสถานที่ที่สงบและมีสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมและ
- ๖) การฝึกหัดจิตใจให้สะอาด คือ การชำระจิตใจให้ขาวรอบเสมอ

ยุทธศาสตร์การสร้างสังคมปลอดยาเสพติด แนวทาง วิธีการ รูปแบบของการบริหาร และการพัฒนาเพื่อขับเคลื่อนองค์การไปสู่ความสำเร็จโดยการบูรณาการองค์ความรู้จากศาสตร์ สมัยใหม่และหลักพระพุทธศาสนา ประกอบด้วยองค์ประกอบ ๓ ส่วน ได้แก่

- ส่วนที่ ๑** การวางแผนยุทธศาสตร์แบบสามเส้า (The Triangle Strategic Formulation) ได้แก่
- การกำหนดวิสัยทัศน์ขององค์กร (Capturing the Business Vision)
 - การกำหนดพันธกิจ (Mission)
 - การกำหนดโครงสร้างขององค์กร (The Institutional Structure)

การกำหนดจุดยืนในการแข่งขัน (Competitive Positioning)

การกำหนดยุทธศาสตร์ (The Strategic Agenda)

ส่วนที่ ๒ การนำยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติ และการประเมินผลอย่างเป็นพลวัตรที่มีพลังความคิดใหม่และต่อเนื่อง (The Dynamic and Continuous Strategic Implementation and Evaluation) ได้แก่ การกำหนดแผนปฏิบัติการ (Define action plans)

การเชื่อมโยงระบบการวัดผลกับวัตถุประสงค์ (link measurement system to objectives)

การดำเนินการตามแผนปฏิบัติการ (Execute the active plans)

การเรียนรู้จากการดำเนินการ (Review learning)

การดำเนินการตามปรับปรุง (Sustain the improvement)

การดำเนินการหลักการ (Institutionalization)

การทบทวนแผนตามวงรอบ (Annual Renewal)

การปรับกระบวนการบริหารเชิงยุทธศาสตร์ (Improve strategic management process)

ส่วนที่ ๓ กระบวนการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ ซึ่งมีลักษณะเฉพาะ ๗ ประการ คือ

๑. กระบวนการเชิงบูรณาการแบบสามเส้า (The Triangle)

๒. การมีส่วนร่วม (Participation)

๓. กระบวนการบริหารอย่างเป็นพลวัตรที่มีความคิดใหม่และต่อเนื่อง (The Dynamic and Continuous)

๔. ระบบข้อมูลในการบริหาร (MIS: Management information System)

๕. การวิจัยและพัฒนา (Research and Development)

๖. กระบวนการคุณภาพ (Plan-Do-Study-Act Cycle)

๗. กระบวนการปรับแต่ง (The Adaptive Process)

บ้านพักใจ จังหวัดสระบุรี เป็นสถานที่ฟื้นฟูผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติด ที่อยู่ภายใต้การดำเนินงานของสำนักบริการสวัสดิการสังคม กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติดได้รับการพัฒนา

ศักยภาพ พื้นฟูร่างกาย จิตใจ สร้างทางเลือกในการประกอบอาชีพ ทำให้ผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติดสามารถกลับคืนสู่ครอบครัวและสังคมได้ เรียนรู้การอยู่ในสังคมปลอดภัย ไม่กลับมาเกี่ยวข้องกับยาเสพติดอีก และทำให้เป็นศูนย์ต้นแบบให้แก่บ้านหรือศูนย์ในลักษณะนี้ที่จะสร้างต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

๑. รูปแบบการวิจัย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

แบบ

ศึกษาข้อเท็จจริงจากสภาพการณ์จริงไปสรุปสู่องค์ความรู้ (Expo Factor Research) ซึ่งจะเป็นการวิเคราะห์หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในรูปแบบ กระบวนการ และยุทธศาสตร์ในการสร้างสังคมปลอดภัยติดของบ้านพักใจ จ.สระบุรี

๒. ประชากรและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประชากรศึกษาคือ ผู้ที่อยู่หรือทำงานหรือเกี่ยวข้องกับบ้านพักใจ จังหวัดสระบุรีโดยจะทำการสุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยวิธีแบบบังเอิญนั่นคือ ผู้ที่พบปฏิบัติการอยู่ ณ วันที่ไปเก็บข้อมูล ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น ๗๔ คน ซึ่งมาจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๓ กลุ่มดังนี้

กลุ่มที่ ๑ ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ ครู และผู้ดูแลที่ทำงานอยู่ในบ้านพักใจ ซึ่งใช้การสุ่มแบบบังเอิญ ได้ทั้งหมด ๑๑ คน

กลุ่มที่ ๒ ผู้ที่ได้รับการบำบัดหรือเยียวยาแล้วมาพักฟื้นเพื่อการปรับตัวคืนสู่สังคมของบ้านพักใจ ที่ซึ่งใช้การสุ่มแบบบังเอิญได้ทั้งหมด ๕๔ คน

กลุ่มที่ ๓ บุคคลในชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการของบ้านพักใจ ซึ่งใช้การสุ่มแบบบังเอิญ ได้ทั้งหมด ๙ คน

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยนี้วิเคราะห์ข้อมูลโดยนำข้อมูลที่ได้จากทั้ง ๓ กลุ่มมาวิเคราะห์ร่วมกันหาข้อมูลที่ตรงกันจากทุกกลุ่มในหลักพระพุทธศาสนาที่ใช้ในการสร้างสังคมปลอดภัยติดของบ้านพักใจสระบุรี

๓. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีขั้นตอนดังนี้

ก. วิจัยเอกสาร เพื่อรวบรวมข้อมูล แนวคิดและผลงานการศึกษาที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์ใช้ในการสร้างเครื่องมือ กำหนดทิศทาง กรอบการศึกษา โดยเฉพาะจากนโยบายและวัตถุประสงค์การสร้างบ้านพักใจ สระบุรีของรัฐบาลรวมทั้งระบบในการดำเนินการบริหารจัดการ

ข. สร้างแบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้างปลายเปิดถึงหลักพระพุทธศาสนา โดยใช้โครงสร้างและเนื้อหาตามนิยามของแผนงานและโครงการวิจัยนี้รวมทั้งข้อมูลจากเอกสารในข้อ ก. (ดูภาคผนวก ข) แล้วหาคุณภาพของแบบสัมภาษณ์ หลังจากนั้นนำไปอบรมวิธีใช้ให้กับเจ้าหน้าที่เก็บข้อมูลโดยมีการหาความเชื่อมั่นในการเก็บข้อมูลด้วยการทดสอบค่า intercorrelation ของผู้สัมภาษณ์ ๒ คนด้วยค่าที่ไม่ต่ำกว่า ๐.๙๘

๔. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยนั้น มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

- ก. ลงพื้นที่ทำการติดต่อและดูสภาพกลุ่มผู้ให้ข้อมูล แล้วทำการนัดหมายการสัมภาษณ์
- ข. ลงพื้นที่เก็บข้อมูล แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และสรุปผล

ค. จัดทำรายงานผลแล้วนำไปสรุปผลร่วมกับแผนงานวิจัย และนำเสนอต่อชุมชน/เผยแพร่ต่อมวลชนที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นข้อมูลในการใช้งานต่อไปทั้งในการปฏิบัติงานและทางวิชาการต่อไป

สรุปผลการวิจัย

๑. ผลของการใช้หลักพระพุทธศาสนาในการสร้างสังคมปลอดยาเสพติด

จากการวิเคราะห์ผลการวิจัยพบว่า ในการดำเนินงานตามเป้าหมายของบ้านพักใจาเพื่อการพัฒนาศักยภาพและอาชีพและสร้างสังคมเป็นสุขปลอดสารเสพติดนั้น มีการประยุกต์ใช้ **หลักพระพุทธศาสนา** ตามนิยามของการวิจัยนี้ทั้งหลักการ ๓ ประการ อุดมการณ์ ๔ ประการ และวิธีการ ๖ ประการ ซึ่งทั้งหมดนี้ก็คือ **“หลักโอวาทปาฏิโมกข์”** ที่เป็นหลักการสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงจุดยืนและแนวทางในการปฏิบัติตนของพระภิกษุ และข้อยึดถือปฏิบัติสำหรับคฤหัสถ์ไว้อย่างเด่นชัดและชัดเจนทั้งในแง่รูปแบบ อุดมการณ์ หลักการ วิธีการ และแนวทางปฏิบัติ คำสอนเรื่องโอวาทปาฏิโมกข์นี้เป็นหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนา เป็นหลักสรุปของพุทธศาสนา โดยยึดหลักของไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา และ มรรค ๘ เป็นหลักในการปฏิบัติโดยเบื้องต้นคือ การรักษาศีล ๕ ธรรม ๕ ทำภาวนาสมาธิ^{๕๗} รู้จักธรรมของ อริยสัจ ๔ ทำให้ได้หัวใจพระพุทธศาสนา คือ จิตจะขาวรอบเป็นปรีโยทปนะ ชาวพุทธที่ปฏิบัติตนด้วยการแสดงความกตัญญูกตเวที ต่อผู้ที่มีพระคุณ รู้จักใช้หลัก อิทธิบาท ๔ พรหมวิหาร ๔ หิริโอตตปัส

^{๕๗} เจษฎาภรณ์ รอดภัย, การศึกษาวิเคราะห์หลักโอวาทปาฏิโมกข์ในทัศนะของพระเถระในประเทศไทย วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๕, หน้า (๒)

ในการทำกิจการงานและปฏิบัติตนต่อผู้อื่น อดทน รู้จักละอายและกลัวต่อบาป ก็จะทำให้มีชีวิตที่เป็นสุข รวมทั้งการรู้จักใช้หลัก **ขรวาจาธรรม ๔ สาราณียธรรม ๖ และสังคหวัตถุ ๔** ประกอบในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมกับบุคคลอื่นๆ รู้จักมีส่วนร่วม เอื้ออาทร มีจิตอาสาที่จะสามารถประยุกต์ตนเข้าได้กับทุกกลุ่มทุกองค์กร สร้างความเข้าใจและความสามัคคี และการรู้จักใช้หลักการบริหารหรือประพฤติปฏิบัติตนต่อครอบครัว กลุ่ม ชุมชน และสังคม ไม่เป็นภาระ พึงพาตนเองด้วยหลัก **สปปุริสธรรม ๗** ประกอบกับหลักโอวาทปาฏิโมกข์แล้วก็จะทำให้บุคคลอยู่ร่วมกันได้ด้วยความสันติภาพอย่างสงบสุข

นอกจากหลักทางพระพุทธศาสนาที่กล่าวแล้วผลของการวิจัยนี้ยังพบว่า ในการสร้างสังคมปลอดภัยเสพติดของบ้านพักใจสระบุรียังใช้**แนวการสื่อสารเชิงพุทธ** ใช้ปิยวาจา สามารถเข้าใจมีความเห็นอกเห็นใจกันและกัน สร้างการเป็นกัลยาณมิตร ทำให้มีบรรยากาศที่อบอุ่นใจ และมีการใช้**ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริรัชกาลที่ ๙** ที่สอนให้รู้จักประมาณตน พออยู่ พอกิน รวมทั้งการสร้าง**ความเชื่อและความรู้สึกในเชิงมนคติของบ้านพักใจสระบุรี** เพื่อให้เกิดความผูกพันเชิงจิตวิทยาว่าเป็นบ้านหรือเคยเป็นที่ที่ตนจะกลับมาเพื่อปรับสภาพเดิมๆให้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี มีชีวิตใหม่ และใช้หลัก **๕ ส.** ในการทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์เพื่อให้รู้จักความเป็นระเบียบเรียบร้อยสะอาดตา ยิ่งกว่านั้นยังพบว่าระบบการบริหารจัดการ กิจกรรมและเทคนิคเชิงคลินิกและจิตวิทยาที่ใช้ในการพัฒนาสมาชิกรุ่นนี้มีประสิทธิภาพอย่างมาก แต่ที่สำคัญที่ทำให้บ้านพักใจสระบุรีประสบความสำเร็จในการดำเนินการได้บรรลุเป้าหมายคือ **บุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ทั้งผู้บริหารเจ้าหน้าที่ ครู พี่เลี้ยง และผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหลายที่มีความตั้งใจ และทุ่มเทในการปฏิบัติหน้าที่** ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าชื่นชมอย่างยิ่งที่ประเทศไทยมีบุคลากรเช่นนี้ที่ช่วยให้ประเทศชาติได้พัฒนาคนดีคืนสู่สังคม

๒. สรุปผลของหลักพระพุทธศาสนาที่ใช้ในรูปแบบการสร้างสังคมปลอดภัยเสพติดตามของบ้านพักใจ จังหวัดสระบุรี

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า รูปแบบในการสร้างสังคมปลอดภัยเสพติดของบ้านพักใจสระบุรีใช้ระบบการเรียนการสอนทั้งในและนอกห้องเรียน การทำกิจกรรมปฏิบัติ และการสื่อสารเชิงพุทธเป็นหลักในการถ่ายทอดความคิด ความรู้ ความเข้าใจ วิธีการทำงาน และระบบสื่อสารของการสร้างสังคมปลอดภัยเสพติดด้วยหลักทางพระพุทธศาสนา ซึ่งอธิบายสรุปได้ดังนี้

๑) การจัดระบบการเรียนการสอนหรือการศึกษาให้กับสมาชิกของบ้านพักใจนั้น จะใช้การวิเคราะห์ประวัติการศึกษาและประเมินการเรียนรู้ของสมาชิกแต่ละราย เพื่อส่งเสริมการศึกษาและพัฒนาสติปัญญาสมาชิกแต่ละคน ได้ โดยแบ่งระดับการศึกษาของสมาชิกเป็น ๔ ระดับ คือ

๑.๑ ระดับก่อนประถมศึกษา เป็นการจัดการเรียนการสอนให้แก่สมาชิกที่ไม่ได้รับการศึกษามาก่อนและสมาชิกที่สมองถูกทำลายเนื่องจากใช้ยาเสพติดนาน จะใช้การทบทวนความรู้เดิม

จนสามารถอ่านและเขียนได้คล่อง กล้าพูด กล้าแสดงออก แล้วจึงเลื่อนให้ไปศึกษาระดับประถมศึกษาของบ้านพักใจต่อไป

๑.๒ ระดับประถมศึกษา เป็นการจัดการเรียนการสอนให้สมาชิกที่พออ่านออกเขียนได้ แต่ยังไม่คล่องเพื่อทำให้คล่องขึ้น สามารถเขียนตามคำบอกได้อย่างถูกต้องตามอักขระภาษาไทย เน้นหนักให้สมาชิกสามารถบวก ลบ คูณ หาร เพื่อนำความรู้ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากการไม่รู้หนังสือ

๑.๓ ระดับมัธยมศึกษา เป็นการจัดการศึกษาสำหรับผู้ที่ยังจบประถมศึกษาหรือเคยเรียนอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย เพื่อทบทวนความรู้เพื่อเตรียมศึกษาต่อเมื่อจบหลักสูตรการฟื้นฟูจากบ้านพักใจต่อไป มีการนำสมาชิกที่ต้องการศึกษาต่อไปลงทะเบียนเรียนทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาที่โรงเรียนการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

๑.๔ การศึกษาระบบตามอัธยาศัยเป็นการเรียนการสอนตามความสนใจ โดยนำสมาชิกที่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย ปวช. ปวส. หรือผู้ที่อ่านออกเขียนได้มาพัฒนาทักษะและประสบการณ์ รวมทั้งฝึกอาชีพตามความสนใจและความถนัด เพื่อเสริมความรู้ ให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้และยึดเป็นอาชีพหลักได้ เป็นการนำสมาชิกออกไปศึกษา นอกสถานที่เพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ นอกจากนั้น บ้านพักใจยังได้จัดทำโครงการฝึกอาชีพเพื่อเพิ่มทักษะความรู้ให้กับสมาชิกบ้านพักใจในการทำกิจกรรมฝึกอาชีพต่างๆได้อย่างชำนาญ

โดยการจัดการเรียนการสอนให้สมาชิกนั้น จะมีตารางเรียนบังคับทุกวันระหว่างเวลา ๐๕.๐๐-๐๖.๐๐น. และระหว่างเวลา ๑๘.๐๐-๒๑.๐๐น. ให้สมาชิกทุกคนจะต้องเข้าร่วมกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรม โดยผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามก็จะทำพิธีละหมาด และบำเพ็ญประโยชน์ด้วยการทำความสะอาดโรงอาหารหรือห้องประชุม ส่วนศาสนาคริสต์ก็จะนั่งสงบจิต ทำสมาธิ สำหรับผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ ต้องเข้าร่วมกิจกรรมไตรสิกขาตามหลักโอวาทปาติโมกข์ ให้อภัย สวดมนต์ที่เป็นการฝึกจิต สมาธิ และสติ ให้อยู่ในสภาวะหยุดนิ่ง ไม่กระวนกระวาย ไม่ฟุ้งซ่าน เป็นการรวบรวมสมาธิอยู่กับการสวดมนต์ มีการแผ่เมตตาให้แก่เจ้ากรรมนายเวรด้วยกันทั้งสิ้น การสวดมนต์ จึงเป็นการฝึกตนเองให้จิตใจสงบ มุ่งมั่นมีสมาธิ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ อุทิศส่วนกุศลให้กับบิดา มารดา ครู อาจารย์ ญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้ว หลังจากนั้นก็นั่งสมาธิเพื่อทำจิตใจให้สงบ มีสติ ทั้งนี้เพราะผลดำเนินการพบว่า ปัญหาหลักที่สมาชิกติดยาเสพติด เนื่องจากเป็นผู้ที่มีจิตใจอ่อนแอ ไร้สติที่จะระลึกถึงความดี ความชั่ว ขาดสิ่งกระตุ้นเตือนตนเอง ดังนั้น การนำคุณธรรมมาใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิต จะทำให้สมาชิกมีสติ เมื่อจะทำสิ่งใดก็จะทบทวนได้ว่าทำไปจะมีผลอย่างไร บ้านพักใจจึงกำหนดให้สมาชิกทุกคนต้องได้รับการเรียนรู้วิชาเสริมสร้างคุณธรรม เพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจและเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต โดยบ้านพักใจได้เชิญวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิมาเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ชี้แนวทาง ฝึกภาคปฏิบัติให้แก่สมาชิกและเจ้าหน้าที่บ้านพักใจ ทุกวันอาทิตย์ถึงวันศุกร์ ระหว่างเวลา ๑๙.๐๐-๒๑.๐๐ น. วันละ ๒ ชั่วโมงหลังการสวดมนต์แล้ว โดยการเรียนการสอนในแต่ละวันจะให้ข้อคิดที่

แตกต่างกันไป วิธีการเรียนการสอนวิชาเสริมสร้างคุณธรรมของบ้านพักใจเน้นการสร้างความเข้าใจ และการตระหนักรู้ การทบทวนตนเอง โดยให้สมาชิกแต่ละคนทบทวนเนื้อหาตามความเข้าใจ เป็นการอธิบายหลักธรรมในพระศาสนาให้สมาชิกเข้าใจ แล้วจับใจความสำคัญ บันทึกลงบนสมุดของตนเอง ซึ่งเนื้อหาวิชาที่วิทยากรสอนมีหลายหัวข้อไม่ซ้ำกันในแต่ละวัน แต่ละเรื่องก็ให้ข้อคิดแตกต่างกัน ตัวอย่างเช่น เรื่องอบายมุข ๔ คือทางแห่งความเสื่อม ๔ ประการ ได้แก่ ๑. เป็นนักเลงหญิง คือ ชายที่นิยมชมชอบหรือพอใจในการคลุกคลีกับหญิง คนกับผู้หญิงโดยไม่เลือกหน้า ว่าเป็นใคร สำนวนกับผู้หญิงทุกคน ๒. เป็นนักเลงสุรา คือ ชอบสิ่งของมีเมา สิ่งเสพติดต่างๆ เช่น ผีน เอโรอื่น กัญชา บุหรี่ เหล้า สิ่งเสพติดเหล่านี้ ทำให้ร่างกายไม่เจริญเติบโตเป็นบ่อเกิดโรคต่างๆ อีกมากมาย ๓. เป็นนักเลงพนัน คือ ผู้ชอบการพนันจะสามารถพนันการได้ทุกอย่าง เช่น ไพ่ ชนไก่ ม้า มวย กัดปลา เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ทำให้เสียเวลาการทำมาหากินโดยสุจริต เบียดเบียนตนและผู้อื่น สร้างนิสัยให้เป็นคนมักได้ ไม่ปรารถนาลงทุนลงแรง ทำงานไม่เป็นล่ำเป็นสัน อันเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม โดยหลักธรรมที่สอนจะเป็นเรื่องหลักโอวาทปาฏิโมกข์ ไตรสิกขา รัชกาล ๕-ธรรม ๕ มรรค ๘ อริยสัจ ๔ อิทธิบาท ๔ พรหมวิหาร ๔ หิริโอตตัปปะ ความกตัญญู เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตน การดำเนินชีวิตที่ปลอดจากสารเสพติด รวมทั้งแนวทางดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นด้วยหลักสัปปุริสธรรม ๗ ฆราวาสธรรม ๔ สาราณียธรรม ๖ และสังคหวัตถุ ๔ และการใช้วิธีเพื่อนช่วยเพื่อน/บอกต่อ/สอนเพื่อน ในการทำกิจกรรมร่วมกัน ด้วยปิยวาจา เอื้ออาทรรักใคร่กัน และหลักการสื่อสารเชิงพุทธ จาก การดำเนินงานพบว่า การใช้การเรียนการสอนวิชาเสริมสร้างคุณธรรมมาเป็นหลักในการพัฒนาศักยภาพด้านจิตใจของสมาชิกทำให้ได้ผล ดังนี้

๑. ช่วยเสริมสร้างประสบการณ์ชีวิต ให้ข้อคิดในการดำเนินชีวิตประจำวันในสังคม
๒. เป็นข้อคิดเตือนใจ สมาชิกสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการใช้ชีวิตประจำวันได้
๓. ได้สติ ปัญญา มีแนวทางในการดำเนินชีวิต โดยใช้ธรรมะเป็นเข็มทิศนำไปกับสติ
๔. ได้นำหลักธรรมคำสอนในพระศาสนามาปรับใช้ในการดำเนินชีวิต ทำให้เกิดการ

เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้อย่างชัดเจน

๕. เปลี่ยนนิสัยจากคนชอบใช้ความรุนแรงเป็นผู้ที่มีความอ่อนโยน
๖. มีการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมสมาชิกบ้านพักใจไปในทางที่ดีขึ้น

ส่วนในระหว่างเวลา ๑๐.๐๐-๑๒.๐๐ น. และเวลา ๑๓.๐๐-๑๕.๐๐ น. นั้นจะมีเจ้าหน้าที่มาให้ความรู้ทุกวันจันทร์ถึงวันศุกร์ ดังนี้

ทุกวันจันทร์	ให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายและพิษภัยของยาเสพติด
ทุกวันอังคาร	ให้ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรและการดูแลสุขภาพ
ทุกวันพุธ	ให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาบุคลิกภาพ
ทุกวันพฤหัสบดี	ให้ความรู้เกี่ยวกับจิตบำบัดและคลายเครียด
ทุกวันศุกร์	ให้ความรู้เกี่ยวกับเกษตรผสมผสานตามแนวทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ. ๙

การจัดการศึกษาของบ้านพักใจจะเป็นการทบทวนสมอง ผึกสมาธิ ผึกนิสัยการจดบันทึก ผึกการจับใจความ และการสรุปความให้สมาชิกได้เรียบเรียงข้อมูลความรู้มาเขียนเป็นรายงานนำเสนอ

เจ้าหน้าที่เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการวิเคราะห์ผลการเรียนรู้และหาวิธีแก้ไขเป็นรายบุคคล โดยกำหนดให้สมาชิกทุกคนต้องเขียนรายงานประจำวันส่งหัวหน้าบ้านพักใจาทุกสัปดาห์ ต้องบรรยายถึงกิจกรรมที่ตนเองได้ทำในแต่ละวันตั้งแต่การเสริมสร้างคุณธรรม การทำภาคเกษตรในช่วงเช้า สมาชิกได้เรียนและทำอะไรบ้าง เช่น ได้สวดมนต์บทใดบ้าง ขุดดินก็แปลง ปลูกผักอะไรหรือทำกิจกรรมใด เป็นต้น ให้เขียนบรรยายถึงเนื้อหาวิชาที่ได้เรียนในช่วงเวลา ๑๐.๐๐-๑๒.๐๐ น. และช่วงเวลา ๑๓.๐๐-๑๕.๐๐ น. ทำกิจกรรมตามฐานใด ได้เรียนรู้อะไรบ้าง นอกจากนั้นยังต้องสรุปเนื้อหาที่ได้เรียนรู้ในช่วงค่ำ ระหว่างเวลา ๑๘.๐๐-๒๑.๐๐ น. เช่น ได้เรียนหลักธรรมใดบ้าง ซึ่งจะเป็นการประเมินความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมของสมาชิกด้วย สมาชิกที่เขียนรายงานผลการพัฒนาศักยภาพส่งเป็นประจำทุกสัปดาห์แสดงว่า เป็นคนมีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย นอกจากนั้น รายงานที่สมาชิกนำเสนอ ยังแสดงถึงความรู้ในการสะกดคำในภาษาไทย ที่สมาชิกส่วนใหญ่มักสะกดคำผิดอยู่เป็นประจำ

๒) ใช้วิธีการสร้างความเชื่อและความรู้สึกในเชิงมนโคติต่อบ้านพักใจ เป็นเทคนิคหนึ่งในการพัฒนาศักยภาพสมาจินั้นคือ ในวันแรกที่สมาชิกาถูกส่งตัวเข้ามาในบ้านพักใจาจะถูกทำนายนเกี่ยวกับความผูกพันในอดีต ปัจจุบัน และอนาคตชาติกับบ้านพักใจา เป็นการสร้างมนโคติ ความเชื่อตามหลักพระพุทธศาสนา คือเรื่องของ เวรกรรม ทำสิ่งใดจะได้สิ่งนั้น เป็นการชดใช้เวรกรรมของสมาชิกแต่ละคนที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันตั้งแต่ชาติภพที่ผ่านมาที่จะเกี่ยวข้องกับการบำเพ็ญตนใน “บ้านพักใจา” ซึ่งเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่สมาชิกต้องกลับมาทำหน้าที่ทดแทนบุญคุณ ทั้งนี้ใช้สภาพจิตของบุคคลที่เข้ายาเสพติดแล้วมักจะมีภาพหลอนในมนสำนึก การสร้างภาพเป็นสิ่งที่สมาชิกเหล่านี้สามารถสื่อสารรับรู้ได้อย่างรวดเร็ว การใช้เทคนิคนี้จึงมีประสิทธิผลต่อการทำงานกับสมาชิกเหล่านี้อย่างมาก

๓) ใช้วิธีการให้การปรึกษาแก้ไขปัญหาคือ ข้อข้องใจ และแนะแนวการปฏิบัติเป็นรายบุคคล และรายกลุ่มตามหลักจิตวิทยาและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น โอวาทปาติโมกข์ ไตรสิกขา อริยสัจ ๔ อิทธิบาท ๔ ศีล ๕ ธรรม ๕ ภาวนาสมาธิ มรรค ๘ อริยสัจ ๔ อิทธิบาท ๔ พรหมวิหาร ๔ หิริโอตตัปปะ สัมปยุตธรรม ๗ ขรวาสาธรรม ๔ สาราณียธรรม ๖ และสังคหวัตถุ ๔ โดยมีการจัดสภาพสิ่งแวดล้อมของบ้านพักใจาให้ปลอดสารเสพติด เป็นแหล่งเอื้ออาทร ใช้หลักคุณธรรมเป็นเครื่องนำทางในการดำเนินชีวิตของสมาชิกาทำให้เรียนรู้และนำไปใช้ได้ในอนาคต และยังใช้การตรวจสอบสารเสพติดและสภาพร่างกายอย่างสม่ำเสมอด้วย

๔) ใช้การอบรมและสร้างคุณสมบัติของหน้าที่ด้วยโอวาทปาติโมกข์ ไตรสิกขา อริยสัจ ๔ อิทธิบาท ๔ หิริโอตตัปปะ พรหมวิหาร ๔ มรรค ๘ หลักศีล ๕ ธรรม ๕ ภาวนา ๔ ขรวาสาธรรม ๔ สาราณียธรรม ๖ สัมปยุตธรรม ๗ และสังคหวัตถุ ๔ รวมทั้งการสื่อสารเชิงพุทธ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ และความเชื่อและความรู้สึกในเชิงมนโคติของบ้านพักใจาสระบุรีแก่เจ้าหน้าที่ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้รับการบำบัดให้ปฏิบัติต่อสมาชิกาด้วยความรักเอื้ออาทรเหมือนคนในครอบครัว

รูปแบบในการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดของบ้านพักใจานั้นเป็นไปในทางที่พุทธศาสนาได้อธิบายถึงการพัฒนาสังคมและมนุษย์ว่า การพัฒนาคนคือสิ่งสำคัญเพราะถ้าคนได้พัฒนา ก็จะทำให้เกิดการพัฒนาชุมชน สังคมรอบตัวซึ่งเป็นการพัฒนาที่แท้จริง เป้าหมายการพัฒนาคนคือ การปลดปล่อย

ตนให้พ้นจากความทุกข์ทั้งกายและใจ ความสุขที่สำคัญคือ ความเป็นอิสระ พึ่งพาตนเอง เกิดความเข้มแข็งทั้งต่อตนเองและสังคมซึ่งจะเป็นดัชนีชี้ให้เห็นระดับของการพัฒนา การพัฒนาคนนั้นคืออันดับแรกคือ การพัฒนาในสุขภาวะทั้ง ๔ ด้าน คือ กาย ความประพฤดี/สังคม จิต/อารมณ์ และปัญญา โดยปรัชญาพื้นฐานของหลักธรรมทางพุทธศาสนา คือ การชี้ทางหลุดพ้นจากความทุกข์และชี้ทางสู่ความสุขให้แก่มนุษย์-พุทธศาสนิกชน โดยมีพระสงฆ์ทำหน้าที่ชี้แนะทางช่วยเหลือให้พ้นทุกข์ทั้งด้านวัตถุและจิตใจทั้งในปัจจุบันและอนาคต ช่วยเหลือกันและกันให้สังคมพ้นจากการด้อยพัฒนา ด้อยการศึกษา นั่นคือ หน้าที่ของพระสงฆ์⁵⁸ ที่มีบทบาทต่อการพัฒนาประเทศ ในการสร้างศีลธรรมจรรยาที่พึงงามถูกต้องเป็นหลักยึดทางใจในการดำเนินชีวิตทั้งการทำงานและส่วนตัวแก่สมาชิกในสังคม ถ้าปราศจากศีลธรรมแล้วการพัฒนาประเทศไม่ว่าจะไปในทิศทางใด ย่อมจะบกพร่องและไม่สมบูรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาจทำให้เกิดเป้าหมายหรือเบี่ยงเบนไปได้ นอกจากนี้ในปัจจุบันด้วยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการพัฒนาสังคมและประเทศก็จะเน้นในความเจริญทางวัตถุมากกว่าเรื่องที่สำคัญแท้จริงคือ ความเจริญทางจิตใจ และปัญญา ที่ต้องมีศีลธรรมและหลักธรรมเป็นปัจจัยสำคัญและกำกับ ซึ่งการขาดหลักธรรม/ศีลธรรมในมนุษย์จะทำให้โลกเสื่อมทรามลง วุ่นวาย ทำลายล้างกัน แย่งชิงเข่นฆ่ากันดังจะเห็นได้จากสิ่งที่เกิดขึ้นในโลกปัจจุบัน ที่ทำให้เกิดความจำเป็นต้องหันกลับมารื้อหาหลักธรรม/ศีลธรรมในสังคมต่างๆ แต่การที่ศาสนาจะช่วยเหลือในการพัฒนาชาติได้ดีนั้นต้องอาศัยหลักธรรมหรือพระธรรมในทางพระพุทธศาสนาและพระสงฆ์เป็นสื่อสำหรับสืบพระศาสนา ถ่ายทอดหลักธรรม/ศีลธรรมแก่ประชาชน ซึ่งต้องอาศัยหลักเกณฑ์จำเป็นบางประการคือ

- ๑) ต้องมีความเชื่อตามแบบพระพุทธศาสนา ไม่เชื่อความเชื่อถือโชคลางทางไสยศาสตร์
- ๒) ความเชื่อแบบพุทธศาสนา เป็นความเชื่อที่มีมูลฐานตั้งอยู่ในเหตุผลและพิสูจน์ได้⁵⁹
- ๓) การประยุกต์พระธรรมมาใช้กับสภาพปัจจุบัน ซึ่งสังคมเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอและอย่างต่อเนื่อง ทำให้จำเป็นต้องมีการศึกษาและวิจัยอย่างชัดเจนและตลอดเวลาเช่นกัน⁶⁰

⁵⁸ สมบูรณ์ สุขสำราญ, การพัฒนาชนบทตามแนววิถีพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์สวยจำกัด, ๒๕๔๐), หน้า ๕๓.

⁵⁹ พระไพศาล วิสาโล. การศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. (คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏเชียงราย, ๒๕๔๒) หน้า ๑๘-๑๙

⁶⁰ จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์, สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ (นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๑๑๗-๑๑๘

๔) การพัฒนาต้องใช้ทั้งทางโลกและทางธรรมร่วมมือกันอย่างมาก ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ทั้ง ๒ ฝ่ายโดยเฉพาะถ้าทุกคนมีคุณภาพชีวิตที่ดีก็จะทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

61

การพัฒนาที่แท้จริงในทางพุทธธรรมจะต้องเอื้ออำนวยให้แต่ละคนตระหนักถึงสายสัมพันธ์ที่ตนมีต่อสังคมและธรรมชาติ อันตนจะต้องเกื้อกูลปัจจัยแวดล้อมดังกล่าวให้เป็นไปด้วยดี โดยไม่เอาผลประโยชน์ส่วนตนเป็นเกณฑ์ พร้อมกันนั้นการพัฒนาจะต้องมีธรรมะเป็นพื้นฐาน อำนวยให้เกิดคุณค่า

ในทางมนุษยธรรมที่เป็นปัจจัยสำคัญในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

๓. สรุปผลหลักพระพุทธศาสนาที่ใช้ในกระบวนการการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดของบ้านพักใจ จังหวัดสระบุรี

ในทุกขั้นตอนของกระบวนการการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดของบ้านพักใจสระบุรี จะมีการประยุกต์ใช้หลักธรรมของโอวาทปาติโมกข์ ไตรสิกขา มรรค ๘ ภavana ๔ อริยสัจ ๔ อิทธิบาท ๔ หิริโอตตัปปะ พรหมวิหาร ๔ สาราณียธรรม ๖ ขรവാสนธรรม ๔ สังคหัตถ์ ๔ สัมปยุตธรรม ๗ และแนวคิดของการสื่อสารเชิงพุทธ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ. ๙ และความเชื่อเพื่อสร้างมโนคติของบ้านพักใจ จากผลการวิจัยทั้งปฐมภูมิและทฤษฎีภูมิแสดงให้เห็นว่ากระบวนการในทุกขั้นตอนมีการประยุกต์ใช้หลักธรรมและแนวคิดที่กล่าวแล้วข้างต้น และยังมีปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการการทำงานของบ้านพักใจจังหวัดสระบุรีให้ประสบความสำเร็จดังนี้

๑. การบริหารงานแบบศูนย์รวมอำนาจ ด้วยแนวคิดระบบอุปถัมภ์จากบนสู่ล่างและล่างสู่บนและระบบเครือญาติ สามารถบริหารงานในภาวะวิกฤต สร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันแบบครอบครัว ทำหน้าที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เป็นกันเอง แบ่งปัน แก้ไขปัญหาและร่วมรับผิดชอบ อบอุ่น พุดจาสุภาพ อ่อนหวาน ให้เกียรติยกย่อง ทำให้สมาชิกเกิดความเชื่อถือในการปกครอง และเป็นแรงจูงใจในการพัฒนาศักยภาพและอาชีพเพื่อเป็นคนดีของสังคม ห่างไกลยาเสพติด

๒. บุคลากรของบ้านพักใจสามารถสร้างความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์แบบครอบครัวและเครือญาติ ทำงานเป็นมืออาชีพ มีบุคลิกภาพที่น่าเชื่อถือ รู้สิทธิของผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติด ช่างสังเกต เผื่อระวัง รับผิดชอบและรักในงานที่ทำ เป็นนักจินตนาการ ให้โอกาส มีความอดทนอดกลั้นรับฟัง สร้างบรรยากาศความไว้วางใจที่ทำให้สมาชิกระบายความในใจ ความอัดอั้นใจ ความกังวล ความกลุ่มใจ เพื่อได้ข้อมูลไปใช้ในการวางแผนการพัฒนาศักยภาพและอาชีพได้อย่างเหมาะสม สร้าง

⁶¹ปวย อึ้งภากรณ์, พระพุทธศาสนากับการพัฒนาชาติ, ใน *เสียดียพอย่าเสียดิน*, โดย ปวย อึ้งภากรณ์. พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โกมลคีมทอง, ๒๕๒๓), หน้า ๑๗๑-๒๐๐

อุดมการณ์จากเพื่อนร่วมพัฒนาสู่เพื่อนร่วมใจ สร้างอนุสาวรีย์ความดีผ่านแปลงเกษตร งานช่าง รั้ว
ภายใต้วัฒนธรรมขององค์กรผ่านความศรัทธาประวัติของพื้นที่และความเชื่อที่เล่าจากรุ่นสู่รุ่น

๓. การรู้จักหน้าที่ของกลุ่มเป้าหมายและบุคลากรในบ้านพักใจฯ การกำหนดโจทย์และ
เป้าหมายการทำงานร่วมกันอย่างชัดเจน และการมีเครือข่ายองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน ภาค
ประชาชน ทำหน้าที่เสริมพลังและอำนาจในการพัฒนาศักยภาพผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติดให้มี
คุณภาพชีวิตที่ดีเป็นคนต้นแบบที่ทรงคุณค่าในอนาคต

๔. การมีผู้นำองค์กรที่มีความเชื่อมั่น มีภาวะการนำสูง สามารถบริหารงานภายใต้ความ
ขัดแย้งและภาวะวิกฤตขององค์กร เน้นกระบวนการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ ที่สอดคล้องกับการทำ
ทนายองค์กร สร้างเป็นหลักสูตรการวิเคราะห์และการจัดการความรู้ โดยมุ่งเน้นการบริหารจัดการ
ทรัพยากรบุคลากรเพื่อให้บ้านพักใจจังหวัดสระบุรี พร้อมการจัดการกระบวนการ การทำงานที่มุ่งเน้น
ความสำเร็จโดยยึดหลักที่ว่า บ้านพักใจเปรียบเสมือนการตอบแทนคุณแผ่นดินโดยใช้หลักคุณธรรมวาง
หลักการทำงานโดยยึดให้ความยุติธรรมกับทุกคนอย่างเสมอภาพและเป็นธรรม

๕. จุดเด่น/จุดแข็งของบ้านพักใจ คือ เจ้าหน้าที่และคนทำงานมีจิตใจอาสา อดทน
เข้มแข็งตั้งใจทำงาน มีหลักในใจว่า “การวางแผนที่จะส่งสมาชิกกลับคืนสู่สังคมด้วยการกำหนดชีวิต
ของตนที่จะออกไปเป็นเรือลำใหญ่ ช่วยนำพาเรือลำอื่นๆ ที่ดูแลอยู่เพื่อนำไปให้ถึงฝั่ง ถึงแม้ว่านาวาที่
พาไปจะประสบผลสำเร็จบ้าง ล้มเหลวบ้างอย่างน้อยที่สุดเราก็ภูมิใจ” ส่วนจุดด้อย/จุดอ่อน การ
ทำงานบางครั้งต้องตรวจสอบเป็นระยะ หากไม่เช่นนั้นอาจมีการเพิกเฉยหรืออาจเป็นเพราะงานล้นมือ

๖. แนวคิดและมุมมองของผู้ประกอบการนั้นคือ อยากให้โอกาสและเชื่อมั่นต่อบ้านพักใจ
ว่า สามารถสร้างคนที่ติดยาให้เป็นคนดีได้ โดยพบว่า ผู้ผ่านการบำบัดฯเป็นแรงงานที่มีคุณภาพ มี
ทักษะในการใช้แรงงาน อยู่ในกฎระเบียบของสถานประกอบการ มุ่งมั่นและตั้งใจทำงาน ทำให้
ผู้ประกอบการต้องการแรงงานเพิ่มขึ้นและแนะนำการจ้างงานแก่ผู้ประกอบการรายอื่นๆ และ
ผู้ประกอบการอนุมัติการจัดปาร์ตี้เล็กๆ ให้กับคนอื่นๆ ที่ไม่ได้ทำงาน โดยผู้ผ่านการบำบัดฯจะนำเงินที่
ตนได้จากค่าจ้างทำงานมาซื้อขนมแจกเพื่อนในกลุ่มซึ่งเป็นการแสดงถึงความเอื้ออาทรของสมาชิกและ
เป็นแรงจูงใจต่อเพื่อนๆ ด้วย

๔. สรุปผลหลักพระพุทธศาสนาที่ใช้ในยุทธศาสตร์การสร้างสังคมปลอดภัยเสถียร ของบ้านพักใจ จังหวัดสระบุรี

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าทุกขั้นตอนของยุทธศาสตร์ในการสร้างสังคมปลอดภัยเสถียรของ
บ้านพักใจสระบุรีนั้นใช้หลักพระพุทธศาสนาตามแนววิจัยซึ่งก็คือ หลักโอวาทปาฏิโมกข์ และมีการ
ใช้หลักธรรมอื่นๆร่วมด้วยคือ มีการใช้หลัก ไตรสิกขา มรรค ๘ เบญจศีลเบญจธรรม และภาวนา ๔
เป็นรูปแบบแนวทางในการดำเนินงาน รวมทั้งเน้นการใช้หลัก อริยสัจ ๔ เป็นวิธีในการแก้ปัญหาหรือ
ดับทุกข์หรือเข้าใจในสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิต และใช้ อิทธิบาท ๔ หิริโอตตปะ-ธรรมคัมครองโลก และ

พรหมวิหาร ๔ เป็นยุทธศาสตร์ในการเรียน ทำงาน ทำกิจกรรม ทำอาชีพและครองชีวิต ใช้หลัก **สาราณียธรรม ๖ สังคหวัตถุ ๔ และฆราวาสธรรม ๔** เป็นยุทธศาสตร์ในการที่จะอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นอย่างสันติสุข ใช้หลัก**สัปปริสธรรม ๗** เป็นพฤติกรรมของการเป็นผู้นำหรือหัวหน้ากลุ่มหรือหัวหน้าครอบครัวหรือหัวหน้าชุมชน และใช้แนวทางของ **ความกตัญญูกตเวที การสื่อสารเชิงพุทธ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริรัชกาลที่ ๙ กิจกรรม ๕ ส. และความเชื่อและความรู้สึกในเชิงมนคติของบ้านพักใจสระบุรี** เป็นยุทธศาสตร์ในการทำให้อชีวิตบรรลุเป้าหมายของชีวิต ไม่กลับไปสู่เส้นทางทำลายตนเองอีก สามารถอยู่กับครอบครัว ชุมชน และสังคมได้อย่างเป็นสุข ไม่เป็นภาระพึ่งพาตนเองได้ด้วยความรู้ความสามารถของตนเอง ซึ่งผลขั้นตอนของยุทธศาสตร์ในการสร้างสังคมปลอดภัยาเสพติดของบ้านพักใจ

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่ายุทธศาสตร์ในการสร้างสังคมปลอดภัยาเสพติดของบ้านพักใจสระบุรีสามารถที่จะทำให้สมาชิกที่เป็นหัวใจสำคัญของการดำเนินงานได้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งผลทั้งปฐมภูมิและทฤษฎีภูมิพบว่า สมาชิกของบ้านพักใจสระบุรีให้ข้อมูลในทิศทางเดียวกันว่า มีความสุขที่ได้มาอยู่บ้านพักใจเพราะทุกคนมีรอยยิ้มและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เอื้ออาทรกัน ได้ฝึกอาชีพทำให้ลิ้มยาเสพติด การเรียนรู้ธรรมะและปฏิบัติตามหลักศาสนาทำให้มีจิตสำนึกกลับใจได้ ได้หักห้ามใจ ฝึกจิตใจให้ชนะใจตนเองได้ ได้เรียนรู้จากตัวอย่างที่หลากหลายทำให้ได้ข้อคิดในชีวิต ได้รับความรู้ของการเป็นคนดี การมีความอดทน การมาอยู่ที่บ้านพักใจทำให้ปลอดภัยจากยาเสพติด มีชีวิตดีขึ้นไม่ต้องตกเป็นทาสยาเสพติด เลิกยาเสพติดได้อย่างเด็ดขาด มีกำลังใจที่ดีจากคนรอบข้าง การเอาใจใส่ของครู พี่เลี้ยง และเจ้าหน้าที่ อยากมีชีวิตที่ดีขึ้น อยากกลับไปใช้ชีวิตปกติเหมือนคนอื่น ๆ อยากมีอนาคตที่ดี ได้เรียนรู้ฝึกอาชีพทำให้มีอาชีพติดตัวและฝึกตัวเองให้ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกลับตนเป็นคนดีของสังคมในโลกใหม่ที่บาปบุญมีจริง ได้มีเวลาคิดทบทวนสิ่งที่ไม่ดีที่ทำลงไปและทางแก้ไข

โดยสรุป พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มุ่งเน้นในการส่งเสริมให้คนเป็นคนดี มีจริยธรรม มีคุณธรรม อยู่หรือปกครองหมู่คณะ สังคม และประเทศชาติได้อย่างสงบสุข รู้จักการพัฒนาร่วมกับหมู่คณะ สังคม และประเทศชาติ ให้มีศักยภาพที่มั่นคงและก้าวไปกับโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาได้ สามารถรู้จักประเภทบุคคลแต่ละคนว่าฉลาดหรือโง่ เป็นคนพาลหรือเป็นบัณฑิต มีความสามารถหรือไม่ มีคุณธรรมหรือไม่ แล้วเลือกคบหาให้เป็นคุณประโยชน์แก่ตน เลือกใช้คนให้เหมาะสมกับกิจการ/งาน หรือเพื่อที่จะปฏิบัติกับเขาได้อย่างเหมาะสมและที่สำคัญก็คือ จะสนทนากับเขาอย่างไรเรื่องและราบริน สร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

๑. ควรสร้างบ้านพักใจในลักษณะเช่นนี้ในเขตพื้นที่เสี่ยงอื่นๆหรือในสถาบันรูปแบบคล้ายคลึงกันเช่น สถานพินิจ เรือนจำ และทดลองประยุกต์ใช้หลักธรรมและแนวคิดที่ได้จากงานวิจัยนี้เข้าไปช่วยพัฒนาปรับปรุงพฤติกรรมว่าจะมีประสิทธิภาพเช่นเดียวกันหรือไม่

๒. ควรสร้างบ้านพักใจในลักษณะเช่นนี้รองรับผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติดที่เป็นหญิงซึ่งมีอัตราการติดยาเสพติดค่อนข้างสูง

๓. ควรให้โอกาสองค์กรภาคประชาชน (Out Source) ได้ทดลองดำเนินการ โดยองค์กรภาครัฐทำหน้าที่กำกับบริหารจัดการทั้งในองค์ความรู้และการดำเนินงาน

๔. ควรมีการเสริมพลังใจในการจ้างงาน เช่น การปฏิบัติเฉกเช่นคนงานปกติ

๕. ด้วยผลจากการเคยเสพยามาก่อน งานที่เข้าใจง่ายไม่ยุ่งยากมากนัก เช่น งานสวน งานเสริม งานปศุสัตว์ หรืองานเป็นชิ้นๆทำให้เสร็จในเวลา จะเป็นงานที่เหมาะสมกับสภาพสมาชิกเหล่านี้ที่มีระยะของการฟื้นฟูไม่นานนัก

๖. ควรได้มีการนำผลการวิจัยนี้ไปใช้ในการพัฒนาระบบการจัดการเรียนการสอน การบริหารวิชาการของการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดทั้งในประเด็นของการบริหารจัดการ การฝึกปฏิบัติการสนับสนุนช่วยเหลือของสังคมหรือชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม

๗. ควรนำผลการวิจัยนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการสร้างวัฒนธรรมไทยที่ใช้หลักพุทธศาสนาไปบูรณาการสร้างสังคมให้ปลอดจากยาเสพติด

๘. ควรนำผลการวิจัยนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการวิจัยทั้งในทางกว้างสู่สังคมหรือศูนย์หรือจังหวัดอื่นๆ และในทางลึกเป็นการศึกษาต่อยอดในประเด็นอื่นๆให้ชัดเจนเพื่อเป็นลักษณะเฉพาะแบบของสังคมไทย

บรรณานุกรม

เจษฎาภรณ์ รอดภัย, (๒๕๕๕), การศึกษาวิเคราะห์หลักโอวาทปาฏิโมกข์ในทัศนะของพระเถระในประเทศไทย. **วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (๒๕๔๖). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), (๒๕๔๑), **การพัฒนาที่ยั่งยืน(Sustainable Development)**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สหธรรมิก

พระไพศาล วิสาโล. (๒๕๔๓), **การศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์**. คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏ

เชียงใหม่

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต, ๒๕๓๘), **ธรรมะและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม**, กรุงเทพฯ :

บริษัท สหธรรมิก จำกัด

พระราชวรมนี (ประยุทธ์ ปยุตโต), (๒๕๒๘), **คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่**,

(กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศูนย์ประสานงานการปฏิบัติที่ ๑ กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร. (๒๕๕๒).

ผลการดำเนินงานการแก้ไขปัญหายาเสพติดในระดับพื้นที่ตามนโยบาย “ยุทธศาสตร์ ๕ รั้ว และ ๒ โครงการหลัก” ภาพรวมประเทศ (๑ เมษายน – ๓๐ มิถุนายน ๒๕๕๒).

กรุงเทพฯ: สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงยุติธรรม

สำนักงานศาลยุติธรรม (๒๕๕๘). **รายงานสถิติคดีศาลยุติธรรมทั่วราชอาณาจักรประจำปี พ.ศ.**

๒๕๕๘ รายงานประจำปีของศาลทั่วราชอาณาจักร กรุงเทพฯ: กระทรวงยุติธรรม

สำนักบริการสวัสดิการสังคม (๒๕๕๗). **โครงการการจัดการองค์ความรู้ “วิธีการพัฒนาศักยภาพผู้**

ผ่านการบำบัดยาเสพติด บ้านพักใจ จ.สระบุรี ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๗”.

กรุงเทพฯ: กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

สำนักยุทธศาสตร์ (๒๕๕๗) **งบประมาณแผนการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดเชิงบูรณาการ**

รายงานการติดตามผลการดำเนินงานประจำปี ๒๕๕๗. กรุงเทพฯ: สำนักงานป้องกัน

และปราบปรามยาเสพติด กระทรวงยุติธรรม

.----- (๒๕๕๗). **แผนยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด พ.ศ. ๒๕๕๘ – ๒๕๖๒.**

กรุงเทพ: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงยุติธรรม

และวารสารและสื่อออนไลน์อื่นๆ

แบบที่ ๑ แบบสัมภาษณ์บ้านพักใจ สระบุรี

1.ชื่อ.....นามสกุล.....อายุ.....ปี

2.(กลุ่ม 1) ตำแหน่ง.....งานส่วน.....เพศ.....

(กลุ่ม 2) อยู่ในส่วน.....

ทำหน้าที่ในบ้าน.....

(กลุ่ม 3) อยู่บ้านเลขที่.....ถ.....ต.....อ.....

ทำหน้าที่เกี่ยวกับบ้าน.....

คำถามต่อไปนี้จะเกี่ยวกับการสร้างสังคมปลอดภัยของบ้านพักใจ

1.เฉพาะกลุ่มที่ 1 ท่านมีนโยบายในการสร้างสังคมปลอดภัยของบ้านพักใจอย่างไร?

.....
.....

(เฉพาะกลุ่มที่ 1) ท่านได้ใช้หลักพระพุทธศาสนา (ตามที่แจกให้) ในการสร้างนโยบายการสร้างสังคมปลอดภัยของบ้านพักใจหรือไม่ อย่างไร?

.....

(เฉพาะกลุ่มที่ 1) ท่านได้ใช้หลักพระพุทธศาสนาอื่นๆนอกจากที่แจกให้ ในการสร้างนโยบายการสร้างสังคมปลอดภัยของบ้านพักใจหรือไม่ อย่างไร?

.....

สำหรับทุกกลุ่ม

1.ท่านมีการถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ ความคิด ความเชื่อในการสร้างสังคมปลอดภัยของบ้านพักใจแก่คนอื่นอย่างไร (กิจกรรม) ?

.....

ใช้การสื่อสารแบบใด

.....

ท่านได้ใช้หลักพระพุทธศาสนา (ตามที่แจกให้) ในการถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ ความคิด ความเชื่อของท่านต่อการสร้างสังคมปลอดภัยของบ้านพักใจหรือไม่ อย่างไร (กิจกรรม) ?

.....

ใช้หลักพระพุทธศาสนา (ตามที่แจกให้) ในการสื่อสารเรื่องนี้หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

ท่านได้ใช้หลักพระพุทธศาสนาอื่นๆนอกไปจากที่แจกให้เพื่อถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ ความคิด ความเชื่อของ
ท่านต่อการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดของบ้านพักใจหรือไม่ อย่างไร(กิจกรรม)

?.....

.....

ใช้หลักพระพุทธศาสนา อื่นๆนอกไปจากที่แจกให้ในการสื่อสารเรื่องนี้หรือไม่ อย่างไร

.....

2. ท่านใช้หลักพระพุทธศาสนา (ตามที่แจกให้) ในการคัดเลือกชุมชน (กลุ่มในบ้าน) เป้าหมาย ในการสร้างสังคม
ปลอดยาเสพติดของบ้านพักใจหรือไม่? อย่างไร(กิจกรรม)

?.....

.....

และได้ใช้หลักธรรมอื่นๆด้วยหรือไม่?

อย่างไร?.....

.....

3. ท่านใช้หลักพระพุทธศาสนา (ตามที่แจกให้) ในการสืบสภาพ/ลักษณะชุมชน (กลุ่มในบ้าน) เพื่อการสร้างสังคม
ปลอดยาเสพติดของบ้านพักใจหรือไม่? อย่างไร(กิจกรรม)

?.....

.....

และได้ใช้หลักธรรมอื่นๆด้วยหรือไม่? อย่างไร?

?.....

.....

4. ท่านใช้หลักพระพุทธศาสนา (ตามที่แจกให้) ในการพบผู้นำชุมชน (กลุ่มในบ้าน) ตามกลุ่มเป้าหมายเพื่อการสร้าง
สังคมปลอดยาเสพติดของบ้านพักใจหรือไม่? อย่างไร(กิจกรรม)

?.....

.....

และได้ใช้หลักธรรมอื่นๆด้วยหรือไม่? อย่างไร?

?.....

.....

5. ท่านใช้หลักพระพุทธศาสนา (ตามที่แจกให้) ในการเลือกผู้นำธรรมชาติ (ไม่ได้รับแต่งตั้งอย่างเป็นทางการใดๆ แต่กลุ่มยกย่องนับถือให้เอง) เพื่อการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดของบ้านพักใจหรือไม่? อย่างไร

(กิจกรรม).....

.....

.....

และได้ใช้หลักธรรมอื่นๆด้วยหรือไม่? อย่างไร?

?.....

.....

๖. ท่านใช้หลักพระพุทธศาสนา (ตามที่แจกให้) ในการรณรงค์ประชาสัมพันธ์เพื่อการสร้างสังคม ปลอดยาเสพติดของบ้านพักใจหรือไม่? อย่างไร(กิจกรรม)

?.....

.....

.....

และได้ใช้หลักธรรมอื่นๆด้วยหรือไม่? อย่างไร?

.....

.....

.....

๗. ท่านใช้หลักพระพุทธศาสนา (ตามที่แจกให้) ในการคัดแยกผู้มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติด เพื่อการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดของบ้านพักใจหรือไม่? อย่างไร(กิจกรรม)

?.....

.....

.....

และได้ใช้หลักธรรมอื่นๆด้วยหรือไม่? อย่างไร?

.....

.....

.....

๘. ท่านใช้หลักพระพุทธศาสนา (ตามที่แจกให้) ในการรับรองครัวเรือน (กลุ่มในบ้านที่ได้รับการรับรองอย่างเป็นทางการ) เพื่อการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดของบ้านพักใจหรือไม่? อย่างไร (กิจกรรม) ?.....

และได้ใช้หลักธรรมอื่นๆด้วยหรือไม่? อย่างไร?

๙. ท่านใช้หลักพระพุทธศาสนา (ตามที่แจกให้) ในการใช้มาตรการทางสังคมเพื่อการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดของบ้านพักใจหรือไม่? อย่างไร(กิจกรรม)

?.....

และได้ใช้หลักธรรมอื่นๆด้วยหรือไม่? อย่างไร?

?.....

.....

10. ท่านใช้หลักพระพุทธศาสนา (ตามที่แจกให้) ในการรักษาสถานะชุมชน (ของบ้าน) เข้มแข็งเพื่อสร้างสังคมปลอดยาเสพติดของบ้านพักใจหรือไม่? อย่างไร(กิจกรรม)

?.....

และได้ใช้หลักธรรมอื่นๆด้วยหรือไม่?

อย่างไร?.....

.....

1๑. ท่านใช้หลักพระพุทธศาสนา (ตามที่แจกให้) ในการกำหนดพันธกิจ (Mission) เพื่อสร้างสังคมปลอดยาเสพติดของบ้านพักใจหรือไม่? อย่างไร (กิจกรรม)

?.....

.....

และได้ใช้หลักธรรมอื่นๆด้วยหรือไม่? อย่างไร?

?.....

.....

1๒. ท่านใช้หลักพระพุทธศาสนา (ตามที่แจกให้) ในการกำหนดวิสัยทัศน์ขององค์กร (บ้าน) เพื่อสร้างสังคมปลอดยาเสพติดของบ้านพักใจหรือไม่? อย่างไร (กิจกรรม)

?.....

.....

และได้ใช้หลักธรรมอื่นๆด้วยหรือไม่? อย่างไร?

?.....

13.ท่านใช้หลักพระพุทธศาสนา (ตามที่แจกให้) ในกำหนดโครงสร้างขององค์กร (บ้าน) เพื่อสร้างสังคมปลอดยาเสพติดของบ้านพักใจหรือไม่? อย่างไร(กิจกรรม)

?.....

.....

และได้ใช้หลักธรรมอื่นๆด้วยหรือไม่? อย่างไร?

?.....

.....

14.ท่านใช้หลักพระพุทธศาสนา (ตามที่แจกให้) ในการกำหนดจุดยืนในการแข่งขันกันเพื่อสร้างสังคมปลอดยาเสพติดของบ้านพักใจหรือไม่? อย่างไร(กิจกรรม)

?.....

.....

และได้ใช้หลักธรรมอื่นๆด้วยหรือไม่? อย่างไร?

?.....

.....

15.ท่านใช้หลักพระพุทธศาสนา (ตามที่แจกให้) ในการกำหนดยุทธศาสตร์ (ตารางเวลาและกิจกรรม) เพื่อสร้างสังคมปลอดยาเสพติดของบ้านพักใจหรือไม่? อย่างไร(กิจกรรม)

?.....

.....

.....

และได้ใช้หลักธรรมอื่นๆด้วยหรือไม่? อย่างไร?

?.....

.....

.....

๑๖.ท่านใช้หลักพระพุทธศาสนา (ตามที่แจกให้) ในการกำหนดแผนปฏิบัติการเพื่อสร้างสังคมปลอดยาเสพติดของบ้านพักใจหรือไม่? อย่างไร(.....)

และได้ใช้หลักธรรมอื่นๆด้วยหรือไม่? อย่างไร?

๑๗. ท่านใช้หลักพระพุทธศาสนา (ตามที่แจกให้) ในการเชื่อมโยงระบบการวัดผลกับวัตถุประสงค์ของการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดของบ้านพักใจหรือไม่? อย่างไร(กิจกรรม) ?.....

และได้ใช้หลักธรรมอื่นๆด้วยหรือไม่? อย่างไร?

๑๘. ท่านใช้หลักพระพุทธศาสนา (ตามที่แจกให้) ในการดำเนินการตามแผนปฏิบัติการในการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดของบ้านพักใจหรือไม่? อย่างไร(กิจกรรม) ?.....

และได้ใช้หลักธรรมอื่นๆด้วยหรือไม่? อย่างไร? ?.....

๑๙. ท่านใช้หลักพระพุทธศาสนา (ตามที่แจกให้) ในการเรียนรู้จากการดำเนินการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดของบ้านพักใจหรือไม่? อย่างไร (กิจกรรม) ?.....

และได้ใช้หลักธรรมอื่นๆด้วยหรือไม่? อย่างไร? ?.....

๒๐. ท่านใช้หลักพระพุทธศาสนา (ตามที่แจกให้) ในการดำเนินการปรับปรุงแผน/วิธีการ/ยุทธศาสตร์ในการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดของบ้านพักใจหรือไม่? อย่างไร (กิจกรรม) ?.....

และได้ใช้หลักธรรมอื่นๆด้วยหรือไม่? อย่างไร? ?.....

๒๑. ท่านใช้หลักพระพุทธศาสนา (ตามที่แจกให้) ในการดำเนินการสร้างหลักการเพื่อสร้างสังคมปลอดยาเสพติดของบ้านพักใจหรือไม่? อย่างไร (กิจกรรม) ?.....

และได้ใช้หลักธรรมอื่นๆด้วยหรือไม่? อย่างไร? ?.....

๒๒. ท่านใช้หลักพระพุทธศาสนา (ตามที่แจกให้) ในการทบทวนแผนประจำปีของการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดของบ้านพักใจหรือไม่? อย่างไร (กิจกรรม) ?.....

และได้ใช้หลักธรรมอื่นๆด้วยหรือไม่? อย่างไร? ?.....

๒๓. ท่านใช้หลักพระพุทธศาสนา (ตามที่แจกให้) ในการปรับกระบวนการบริหารเชิงยุทธศาสตร์ในการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดของบ้านพักใจหรือไม่? อย่างไร(กิจกรรม) ?.....

และได้ใช้หลักธรรมอื่นๆด้วยหรือไม่? อย่างไร?.....

๒๔. ท่านใช้หลักพระพุทธศาสนา (ตามที่แจกให้) ในกระบวนการเชิงบูรณาการแบบสามเส้า (The Trangle) ของการแก้ปัญหา ผลผลิตที่ดีที่สุด และระบบองค์กรเพื่อการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดของบ้านพักใจหรือไม่? อย่างไร(กิจกรรม) ?.....

และได้ใช้หลักธรรมอื่นๆด้วยหรือไม่? อย่างไร? ?.....

๒๕. ท่านใช้หลักพระพุทธศาสนา (ตามที่แจกให้) ในการกระตุ้นการมีส่วนร่วมของสมาชิก บุคคลากร และผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อการสร้างสังคมปลอดภัยเสถียรของบ้านพักใจหรือไม่? อย่างไร(กิจกรรม) ?.....

และได้ใช้หลักธรรมอื่นๆด้วยหรือไม่? อย่างไร?.....

๒๖.ท่านใช้หลักพระพุทธศาสนา (ตามที่แจกให้) ในการสร้างกระบวนการบริหารอย่างเป็นพลวัตร (มีกิจกรรมกระทำอย่างต่อเนื่อง) ที่มีความคิดใหม่และต่อเนื่องเพื่อสร้างสังคมปลอดภัยเสถียรของบ้านพักใจหรือไม่? อย่างไร(กิจกรรม) ?.....

และได้ใช้หลักธรรมอื่นๆด้วยหรือไม่? อย่างไร? ?.....

๒๗.ท่านใช้หลักพระพุทธศาสนา (ตามที่แจกให้) ในการบริหารระบบข้อมูล เช่น ทางอินเทอร์เน็ต คอมพิวเตอร์ หรือ เครื่องมือสื่อสารทางเทคโนโลยีต่างๆ ในการสร้างสังคมปลอดภัยเสถียรของบ้านพักใจหรือไม่? อย่างไร (กิจกรรม) ?.....

และได้ใช้หลักธรรมอื่นๆด้วยหรือไม่? อย่างไร? ?.....

๒๘. ท่านใช้หลักพระพุทธศาสนา (ตามที่แจกให้) ในการวิจัยและพัฒนาการสร้างสังคมปลอดภัยเสถียรของบ้านพักใจหรือไม่? อย่างไร (กิจกรรม) ?.....

และได้ใช้หลักธรรมอื่นๆด้วยหรือไม่? อย่างไร? ?.....

๒๙. ท่านใช้หลักพระพุทธศาสนา (ตามที่แจกให้) ในกระบวนการตรวจสอบคุณภาพ (Plan-Do-Study-Act Cycle) ในการสร้างสังคมปลอดภัยเสถียรของบ้านพักใจหรือไม่? อย่างไร(กิจกรรม) ?.....

และได้ใช้หลักธรรมอื่นๆด้วยหรือไม่? อย่างไร? ?.....

๓๐. ท่านใช้หลักพระพุทธศาสนา (ตามที่แจกให้) ในกระบวนการปรับแต่ง (The Adaptive Process) พฤติกรรมเพื่อสร้างสังคมปลอดภัยเสถียรของบ้านพักใจหรือไม่? อย่างไร(กิจกรรม) ?.....

และได้ใช้หลักธรรมอื่นๆด้วยหรือไม่? อย่างไร? ?.....

จบ/ขอขอบคุณในการร่วมมือในครั้งนี้

แบบที่ ๒ หลักพระพุทธศาสนา

หลักพระพุทธศาสนา หมายถึง แนวทาง วิธีการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญาตามหลักโอวาทปาฏิโมกข์คือ หลักการ ๓ ประการ อุดมการณ์ ๔ ประการ และวิธีการ ๖ ประการดังนี้

หลักการ ๓ ประการ คือ

- ๑) การไม่ทำบาปทั้งปวงไม่ว่าจะด้วยกาย วาจา และใจ
 - ๒) การทำกุศลให้ถึงพร้อมได้แก่ การทำความดีทุกอย่าง และ
 - ๓) การทำจิตใจให้ผ่องใสด้วยการละบาปทั้งปวง ถ้อยศีลและบำเพ็ญกุศลให้ถึงพร้อม
- ด้วยการปฏิบัติสมณะและการวิปัสสนากัมมัฏฐาน

อุดมการณ์ ๔ ประการ คือ

- ๑) ความอดทน คือ การอดกลั้นไม่ทำบาปทั้งกาย วาจา ใจ
- ๒) ไม่เบียดเบียนคือ การงดเว้นจากการทำร้าย รบกวนหรือเบียดเบียนผู้อื่น
- ๓) ความสงบ คือ ปฏิบัติตนให้สงบทั้งกาย วาจา และใจ
- ๔) การดับทุกข์ของชีวิตที่เป็นเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา (นิพพาน)

วิธีการ ๖ ประการ คือ

- ๑) ไม่ว่าร้าย คือ ไม่กล่าวให้ร้ายหรือโจมตีใคร
 - ๒) ไม่ทำร้าย คือ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น
 - ๓) สำรวมในปาฏิโมกข์ คือ ความเคารพระเบียบวินัย กติกา กฎหมาย
- ขนบธรรมเนียม ประเพณีที่ติงามของสังคม
- ๔) รู้จักประมาณ คือรู้จักพอดี พอกินพออยู่
 - ๕) อยู่ในสถานที่สงบสงัด คือ อยู่ในสถานที่ที่สงบและมีสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมและ
 - ๖) การฝึกหัดจิตใจให้สะอาด คือ การชำระจิตใจให้ขาวรอบเสมอ

ภาคผนวก ค
รูปภาพกิจกรรมที่ดำเนินการวิจัย

ก. สถานที่

กิจกรรมช่วงเช้า
ถางหญ้า ปลูกลูกผักสวนครัว

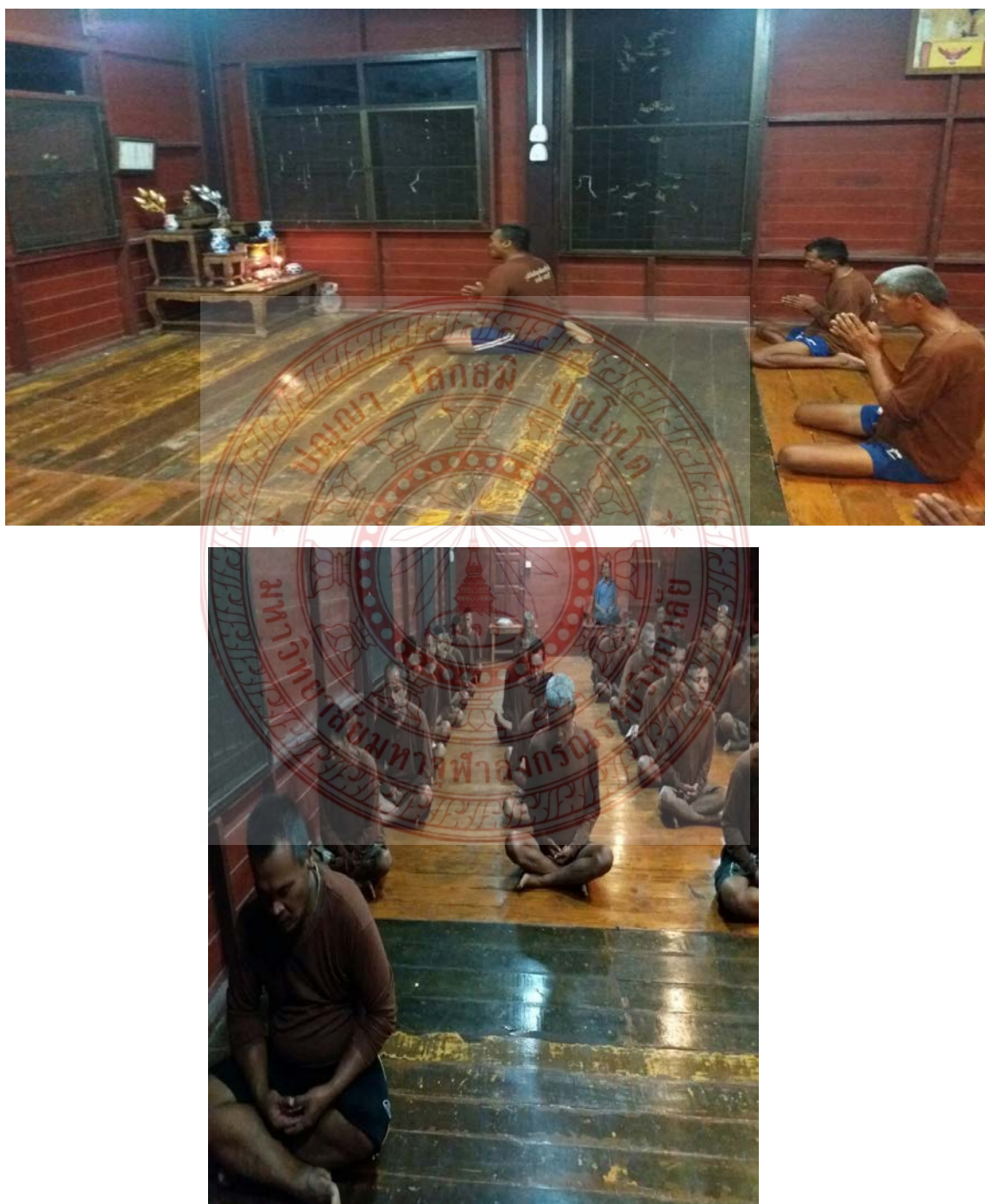

กิจกรรมช่วงบ่าย
เรียนหนังสือ / เรียนฝึกอาชีพ

กิจกรรมช่วงเช้า - กลางคืน
สวดมนต์ ไหว้พระ นั่งสมาธิ

แบบสรุปโครงการวิจัย

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สัญญาเลขที่: ว.149/2560

ชื่อโครงการวิจัย: การวิเคราะห์รูปแบบ กระบวนการ และยุทธศาสตร์การสร้างสังคมปลอดภัย
ติดตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคกลาง : บ้านพักใจ สระบุรี

หัวหน้าโครงการวิจัย: ผศ.ดร.ภูริวัจน์ ปุณยวุฒิปรีดา

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จังหวัดสระบุรีนั้นตั้งแต่ปี ๒๕๕๐ ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ศอ.ปส.) สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ร่วมกับกระทรวงมหาดไทย ได้คัดเลือกให้เป็นจังหวัดนำร่องในการใช้ระบบแบบบูรณาการของการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่สำนักงาน (ป.ป.ส.) ภาค ๑ ซึ่งดำเนินการแก้ไขยาเสพติดแบบครบวงจร ทั้งนี้เนื่องจากจังหวัดสระบุรี ซึ่งเป็นศูนย์กลางการคมนาคมสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตะวันออก และภาคเหนือ มีเส้นทางลำเลียงยาเสพติดผ่านพื้นที่รอยต่อระหว่างจังหวัดทางหลวงหมายเลข ๑ ถนนพหลโยธินกรุงเทพมหานครทางสู่ปทุมธานี ลพบุรี ทางหลวงหมายเลข ๒ ถนนมิตรภาพ ผ่านจังหวัดนครราชสีมา และถนนสายรอง หมายเลข ๓ เชื่อมต่อจังหวัดนครนายก ปราจีนบุรี และสระแก้ว โดยข้อมูลระหว่างปี ๒๕๔๖-๒๕๕๑ พบว่า จังหวัดสระบุรี มีการค้ายาเสพติด การแพร่ระบาดในพื้นที่เสี่ยงและประชาชนมีพฤติกรรมเสพยาเสพติดตามแหล่งมั่วสุมต่างๆ ทั้งในชุมชนเมือง และเขตรอยต่อระหว่างจังหวัดที่ยังพบว่า มีหมู่บ้านและชุมชนหลายแห่งที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด โดยจังหวัดสระบุรียังมีพื้นที่ขนาดใหญ่และมีประชากรอยู่หนาแน่น เป็นที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมจำนวนมาก ทำให้ได้รับผลกระทบจากปัญหายาเสพติดเช่นเดียวกับอีกหลายจังหวัด โดยเดือนตุลาคม ๒๕๕๑-เดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๕๒ ที่ผ่านมามีจังหวัดสระบุรีได้ดำเนินการปราบปรามยาเสพติดรวม ๓๐๔ ราย ภายหลังการดำเนินการปราบปราม จับกุม บำบัดและฟื้นฟูผู้ที่มีปัญหายาเสพติดโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แยกเป็นระบบสมัครใจ ๑๐ ราย ระบบบังคับบำบัด ๒๖๗ ราย และระบบต้องโทษ ๓๑ ราย ซึ่งปัจจุบันจังหวัดมีจำนวนผู้ต้องขังประมาณ ๒,๐๑๐ คน พบว่า ส่วนใหญ่ต้องโทษด้วยคดียาเสพติด ดังนั้นการสร้างศูนย์ “บ้านพักใจ” ที่จังหวัดสระบุรีนี้จะสามารถรองรับผู้ติดยาเสพติดที่ผ่านการบำบัดแล้วจากจังหวัดใกล้เคียงในภาคกลาง แม้แต่จากกรุงเทพฯ เพราะมีพื้นที่เพียงพอในการสร้างเป็นแหล่งพักพิงและเป็นศูนย์นำร่องต้นแบบต่อผู้ติดยาเสพติดที่ผ่านการบำบัดแล้วแต่ยังไม่สามารถกลับคืนสู่ครอบครัวหรือหมู่บ้านและชุมชนได้ อันเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม ที่ยังไม่เอื้ออำนวย เพื่อให้ผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติดได้มาสร้างความพร้อมด้านสุขภาพร่างกาย มีภูมิคุ้มกัน มีจิตใจที่เข้มแข็ง มีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพการงาน และมีงานทำที่มั่นคงก่อนกลับไปสู่ครอบครัวและชุมชน เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติดหันกลับไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดอีกต่อไป และเรียนรู้ที่จะอยู่กับสังคมที่ปลอดภัยโดย

ในปีงบประมาณ ๒๕๕๐ สำนักงานป.ป.ส.ภาค ๑ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจำนวน ๑,๓๐๐,๐๐๐ บาท (หนึ่งล้านสามแสนบาทถ้วน) เพื่อจัดทำโครงการนำร่องในการจัดตั้งแหล่งพักพิงให้แก่ผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติด และประสานกับกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ให้เป็นผู้จัดหาสถานที่และบุคลากรผู้ปฏิบัติงาน โดยใช้ชื่อว่า **บ้านพักใจจังหวัดสระบุรี** เป็นแหล่งพักพิงให้แก่ผู้บำบัดยาเสพติดหรือผู้ที่อยู่ระหว่างกระบวนการบำบัดรักษาให้ได้รับการดูแลด้านปัจจัย ๔ และให้การพัฒนาศักยภาพทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม อาชีพ การศึกษา การป้องกันตนเอง และการฝึกทักษะการปฏิเสชาเสพติด เรียนรู้ที่จะอยู่ในสังคมที่ปลอดภัยและปลอดภัย รวมทั้งการบริการด้านสิทธิประชาชน ต่อมาในปี ๒๕๕๑ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการพัฒนาศักยภาพผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติด และด้วางโครงการแพรวะระบาดของยาเสพติด จึงได้สนับสนุนงบประมาณการดำเนินงานของบ้านพักใจจังหวัดสระบุรีอย่างต่อเนื่อง และจัดตั้งบ้านพักใจจังหวัดสระบุรีขึ้นเป็นหน่วยงานราชการเมื่อปี ๒๕๕๐ และในปี ๒๕๕๒ ได้โอนย้ายเป็นหน่วยงานภายใต้สังกัดของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน^{๖๒}

ดังนั้นการวิจัยบ้านพักใจจังหวัดสระบุรีนี้จะทำให้เห็นถึงรูปแบบ กระบวนการ และยุทธศาสตร์ในการสร้างสังคมปลอดภัยและปลอดภัย โดยเฉพาะการใช้หลักทางพระพุทธศาสนาที่ได้นำหลักโอวาทปาติโมกข์ที่เป็นหลักการสำคัญของพระพุทธศาสนาในจุดยืนและแนวทางการยึดถือปฏิบัติสำหรับสงฆ์และพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย^{๖๓} ไว้อย่างชัดเจน ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ของการวิจัยนี้ โดยการวิจัยนี้เป็นการศึกษาข้อเท็จจริงหรือสภาพการณ์จริงที่เกิดขึ้นแล้วนำย้อนกลับไปสรุปสู่องค์ความรู้ ซึ่งเป็นสิ่งที่สังคม รัฐ และผู้ที่เกี่ยวข้องต้องการเพื่อนำไปสร้างประโยชน์อย่างมากต่อการแก้ไข ปรับปรุง พัฒนา และการนำไปใช้เป็นตัวแบบในการสร้างศูนย์หรือบ้านอื่น ๆ ต่อไป ที่จะช่วยให้ผู้ผ่านการบำบัดการเสพติดแล้วกลับคืนสู่สังคมอย่างมีศักยภาพด้วยความเชื่อมั่น ช่วยเหลือตนเองได้ ไม่เป็นภาระผู้อื่น สามารถเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาครอบครัว ชุมชน และเรียนรู้ที่จะอยู่ในสังคมได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

- ๑) เพื่อศึกษารูปแบบการสร้างสังคมปลอดภัยและปลอดภัยตามหลักพระพุทธศาสนาของบ้านพักใจจังหวัดสระบุรี
- ๒) เพื่อศึกษากระบวนการสร้างสังคมปลอดภัยและปลอดภัยตามหลักพระพุทธศาสนาของบ้านพักใจจังหวัดสระบุรี

^{๖๒}สำนักบริการสวัสดิการสังคม, โครงการการจัดการองค์ความรู้ “วิธีการพัฒนาศักยภาพผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติด บ้านพักใจ จ.สระบุรี”, (กรุงเทพมหานคร: กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ๒๕๕๗), หน้า ๔-๕.

^{๖๓}พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๓๗๓.

๓) เพื่อศึกษายุทธศาสตร์การสร้างสังคมปลอดยาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนาของบ้านพักใจ จังหวัดสระบุรี

ผลการวิจัย

ผลของหลักพระพุทธศาสนาในการสร้างสังคมปลอดยาเสพติด

บ้านพักใจสระบุรีมีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาสังคมและมนุษย์ใน ๓ ระดับคือ

ระดับปัจเจก : การดับทุกข์ จากยาเสพติด (ปลดทาสให้เป็นไท ปลดใจจากยาเสพติด)

ระดับองค์กร : การสร้างสุขภาวะการมีเอื้ออาทร เพื่อให้เกิดการพึ่งพาตนเอง เรียนรู้ เชื่อมั่น ในการเป็นองค์กรต้นแบบ

ระดับครอบครัว : เพื่อพัฒนาศักยภาพผู้บำบัดยาเสพติดระดับครอบครัวและชุมชน การสร้างครอบครัวและชุมชนให้เข้มแข็ง (ยั่งยืน) มีความสุขเกิดความมั่นคงในครอบครัวและชุมชน ย่อมส่งผลให้เกิดสันติสุขในครอบครัวและชุมชน โดยทุกคนมีคุณค่าและมีส่วนร่วมในการสร้างพื้นที่ความสุขในขนาดร่วมกัน

มีการประยุกต์ใช้ **หลักพระพุทธศาสนา ตามนियามของการวิจัยนี้ทั้งหลักการ ๓ ประการ อุดมการณ์ ๔ ประการ และวิธีการ ๖ ประการ** ซึ่งทั้งหมดคือ “หลักโอวาทปาฏิโมกข์” ที่เป็นรูปแบบ อุดมการณ์ หลักการ วิธีการ และแนวทางปฏิบัติของพระพุทธศาสนา โดยยึดหลักของไตรสิกขา มรรค ๘ การรักษาศีล ทำภาวนาสมาธิ อริยสัจ ๔ อิทธิบาท ๔ พรหมวิหาร ๔ หิริโอตตปเป ความกตัญญูกตเวที เป็นหลักปฏิบัติจิต และใช้ฆราวาสธรรม ๔ สาราณียธรรม ๖ และสังคหวัตถุ ๔ สัมปรัสนธรรม ๗ เพื่อการอยู่ร่วมกัน และใช้การสื่อสารเชิงพุทธ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริรัชกาลที่ ๙ ความเชื่อและความรู้สึกในเชิงมโนคติของบ้านพักใจสระบุรี หลัก ๕ ส. และความตั้งใจในการทำงานของบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ทั้งหลายที่ทำให้สามารถพัฒนาคนดีคืนสู่สังคม ห่างไกลจากยาเสพติดได้สำเร็จ

การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

๑) ได้องค์ความรู้ของรูปแบบ กระบวนการ และยุทธศาสตร์ในการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนาของบ้านพักใจ ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นต้นแบบในการสร้างบ้านพักใจเพื่อพัฒนาศักยภาพให้กับผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติดช่วยให้คืนกลับสู่สังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพตามเป้าหมายของรัฐและสำนักงานสวัสดิการสังคม กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

๒) ผลการวิจัยที่ได้สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาระบบการจัดการเรียนการสอน การบริหารวิชาการของการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดทั้งในประเด็นของการบริหารจัดการ การฝึกปฏิบัติ การสนับสนุนช่วยเหลือของสังคมหรือชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม

๓) ผลการวิจัยที่ได้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการสร้างวัฒนธรรมไทยที่ใช้หลักพุทธศาสนาไปบูรณาการสร้างสังคมให้ปลอดจากยาเสพติด

๔) ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการวิจัยทั้งในทางกว้างสู่สังคมหรือศูนย์หรือจังหวัดอื่น ๆ และในทางลึกเป็นการศึกษาต่อยอดในประเด็นอื่นๆให้ชัดเจนเพื่อเป็นลักษณะเฉพาะแบบของสังคมไทย
การประชาสัมพันธ์/ตีพิมพ์เผยแพร่ ได้มีการนำบทความวิจัยไปทำการตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารแล้ว

ประวัติผู้วิจัย

๑. หัวหน้าโครงการ

ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย)

ผศ.ดร. ภูริวัจน์ ปุณยวุฒิปรีดา

ชื่อ - นามสกุล (ภาษาอังกฤษ)

Asst. Prof. Dr. Phuriwat

หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน

Punayawuthipreeda

สถานที่ติดต่อ ๔๔/๙๒ หมู่ ๘ ซอย ๘ ถนนพุทธมณฑลสาย ๕ ตำบลบางกระพี้

อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

หมายเลขโทรศัพท์ ๐ ๘๑๙๙ ๘๘๙๒ ๕

E-Mail: phu9555@gmail.com

ตำแหน่งปัจจุบัน อนุกรรมการสอบสวน กกต. กลาง

ผู้ประนีประนอมศาลแรงงานกลาง

ผู้พิพากษาสมทบศาลแรงงานกลาง

คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค (สคบ) ฝ่ายโฆษณา

อาจารย์พิเศษวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ (มจร)

อาจารย์ประจำ วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มจร. วัดไร่ขิง

ประวัติการศึกษา

- ☐ นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ☐ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ☐ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ☐ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (สาขาบริหารพัฒนาสังคม)
- ☐ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาสถาปัตยกรรมสิ่งแวดล้อม ด้านการออกแบบป้ายโฆษณาเน้นเรื่องสิ่งแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ☐ นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยปทุมธานี
- ☐ พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ประสบการณ์การฝึกอบรม

- ☐ หลักสูตรประกาศนียบัตรชั้นสูง การบริหารงานภาครัฐและกฎหมายมหาชน รุ่น ๗

สถาบันพระปกเกล้า

- ☐ หลักสูตรประกาศนียบัตรชั้นสูง การบริหารเศรษฐกิจสาธารณะสำหรับนักบริหารระดับสูง

สถาบันพระปกเกล้า

- ☐ หลักสูตรประกาศนียบัตรชั้นสูง การเสริมสร้างสังคมสันติสุข รุ่น ๓ สถาบันพระปกเกล้า

- ☐ หลักสูตรพัฒนาสัมพันธระดับผู้บริหาร กองบัญชาการกองทัพไทย รุ่น ๒

- ☐ หลักสูตรการปฏิบัติการจิตวิทยาระดับนโยบาย รุ่น ๔

- ☐ หลักสูตรประกาศนียบัตรธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อมสำหรับนักบริหารระดับสูง รุ่นที่ ๑
ผลงานทางวิชาการ
- ☐ ฐิริวัจน์ ปุณยวุฒิปรีดา (๒๕๕๓). “การพัฒนาเชิงพุทธเพื่อจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาล
ในจังหวัดนนทบุรี”. วารสารศาลรัฐธรรมนูญ ปีที่ ๑๖ เล่มที่ ๔๗ พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๓
- ☐ ฐิริวัจน์ ปุณยวุฒิปรีดา (๒๕๕๓) “รูปแบบและกระบวนการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนา”
- ☐ ฐิริวัจน์ ปุณยวุฒิปรีดา (๒๕๕๔) “สภาพปัญหาและแนวทางแก้ไขในการดำเนินงานตาม
นโยบายทวงคืนผืนป่า” ของประเทศไทย
- ☐ ฐิริวัจน์ ปุณยวุฒิปรีดา เอกสารประกอบการสอน “การจัดการสิ่งแวดล้อม”
- ☐ ฐิริวัจน์ ปุณยวุฒิปรีดา หนังสือ “พฤติกรรมองค์กร”

